

VLADA CRNE GORE

CAU
Centar za Arhitekturu i Urbanizam

STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ZA PROSTORNI PLAN POSEBNE NAMJENE ZA DURMITORSKO PODRUČJE

NACRT

Podgorica, jun 2012.

NARUČILAC: VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO ZA ODRŽIVI RAZVOJ I TURIZAM

OBRAĐIVAČ: IBI GROUP
CAU – CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM

PLAN: PROSTORNI PLAN POSEBNE NAMJENE ZA DURMITORSKO PODRUČJE

FAZA: NACRT PLANA

R A D N I T I M

Koordinator strateške procjene uticaja
mr. Zoran Stojič, univ. dipl. inž. građevine-hidrotehnika

Demografija
Natalija Vrhunc, dipl. geograf
mr. Marta Vahtar, univ. dipl. inž. pejzažne arhitekture, inž. arhitekture

Ekologija voda
prof. dr. Miha Toman, dipl. biolog

Geologija/hidrogeologija
dr. Vasilije Radulović, dipl. ing. geologije

Ekologija kopna
Tadej Zupančič, univ. dipl. inž. hemijske tehnologije
Radosav Nikčević, dipl. inž. šumarstva

Arheolozi i konzervatori:
dr. Ilija Lalošević, dipl. arhitekta - konzervator savjetnik

D I R E K T O R

PREDRAG BABIĆ, dipl.ing.građ.

Podgorica, jun 2012.

OPŠTA DOKUMENTACIJA

CRNA GORA

PRIVREDNI SUD U PODGORICI

CENTRALNI REGISTAR

U Podgorici, dana 27.07.2011.god.

Centralni registar Privrednog suda u Podgorici, regulator Valentina Marković, na osnovu člana 83 i 84 Zakona o privrednim društvima (Sl.list RCG br.6/02 i Sl.list CG br. 17/07 i 80/08) i člana 2 Upustva o radu Centralnog registra(Sl.list RCG br.25/02, 43/03, 6/05 i 43/08), rješavajući po prijavi za registraciju promjene podataka u **CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM DOO PODGORICA** broj 177005 od 27.07.2011.god. podnosioca

Ime i prezime: Predrag Babić

JMBG ili br.pasoša:2712966210017

Adresa:Oktobarske Revolucije 6 - Podgorica

dana 27.07.2011.god. donosi

RJEŠENJE

Registruje se promjena :statuta,usaglašavanje sa zakonom o klasifikaciji djelatnosti **CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM DOO PODGORICA** - registarski broj **5-0446582/ 006**.

Sastavni dio Rješenja je i izvod iz Centralnog Registra Privrednog Suda.

Obrazloženje

Rješavajući po prijavi , za upis promjene podataka (statuta,usaglašavanje sa zakonom o klasifikaciji djelatnosti) u privrednom društvu **CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM DOO PODGORICA** utvrđeno je da su ispunjeni uslovi za promjenu podataka shodno članu 86 Zakona o privrednim društvima (Sl.list RCG br.6/02 i Sl.list CG br. 17/07 i 80/08) i člana 2 Upustva o radu Centralnog registra (Sl.list RCG br.25/02, 43/03, 6/05 i 43/08) , pa je odlučeno kao u izreci Rješenja.

Registrator

Valentina Marković

Pravna pouka: Rješenje je konačno.

Protiv njega se može pokrenuti upravni spor tužbom u tri primjerka pred Upravnim sudom CG, u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.

Crna Gora

IZVOD IZ CENTRALNOG REGISTRA Privrednog Suda u Podgorici

Registarski broj
Matični broj

5-0446582/ 006
02701111

Datum promjene podataka: 27.07.2011

CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM DOO PODGORICA

Izvršene su sledeće promjene: statuta, usaglašavanje sa zakonom o klasifikaciji djelatnosti

Datum zaključivanja ugovora: 19.02.2008

Datum donošenja Statuta: 19.02.2008

Datum izmjene Statuta: 25.07.2011

Adresa obavljanja djelatnosti: DŽORDŽA VAŠINGTONA BB

Mjesto: PODGORICA

Adresa za prijem službene pošte: DŽORDŽA VAŠINGTONA BB

Sjedište: PODGORICA

Pretežna djelatnost: 7111 Arhitektonska djelatnost

Obavljanje spoljno-trgovinskog poslovanja:

da ne

Oblik svojine:

bez oznake svojine

društvena

privatna

zadružna

dva ili više oblika svojine

državna

Porijeklo kapitala:

bez oznake projekla kapitala

domaći

strani

mješoviti

(Novčani .00 , nenovčani .00)

Osnivači

Ime i prezime/Naziv:

"STUDIO SYNTHESIS ARCHITECTURE & DESIGN" D.O.O. -
PODGORICA-02695049

Adresa:

DŽORDŽA VAŠINGTONA BB PODGORICA

Udio:

Uloga: Osnivač

Ime i prezime/Naziv:

NESEK DOO ZA PROSTORNO PLANIRANJE I IZRADU
RAZVOJNIH I EKOLOŠKIH PROGRAMA-3779815

Adresa:

AMRUŠEVA 8 ZAGREB

Udio:

Uloga: Osnivač

Lica u društvu

Ime i prezime:

Predrag Babić - 2712966210017

Adresa:

OKTOBARSKE REVOLUCIJE 6 PODGORICA

Menadžer - ()

- ()

Ovlašćeni zastupnik - ()

Pojedinačno- ()

Izvršni direktor - ()

- ()

Crna Gora
Ministarstvo za ekonomski razvoj

Broj 10 – 4304/1
Podgorica, 11.06.2009. godine

Ministarstvo za ekonomski razvoj, rješavajući po zahtjevu **CAU – Centar za arhitekturu i urbanizam d.o.o.** iz Podgorice, na osnovu člana 134 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 51/08) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku ("Službeni list CG", br. 60/03) donosi

RJEŠENJE

CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM D.O.O. iz Podgorice,
IZDAJE SE LICENCA za obavljanje djelatnosti izrade planskih dokumenata.

Licenca se izdaje za period od pet godina.

Obrazloženje

Zahtjevom od 08.06.2009.godine, CAU - CENTAR ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM d.o.o. iz Podgorice, tražilo je izdavanje licence za obavljanje djelatnosti izrade planskih dokumenata.

Planski dokument, kako je to predviđeno odredbama člana 35 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, može da izrađuje privredno društvo koje je upisano u Centralni registar Privrednog suda za obavljanje djelatnosti izrade planskih dokumenata i koje ispunjava uslov propisane tim Zakonom. S druge strane, članom 6 Pravilnika o načinu i postupku izdavanja i oduzimanja licence i načinu vođenja registra licenci („Službeni list CG“, broj 68/08) propisano je na osnovu koje se dokumentacije izdaje licenca.

Ministarstvo za ekonomski razvoj, razmotrilo je podnijeti zahtjev i priloženu dokumentaciju, pa je našlo, da Cau – Centar za arhitekturu i urbanizam d.o.o. ispunjava uslove za obavljanje djelatnosti izrade planskih dokumenata – radi čega se tom privrednom društvu, saglasno Zakonu i Pravilniku, izdaje tražena licenca.

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega žalba nije dopuštena, već se može izjaviti tužba Upravnom sudu Crne Gore, u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.

MINISTAR
Branimir Gvozdenović

Ministry of
Consumer and
Business Services

Ministère des Services
aux consommateurs
et aux entreprises

Declaration
under the Limited Partnerships Act

Déclaration
aux termes de la Loi sur les sociétés en commandite

Form
Formulaire

Page 1 of 25

Print clearly in CAPITAL LETTERS / Écrivez clairement en LETTRES MAJUSCULES

1. Declaration Type
Type de déclaration

A ☐ New
Nouvelle

B ☒ Renewal
Renouvellement

C ☒ Change
Changement

D ☐ Dissolution
Dissolution

E ☐ Withdrawal
Retrait

For Name Change, check also box A or B and enter BIN
Si modification de la raison sociale,
cochez aussi A ou B et indiquez le NIE

☐ Name Change
Modification de la
raison sociale

Enter Business Identification Number if A or B with Name Change or B, C, D or E.
Indiquez le numéro d'identification d'entreprise si A ou B avec modification
de la raison sociale ou B, C, D ou E.

BIN
NIE 110013356

2. Firm Name
Raison sociale de la
société en commandite

I B I G R O U P

3. Mailing
Address
Adresse
postale

Street Number / N° de rue 230 Street Name / Nom de la rue RICHMOND STREET WEST Suite No. / Bureau n° 5TH FLOOR
City / Town / Ville TORONTO Province / Province ONTARIO Country / Pays CANADA Postal Code / Code postal M5V 1V6

4. Principal Place of Business in Ontario / Établissement principal en Ontario

☒ Same as above / comme ci-dessus

Street Number / N° de rue Street Name / Nom de la rue P.O. Box not acceptable / Case postale non acceptable Suite No. / Bureau n°
City / Town / Ville Province / Province Ontario Postal Code / Code postal

5. General Nature of Business / Nature générale de l'activité exercée

P L A N N I N G I C O N S U L T A N T S

6. Jurisdiction of Formation / Territoire de la création

ONTARIO

7. Information Regarding General Partner(s) / Renseignements sur le ou les commandités

Last Name / Nom de famille First Name / Prénom Middle Initial / Initiale (2° prénom)
Street Number / N° de rue 18 Street Name / Nom de la rue LAWRENCE CRESCENT Suite No. / Bureau n°
City / Town / Ville TORONTO Province / Province ONTARIO Country / Pays CANADA Postal Code / Code postal M4N 1N1
Additional Information / Renseignements supplémentaires N.A. IRWIN CONSULTING LIMITED
Ontario Corporation No. / N° de la personne morale en Ontario 876560
Signature Signature X
Print Name of Signatory / Nom du signataire en lettres moulées NEAL A. IRWIN, PRESIDENT

8. Information Regarding Attorney/Representative / Renseignements sur le procureur/représentant d'une société en commandite extraprovinciale

Last Name / Nom de famille First Name / Prénom Middle Initial / Initiale (2° prénom)
Street Number / N° de rue Street Name / Nom de la rue P.O. Box not acceptable / Case postale non acceptable Suite No. / Bureau n°
City / Town / Ville Province / Province Country / Pays Postal Code / Code postal
Additional Information / Renseignements supplémentaires
Signature Signature X
Print Name of Signatory / Nom du signataire en lettres moulées
Corporation Name / Raison sociale de la personne morale
Ontario Corporation No. / N° de la personne morale en Ontario

MINISTRY USE ONLY / RÉSERVÉ À L'USAGE DU MINISTÈRE
BIN/EIN.: 110013356
NAME/NOM: IBI GROUP
REG'N/
ENREG...: 2003-08-07
EXPIRY/

Crna Gora

Ministarstvo uređenja prostora
i zaštite životne sredine

Broj 10 – 6023/1
Podgorica, 10.09.2009. godine

Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine, rješavajući po zahtjevu **IBI GROUP**, iz Toronta, Kanada, na osnovu člana 136 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 51/08) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku ("Službeni list CG", br. 60/03), donosi

RJEŠENJE

IBI GROUP, iz Toronta-Kanada, **OVJERAVA SE LICENCA** za vršenje prakse u oblasti arhitekture br.3833 od 01. novembra 2002.godine, izdata od strane Asocijacije arhitekata Ontarija, Kanada.

O b r a z l o ž e n j e

Zahtjevom od 28.08.2009.godine, **IBI GROUP** iz Toronta - Kanada, tražila je ovjeru licence za vršenje prakse u oblasti arhitekture izdate od strane Asocijacije arhitekata Ontarija-Kanada.

Članom 136 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, propisano je da licericu izdatu od strane organa države stranog lica ovjerava organ uprave. Uslovi i način ovjeravanja i poništavanja ovjere licence stranog lica utvrđeni su Pravilnikom o uslovima i načinu ovjeravanja i poništavanja ovjere licence stranog lica ("Službeni list CG", br. 68/08).

Uz zahtjev za ovjeru licence, prema članu 6 Pravilnika, pravno lice podnosi: dokaz o registraciji u matičnoj državi, ovjerenu fotokopiju licence, kao i licence fizičkih lica na osnovu kojih je licenca izdata, ovjerena u skladu sa članom 5 ovog pravilnika.

Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine, razmotrilo je podnijeti zahtjev i priloženu dokumentaciju, pa je našlo da su se stekli uslovi predviđeni Zakonom i Pravilnikom za ovjeru licence **IBI GROUP**, radi čega je odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega žalba nije dopuštena, već se može izjaviti tužba Upravnom sudu Crne Gore u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.

po. **MINISTAR**
Branimir Gvozdenović

Crna Gora

Ministarstvo za ekonomski razvoj

Broj: 01-9018/1

Podgorica, 28.11.2007.godine

Mag. ZORAN STOJIĆ

LJUBLJANA
Lepodvorska cesta 31

Dostavlja se rješenje ovog ministarstva br. 01-9018/1 od 26.10.2007.godine.

MINISTAR

Branimir Gvozdenović

Republika Crna Gora
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
MINISTARSTVO ZA EKONOMSKI RAZVOJ
Broj: 01- 9018/1
Podgorica, 26.10.2007.godine

Ministarstvo za ekonomski razvoj, na zahtjev mag. Zorana Stojića, dipl. ing. građ., iz Ljubljane, za utvrđivanje ispunjenosti uslova za sticanje licence za planera za izradu planskih dokumenata (državnih planskih dokumenata o lokalnih planskih dokumenata), na osnovu člana 36,37 i 38. Zakona o planiranju i uređenju prostora ("Službeni list RCG", br. 28/05) i člana 196 stav 1 Zakona o opštem upravnom postupku ("Službeni list RCG", br. 60/03), donosi

RJEŠENJE

Utvrđuje se da mag. Zoran Stojić, dipl.ing.građ.,iz Ljubljane, ispunjava Zakonom propisane uslove za izdavanje licence za planera za izradu planskih dokumenata (državnih planskih dokumenata i lokalnih planskih dokumenata).

Po pravosnažnosti ovog rješenja imenovanom će se od strane ovog ministarstva izdati licenca.

O b r a z l o ž e n j e

Uvidom u zahtjev broj 01- 9018/1 od 26.10.2007.godine i priloženu dokumentaciju podnijetu od strane mag Zorana Stojića, dipl. ing. građ. iz Ljubljane, za utvrđivanje ispunjenosti uslova za sticanje licence za planera za izradu planskih dokumenata, na osnovu člana 37 Zakona o planiranju i uređenju prostora, utvrđeno je da imenovani:

- posjeduje visoku stručnu spremu- diplomirani inženjer građevinarstva,
- ima više od pet godina radnog iskustva u struci,
- posjeduje odgovarajuće stručne rezultate ostvarene na izradi više planskih dokumenata.

Na osnovu izloženog, odlučeno je kao u dispozitivu rješenja.

Protiv ovog rješenja može se izjaviti tužba Upravnom sudu Republike Crne Gore, u roku od 30 dana, od dana prijema rješenja.

Dostaviti:

- Stojić Zoranu
- Inspektoru za urbanizam
- a/a

MINISTAR

Branimir Gvozdenović

ISSN 0354 - 1541

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ЦРНЕ ГОРЕ

Internet: <http://www.slircg.cg.yu>e-mail: slircg@cg.yu

ЈУ Службени лист Црне Горе
Подгорица, Новака Милошева 10/1
Жиро рачун: 550-5716-07
520-941100-57

Број 12 Година LXV
Подгорица, 18. фебруар 2009.

Цијена овог броја је 4 €
Претплата за 2009. год. 210 €
Рок за рекламацију 10 дана

95.

Na osnovu člana 124 stav 1 Zakona o lokalnoj samoupravi ("Službeni list RCG", br. 42/03, 8/04, 75/05 i 13/06), Vlada Crne Gore, na sjednici od 29. januara 2009. godine, donijela je

ODLUKU O OBUSTAVI OD IZVRŠENJA ODLUKE O NAKNADI ZA ZAŠTITU I UNAPREĐIVANJE ŽIVOTNE SRE- DINE OPŠTINE PLJEVLJA

Član 1

Obustavlja se od izvršenja Odluka o naknadi za zaštitu i unapređivanje životne sredine opštine Pljevlja ("Službeni list CG - opštinski propisi", broj 29/08), do donošenja odluke Ustavnog suda Crne Gore.

Član 2

Postupak za ocjenu ustavnosti i zakonitosti iz člana 1 ove odluke, Vlada Crne Gore će pokrenuti pred Ustavnim sudom Crne Gore, u roku od osam dana od dana stupanja na snagu ove odluke.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 03-616
Podgorica, 29. januara 2009. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
Milo Đukanović, s.r.

96.

Na osnovu čl. 21 i 31 stav 1 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", broj 51/08) Vlada Crne Gore na sjednici od 29. januara 2009. godine, donijela je

ODLUKU O PRISTUPANJU IZRADI PROSTORNOG PLANA POSEBNE NAMJENE ZA DURMITORSKO PODRUČJE

Član 1

Pristupa se izradi Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje (u daljem tekstu: PPPN). PPPN predstavlja osnov za održivi razvoj, očuvanje, zaštitu, unaprjeđivanje i korišćenje potencijala područja iz stava 1 ovog člana.

Član 2

Područje PPPN obuhvata površinu od 1.118,2 km² i zahvata djelove pet opština: Žabljak, Pljevlja, Plužine, Šavnik i Mojkovac. U zahvatu Plana nalazi se Nacionalni park "Durmitor", površine od 338,95 km² i dva planirana regionalna parka Maglić, Bioč i Volujak i Sinjajevina sa Šarancima.

PPPN će definisati zone koje će se planski obraditi na nivou detaljne razrade.

Orijentacioni obuhvat PPPN je dat u grafičkom prilogu koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio. Detaljno područje obuhvata plana, tj. granice zahvata PPPN utvrdiće se donošenjem ovog plana.

Član 3

Za PPPN radiće se strateška procjena uticaja na životnu sredinu u svemu u skladu sa Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", broj 80/05).

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu, se radi istovremeno sa izradom PPPN.

Član 4

Zabranjuje se građenje, osim rekonstrukcije, na prostoru za koji se izrađuje PPPN.

Zabrana gradnje, ne odnosi se na područja za koja postoji važeća prostorno-planska dokumentacija.

Zabrana gradnje, primjenjivaće se do donošenja planskog dokumenta iz stava 1 ovog člana.

Član 5

Sredstva potrebna za izradu PPPN obezbijediće se iz Budžeta Crne Gore, sa pozicije Ministarstva za ekonomski razvoj (u daljem tekstu: Ministarstvo).

Član 6

Rok za izradu i donošenje PPPN je 12 mjeseci od dana zaključivanja ugovora sa obrađivačem plana.

Član 7

PPPN se donosi za period do 2020. godine.

Član 8

Nosilac pripremnih poslova na izradi i donošenju PPPN je Ministarstvo.

Član 9

Ministarstvo će po potrebi obavještavati Vladu Crne Gore o toku izrade plana.

Član 10

PPPN izrađuje se na osnovu Programskog zadatka koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio.

Član 11

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 03-625

Podgorica, 29. januara 2009. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
Milo Đukanović, s.r.

P R O G R A M S K I Z A D A T A K**ZA IZRADU PROSTORNOG PLANA POSEBNE NAMJENE ZA
DURMITORSKO PODRUČJE****1. U V O D N E N A P O M E N E**

Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje (u daljem tekstu: Plan) radi se u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08). Na osnovu člana 31 Zakona, sastavni dio Odluke o izradi planskog dokumenta je Programski zadatak.

Članom 5 Zakona utvrđena su načela za uređenje prostora koja se zasnivaju na: usklađenom ekonomskom, socijalnom, ekološkom, energetskom i kulturnom razvoju prostora Crne Gore, zatim principima održivog razvoja, racionalnog korišćenja i zaštite prostora i prirodnih resursa; usaglašenosti sa evropskim normativima i standardima i zaštite integralnih vrijednosti prostora. Pored navedenog, prostornim planom se vrši usaglašavanje interesa korisnika prostora i prioriteta djelovanja u prostoru, odnosa javnog i privatnog interesa, zatim javnosti u postupku uređenja prostora i uspostavlja informacioni sistem o prostoru u cilju njegovog efikasnijeg uređenja.

Programski zadatak je urađen u skladu sa odredbama člana 21 i 31 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08) i Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list Crne Gore", broj 80/05).

Programski zadatak se radi sa ciljem da se odrede polazna opredjeljenja planskog dokumenta, zahtjevi i potrebe korisnika prostora, odnosno:

- utvrde osnovna pitanja koja će se razmatrati i rješavati prostornim planom,
- odrede preliminarne granice prostornog plana,
- postavе okvirni sadržaji,
- definiše predmet, cilj, metod, organizacija i dinamika izrade prostornog plana.

Predmet Programskog zadatka je izrada Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje kao integralnog razvojnog dokumenta. Plan će stvoriti uslove za privlačenje investicija od strane međunarodnih, domaćih finansijera i promotera u okviru strukturnog i kontrolisanog planskog okvira.

Osnovni cilj izrade Plana je da se stvore formalne i planske pretpostavke za osmišljen razvoj, organizaciju i uređenje prostora Durmitora u skladu sa osnovnim razvojnim opredjeljenjima i principima održivog razvoja. Ovo znači da Plan treba da definiše osnovni koncept namjene prostora, ranga centara i infrastrukturne opremljenosti koji će omogućiti zaštitu i valorizaciju prirodnih potencijala u funkciji održivog razvoja. U tom smislu poseban značaj ima plansko povezivanje predmetnog prostora sa centrima neposrednog okruženja. Plan stvara preduslove za podsticaj održivom razvoju ovog prostora.

Programski zadatak čini sastavni dio Odluke o izradi Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje.

2. VRSTA I VREMENSKI HORIZONT PLANA

Vrsta planskog dokumenta

Odredbama člana 21 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08), propisano je da se prostorni plan posebne namjene izrađuje i donosi za teritoriju ili djelove teritorije jedne ili više lokalnih samouprava sa zajedničkim prirodnim, regionalnim ili drugim obilježjima koji su od posebnog značaja za Crnu Goru i koji zahtijevaju poseban režim uređenja i korišćenja. Između ostalog Prostorni plan posebne namjene se donosi i za područje nacionalnog parka.

Planom se stvaraju pretpostavke za razvoj, racionalnu organizaciju prostora, zaštitu prirodnih dobara od izuzetnog nacionalnog značaja i zaštitu životne sredine. S tim u vezi, Planom se razrađuju načela prostornog uređenja, utvrđuju ciljevi prostornog razvoja, organizacija, zaštita, korišćenje i namjena prostora, kao i drugi elementi značajni za područje Nacionalnog parka Durmitor i za prirodna i kulturna dobra od izuzetnog značaja koji se nalaze na ovom području.

Vremenski horizont Plana

Prostorni planovi se rade za period od najmanje 10 godina. Vremenski horizont Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje određen je za period do 2020. godine. Osnovne pretpostavke Plana prikazuju se u skladu sa potencijalima i ograničenjima, prioritetima i sredstvima, u vidu projekcija do 2020. godine, sa detaljnjom razradom I etape implementacije prioriternih planskih rešenja.

3. PROSTORNI OBUHVAT PLANA

Područje Prostornog plana obuhvata površinu od 1.118,2 km² i zahvata dijelove pet opština: Žabljak, Pljevlja, Plužine, Šavnik i Mojkovac. U zahvatu Plana nalazi se Nacionalni park "Durmitor" površine od 338,95 km² i dva planirana regionalna parka Maglić, Bioč i Volujak i Sinjajevina sa Šarancima.

U toku izrade Plana obrađivač treba da potvrdi preliminarne granice ili pak da na bazi odgovarajuće argumentacije (prostorne, socio-ekonomske, demografske, ekološke i dr.) u saradnji sa nadležnim institucijama predloži granicu Plana.

Na organizaciju i planiranje prostora Nacionalnog parka veliki uticaj imaju zatečeni, odnosno ranije stvoreni uslovi i odnosi (vlasnički odnosi, šumska gazdinstva, privatno vlasništvo, privredne aktivnosti i dr). Utvrđivanjem preciznog zoniranja moguće je ostvariti zaštitu prirodnih vrijednosti uz optimalno korišćenje i funkcionisanje prostora Nacionalnog parka.

4. RAZLOZI ZA IZRADU I DONOŠENJE PLANA

Jedno od osnovnih razvojnih opredjeljenja Crne Gore podrazumijeva uravnotežen regionalni razvoj sa posebnom podrškom Sjevernoj regiji što se prvenstveno bazira na boljem saobraćajnom povezivanju sa središnjim i južnim dijelom Crne Gore i aktiviranju prirodnih potencijala ovog prostora. U tom smislu od značaja su i opredijeljeni razvojni prioriteti – poljoprivreda i turizam. Prioriteti razvoja Durmitorskog područja na osnovu "Prostornog plana Crne Gore" su turizam (uključujući i specifičnu ponudu seoskog turizma), poljoprivreda (orijentisana ka razvoju stočarstva) i industrija (prerada drveta).

Sjeverni region Crne Gore, zbog svoje specifičnosti, se karakteriše pitanjima na koja je neophodno dati odgovore u smislu rješavanja razvojnih i prostorno-ekoloških problema. Cio region se srijeće sa naglašenom depopulacijom i deagrarizacijom ruralnog područja, kao i sa intenzivnom imigracijom u opštinske centre, što može biti dijelom posljedica visoke rascijepkanosti teritorije i slabe povezanosti unutar ovog

područja. Primijetna je i nedovoljna zaštita izuzetno vrijednih, osjetljivih i ranjivih ekosistema.

Osnovni razlog za izradu i donošenje Plana je stvaranje uslova za razvoj Durmitorskog područja, zaštitu i očuvanja prirodnih dobara od izuzetnog nacionalnog značaja, drugih značajnih prirodnih resursa i posebnih prirodnih vrijednosti, kulturno-istorijskih dobara i drugih vrijednosti, kao i njihovo uređenje i korišćenje na principima održivog razvoja.

Ovo je posebno značajno ako se ima u vidu da je Prostorni plan područja posebne namjene za Nacionalni park Durmitor donijet 1997. godine ("Službeni list Republike Crne Gore", broj 20/97) i da je od tada do danas došlo do značajnih promjena u prostoru, povećanog pritiska na najvrijednije dijelove prirodnog dobra, kao i promjene zakonske regulative u oblasti planiranja, izgradnje i zaštite životne sredine.

Nacionalni Park "Durmitor" predstavlja jedini nacionalni park u Crnoj Gori koji ima dvojni međunarodnu zaštitu. Posebnu vrijednost Parka čine zone sa posebnim režimom upravljanja, od kojih su dvije sa strogim režimom zaštite (kanjon rijeke Tare i šumski rezervat "Crna Poda").

Referentni osnov za definisanje polaznih opredjeljenja za izradu PPPN za Durmitorsko područje čine, prije svega, "Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine" i "Strategija razvoja turizma Crne Gore do 2020", sa pratećom dokumentacijom.

Na osnovu preporuke Prostornog plana Crne Gore potrebno je planski sagledati mogućnost i način povezivanja NP "Durmitor" sa planiranim regionalnim parkovima Maglić, Bioč i Volujak u cilju njihovog povezivanja sa NP "Sutjeska" u Bosni i Hercegovini, a zatim i mogućnost uključivanja Kanjona Komarnice (Kanjona Nevidio u NP "Durmitor"). Takođe, PPCG preporučuje formiranje regionalnih parkova Sinjajevina sa Šarancima i Ljubišnja, koji se takođe graniče sa prostorom NP "Durmitor".

Na osnovu potencijala ovog prostora Plan će ponuditi fazu valorizacije.

5. PRAVNI I PLANSKI OSNOV ZA IZRADU PLANA

Pravni osnov za izradu Plana sadržan je u odredbama:

- **Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata** ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08), kojim je, članom 21, propisano da se Prostorni plan posebne namjene izrađuje i donosi za područje nacionalnog parka, odnosno teritoriju koja je od posebnog značaja za Crnu Goru koja zahtijeva poseban režim uređenja i korišćenja.

Pored osnovnog, sistemskog, Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, pravni osnov za izradu Plana predstavljaju i odredbe koje su sadržane u drugim zakonima i podsistemskim aktima, i to:

- **Zakon o zaštiti prirode** ("Službeni list CG", broj 51/08) kojim je propisano da se planiranje, uređenje i korišćenje prostora i prirodnih resursa i dobara može vršiti samo na osnovu prostorno-planske i projektne dokumentacije, osnova i programa upravljanja i korišćenja prirodnih resursa i dobara, u skladu sa mjerama i uslovima zaštite prirode koji su određeni u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti;

- **Zakon o nacionalnim parkovima** ("Službeni list RCG", broj 47/91), kojim su definisane granice, upravljanje parkom, zone posebne zaštite i mjere uređivanja i unaprjeđenja prirodnih dobara, kao i neka druga pitanja od značaja za korišćenje prirodnih dobara;

- **Zakon o životnoj sredini** ("Službeni list CG", broj 48/08);

- **Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o zaštiti spomenika kulture** ("Službeni list RCG", broj 47/91);
- **Zakon o poljoprivrednom zemljištu** ("Službeni list RCG", br. 15/92 i 59/92);
- **Zakon o putevima** ("Službeni list RCG", broj 42/04);
- **Zakon o turizmu** ("Službeni list RCG", br. 32/02, 38/03 i 31/05);
- **Zakon o energetici** ("Službeni list RCG", broj 39/03);
- **Zakon o šumama** ("Službeni list RCG", broj 55/00);
- **Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o upravljanju otpadom** ("Službeni list RCG", broj 80/05 i "Službeni list CG", broj 73/08);
- **Zakon o vodama** ("Službeni list RCG", broj 27/07);
- **Zakon o divljači i lovstvu** ("Službeni list CG", broj 52/08);
- **Zakon o rudarstvu** ("Službeni list RCG", broj 28/93);
- **Zakon o geološkim istraživanjima** ("Službeni list RCG", br. 28/93, 42/94 i 26/07);
- **Zakon o odbrani** ("Službeni list RCG", broj 47/07);
- **Pravilnik o sadržini elaborate o procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list CG", broj 14/07);

Planski osnov za izradu Plana sadržan je u **Prostornom planu Crne Gore do 2020. godine** kojim se utvrđuju osnove dugoročne organizacije i uređenja prostora.

Planom su određeni državni ciljevi kao i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem. Prostorni plan Crne Gore čini planski dokument višeg reda sa kojim PPPN za Durmitorsko područje treba biti usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja i utvrđenih politika u PPCG uz mogućnost njihove dalje razrade kroz planove nižeg reda.

Prostorni plan Crne Gore je u svojim odrednicama identifikovao prostor Durmitora kao turističko područje za razvoj planinskog turizma, a glavni turistički centar ovog područja treba da bude Žabljak. Izradom Plana stvoriće se planske pretpostavke za razvoj, organizaciju, uređenje i zaštitu prostora Durmitora u skladu sa mjerama i uslovima zaštite prirode koji su određeni u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti.

Aktuelni Prostorni plan za Nacionalni park "Durmitor" koji ulazi u obuhvat Plana, predstavlja preuzetu obavezu čija rješenja treba kritički sagledati sa aspekta opredjeljenja novog Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine i u kontekstu Plana za ukupno područje Durmitora. PPCG obavezuje na funkcionalnu diferencijaciju pojedinih mikrolokaliteta, za koje treba opredijeliti komplementaran razvoj u skladu sa nosivim kapacitetima prostora.

6. OPŠTI I POSEBNI CILJEVI

Prostornim Planom posebne namjene za Durmitorsko područje, u skladu sa važećim zakonima, utvrđuju se zajednički interesi, ciljevi i zadaci razvoja i zaštite prostora i prirodnih vrijednosti, politike prostornog razvoja, kao i kriterijumi i koncepcija organizacije, uređenja i korišćenja prostora. Polazna osnova izrade Plana je definisanje opštih i posebnih ciljeva. Ciljevi su definisani na osnovu analize stanja, odnosno potencijala i ograničenja koja je neophodno prevazići, odnosno relativizirati.

U opšte ciljeve spadaju:

- Izrada, donošenje i implementacija Prostornog plana kao integralnog planskog instrumenta za kontinualno upravljanje dugoročnim razvojem, zaštitom i uređenjem Durmitorskog područja;

- Namjensko korišćenje i racionalno gazdovanje prostorom u skladu sa razvojnim i ekološkim potencijalom kroz primjenu prostorno-planskih mjera;
- Stvaranje lokacionih i drugih uslova za uređenje i korišćenje planskog područja – zoning u funkciji razvoja i zaštite, a posebno stvaranje uslova za kompatibilnu izgradnju objekata u funkciji posebne namjene prostora, što podrazumijeva da budu u funkciji razvoja (turizma, poljoprivrede, usluga i drugih kompatibilnih aktivnosti) i revitalizacije stanovništva;
- Zaštita prirodnih dobara i kulturno istorijske baštine – stvaranje uslova da se normativna zaštita planski sprovodi, što podrazumijeva da mjere zaštite imaju ekonomsku opravdanost i socijalnu prihvatljivost;
- Očuvanje, unaprjeđenje i zaštita posebnih prirodnih vrijednosti NP Durmitor (zemljište, voda, vazduh, šume, flora i fauna i dr) i obezbjeđenje stabilnosti ekosistema poboljšanjem njihovog sastava, strukture i kvaliteta;
- Uspostavljanje sistema efikasnog monitoringa stanja u prostoru kako bi se pratile sve aktivnosti (privredne, vodoprivredne, infrastrukturne i druge) koje bi mogle da ugroze zaštićena prirodna i kulturno-istorijska dobra na području Plana. Praćenje uključuje i poštovanje režima korišćenja zemljišta i izgradnje, blagovremeno preduzimanje svih mjera u cilju prevencije aktivnosti koje bi mogle da ugroze osnovni razvojni potencijal ovog područja.

Polazeći od opštih ciljeva i postavki razvoja, korišćenja, uređenja i zaštite prostora Durmitorskog područja, u Planu će se utvrditi posebni – granski ciljevi po oblastima Plana, i to za:

- Korišćenje i zaštitu prirodnih resursa: mineralne sirovine; poljoprivredno zemljište i poljoprivreda; šume i šumsko zemljište, lov i ribolov; vode i vodoprivredna infrastruktura,
- Stanovništvo,
- Privredu,
- Energetiku,
- Mrežu naselja i javne službe,
- Infrastrukturne sisteme i objekte: saobraćajna infrastruktura, energetika, telekomunikacije, objekti komunalne infrastrukture (vodovod, kanalizacija, groblja, pijace, otpad i dr),
- Turizam,
- Preduzetništvo,
- Zaštitu životne sredine, prirodnih i kulturnih dobara, zaštitu od elementarnih nepogoda.

Prilikom definisanja posebnih ciljeva, po oblastima, potrebno je voditi računa o uslovima i režimima korišćenja ovog područja uz poseban akcenat na prostor Nacionalnog parka "Durmitor". U nacionalnom parku prioritet je:

- Očuvanje prirode, razvijanje naučno-edukativnog i izletničkog turizma koji mora biti kontrolisan i organizovan;
- Oplemenjivanje i uređivanje postojećih stacionarnih, servisnih, uslužnih i drugih kapaciteta prvenstveno u granicama postojeće zauzetosti prostora, usklađeno sa interesima zaštite prirode;
- Uklanjanje ili promjena sadržaja koji su u konfliktu sa zaštitom prirode i okolinom, a nove locirati u pravilu izvan parkova te tako podstaći razvoj naselja izvan granica parka.

Po mogućstvu utvrditi granični kapacitet prostora Nacionalnog parka za razvoj komplementarnih djelatnosti, zavisno od zahtjeva ekonomije i mogućih antropogenih uticaja na prirodu.

7. POLAZNA OPREDJELJENJA

Na osnovu odrednica "Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine", u razv oju turizma na sjeveru Crne Gore izdiferencirana su turistička područja među kojima i područje Durmitora i Sinjajevine.

Na području Durmitora i Sinjajevine treba posebno podržati razvoj sljedećih segmenata turizma:

- Pješačenje i planinarenje,
- Skijaški turizam, sa naglaskom na padine Sljeme i Ivce (prema Bukovici) kao i na područja Mali Štuoc, Savin Kuk, Javorovača,
- Mountain biking (planinski biciklizam),
- Lov i ribolov, npr. u oblasti Šavnika,
- Agroturizam, npr. u području Pive – Komarnice,
- Obilazak autentičnih prirodnih vrijednosti, raznovrsnog biodiverziteta i ekoloških specifičnosti koje pružaju planinski predjeli, rijeke, jezera u NP „Durmitor”,
- „Activ & Extreme”, npr. u NP „Durmitor” i rijeka Tara,
- Vjerski turizam, npr. crkva Ružica na Sinjajevini.

Razvoj turističkog smještaja treba pažljivo planirati zbog ograničenog kapaciteta nosivosti u ovom ekološki osjetljivom području. Potrebno je dati prioritet razvoju smještajnih kapaciteta srednjeg i visokog standarda na račun postojećih smještajnih kapaciteta niskog standarda.

PPCG je na ovom području predložio osnivanje dva regionalna parka Sinjajevina i Bioč, Maglić i Volujak.

U PPCG izvršeno je definisanje razvojnih zona na bazi dosadašnjih trendova i obrazaca razvoja, a posebno na bazi lokalnih potencijala i ograničavajućih faktora. Za svaku zonu iskazani su vodeći prioriteti razvoja, ograničenja, konflikti, izazovi okruženja, pragovi i preduslovi za razvoj.

Razvojna zona: PODRUČJE DURMITORA

Resursi i potencijali: Nacionalni park "Durmitor", sa kanjonom Tare; izgrađeni turistički kapaciteti, te tradicija i renome Žabljaka kao centra za dvosezonsko korišćenje; značajni kompleksi šuma i pašnjaka.

Prioriteti razvoja: Turizam, uključujući i specifičnu ponudu seoskog turizma; poljoprivreda, orijentisana na razvoj stočarstva; industrija prerade drveta (na postojećoj lokaciji).

Ograničenja: Zabrana lociranja novih industrijskih i prerađivačkih funkcija, izuzev pogona male privrede, orijentisanih na lokalno i šire turističko tržište i potrebe stanovništva; ograničenje i stroga kontrola eksploatacije šuma, podrazumijevajući apsolutnu zabranu sječe u zoni Parka; ograničenje i stroga kontrola razvoja organizovanih stočarskih farmi, koje bi, lokacijom i veličinom, mogle da ugroze uspostavljenu prirodnu ravnotežu zone u cjelini i kvalitet zone Parka posebno; ograničenje razvoja teškog i tranzitnog saobraćaja u zonama pod strogom zaštitom prirode uz obaveznu kontrolu vođenja trasa saobraćajnica i u okviru šire zaštitne zone Parka.

Konflikti: Konflikt koji se javlja između načina korišćenja hidroenergetskog potencijala rijeke Tare i programa razvoja, i strogih zahtjeva zaštite, koje nameće status Nacionalnog parka. Konflikt između potrebe obezbjeđenja kontinuiteta linija tehničkih infrastruktura - putevi, dalekovodi i dr., i potrebe očuvanja kontinuiteta ekosistema pod zaštitom. Konflikt između pritiska turista i otpornosti ekosistema. Konflikt između "modernih" - agresivnih i neobičnih arhitektonskih oblika turističkih objekata i ljepote i istančanosti pejzaža.

Pragovi: Najvažniji prag predstavlja ograničena pristupačnost zoni, iz južnog (Nikšić) i zapadnog (Plužine) pravca, neodgovarajuća rješenja i nedovoljni kapaciteti sistema vodosnabdijevanja.

Zahtjevi okruženja: Zaštita prirodne sredine zone u cjelini, sa naglaskom na očuvanje njenog integriteta i integriteta postojećih eko sistema.

Kontrola seizmičkog rizika: Primjena svih mjera kod projektovanja zgrada i drugih inženjerskih objekata.

Preduslovi: Funkcionalno povezivanje ove zone sa Pivskom zonom, imajući u vidu dosadašnji ukupan razvoj i postojanje šire Durmitorske subregije.

Iskazana osnovna opredjeljenja kao i utvrđene politike u referentnim dokumentima su osnov za definisanje razvoja, organizacije i uređenja predmetnog prostora. Za definisanje planskih opredjeljenja potrebno je izvršiti analizu i ocjenu postojećeg stanja i iz toga prepoznati potencijale, ograničenja, postojeće i moguće konflikte u prostoru:

- U funkciji razvoja privrede, a naročito poljoprivrede, planom treba definisati zone za njen razvoj kao i centre koji će obezbijediti sadržaje za servisiranje tih djelatnosti. U tom smislu treba planirati mjere uređenja prostora koje će obezbijediti očuvanje i valorizaciju prirodnih potencijala u domenu: proizvodnje zdrave hrane, vode, ljekovitog bilja i šumskih plodova, stočarstva i proizvodnje mlijeka i mesa, prerade drveta i sl. Ovo znači da treba definisati namjenu i režim korišćenja prostora koji će obezbijediti površine za održivi razvoj pomenutih potencijala. Takođe, predvidjeti zone i lokalitete za izgradnju sadržaja (kompleksa i objekata) koji će omogućiti formiranje pogona i pratećih sadržaja za preradu i proizvodnju koju će zahtijevati opredijeljeni razvoj.
- U analitičkoj fazi izrade Plana potrebno je provjeriti i ocijeniti zahtjeve korisnika, potencijalnih investitora i stanovništva na području Plana i okoline.
- Uzeti u obzir očuvanje i razvijanje socijalnih, kulturnih i ekonomskih tradicija stanovništva područja obuhvaćenog Planom.
- Saobraćajni koncept definisan PPCG treba da posluži kao osnov za povezivanje saobraćajnica ovog područja sa mrežom višeg ranga, a Plan ima za zadatak da prema opredijeljenoj namjeni prostora i mreži centara definiše racionalnu mrežu lokalnog nivoa i mreže regionalnog ranga na ovom području.
- Hidrotehničku infrastrukturu planirati tako da obezbijedi normalno funkcionisanje predviđenih sadržaja kao i komunalne servise i usluge.
- Planom treba obezbijediti funkcionalno objedinjavanje predmetnog prostora sa širim prostorom i naročito neposrednim okruženjem, poštujući komplementarni razvoj centara unutar predmetnog prostora kao i direktno uključivanje centara u neposredno okruženje. Ovo podrazumijeva da se pouzdano sagledavaju sadržaji okolnih centara (postojeći i planirani) i opredijeli najefikasniji način funkcionalne integracije prostora.

Potrebno je da se, u skladu sa osnovnim kategorijama korišćenja zemljišta, definišu pravila za razvoj naselja, formiranje sistema zajednica naselja i razvijanje turističkih zona na već formiranim i budućim potezima i punktovima koji treba da podstaknu razvoj okolnih naselja.

Potrebno je da se, u skladu važećim zakonskim propisima i u skladu sa osnovnim kategorijama korišćenja zemljišta, definišu pravila za izgradnju ili rekonstrukciju infrastrukturnih sistema: saobraćajne mreže (zajedno sa pratećim objektima), elektroenergetskih sistema, vodoprivrednih sistema, sistema telekomunikacija i sistema komunalnih objekata (lokacije za odlaganje otpada, groblja, pijace itd).

8. PRIRODNE KARAKTERISTIKE PLANSKOG PODRUČJA

Položaj i osnovne karakteristike

Prostor planine Durmitor oivičen je sa sjevera i sjeverozapada kanjonom rijeke Tare u dužini od oko 80 km, sa zapada i jugozapada dolinama Pive, Komarnice i Bukovice u dužini od oko 60 km i prosječnom dubinom njihovih kanjona od oko 1.000 m, dok istočnu i jugoistočnu stranu čini rijeka Bukovica uzvodno od ušća rijeke Tušnje kao i put na potezu Donja Bukovica - Vražje jezero, Njegovuđa i Đurđevića Tara. U geografskom pogledu, Durmitor pripada južno-dinarskom području i lociran je u sjeverozapadnom dijelu Crne Gore.

Durmitor sa širom okolinom, odlikuje se izvanrednim prirodnim ljepotama, specifičnom hidrografijom, osobenim reljefom, vertikalnom i horizontalnom distribucijom i razučenošću mnogih prirodnih elemenata, kao i veoma zanimljivim živim svijetom. Planina Durmitor i rijeka Tara predstavljaju najzanimljivije prirodne fenomene u Crnoj Gori a poznati su po grandioznom kanjonu Tare, koji je po dubini (1300 m na lokalitetu Obzir) drugi u svijetu, iza kanjona Colorado, kao i po Bobotovom kuku (2.523 m) - jednom od najviših vrhova u Crnoj Gori.

Zbog bogatstva izvorne i jedinstvene prirode, za ovo područje je ustanovljena nacionalna zaštita (Nacionalni park "Durmitor") i međunarodna zaštita (slivno područje Tare je Svjetski rezervat biosfere M&B UNESCO, dok je NP "Durmitor" sa kanjonom Tare u kategoriji Svjetskog prirodnog naslijeđa (UNESCO - Lista Svjetskog prirodnog i kulturnog naslijeđa).

Reljef i geološka građa

Durmitor predstavlja najmarkantniji dio Dinarida u kome se, osim brojnih i atraktivnih planinskih vrhova i grebena, kanjonskih dolina Tare i Pive i njihovih pritoka, prepoznaju i markantne planinske površi kao što su Jezerska i Pivska. Na tim površima su formirane raznovrsne vrtače, uvale, doline, polja i druge specifične forme karsta/holokarsta.

Durmitor je, poslije Prokletija, najviša planina u Dinaridima (najviši vrh Bobotov kuk sa 2.523 mnnv). Najniža tačka ovog Nacionalnog parka (512 mnnv) je na ušću rijeke Sušice u Taru. Visinska amplituda iznosi 2.011 m, što upućuje na prisustvo dinamičnog i raznovrsnog biljnog i životinjskog svijeta i prirode u cjelini. Zbog velikih visinskih razlika teren karakteriše raščlanjenost, mozaičnost i istaknutost reljefa. Poseban pečat ovom prostoru daje veliki broj raznovrsnih i veoma dubokih speleoloških objekata – pećina i jama među kojima je najpoznatija Jama na Vjetrenim brdima koja je duboka 897m i predstavlja najdublju jamu na Balkanskom poluostrvu.

Klimatske karakteristike

Mnogi prirodno-geografski faktori utiču na klimu, a zbog izraženog reljefa i različitih nadmorskih visina klimatski uslovi su raznovrsni, naročito mikroklimatski. Osnovni tipovi klime koja se javlja na području Durmitora su subplaninska i planinska, odnosno alpska. Na osnovu postojanja određenih biljnih vrsta koje se karakteristične za izmijenjenu sredozemno-mediteransku klimu može se reći da ima i ovog tipa klimate.

Na prostoru Durmitora prosječna godišnja količina padavina se kreće u rasponu od 1250 do 2000mm, s tim da se mogu locirati dvije oblasti u pogledu režima padavina: kanjon Tare sa okolinom (od 1250 do 1500 mm) i planinski dio Nacionalnog parka tj. planinsko područje Durmitora (od 1500 do 2000mm).

Zona	Srednja max. visina sniježnog pokrivača	Srednji broj dana sa snijegom većim od 50cm
Dolina Tare	oko 40 cm	1-5

Kanjon Tare	70-100 cm	10-40
Planinski dio NP	oko 150 cm	70-140
Planinski vrhovi	oko 200 cm	140-180

Srednja godišnja relativna vlažnost vazduha je 75-80%.

Trajanje insolacije u zimskom, pa i u ljetnjem, periodu je povoljno. Suma godišnjeg trajanja osunčanosti iznosi 1861 sat.

Oblačnost je nešto nepovoljnija u zimskom dijelu godine dok je u ljetnjem prosječan broj oblačnih dana vrlo povoljan. Prosječna oblačnost iznosi 6.0.

Srednja godišnja temperatura vazduha ima zonalni raspored pa se izdvajaju četiri termičke zone: dolina Tare (prosječna godišnja temperatura 8-10°C), kanjon Tare (6-8°C), planinski dio prostora Nacionalnog parka (2-4°C) planinski vrhovi (oko 0°C). Poslednja zona je najmanje zastupljena.

Najčešći vjetrovi su iz južnog smjera sa 15%, zatim iz sjevernog smjera sa 12% i sjeveroistočnog sa 8%. Najređi su zapadni i sjeverozapadni vetrovi. Najjači udari su kod južnog vjetrova i oni se kreću i do 36m/s, dok su sjeverozapadni i sjeverni vjetrovi nešto manje jačine. Učešće tišina je relativno veliko i iznosi 37%.

Hidrografske karakteristike

Hidrografsku mrežu ovog područja čine stalni rječni tokovi među kojima su najznačajniji tokovi Tare i Pive, koje sa svojim pritokama – Komarnica, Vrbnica, Bijela, Tušinja, Bukovica i Draga – ispresijecaju ovu oblast, sastaju se kod Šćepan polja i nastaje Drina. Različite hidrografske pojave kao što su izvori, rijeke i podvodni tokovi, kanjoni i vodopadi obogaćuju pejzaž. Posebnu specifičnost predstavljaju u velikoj mjeri sačuvana glečerska jezera popularno nazvana "gorske oči" kao i manji broj vodnih akumulacija koje čine prelaz od jezera ka lokvama i barama ili pak čine prave bare. Najznačajnije je Crno jezero (Veliko i Malo), gde se srijeće veoma rijetka pojava bifurkacije kada podzemni tokovi voda iz Crnog jezera otiču u slivove dvije rijeke - rijeke Tare i rijeke Pive.

Šume i šumski ekosistemi

Šume i šumski ekosistemi po zastupljenosti i značaju predstavljaju najznačajniji prirodni potencijal na području Nacionalnog parka "Durmitor". Šume i šumsko zemljište zauzimaju površinu od oko 20.000 ha, od čega su šume kanjona Tare i Sušice 9.637 ha. Visoke šume zauzimaju samo 8%, izdanačke šume 2% i šibljac 13% od ukupne površine Parka.

Šume NP Durmitor se, prema zaštiti, mogu podijeliti na: šume pod strogom zaštitom, zaštitne šume, park šume i šume sa mješovitom namenom. U zoni šuma pod strogom zaštitom izdvojeno je 5 područja i to:

- **Crna Poda** (rezervat prirode koji je karakterističan po stablima crnog bora, starim oko 400 godina, visine do 51,1 m, prečnika do 120 cm i zapremine preko 1600 m³/ha),
- **Sliv Mlinskog potoka** (prašumski rezervat jele i smrče sa primjesom bukve iznad 1600 m^{n.v.} Površina rezervata je 10 ha),
- **Kanjon Sušice** (mješovite sastojine bukve i jele; iznad Sušičkog jezera zastupljene su kvalitetne sastojine bukve i javora),
- **Vaškove stijene** (prostiru se obodom kanjona Tare na kome je nađena rijetka vrsta planinskog bora) i
- **Dragišnica** (rezervat prirode u kome su zastupljene mješovite lišćarsko-četinarske šume).

Vegetacijske karakteristike

Izvanredno bogatstvo vaskularne flore Durmitora predstavlja prirodni fenomen od posebnog naučnog, prije svega fitogeografskog i ekološkog interesa. Na teritoriji Durmitora, uključujući i kanjone Tare i Pive, konstatovano je ukupno 1.325 vrsta koje su svrstane u 484 roda i 129 familija.

Vrste zaštićene Zakonom o zaštiti prirode: Glisićev zvončac, jeremičak, runolist, tisa, ljiljanolista zvončika, lincura, jablan, balkanska muvara, alpski zvjezdan, obični vriljes, alpski kotrljan, kačun vonjavi i vodena bokvica.

9. METODOLOŠKI PRISTUP I SADRŽAJ PLANA

Preliminarno područje obrade ima oko 1.118,2 km². U pitanju je uglavnom ruralno područje, a prirodne karakteristike upućuju na razvoj poljoprivrede i šumarstva, dok se vodni resursi koriste u različite svrhe (energetske, vodosnabdijevanje, ribarstvo, turizam i dr). Većih privrednih kapaciteta na planskom području nema. Infrastrukturna opremljenost ne zadovoljava sadašnje i buduće potrebe.

U toku izrade Plana, neophodno je istražiti, analizirati i ocijeniti ukupno stanje i potencijale prirodnih, socio-ekonomskih i infrastrukturnih faktora, kao i utvrditi moguća ograničenja koja proizilaze iz potrebe preduzimanja različitih mjera zaštite prirodnih i nepokretnih kulturnih dobara, kao i načine njihovog prevazilaženja.

Metodološki pristup izrade Plana zasniva se na sljedećim principima:

- Kombinacija ciljeva, opredjeljenja, prioriteta i instrumenata realizacije;
- Partnerstva javnog, privatnog i civilnog sektora u izradi, donošenju i implementaciji plana;
- Transparentnosti procesa planiranja u svim fazama izrade, donošenja i implementacije.

Potrebno je pomenuti da je područje Nacionalnog parka, kao prostorna cjelina sa posebnim prirodnim karakteristikama i rijetkostima, stavljeno pod zaštitu, čime je ustanovljena i posebna obaveza države da se stara o njenoj zaštiti i razvoju. Tome moraju biti prilagođeni i podređeni svi interesi državnog, regionalnog i lokalnog nivoa.

Osnovne smjernice za izbor prioriteta i prioriternih aktivnosti treba da proisteknu iz usaglašavanja želja, potreba i mogućnosti. Prilikom izbora prioriteta potrebno je imati u vidu potrebe da se:

- razvoj i zaštita sagledava na dugi rok u opštem interesu, a ne samo kratkoročno sa pojedinačnih stanovišta i interesa;
- ostvari demografsko i ekonomsko oživljavanje ovog područja, a ne da se nastavi proces depopulacije i ekonomske stagnacije;
- obezbijedi participacija lokalnog stanovništva u razvoju, korišćenju i upravljanju resursima;
- ostvari umrežavanje ovog područja sa svim svojim vrijednostima sa okruženjem.

Imajući prethodno u vidu, prioriteta aktivnost se odnosi na infrastrukturno opremanje ovog područja, kako bi se stvorili preduslovi da se privuče privatni kapital i ulaže u izgradnju turističkih i pratećih sadržaja.

Strategija razvoja se pored zaštite prirodnih vrijednosti i kulturnog nasleđa zasniva i na potrebi ubrzanog socio-ekonomskog i demografskog razvoja ovog područja uz stvaranje uslova poboljšane dostupnosti infrastrukturnim sistemima i javnim službama, uz racionalno upravljanje prirodnim i stvorenim resursima. Strategija razvoja planskog područja treba da obezbijedi elemente na osnovu kojih će se izvršiti procjena ekonomske opravdanosti i socijalne prihvatljivosti planiranih aktivnosti,

objekata i funkcija posebne namjene.

Iz prethodnog se nameće pristup koji treba uvažiti prilikom izrade ovog Plana, a koji znači da Plan treba da bude urađen na osnovama integralnog planiranja i principa održivog razvoja, integrisanog društveno-ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine sa primarnim zadatkom postizanja optimalne organizacije, uređenja, korišćenja, razvoja i zaštite.

Metodološki osnov za izradu planskog dokumenta, u užem smislu, predstavljaju metode naučnog istraživanja (analiza i sinteza, komparativni metod, indukcija i dedukcija, statistički metod, kartografski metod i dr.), odnosno primjenjene metode praćenja stanja objekata, odnosno pojava i procesa u prostoru.

Izrada Plana se zasniva na sljedećim strateškim-metodološkim postavkama: princip integralnog pristupa prostoru (ekonomska, socijalna, ekološka), odnosno na principima održivog razvoja. Plan obuhvata sve aspekte procesa planiranja: prikupljanje i obradu podataka; priređivanje odgovarajućih analiza; izrada varijantnih rješenja plana; vrijednovanje; implementaciju i monitoring.

Obradivač radi kritičkog sagledavanja uticaja na prostor treba da primijeni SWOT analizu, kako bi kroz unaprijed definisana pitanja dobio neophodne informacije za upravljanje razvojem, zaštitom, uređenjem i organizacijom prostora obuhvaćenog Planom. SWOT analiza predstavlja važan metod za identifikaciju komparativnih prednosti ovog područja, preko koje se dobijaju i inputi za razvoj.

Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje ima tri nivoa razrade koji se posebno iskazuju kroz: Osnovni planski dokument PPPN za Durmitorsko područje, Prostorni plan posebne namjene Nacionalnog parka "Durmitor" i Detaljne razrade za posebno određene zone – lokalitete.

I OSNOVNI PLANSKI DOKUMENT

Način izrade

U odnosu na predmetni Plan, PPCG do 2020. godine čini planski dokument višeg reda i sa kojim ovaj Plan mora biti usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja PPCG-a uz mogućnost njihove dalje razrade kroz analitičke i sintezne faze izrade Plana.

Za definisanje planskih opredjeljenja potrebno je, na adekvatnom nivou, izvršiti analizu i ocjenu postojećeg stanja i iz nje rekognoscirati potencijale, ograničenja, postojeće i moguće konflikte u prostoru, kao i pravce i prioritete razvoja.

Analiza postojeće dokumentacije (Prostorni planovi opština – PPO, čije djelove obuhvata Plan) i do sada rađenih planova i projekata treba da doprinese pouzdanijem sagledavanju karakteristika i razvojnih mogućnosti ovog područja.

U analitičkoj fazi izrade Plana potrebno je provjeriti i ocijeniti zahtjeve korisnika, potencijalnih investitora i stanovništva na području Plana i okoline. U ovoj fazi plana potrebno je pribaviti smjernice od Ministarstava nadležnih za poslove zaštite životne sredine, turizma, energetike, vodoprivrede, šumarstva, poljoprivrede, saobraćaja, kulture, odbrane i Sekretarijata za razvoj.

Planska rješenja treba da budu vođena jasnom vizijom budućeg stanja u prostoru koje će uvažavati principe održivog razvoja i obezbijediti racionalnu organizaciju i uređenje prostora.

Planom treba obezbijediti funkcionalno objedinjavanje predmetnog prostora sa širim prostorom, i naročito neposrednim okruženjem, poštujući komplementarni razvoj. Ovo

podrazumijeva da se pouzdano sagledaju sadržaji kontaktnih zona (postojeći i planirani) i opredijeli najefikasniji način funkcionalne integracije prostora.

Sadržaj

Sadržaj Plana je definisan Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata, a neposredno njegovim članom 21.

Prostorni plan posebne namene sadrži: granicu teritorije za koju se plan donosi; Izvod iz Prostornog plana Crne Gore; ocjenu postojećeg stanja prostornog uređenja; položaj i pravce razvoja u odnosu na okruženje; režim korišćenja i uređenja prostora i granice zona prema ovim režimima; ekonomsko-demografsku analizu; smjernice za izradu državne studije lokacije; režim zaštite kulturne baštine; mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti; mjere za zaštitu životne sredine; urbanističko-tehničke uslove ili smjernice za izgradnju objekata, uređivanje, korišćenje i zaštitu za prostor za koji se ne predviđa donošenje državne studije lokacije; smjernice i mjere za realizaciju plana i dr.

Osnovni dokument se radi u grafičkoj (R= 1: 25 000) i tekstualnoj formi u fazama nacрта i konačnog prijedloga.

Tekstualni dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postojećeg stanja

- Opis zahvata i položaj;
- Smjernice iz planova višeg reda (PPCG);
- Analiza planske dokumentacije relevantne za prostor zahvata (PPPPN NP Durmitor, Prostorni planovi opština i Generalni urbanistički planovi);
- Dosadašnje koncepcije (planovi i projekti) i stepen realizacije;
- Ocjena postojećeg stanja prostornog uređenja;
- Odnos prema okruženju;
- Prirodne karakteristike (reljef - morfologija, ekspozicije i nagibi; hidrografija; pedologija, mineralne sirovine; vegetacija – šume; klimatske karakteristike...);
- Izdvajanje predionih cjelina ili jedinica (karakter predjela po tipovima);
- Procjena strukture predjela (analiza pogodnosti);
- Stvoreni uslovi (stanovništvo i naselja; raspored privrednih i društvenih djelatnosti; infrastrukturna opremljenost – saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Ekonomsko - demografska analiza;
- Potencijali, ograničenja i konflikti u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Koncept organizacije, uređenja, izgradnje i korišćenja prostora;
- Koncepcija infrastrukturnih sistema i način njihovog povezivanja sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Uslovi, faze i dinamika realizacije infrastrukturnih mreža i objekata;
- Zaštitne zone;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti;
- Plan predjela;
- Mjere za zaštitu životne sredine;
- Mjere za zaštitu spomenika kulture;
- Koncept korišćenja obnovljivih izvora energije i primjena mjera energetske efikasnosti;
- Smjernice za izgradnju objekata, uređivanje, korišćenje i zaštitu za prostor za koji se ne predviđa donošenje državne studije lokacije;

- Smjernice i mjere za realizaciju plana;
- Područja, zone, lokacije i objekti od opšteg interesa;
- Koncesiona područja;
- Ekonomsko-tržišna projekcija;
- Način, faze i dinamika realizacije plana;
- Smjernice za izradu državne studije lokacije.

C) Strateška procjena uticaja na životnu sredinu i Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu

Prema Zakonu o strateškoj procjeni uticaja, Strateška procjena treba da bude pripremljena paralelno sa pripremom i izradom Plana. To podrazumjeva inkorporiranje rješenja iz Strateške procjene uticaja u Plan u svim fazama njegove izrade.

Nakon izrade Plana koji sadrži Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu izrađuje se Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu koji sadrži:

- Kratak pregled procesa izrade Plana, sadržaja i glavnih ciljeva Plana, kao i područje obuhvata Plana;
- Prikaz identifikovanih spornih pitanja zaštite životne sredine koja su zastupljena u pripremi Plana; prikaz veze Plana sa drugim relevantnim planovima, politikama i strategijama razvoja;
- Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine ustanovljeni na državnom ili međunarodnom nivou koji su od značaja za Plan i način na koji su ovi ciljevi, kao i svi ostali aspekti od značaja za životnu sredinu, bili uzeti u razmatranje u procesu pripreme;
- Prikaz postojećeg stanja životne sredine predmetnog područja i mogući smjer njene evolucije;
- Opis nivoa zaštite životne sredine i integracije ekoloških faktora u cilju postizanja održivog razvoja;
- Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložene značajnom riziku ili pozitivnim efektima i karakteristike životne sredine u tim područjima;
- Opis mogućih stanja životne sredine u budućem periodu, ukoliko se Plan ne realizuje;
- Pregled postojećih problema i pozitivnih elemenata u pogledu životne sredine u vezi sa Plan-om, za oblasti od značaja za životnu sredinu, kao što su staništa divljeg biljnog i životinjskog svijeta sa aspekta njihovog očuvanja;
- Prikaz mogućih značajnih posljedica po zdravlje ljudi i životnu sredinu, uključujući faktore kao što su: biološka raznovrsnost, stanovništvo, fauna, flora, zemljište, voda, vazduh, klimatski činioci, materijalni resursi, kulturno naslijeđe, arhitektonsko i arheološko naslijeđe, pejzaž, kao i međusobni odnos ovih faktora;
- Prikaz načina na koji su određeni i vrednovani značajni uticaji Plana;
- Prikaz karakteristika uticaja kao što su: vjerovatnoća, intenzitet, složenost/reverzibilnost, vremenska dimenzija (trajanje, učestalost, ponavljanje), prostorna dimenzija (lokacija, geografska oblast, broj izloženih stanovnika, prekogranična priroda uticaja), kumulativna i sinergijska priroda uticaja, druge karakteristike uticaja;
- Način određivanja i vrednovanja značajnih uticaja koji su usklađeni sa važećim standardima, propisima i graničnim vrijednostima;
- Prikaz mjera predviđenih u cilju spriječavanja, smanjenja ili otklanjanja, u najvećoj mogućoj mjeri, bilo kog značajnog negativnog uticaja na zdravlje ljudi i

životnu sredinu ili podsticaj mjera koje mogu pozitivno uticati na njih, ka čemu stremi realizacija Plana;

- Pregled alternativnih rješenja i razloga za izbor datih rješenja koji su uzeti u obzir, kao i opise načina procjene;
- Alternativno rješenje nerealizovanja Plana, kao i alternativna rješenja najpovoljnija sa stanovišta životne sredine i zaštite predjela;
- Eventualne teškoće do kojih je prilikom formulisanja traženih podataka došlo (uključujući tehničke podatke);
- Smjernice i mjere za zaštitu životne sredine, za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta uređivanja predjela;
- Opis predviđenog programa praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku realizacije Plana (monitoring);
- Zaključci do kojih se došlo tokom izrade izvještaja o strateškoj procjeni predstavljeni na način razumljiv javnosti.

Grafički dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postojećeg stanja

- Granice područja za koje se radi Plan;
- Izvod iz PPCG;
- Sintezni prikaz prostornih planova opština čiji se dijelovi nalaze u zahvatu Plana;
- Položaj i pravci razvoja u odnosu na okruženje (rang i sadržaji okolnih centara i veze na infrastrukturnu mrežu šireg područja);
- Karta podjele područja na predione cjeline;
- Stvoreni uslovi (namjena površina, infrastrukturna opremljenost – saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Sintezni prikaz postojećeg stanja sa potencijalima, ograničenjima i konfliktima u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Generalna namjena prostora;
- Prostorni koncept djelatnosti i veza sa okruženjem;
- Zone od posebnog značaja za razvoj (za dalju detaljnu razradu);
- Infrastrukturni sistemi (saobraćaj, hidrotehnika, energetika, komunalni servisi) i njihova povezanost sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Područja, zone, lokacije i objekti od opšteg interesa i koncesiona područja;
- Zaštita životne sredine i uređenje predjela;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Način, faze i dinamika realizacije plana.

**II PROSTORNI PLAN POSEBNE NAMJENE
NACIONALNI PARK DURMITOR**

Poseban dio osnovnog planskog dokumenta čini Nacionalni park "Durmitor". Za nacionalni park već postoji aktuelni Prostorni plan područja posebne namene, usvojen 1997. godine i urađen na osnovu Zakona o planiranju i uređenju prostora ("Službeni list RCG", broj 16/95). Nacionalni park "Durmitor" čini dominantu područja budućeg Plana pa je plansko osmišljavanje ukupnog prostora u tijesnoj korelaciji sa njim. Nakon izrade PPPN NP "Durmitor" dogodile su se brojne promjene koje uslovljavaju ili omogućavaju njegovu reviziju odnosno sagledavanje u novonastalim okolnostima:

- Prostorni plan Crne Gore identifikovao je područje Durmitora kao posebnu razvojnu zonu sa naglašenim resursima i potencijalima (NP "Durmitor" sa kanjonom Tare, turistički kapaciteti, tradicija i renome Žabljaka kao centra za dvosezonsko korišćenje, značajni kompleksi šuma i pašnjaka i dr);
- Prostorni plan Crne Gore je preporučio izradu novih ili reviziju dosadašnjih planova za sve zone od značaja za razvoj ili organizaciju prostora Crne Gore;
- Nakon usvajanja aktuelnog PPPNP "Durmitor" donijeto je ili prihvaćeno više propisa i međunarodnih standarda koji se odnose na zaštitu životne sredine i uređenje prostora.

Zadatak budućeg Plana u ovom dijelu je kritička ocjena i ažuriranje postojećeg Plana Nacionalnog parka "Durmitor" u smislu cjelovitog pristupa organizacije ukupnog prostora, uzimajući u obzir i moguće korekcije granica Nacionalnog parka saglasno preporukama iz Prostornog plana Crne Gore i aktuelnim stanjem na terenu.

Sadržaj

Sadržaj Plana je definisan Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata, a neposredno njegovim članom 21.

Osnovni dokument se radi u grafičkoj (R= 1: 25 000) i tekstualnoj formi u fazama nacрта i konačnog prijedloga.

Tekstualni dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postolećeg stanja

- Opis zahvata i položaj;
- Smjernice iz planova višeg reda (PPCG);
- Analiza planske dokumentacije relevantne za prostor zahvata (PPPPN NP Durmitor);
- Dosadašnje koncepcije (planovi i projekti) i stepen realizacije;
- Ocjena postojećeg stanja prostornog uređenja;
- Odnos prema okruženju;
- Prirodne karakteristike (reljef - morfologija, ekspozicije i nagibi; hidrografija; pedologija, mineralne sirovine; vegetacija – šume; klimatske karakteristike...);
- Izdvajanje predionih cjelina ili jedinica (karakter predjela po tipovima);
- Procjena strukture predjela (analiza pogodnosti);
- Stvoreni uslovi (stanovništvo i naselja; raspored privrednih i društvenih djelatnosti; infrastrukturna opremljenost – saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Ekonomsko - demografska analiza;
- Potencijali, ograničenja i konflikti u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Koncept organizacije, uređenja, izgradnje i korišćenja prostora;
- Koncepcija infrastrukturnih sistema i način njihovog povezivanja sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Uslovi, faze i dinamika realizacije infrastrukturnih mreža i objekata;
- Režim i stepeni zaštite po zonama (rezervati, zone I, II i III stepena zaštite);
- Zaštita i unaprjeđenje prirodne (flora, fauna, vode i vazduh) i kulturne baštine;
- Mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti;
- Plan predjela;
- Smernice za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta uređivanja predjela i zaštite životne sredine;
- Mjere za zaštitu životne sredine;
- Mjere za zaštitu spomenika kulture;

- Koncept korišćenja obnovljivih izvora energije i primjena mjera energetske efikasnosti;
- Smjernice za izgradnju objekata, uređivanje, korišćenje i zaštitu za prostor za koji se ne predviđa donošenje državne studije lokacije;
- Smjernice i mjere za realizaciju plana;
- Područja, zone, lokacije i objekti od opšteg interesa;
- Ekonomsko-tržišna projekcija;
- Način, faze i dinamika realizacije plana;
- Smjernice za izradu državne studije lokacije.

C) Strateška procjena uticaja na životnu sredinu i Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu

Prema Zakonu o strateškoj procjeni uticaja, Strateška procjena treba da bude pripremljena paralelno sa pripremom i izradom Plana. To podrazumjeva inkorporiranje rješenja iz Strateške procjene uticaja u Plan u svim fazama njegove izrade.

Nakon izrade Plana koji sadrži Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu izrađuje se Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu koji sadrži:

- Kratak pregled procesa izrade Plana, sadržaja i glavnih ciljeva Plana, kao i područje obuhvata Plana;
- Prikaz identifikovanih spornih pitanja zaštite životne sredine koja su zastupljena u pripremi Plana; prikaz veze Plana sa drugim relevantnim planovima, politikama i strategijama razvoja;
- Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine ustanovljeni na državnom ili međunarodnom nivou koji su od značaja za Plan i način na koji su ovi ciljevi, kao i svi ostali aspekti od značaja za životnu sredinu, bili uzeti u razmatranje u procesu pripreme;
- Prikaz postojećeg stanja životne sredine predmetnog područja i mogući smjer njene evolucije;
- Opis nivoa zaštite životne sredine i integracije ekoloških faktora u cilju postizanja održivog razvoja;
- Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložene značajnom riziku ili pozitivnim efektima i karakteristike životne sredine u tim područjima;
- Opis mogućih stanja životne sredine u budućem periodu, ukoliko se Plan ne realizuje;
- Pregled postojećih problema i pozitivnih elemenata u pogledu životne sredine u vezi sa Plan-om, za oblasti od značaja za životnu sredinu, kao što su staništa divljeg biljnog i životinjskog svijeta sa aspekta njihovog očuvanja;
- Prikaz mogućih značajnih posljedica po zdravlje ljudi i životnu sredinu, uključujući faktore kao što su: biološka raznovrsnost, stanovništvo, fauna, flora, zemljište, voda, vazduh, klimatski činioci, materijalni resursi, kulturno nasljeđe, arhitektonsko i arheološko nasljeđe, pejzaž, kao i međusobni odnos ovih faktora;
- Prikaz načina na koji su određeni i vrednovani značajni uticaji Plana;
- Prikaz karakteristika uticaja kao što su: vjerovatnoća, intenzitet, složenost/reverzibilnost, vremenska dimenzija (trajanje, učestalost, ponavljanje), prostorna dimenzija (lokacija, geografska oblast, broj izloženih stanovnika, prekogranična priroda uticaja), kumulativna i sinergijska priroda uticaja, druge karakteristike uticaja;

- Način određivanja i vrednovanja značajnih uticaja koji su usklađeni sa važećim standardima, propisima i graničnim vrijednostima;
- Prikaz mjera predviđenih u cilju spriječavanja, smanjenja ili otklanjanja, u najvećoj mogućoj mjeri, bilo kog značajnog negativnog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu ili podsticaj mjera koje mogu pozitivno uticati na njih, ka čemu stremi realizacija Plana;
- Pregled alternativnih rješenja i razloga za izbor datih rješenja koji su uzeti u obzir, kao i opise načina procjene;
- Alternativno rješenje nerealizovanja Plana, kao i alternativna rješenja najpovoljnija sa stanovišta životne sredine i zaštite predjela;
- Eventualne teškoće do kojih je prilikom formulisanja traženih podataka došlo (uključujući tehničke podatke);
- Smjernice i mjere za zaštitu životne sredine, za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta uređivanja predjela;
- Opis predviđenog programa praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku realizacije Plana (monitoring);
- Zaključci do kojih se došlo tokom izrade izvještaja o strateškoj procjeni predstavljeni na način razumljiv javnosti.

Grafički dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postojećeg stanja

- Granice područja za koje se radi Plan;
- Izvod iz PPCG;
- Položaj i pravci razvoja u odnosu na okruženje (rang i sadržaji okolnih centara i veze na infrastrukturnu mrežu šireg područja);
- Karta podjele područja na predione cjeline;
- Stvoreni uslovi (namjena površina, infrastrukturna opremljenost – saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Sintezni prikaz postojećeg stanja sa potencijalima, ograničenjima i konfliktima u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Generalna namjena prostora;
- Prostorni koncept djelatnosti i veza sa okruženjem;
- Zaštitne zone (rezervati, zone I, II i III stepena zaštite);
- Zone od posebnog značaja za razvoj (za dalju detaljnu razradu);
- Infrastrukturni sistemi (saobraćaj, hidrotehnika, energetika, komunalni servisi) i njihova povezanost sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Područja, zone, lokacije i objekti od opšteg interesa;
- Zaštita životne sredine i uređenje predjela;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Način, faze i dinamika realizacije plana.

III DETALJNA RAZRADA ZONA – LOKALITETA U ZAHVATU PLANA

Plan treba da sadrži i **detaljne razrade za pojedine zone i lokalitete** koje će omogućiti brzu primjenu plana i realizaciju postavljenih ciljeva, čime će se obezbijediti preduslovi za realizaciju investicionih projekata i uređenje prostora na lokacijama koje zahtijevaju trajne promjene u prostoru (materijalna infrastruktura, turistička naselja, objekti za razvoj preduzetništva, prostor za zaštitu i sl.).

Razrade iskazati u tekstualnom dijelu i na grafičkim priložima (R= 1:2500 i 1:1000) za faze nacрта i prijedloga.

Detaljne razrade će sadržati:

Tekstualni dio

A) Analiza i ocjena postojećeg stanja

- Prikaz granica i opis zahvata;
- Odnos prema okruženju;
- Prirodne karakteristike;
- Stvoreni uslovi;
- Ekonomsko - demografska analiza;
- Ocjena stanja životne sredine;
- Potencijali, ograničenja i konflikti.

B) Planski dio (koncepti)

- Koncept uređenja prostora;
- Namjene površina i objekata sa prikazom kapaciteta;
- Urbanističko - tehnički uslovi za izgradnju objekata;
- Trase infrastrukturnih mreža i saobraćajnice i smjernice za izgradnju infrastrukturnih i komunalnih objekata;
- Smjernice urbanističkog i arhitektonskog oblikovanja prostora sa smjernicama za primjenu energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Mjere za zaštitu životne sredine;
- Mjere za zaštitu spomenika kulture;
- Mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti i smjernice za realizaciju projekata pejzažne arhitekture, odnosno uređenja terena;
- Ekonomsko-tržišna projekcija;
- Način, faze i dinamika realizacije plana.

Grafički dio (u R=1:2500 i 1:1000)

A) Analiza i ocjena postojećeg stanja

- Geodetska podloga sa granicom zahvata;
- Stvoreni uslovi - izgrađenost i opremljenost prostora.

B) Planski dio (koncepti)

- Namjena površina i objekata;
- Plan parcelacije;
- Građevinske i regulacione linije;
- Nivelaciona i regulaciona rješenja;
- Spratnost i karakteristike objekata;
- Tačke i uslovi priključenja na saobraćajnice, infrastrukturne mreže i komunalne objekte;
- Plan pejzažne arhitekture;
- Način, faze i dinamika realizacije.

Urbanističko – tehnički uslovi

Urbanističko – tehničke uslove treba posebno obraditi za svaku urbanističku parcelu i obje i iskazati u posebnom prilogu (separatu) koji će sadržati sve neophodne tekstualne i grafičke podatke u skladu sa članom 62. Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata.

Materijal Plana, po utvrđenim fazama i za definisane segmente, treba da bude urađen i prezentovan u analognom i digitalnom formatu. Digitalni oblik – za tekstualni dio u standardu Microsoft Word i PDF formatu, a grafički u standardu Auto Cad i GIS fromatu.

Plan će biti predstavljen na crnogorskom i engleskom jeziku.

10. POSTOJEĆA DOKUMENTACIJA I PODLOGE ZA IZRADU PLANA

U toku izrade Programskog zadatka, na osnovu preliminarne procjene raspoloživih podataka o postojećoj dokumentaciji i podlogama, izvršena je klasifikacija relevantne dokumentacije koja se može koristiti za izradu Plana.

Planski dokumenti:

- Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine;
- Prostorni plan područja posebne namjene za nacionalni park "Durmitor";
- Prostorni plan opštine Žabljak;
- Prostorni plan opštine Šavnik;
- Prostorni plan opštine Plužine;
- Prostorni plan opštine Pljevlja;
- Prostorni plan opštine Mojkovac.

Plansko-razvojni dokumenti:

- Strategija razvoja turizma Crne Gore do 2020. godine;
- Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore;
- Vodoprivredna osnova Crne Gore
- Projekat "Pravci razvoja ekološke države Crne Gore";
- Strateški master plan za otpadne vode za centralni i sjeverni dio Crne Gore;
- Strateški master plan za upravljanje čvrstim otpadom
- Strategija razvoja saobraćaja Crne Gore;
- Strategija razvoja i redukcija siromaštva Crne Gore;
- Crnogorska poljoprivreda i Evropska Unija (Strategija razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja);
- Strategija razvoja energetike Republike Crne Gore do 2025. godine (Realizovani energetske bilansi, knjiga A);
- Zdravstvene politike u Republici Crnoj Gori do 2020. godine;
- Agenda ekonomskih reformi;
- Makroekonomski ambijenti u Crnoj Gori u 2004. godini.

Podaci o stanovništvu, aktivnostima i prostoru

Podaci o stanovništvu su dostupni iz Popisa stanovništva 2003. godine. Republički zavod za statistiku raspolaže i drugim statističkim podacima koji mogu biti od koristi prilikom izrade Plana. Dodatni i nedostajući podaci će se obezbijediti anketiranjem i istraživanjem planskog područja.

Podaci o prostoru i aktivnostima se mogu preuzeti iz dokumentacije raznih planova, studija, istraživačkih institucija, stručnih i naučnih radova i dr. Dostupne su sektorske i podsektorske studije (analize i ekspertize) za potrebe izrade Prostornog plana Crne Gore. Podaci o stvorenim uslovima će se obezbijediti terenskim istraživanjima uz korišćenje dokumentacije.

Pored ekspertiza u užem smislu, za potrebe izrade ovog Plana mogu se koristiti i ekspertiska mišljenja stručnjaka, lokalnih poznavaca stanja i problema na terenu.

Podloge

Za potrebe izrade Plana koristiće se postojeće upotrebljive geodetske podloge, kao i topografske karte u razmeri 1:25.000 (TK 25). Potrebno je koristiti karte u digitalnom obliku, kao i po mogućstvu aerofoto i satelitske snimke.

Odredbama člana 38. Zakona, organi, privredna društva, ustanove i druga pravna lica nadležna za određene poslove (projekcije razvoja; vodoprivrede; elektroprivrede; saobraćaja; telekomunikacija; radio difuzije; zdravstva; odbrane zemlje; kulture; stambeno-komunalne djelatnosti; geodetske, geološke, geofizičke, seizmičke i hidro-meteorološke poslove; poslove statistike; poljoprivrede, šumarstva, turizma, zaštite prirode, zaštite kulturne i prirodne baštine; zaštite životne sredine i dr.) dužna su da, na zahtev Nosioca pripremih poslova, u roku od 15 dana, dostave raspoložive podatke, u analognoj i digitalnoj formi, kao i svoje predloge i mišljenja koja su neophodna za izradu planskog dokumenta.

14. KADROVSKI SASTAV PLANERSKOG TIMA**Ključni kadrovi radnog tima:**

Odgovorni vođa Plana - 10 godina radnog iskustva

Tim za prostorni dio:

- Koordinator za prostorni dio-diplomirani arhitekta/urbanista/prostorni planer - 8 godina radnog iskustva,
- Urbanista/prostorni planer - diplomirani arhitekta/urbanista/prostorni planer,
- Pejzažni arhitekta - diplomirani inženjer pejzažne arhitekture,
- Održivi razvoj - diploma prirodnih nauka/inženjerstva/geografije,
- GIS - diploma prirodnih nauka/inženjerstva.

Tim za tehnološko - ekonomski dio:

- Koordinator za tehnološko-ekonomski dio-diplomirani inženjer - 8 godina radnog iskustva,
- Ekonomija - diplomirani ekonomista,
- Stanovništvo i naselja - diplomirani geograf - demograf,
- Vlasništvo/katastar nekretnina - diplomirani pravnik,
- Turizam - diplomirani turizmolog,
- Geodezija - diplomirani inženjer geodezije,
- Saobraćaj - diplomirani inženjer saobraćaja/građevine,
- Hidrotehnika - diplomirani inženjer građevine, smjer hidrotehnika,
- Energetika - diplomirani inženjer elektrotehnike/hidrotehnike/građevine/mašinstva,
- Vodoprivreda - diplomirani inženjer građevine, smjer hidrotehnika,

Tim za stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu:

- Koordinator strateške procjene uticaja - diploma inženjerstva/prirodne nauke - 8 godina radnog iskustva,
- Ekologija voda - diploma prirodnih nauka,
- Ekologija kopna - diploma prirodnih nauka,
- Geologija/hidrogeologija - diplomirani inženjer geologije,
- Demografija - diplomirani geograf/ diploma humanističkih nauka,
- Arheolozi i konzervatori.

Ostali članovi:

- Arhitekta,
- Planeri koji se bave pitanjima životne sredine,

- Urbanistički dizajneri,
- Pejzažni arhitekti,
- Saobraćajni planeri,
- Inženjeri hidrotehnike, telekomunikacija i energetike,
- Konsultanti za razvoj preduzetništva,
- Turizmolozi,
- Socio-ekonomisti,
- Specijalisti za održivost i dr.,
- Specijalisti za GIS,
- Eksperti za institucionalnu obuku i dr.

12. ROKOVI IZRADE PLANA

Plan će se izraditi u skladu sa sljedećim preliminarnim programom:

- **Januar 2009:** Ministarstvo za ekonomski razvoj i Vlada Crne Gore – donošenje Odluke o izradi Plana sa Programskim zadatkom;
- **Januar 2009:** Priprema i objava Tendera;
- **Februar/mart 2009:** Ocenjivanje Tendera, imenovanje obrađivača i započinjanje izrade Plana;
- **Avgust 2009:** Izrada Nacrta plana;
- **Avgust/septembar 2009:** Pribavljanje mišljenja, utvrđivanje Nacrta plana, javna rasprava;
- **Novembar 2009:** Izrada Predloga plana;
- **Novembar/decembar 2009:** Vladine procedure i donošenje Plana u Skupštini.

Ukupan rok za izradu Plana sa svim fazama planiran je na 12 meseci.

Ako Naručilac proceni da je potrebno, može od Izvršioca tražiti izvršenje dodatnih poslova vezanih za Uslugu, koji obuhvataju, ali se ne ograničavaju na: izradu arhitektonskog rešenja, dodatna geodetska snimanja i izradu topografskih karata u R=1:25000, katastarskih planova sa vertikalnom i horizontalnom predstavom terena u R=1:2500 i 1:1000; dodatne studije i istraživanja ("Dodatni poslovi"). Izvršenje Dodatnih poslova moguće je ugovoriti samo aneksom Ugovora zaključenim u istoj formi kao i osnovni Ugovor.

S A D R Ž A J

1. UVOD.....	1
1.1. NAMJERA I CILJEVI IZVJEŠTAJA O STRATEŠKOJ PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU	1
1.2. SADRŽAJ I STRUKTURA IZVJEŠTAJA O STRATEŠKOJ PROCJENI	2
1.3. PRAVNI OSNOV.....	3
1.4. VEZA PLANA SA OSTALIM RELEVANTNIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA	5
1.5. PROSTORNI OBUHVAT I VREMENSKI HORIZONT PLANA	7
2. PRIRODNE KARAKTERISTIKE PROSTORA.....	9
2.1. GEOGRAFSKE, EKOLOŠKE I PROSTORNE KARAKTERISTIKE	9
2.2. GEOMORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE	13
2.3. GEOLOŠKE KARAKTERISTIKE	13
2.4. PEDOLOŠKE KARAKTERISTIKE	14
2.5. GEOSEIZMIČKI USLOVI.....	14
2.6. VODE	15
2.7. KLIMATSKE KARAKTERISTIKE	17
2.8. FLORA	18
2.9. FAUNA	19
2.10. ZAŠTIĆENA PRIRODNA DOBRA I STANJE PRIRODNE BAŠTINE	23
2.11. PROJEKCIJA ZAŠTITE PRIRODNE BAŠTINE	25
2.12. PEJZAŽNE VRIJEDNOSTI.....	26
3. OPIS PLANA.....	31
3.1. VARIJANTE I MOGUĆNOSTI RAZVOJA PROSTORNIH KONCEPATA.....	31
3.2. OSNOVNA PLANSKA RJEŠENJA	33
3.2.1. Prostorna organizacija	33
3.2.2. Naselja i lokaliteti.....	34
3.2.3. Struktura planiranih površina u zahvatu durmitorskog područja	40
3.2.4. Razvoj privrednih djelatnosti	41
3.2.5. Infrastruktura	42
3.2.6. Elektroenergetska infrastruktura	44
3.2.7. Hidrotehnička infrastruktura	46
3.2.8. Telekomunikacije	50
3.2.9. Uvođenje / korišćenje tečnog prirodnog gasa	50
3.2.10. Komunalna infrastruktura.....	50
4. POSTOJEĆI PROBLEMI U ŽIVOTNOJ SREDINI U VEZI SA PLANOM	52
5. CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I OPIS NAČINA STRATEŠKE PROCJENE (METODOLOGIJA)	54
5.1. OPŠTI CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	54
5.2. POSEBNI CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	56
5.3. IZBOR INDIKATORA (POKAZATELJA)	63
6. IDENTIFIKACIJA I PROCJENA MOGUĆIH UTICAJA PLANSKIH REŠENJA NA ŽIVOTNU SREDINU.....	64
6.2. PROCJENA UTICAJA VARIJANTNIH REŠENJA	65
6.3. IDENTIFIKACIJA UTICAJA.....	65
6.3.1. Biodiverzitet	65

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

6.3.2.	Uticaji na hidrografsku mrežu	66
6.3.3.	Uticaji na kulturnu baštinu	67
6.3.4.	Geološki i hidrogeološki aspekti	67
6.3.5.	Uticaj na pejzaž	67
6.4.	IDENTIFIKACIJA I PROCJENA UTICAJA	67
6.5.	RIZICI ZA ŽIVOTNU SREDINU	70
7.	PREKOGRANIČNI UTICAJI.....	71
7.1	UVOD	71
7.2.	RIZIK OD VATRE I POŽARA	71
7.3.	TEHNOLOŠKI RIZICI I NESREĆE.....	72
8.	MJERE SPRIJEČAVANJA, SMANJENJA I OTKLANJANJA NEGATIVNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU.....	74
8.1.	MERE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE PREMA PRIORITETIMA.....	85
9.	ZAŠTITA PEJZAŽA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE.....	86
9.1	ZAŠTITA PEJZAŽA	86
9.2	ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE.....	86
10.	PROGRAM PRAĆENJA STANJA ŽIVOTNE SREDINE U TOKU REALIZACIJE PLANA (MONITORING)	90
11.	REZIME IZVJEŠTAJA SA ZAKLJUČCIMA ZA JAVNOST	93

1. UVOD

U skladu sa Prostornim planom Crne Gore do 2020. godine („Službeni list Crne Gore“, broj 24/08 od 08. aprila 2008. god) opredijelilo se područje Durmitora, za koji je potrebna izrada Prostorni plan posebne namjene, koji podliježe izradi Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Planom su određeni državni ciljevi kao i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem. Prostorni plan Crne Gore čini planski dokument višeg reda sa kojim PPPN za Durmitorsko područje treba biti usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja i utvrđenih politika u PPCG uz mogućnost njihove dalje razrade kroz planove nižeg reda.

Osnova za izradu plana je prema Odluci o izradi PPPN za Durmitorsko područje (u daljem tekstu PPPN, Plan), koji je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 29. januara 2009. godine, Sadržaj i osnovna rješenja PPPN usklađeni su sa odredbama Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08) i Programskom zadatkom za izradu PPPN.

Odredbama člana 21 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, propisano je da se prostorni plan posebne namjene izrađuje i donosi za teritoriju ili djelove teritorije jedne ili više lokalnih samouprava sa zajedničkim prirodnim, regionalnim ili drugim obilježjima koji su od posebnog značaja za Crnu Goru i koji zahtijevaju poseban režim uređenja i korišćenja. Između ostalog Prostorni plan posebne namjene se donosi i za područje nacionalnog parka.

Prema Zakonu o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br. 80/05) i Uredbi o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu (Sl. List RCG, br 20/07) je za izgradnju autoputeva (lista 1, tačka 10.c) obavezna strateška procjena uticaja na životnu sredinu. Odluku o potrebi izrade strateške procjene donosi organ državne uprave nadležan za pripremu plana ako utvrdi da postoji mogućnost značajnih uticaja na životnu sredinu.

Pošto je odluka o izradi PPPN donešena decembra 2007. godine, a Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br. 80/05) se primjenjuje od 1. januara 2008. godine, strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN nije obavezna. No i pored toga je u Programskom zadatku za izradu PPPN autoputa Bar-Boljare utvrđeno, da je potrebno uraditi stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu, kao poseban dio analitičko dokumentacione osnove. Zbog toga je u dogovoru sa nadležnom organom i investitorom ugovorena izrada izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, koji će se koristiti kao stručni dokument.

Ministarstvo za ekonomski razvoj je nadležno za sprovođenje procedura za izradu i usvajanje PPPN Durmitor sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu. PPPN se u konačnom usvaja na Vladi Crne Gore, a Strateška procjena uticaja na životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma.

1.1. Namjera i ciljevi izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu

Evropski Parlament, 31. maja, 2001. godine i Savjet Evrope, 5. juna 2001. godine su zvanično usvojili Direktivu 2001/42/EC „o procjeni uticaja planova i programa na životnu sredinu“, koja je takođe poznata kao SEA Direktiva (Strateška procjena uticaja na životnu sredinu).

Namjena SEA Direktive jeste da se obezbijedi utvrđivanje i procjena ekoloških posljedica izvjesnih planova i programa u toku njihove pripreme i prije njihovog usvajanja. Državni organi i organi za zaštitu životne sredine mogu da daju svoje mišljenje, nakon čega se svi rezultati integrišu i uzimaju u obzir u toku

postupka planiranja. Nakon usvajanja plana ili programa javnost se informiše o odluci i načinu na koji su oni urađeni.

Ključni ciljevi SEA Direktive obuhvataju pružanje doprinosa visokom nivou zaštite životne sredine i integraciji ekoloških faktora u pripremi i usvajanju planova i programa u cilju postizanja održivog razvoja.

Izveštaj o strateškoj procjeni je dio dokumentacije u postupku Strateške procjene uticaja planova na životnu sredinu. Strateška procjena se vrši za planove ili programe kad postoji mogućnost da njihova realizacija izazove znatne posljedice po životnu sredinu. Strateška procjena se vrši na bazi pet osnovnih principa: princip održivog razvoja, princip integralnosti, princip predostrožnosti, princip hijerarhije i koordinacije, te princip javnosti.

1.2. Sadržaj i struktura izvještaja o strateškoj procjeni

Izveštaj o strateškoj procjeni sadrži podatke kojima se opisuju i procjenjuju mogući značajni uticaji na životnu sredinu do kojih može doći realizacijom plana ili programa, kao i razmatranih varijantnih rješenja, uz vođenje računa o ciljevima i geografskom obuhvatu plana ili programa.

Pored toga izvještaj o strateškoj procjeni sadrži i sljedeće podatke:

- Kratak pregled sadržaja i glavnih ciljeva plana ili programa i odnos prema drugim planovima i programima;
- Opis postojećeg stanja životne sredine i njenog mogućeg razvoja, ukoliko se plan ili program ne realizuju;
- Identifikaciju područja za koja postoji mogućnost da budu izložene značajnom riziku i karakteristike životne sredine u tim područjima;
- Postojeći problemi u pogledu životne sredine u vezi sa planom ili programom, uključujući naročito one koje se odnose na oblasti koje su posebno značajne za životnu sredinu, kao što su staništa divljeg biljnog i životinjskog svijeta sa aspekta njihovog očuvanja, posebno zaštićena područja, nacionalni parkovi ili morsko dobro;
- Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine ustanovljeni na državnom ili međunarodnom nivou koji su od značaja za plan ili program i način na koji su ovi ciljevi, kao i svi ostali aspekti od značaja za životnu sredinu, bili uzeti u razmatranje u procesu pripreme;
- Moguće značajne posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu, uključujući faktore kao što su: biološka raznovrsnost, stanovništvo, fauna, flora, zemljište, voda, vazduh, klimatski činioci, materijalni resursi, kulturno nasleđe, uključujući arhitektonsko i arheološko nasleđe, pejzaž i međusobni odnos ovih faktora;
- Mjere predviđene u cilju sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja, u najvećoj mogućoj mjeri, bilo kog značajnog negativnog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu do koga dovodi realizacija plana ili programa;
- Pregled razloga koji su poslužili kao osnova za izbor varijantnih rješenja koje su uzete u obzir, kao i opis načina procjene, uključujući i eventualne teškoće do kojih je prilikom formulisanja traženih podataka došlo (kao što su tehnički podaci ili nepostojanje istraživanja);
- Prikaz mogućih značajnih prekograničnih uticaja na životnu sredinu;
- Opis programa praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku realizacije plana ili programa (monitoring);
- Zaključke do kojih se došlo tokom izrade izveštaja o strateškoj procjeni predstavljene na način razumljiv javnosti (rezime).

U izveštaju o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu su određeni i utvrđeni štetni uticaji plana. Kod procjene uticaja na životnu sredinu moraju biti uzete u obzir sledeće karakteristike uticaja: vjerovatnoća, intenzitet, složenost, reverzibilnost, vremenska dimenzija (trajanje, učestalost, ponavljanje), prostorna dimenzija (lokacija, geografska oblast, broj izloženih stanovnika, prekogranična priroda uticaja), kumulativna i sinergijska priroda uticaja, i druge karakteristike uticaja.

Shodno sa tome napravljen je izbor značajnih činioca životne sredine, koji su uključeni u izveštaj i za koje je utvrđen uticaj na: vazduh i klimu, zemljište, vode, biljni i životinski svijet, staništa i biodiverzitet, zaštićena prirodna dobra, buku, otpad, emitovanje svjetlosti, društvenu sredinu (socio-ekonomske karakteristike, stanovništvo i zdravlje ljudi), pejzaž i kulturno-istorijsku baštinu. Sa druge strane, u izvještaj nijesu uključeni uticaji vezani na vibracije, elektromagnetno zračenje i jonizujuću radiaciju.

Metodologija vrednovanja uticaja je detaljnije razrađena u poglavlju 5.3 »Metodologija određivanja i vrednovanja značajnih uticaja plana na životnu sredinu«.

U izvještaju su bile obrađene alternative, koje su detaljnije predstavljene u poglavlju 4. »Varijantna rješenja«:

- Varijanta bez sprovođenja plana
- Varijanta sprovođenje plana sa dvije podvarijante

1.2.1. Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložena značajnom riziku

Prema *Zakonu o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br. 80/05)* republički organ nadležan za pripremu plana (uz prethodno pribavljena mišljenja organa nadležnog za poslove zaštite životne sredine, organa nadležnog za poslove zdravlja i drugih zainteresovanih organa i organizacija) donosi Odluku o izradi strateške procjene, iz koje su vidljivi razlozi za vršenje strateške procjene, kao i značajna pitanja i problemi vezani za životnu sredinu u planu, koji trebaju biti razmatrani.

S obzirom na činjenicu, da je gore spomenuti Zakon stupio na snagu 1. januara 2008. godine, za ovaj izvještaj nije bila izdata odluka o izvještaju o strateškoj procjeni iz kojeg bi bilo moguće rezimirati područja, za koje se očekuju značajni uticaji zbog sprovođenja Plana. Zbog toga smo odredili značajne uticaje i opseg izvještaja o strateškoj procjeni na osnovu karakteristike plana, pravnih osnova i bazične analize stanja životne sredine na definisanoj teritoriji.

Mogući negativni uticaji i okvirno određivanje značajnog sadržaja izvještaja o životnoj sredini su:

- Uticaj na biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet (sječa vegetacije, ugrožavanje staništa, buka, zauzimanje zaštitnih područja prirode)
- Uticaj na kulturno-istorijsku baštinu (objekti kulturnog nasljeđa i arheološki lokaliteti u blizini trase)
- Uticaj na kvalitet života lokalnog stanovništva (nova saobraćajna infrastruktura, rušenje stambenog fonda, bezbjednost na putu i sl)
- Uticaj na zemljište (gubitak poljoprivrednih zemljišta, rizik od erozije i zagađenja zemljišta)
- Uticaj na vode (emisije u površinske i podzemne vode, zahvati u koritima vodotoka)
- Uticaj na vazduh (emisije u vazduh)
- Uticaj na pejzaž (uticaj na pejzažne strukture i vizure)
- Uticaj na otpad (stvaranje komunalnog, građevinskog i opasnog otpada)

1.3. Pravni osnov

Osnov zaštite životne sredine su zakonske regulative, ograničenja, opseg, uslovi i druge osnove za ostvarivanje ciljeva u oblasti zaštite životne sredine, očuvanja prirode, zaštite prirodnih resursa i kulturne baštine, koji su usklađeni sa propisima zaštite životne sredine.

Osnov zaštite životne sredine u ovom dokumentu proizlazi iz **Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata** ("Službeni list Crne Gore", broj 51/08), kojim je, članom 21, propisano da se Prostorni plan posebne namjene izrađuje i donosi za područje nacionalnog parka, odnosno teritoriju koja je od posebnog značaja za Crnu Goru koja zahtijeva poseban režim uređenja i korišćenja.

Pored osnovnog, sistemskog, Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, pravni osnov za izradu Plana predstavljaju i odredbe koje su sadržane u drugim zakonima i podsistemskim aktima, i to:

- **Zakon o zaštiti prirode** ("Službeni list CG", broj 51/08) kojim je propisano da se planiranje, uređenje i korišćenje prostora i prirodnih resursa i dobara može vršiti samo na osnovu prostorno-planske i projektne dokumentacije, osnova i programa upravljanja i korišćenja prirodnih resursa i dobara, u skladu sa mjerama i uslovima zaštite prirode koji su određeni u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti;
- **Zakon o nacionalnim parkovima** ("Službeni list RCG", broj 47/91), kojim su definisane granice, upravljanje parkom, zone posebne zaštite i mjere uređivanja i unaprjeđenja prirodnih dobara, kao i neka druga pitanja od značaja za korišćenje prirodnih dobara;
- **Zakon o životnoj sredini** ("Službeni list CG", broj 48/08);
- **Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o zaštiti spomenika kulture** ("Službeni list RCG", broj 47/91);
- **Zakon o poljoprivrednom zemljištu** ("Službeni list RCG", br. 15/92 i 59/92);
- **Zakon o putevima** ("Službeni list RCG", broj 42/04);
- **Zakon o turizmu** ("Službeni list RCG", br. 32/02, 38/03 i 31/05);
- **Zakon o energetici** ("Službeni list RCG", broj 39/03);
- **Zakon o šumama** ("Službeni list RCG", broj 55/00);
- **Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine** ("Službeni list RCG", broj 80/05);
- **Zakon o upravljanju otpadom** ("Službeni list RCG", broj 80/05 i "Službeni list CG", broj 73/08);
- **Zakon o vodama** ("Službeni list RCG", broj 27/07);
- **Zakon o divljači i lovstvu** ("Službeni list CG", broj 52/08);
- **Zakon o rudarstvu** ("Službeni list RCG", broj 28/93);
- **Zakon o geološkim istraživanjima** ("Službeni list RCG", br. 28/93, 42/94 i 26/07);
- **Zakon o odbrani** ("Službeni list RCG", broj 47/07);
- **Pravilnik o sadržini elaborate o procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Službeni list CG", broj 14/07);
- **Razvojna i druga dokumenta Crne Gore:**
 - o Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore, 2007
 - o Prostorni plan područja posebne namjene za morsko dobro, Podgorica, 2007
 - o Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine, 2008
 - o Strategija razvoja saobraćaja Crne Gore – nacrt, 2006.
 - o MASTERPLAN – Strategija razvoja turizma Crne Gore do 2020.godine
 - o Strateški Master Plan upravljanja čvrstim otpadom na republičkom nivo, Republika Crna Gora, 2004
 - o Nacionalna politika upravljanja otpadom, 2004
- **Međunarodne konvencije i druga dokumenta:**
 - o Zakon o ratifikaciji Kjoto protokola (Sl. List RCG, 7/07)
 - o Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama,
 - o Šesti akcioni program za životnu sredinu "Životna sredina 2010: naša budućnost, naš izbor" (6th Community Environment Action Programme, 1600/2002/EC)
 - o European Landscape Convention, Florence, 2000
 - o Evropska konvencija o zaštiti arheološkog nasleđa London, 1969 (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (No.66)),
 - o Pariška konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine,
 - o Konvencija za zaštitu arhitektonskog nasleđa Evrope,
 - o Konvencija UN (Rio) o biološkom diverzitetu, Rio de J., 1992 (Convention on Biological Diversity)
 - o Ramsar Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, naročito onima koje su staništa pernate divljači,
 - o Konvencija o vrstama koje migriraju,
 - o Aarhus konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine.
 - o Espoo konvencija o prekograničnom uticaju

Espoo Konvencija propisuje obaveze Strana da procjene uticaj na životnu sredinu određenih aktivnosti u ranoj fazi planiranja. Ona takođe utvrđuje opšte obaveze Država da obavjeste i konsultuju jedna drugu o svim većim projektima koji se razmatraju za koje je vjerovatno da će imati značajan negativan prekogranični uticaj na životnu sredinu. Usled činjenice da će potencijalni nizvodni efekti PPPN uključivati prekogranična pitanja, Espoo Konvencija je takođe važan i relevantan dokument, uz UNECE Protokol o SEA (Kijevski Protokol). SPU Protokol predviđa identifikaciju i sprečavanje eventualnih uticaja na životnu sredinu od samog početka procesa donošenja odluka.

1.4. Veza Plana sa ostalim relevantnim planovima i programima

Ovaj je Plan u najvećoj mjeri pošao od utvrđenih smjernica Prostornog Plana Crne Gore, Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje, kao i drugih relevantnih planskih dokumenata. Sve opštine čija teritorija zahvata djelove Plana treba da na osnovu ovog Plana utvrde srednjoročne planske ciljeve, prioritete i elemente razvojne politike sa uključenim mjerama realizacije Plana na njihovoj teritoriji, kako bi se izbjegli eventualni konflikti u prostoru.

U Prostornom planu Crne Gore do 2020. godine se utvrđuju osnove dugoročne organizacije i uređenja prostora i sa kojim se Plan tijesno veže u svim generalnim aspektima planiranja. Jedini nedostatak ove planske veze pokušava se otkloniti ovom Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu, koja nažalost dosad nije bila urađena za PPCG.

Planom su određeni državni ciljevi kao i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, i kulturno-istorijskim razvojem dok bi se u SPU odredili ciljevi životne sredine. Prostorni plan Crne Gore čini planski dokument višeg reda sa kojim PPPN za Durmitorsko područje i NP Durmitor mora biti usklađen.

Prostorni plan Crne Gore je u svojim odrednicama identifikovao prostor Durmitora kao turističko područje za razvoj planinskog turizma, a glavni turistički centar ovog područja treba da bude Žabljak. Izradom Plana stvorile su se planske pretpostavke za razvoj, organizaciju, uređenje i zaštitu prostora Durmitora u skladu sa mjerama i uslovima zaštite prirode koji su određeni u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti.

Aktuelni Prostorni plan predstavlja preuzetu obavezu čija rješenja su sagledana sa aspekta opredjeljenja Prostornog plana Crne Gore i u kontekstu Plana za ukupno područje Durmitora. PPCG obavezuje na funkcionalnu diferencijaciju pojedinih mikrolokaliteta. Riječ je o Planu koji je jednostavan za direktnu primjenu i koji pretpostavlja neophodne aktivnosti na njegovoj realizaciji.

Koncept zaštite prirodne baštine, preuzima se iz PPCG. Pa je prema tome za sve kategorije zaštite prirodne baštine na teritoriji Crne Gore potrebno je uraditi Programe zaštite i ujedno revidovati plansku dokumentaciju nižeg reda.

Proširenje postojeće mreže zaštićenih područja prirode sa novim područjima uzima u svakom pojedinačnom slučaju u obzir socioekonomske posljedice i, u vezi sa tim, zaštitu stečenih prava lokalnog stanovništva u tim područjima.

Formiranjem novih zaštićenih područja prirode ili proširenjem postojećih neće se ugroziti razvojne mogućnosti područja, ali će se ustanoviti odgovarajuća ograničenja u cilju postizanja održivog razvoja u tim zonama. Prilikom iznalaženja optimalnih opcija za upravljanje u novim zaštićenim područjima, prednost će imati oni modeli upravljanja koji će okupiti i međusobno povezati sve ključne aktere. Kroz upravljanje se obezbijeduje participativni i transparentni pristup u pripremi, donošenju i sprovođenju planova upravljanja za zaštićena područja prirode.

Kako je Nacionalni park "Durmitor" dio svetske prirodne baštine, to je ovaj plan u diljelu usklađen sa važećim međunarodnim standardima i normama zaštite životne sredine, pogotovu sa preporukama

Generalne skupštine UNESCO-a, to ga treba nerazdvojno razmatrati zajedno sa planom durmitorskog područja, za koji je urađena ova Strateška procjena uticaja. Da bi se uspješno i efikasno mogao realizovati ovaj Plan potrebno je obezbijediti:

- Podršku ostvarivanja ovog Plana od strane državnih organa, opštinskih samouprava i Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore i drugih državnih i lokalnih institucija ovlaštenih za poslove praćenja i realizacije Plana;
- Na osnovu ovog Plana sve opštine čija teritorija zahvata djelove Parka kao i Uprava nacionalnog parka treba da definišu smjernice i faznost realizacije ovog plana;
- Postojeće Prostorne planove opština kao i one koji su u fazi izrade sa pripadajućim SPU treba usaglasiti sa ovim planskim dokumentom.
- Formirati jedinstveni informacioni sistem u formi GIS-a za potrebe planiranja i kontrole izvonenja svih projekata u prostoru Plana;
- Doslednu primjenu i implementaciju Plana bez obzira na stepen regulisanoosti područja.

Zaštita, unapređenje i razvoj prostora "Durmitor", sastoji se od nekoliko ključnih ciljeva, za koje su ovim Planom kao osnovom za SPU postavljene jasne vizije i koncepti i koje su utemeljene planovima višeg reda od ovog.

Prostorni plan područja posebne namjene DURMITOR raspoznaje slijedeće prioritete razvoja: poljoprivreda, turizam, industrija – mali pogoni oslonjeni na sirovinsku osnovu područja, ostale djelatnosti, društvene djelatnosti.

Za cjelokupno područje, urbani centar I reda i osnovni pol razvoja je opštinski centar Žabljak. Iako se ne nalazi na području NP Durmitor (više administrativno nego suštinski) on se ipak tretira i kao centar NP Durmitor.

Plan se u smislu životne sredine navezuje na posebne ciljeve razvoja opštine Žabljak koji se navode u prostorno urbanističkom planu opštine žabljak realizovanom u 2011. godini u slijedećim elementima:

- Oživljavanje i unapređivanje seoskih naselja koji imaju uslove za razvoj, kao i uključivanje stanovništva u aktivnosti vezane za osnovne namene (turizam, usluge i servisi, zdrava hrana, stočarstvo, prikupljanje i prerada šumskih proizvoda i dr.);
- Edukacija lokalnog stanovništva u funkciji proizvodnje (zdrave hrane, specifičnih proizvoda i sl.), pružanja turističkih usluga (boravak, ishrana, vodiči i dr.) i očuvanja životne sredine (ekološka svijest, odnos prema prirodi i korišćenja resursa);
- Revitalizacija infrastrukturne mreže, posebno putne, izgradnja parkinga, mobilijara i drugih pratećih sadržaja (specijalizovanih prodavnica i usluga), uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, selekciovano sakupljanje čvrstog otpada;
- Zaustavljanje neplanskog korišćenja zemljišta za vikendice i drugu izgradnju na čitavom zahvati ali posebno na području NP, gdje važi poseban režim korišćenja, kao i neplanskog korišćenja šumskog potencijala.

Planira se nastavak razvoja grada Žabljaka kao opštinskog i glavnog turističkog centra i intenzivnije uređenje i razvoj ostalih opštinskih naselja. Pod tim se, prije svega, podrazumijeva komunalno opremanje i uvođenje dodatnih nestambenih sadržaja u opšte prihvatljivom standardu.

Pored direktnog uticaja i veze koja proizilazi iz Prostornog plana područja posebne namjene za "Durmitor", Plan uzima u obzir opredeljenja definisana obavezujućim međunarodnim i domaćim planovima, strategijama, konvencijama i dr. a posebno:

- PPPPN Durmitorskog regiona
- Prostorno urbanistički planovi (PUP) opština čije prostore pokriva Nacionalni park
- Nacionalna strategija održivog razvoja koja uključuje ciljeve održivog razvoja definisane kroz ekonomski razvoj, zaštitu životne sredine, upravljanje prirodnim resursima i društvenim razvojem

- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine
- Konvencija o biološkom diverzitetu
- Master planovi razvoja turizma (Politika i strategija razvoja turizma 2020)
- Strategija razvoja šumarstva
- Više dokumenata koji su doneseni u vezi razvoja turizma u središnjem i sjevernom dijelu Crne Gore
- Domaća zakonska regulativa koja tretira oblast zaštite i upravljanja životnom sredinom

Realizacija mjera zaštite, unapređivanja i korišćenja dobara predviđenih ovim planom, čija operacionalizacija i prioriteti se utvrđuju godišnjim programima upravljanja, u skladu sa zakonom, treba da vrše svi subjekti koji koriste dobra u okviru Plana i oni čija djelatnost ugrožava prirodne, kulturne i ambijentalne vrijednosti područja.

1.5. Prostorni obuhvat i vremenski horizont plana

Područje Prostornog plana definisano osnovnim Programskim zadatkom obuhvata površinu od 1.118,2 km² i zahvata dijelove pet opština: Žabljak, Pljevlja, Plužine, Šavnik i Mojkovac. U zahvatu Plana nalazi se Nacionalni park "Durmitor" površine od 338,95 km² i dva planirana regionalna parka Maglič, Bioč i Volujak i Sinjajevina sa Šarancima. Kasnijom odlukom, zahvat je promijenjen tako da površina zahvata PP Nacionalnog parka obuhvaćena izmijenjenom granicom iznosi 362.02km², od čega u okviru teritorije opštine Žabljak – 151.64 km², opštine Mojkovac – 20.95 km², opštine Pljevlja – 61.0 km², opštine Plužine – 52.0 km² i opštine Šavnik – 76.43 km².

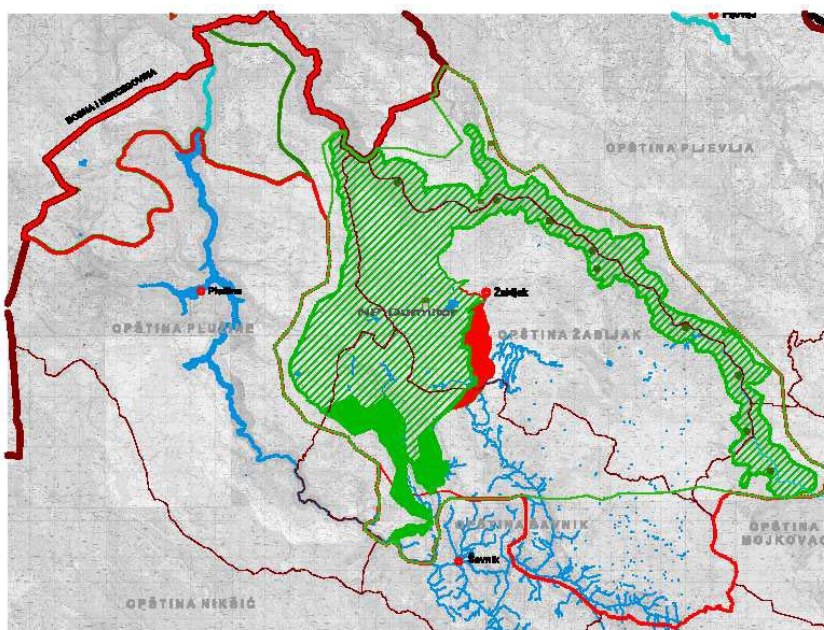

Udio teritorija opština u zahvatu Nacionalnog parka

Izmjena obuhvata NP Durmitor- Izuzimanje dijela zone zahvata predlaže se granicom koja ide od Javorovače –kota 1529 jugozapadno granicom šume i naselja Razvršje, dalje jugoistočno do kote 1604, pa u pravcu istoka granicom šume i naselja Komarski kraj do podnožja vrha Panalj, odakle skreće istočno do lokalnog puta Pošćenski kraj – Žabljak, dalje ide putem do regionalnog puta Trsa-Virak-Motički gaj-Žabljak, dalje istočno do magistralnog puta Risan – Žabljak, odakle skreće južno obilazeći veliko Pošćensko jezero do Jejevaca - kote 1567, pa dalje zapadno do preko kote 1543 do kote 1532, i u pravcu jugozapada produžava do Bobotovog brda- kote 1787 i Ranisave – kote 1750.

Proširenje zone zahvata Nacionalnog parka predlaže se granicom koja ide od Bobotovog brda – kota 1787 u pravcu jugozapada do kote 1406, koja se nalazi na stazi puta koji povezuje selo Grabovica sa katonom Dobri, produžava u pravcu juga, prati desnu stranu potoka Morava do sastavka sa potokom Studena, pa dalje produžava stranom rijeke Grabovice u pravcu juga i jugo zapada, čitavim dijelom prati imovinu u državnoj svojini sve do tromedje katastrskih opština Petnjica, Grabovica i Komarnica – opština Šavnik, granica se dalje lomi pod uglom od oko 270°u pravcu jugozapada i izlazi na kotu 1331, zatim se lomi pod uglom od oko 250° i u pravcu sjeverozapada pa sjevera i sjeverozapada do kote 1308, prati granicu šume u državnoj svojini sve do mosta na Komarnici (mjesto zvano Čikavac) kolskog puta Šavnik – Duži.

Dalje granica ide u pravcu jugozapada, prati lijevu stranu ivice kanjona rijeke Komarnice pa sve do iznad uliva rijeke Pridvorice u rijeku Komarnicu tj. do grebena nad kanjonom rijeke Pridvorice, zatim granica produžava niz greben do rijeke Pridvorice, dalje prati tok rijeke Pridvorice do ušća u rijeku Komarnicu – kota 718, pa produžava tokom rijeke Komarnice do na izlaz na desnu stranu ivice kanjona Komarnice (ispod sela Duži), zatim se lomi u pravcu sjeveroistoka, prati uzvodno desnu stranu ivice kanjona rijeke Komarnice, prati stazu pa kolski put Duži – Šavnik, ispod Žute grede, pa serpentinama do mosta na Komarnici, odakle skreće kolskim putem prema Dužima do krajnje serpentine, odvaja se od kolskog puta i produžava u pravcu sjeverozapada do MB br.4 koja se nalazi na granici katastrskih opština opština Komarnica i Duži, granica dalje nastavlja u pravcu sjevero zapada pa sjevera stazom i ujedno i granicom katastrskih opština Komarnica i Duži, MB br. 5,6,7 odvaja se od staze i produžava dalje granicom katastrskih opština Komarnica i Duži MB br. 8,9,10, zapada stazom sve do kote 1568 , i dalje granica ide zapadno do kote 1735, pa sjeverozapadno preko kote 1854 i kote 1943 (Lipovac) do Buručkovca – kota 2094.

Vremenski horizont Plana

Prostorni planovi se rade za period od najmanje 10 godina. Vremenski horizont Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje određen je za period do 2020. godine. Osnovne pretpostavke Plana prikazuju se u skladu sa potencijalima i ograničenjima, prioritetima i sredstvima, u vidu projekcija do 2020. godine, sa detaljnijom razradom I etape implementacije prioriternih planskih rešenja.

2. PRIRODNE KARAKTERISTIKE PROSTORA

2.1. Geografske, ekološke i prostorne karakteristike

Geografske karakteristike

U geografskom pogledu, Durmitor pripada južno-dinarskom području i lociran je u sjeverozapadnom dijelu Crne Gore. Prostorno je planina Durmitor ograničena sa sjevera i sjeverozapada kanjonom rijeke Tare u dužini od oko 80 km, sa zapada i jugozapada dolinama Pive, Komarnice i Bukovice u dužini od oko 60 km i prosječnom dubinom njihovih kanjona od oko hiljadu metara, dok istočnu i jugoistočnu stranu čini rijeka Bukovica uzvodno od ušća rijeke Tušinke kao i put na potezu Donja Bukovica - Vražje jezero, Njegovuđa i Đurđevića Tara.

Durmitor sa širom okolinom, odlikuje se izvanrednim prirodnim ljepotama, specifičnom hidrografijom, osobenim reljefom, vertikalnom i horizontalnom distribucijom i razuđenošću mnogih prirodnih elemenata, kao i veoma zanimljivim živim svijetom. Planina Durmitor i rijeka Tara predstavljaju najzanimljivije prirodne fenomene u Crnoj Gori a poznati su po grandioznom kanjonu Tare, koji je po dubini (1300 m na lokalitetu Obzir) drugi u svijetu, iza kanjona Kolorado, kao i po Bobotovom kuku (2.523 m) -jednom od najviših vrhova u Crnoj Gori.

Jasno izražen reljef Durmitorskog masiva ispresijecan mnogobrojnim kanjonima rijeka i potoka. sa velikim brojem vrtača, uvala, zaravni, planinskih oka i drugih karstnih tvorevina predstavlja poseban fenomen prirode. Iz planinskog masiva izbija veliki broj posebno interesantnih vrhova grebena i prevoja sa različitim oblicima. Značajniji su: Bobotov Kuk, Savin Kuk, Medjed, Sljeme, Bandijerna, Zupci, Šapeni prozori, Minin bogaz, Žuta greda, Veliki i Mali štuoc.

Planinski vrhovi imaju impozantne visine uglavnom svi preko 2000m, a najizraženiji je Bobotov Kuk, čija je nadmorska visina 2,525 m. Kroz sam masiv Durmitora prostiru se mnoge udoline i zaravni nastale kao posledica glečerske erozije i tektonskog pomjeranja tla. Veliki dio dolina obrastao je gustom vegetacijom te su mnoge doline postale pastirska staništa (Ališnica, Lokvice, Dobri Do, Todorov Do i dr.), a na jugozapadnoj strani i stalne seoske naseobine (sela Pivske planine). Hipsometrijska karta na Slici 2.7 prikazuje visinske odnose na području Durmitora.

Podnožje Durmitora završava se prostornom Jezerskom površi na istoku a prema sjevero-zapadu selima Mala Crna Gora, Nedajno i Crkvičko Polje. Ovako izražen reljef pruža izvanredne mogućnosti za zimske i ljetne sportsko-turističke i rekreativne aktivnosti. Posebno za ljetne aktivnosti prikladan je čitav Durmitorski masiv sa svim svojim prirodnim fenomenima, rečnim kanjonima, dolinama, površinama, jezerima, vrelima itd.

Kao uže područje od interesa može se izdvojiti kontaktna zona između Jezerske površi i masiva Durmitora sa bogatim prelaznim formama a pristupačnim i pogodnim za formiranje naselja sa svim njegovim kompleksnim zahtjevima.

Ekološke karakteristike

Sastav, distribuciju i dinamiku živog svijeta nekog prostora određuje niz ekoloških faktora razlicitog reda i stepena značaja. Kao temeljne faktore razvoja biote Durmitora navodimo slijedeće:

- a. Geografski faktor: geografski položaj Durmitora u velikoj mjeri određuje njegove bioloske osobine. Svojim položajem u umjerenoj zoni Palearktika, Durmitor naoko ne zauzima značajan položaj. Međutim, gledano sa užeg aspekta, Durmitor se praktično nalazi u centru Balkanskog poluostrva, koje je poznato kao stjecište biodiverziteta Evrope, Azije i Sredozemlja. Uticaj Mediterana je znatan a u kombinaciji sa ostalim ekološkim faktorima (u prvom redu istorijskim i orografskim), geografski položaj Durmitora dolazi do punog izražaja kao faktor koji značajno određuje sastav, distribuciju i dinamiku faune.

- b. Orografski faktor: Durmitor pripada Dinaridima i to onim najvišim. To je planinsko stanište sa mnogo vrhova preko 2.000 m visine, sa karakterističnim visoravnima, riječnim dolinama i, poznatom specifičnošću- dubokim kanjonima. Prema tome i živi svijet Durmitora je planinski, dijelom visokoplaninski ali sa evidentnim prisustvom oblika koji ne pripadaju planinskim ekosistemima već prije ravničarskim, a takođe je značajno prisutan i faunistički uticaj Mediterana (uglavnom preko riječnih dolina i kanjona).
- c. Klimatski faktor: treba naglasiti da je mikroklima Durmitora veoma raznovrsna i mozaična i kreće se do tipične visokoplaninske ("alpske") klime, preko kontinentalnih oblika podneblja (u pojasu šuma) do relativno ublažene klime sa elementima submediterana u zaklonjenim riječnim dolinama i kanjonima.
- d. Faktor geološke prošlosti je odigrao veoma važnu ulogu u formiranju današnjeg stanja biote. U vrijeme tercijara, kada je vladala blaga klima na prostorima Durmitora bujao je život. Nastupanjem ledenog doba započeo je niz procesa u živom dijelu prirode. Neke vrste su izumirale, druge su se povlačile na jug i u zaklonjene, toplije predele, tzv. refugijume gdje su neke do njih opstale. Istovremeno se vršio i obrnuti proces, naime ekološki rezilientnije vrste su se mijenjale i prilagođavale novim, obično težim uslovima dajući niz novih, glacijalnih vrsta. Dok je veći dio prostora bio pokriven snijegom, glacijalne vrste su prevladavale, ali su u zaklonjenim djelovima riječnih dolina i kanjona opstajali su i neki predstavnici tercijerne flore i faune.

Krajem ledenog doba nastupili su obrnuti procesi. Glacijalna fauna se postepeno povlačila na sjever ali je u najvišim predjelima planinskih vrhova, gdje i danas vladaju donekle slični uslovi, ipak preživjelo nekoliko vrsta. To su glacijalni relikti.

Posljedica prirodnih promjena životne sredine je izrazita raznovrsnost živog svijeta Durmitora (tj. visok biodiverzitet). Najveći biodiverzitet postoji kod biljaka, gdje se tercijarni relikti jako dobro determinišu, kod podzemne faune (fauna podzemnih voda) koja je oduvijek imala stabilnije uslove razvoja nego kopnena fauna i kod faune insekata, kao najsloženije i najbogatije grupe životinjskog svijeta, ali se predstavnici pojedinih kategorija pojavljuju i kod viših kategorija kičmenjaka, npr. ptica.

Razvijajući se u relativnoj izolovanosti "durmitorskog ostrva" ovakav faunistički materijal rezultirao je u nastajanju niza lokalnih vrsta i drugih taksonomskih kategorija. To su endemske vrste uskog rasprostranjenja, od kojih su neke ograničene samo na prostor Durmitora, Dinarida i Balkanskog poluostrva.

- e. Antropogeni faktor je ekološki faktor "novijeg" geološkog datuma ali sa velikim uticajem širom svijeta. To je izraziti faktor redukcije, tj. faktor sa negativnim djelovanjem na živi svijet i uopšte na prirodne vrijednosti. Na prostoru Durmitora ovaj faktor se u prvom redu očitava u negativnom djelovanju na šume, kao najsloženije i najznačajnije ekosisteme, zatim na stanje i na kvalitet voda, uznemiravanje i eksploataciju prirode u cjelini. Zagađivanje na Durmitoru je djelimično izraženo. Žabljak zagađuje vrela na obodu zahvata plana u kanjonu Tare (Bijela Vrela) i kanjonu Komarnice (Durbovska vrela – danas ispod nivoa voda Pivskog jezera – k. 475mm).

Prostorne karakteristike

U organizaciji prostora zahvata plana Durmitor izdvajaju se dvije zone, koje se razlikuju po sistemu upravlja prostorom. To je zona Nacionalnog parka Durmitor i zona u koju se ubraja ostalo područje zahvata plana. Organizacija je uslovljena veličinom prostora koji obuhvata, brojnosti prirodnih resursa, stepenom poljoprivredne i privredne eksploatacije i različitog stanja razvijenosti određenih cjelina.

Područje obrade PPPN Durmitor prostorno se nalazi u pet opština. U centralnom dijelu nalazi se Opština Žabljak koja je u cjelini uključena, prema jugu opštine Šavnik i Plužine dok su jednim manjim dijelom u zahvat uključene površine opština Plevlja i Mojkovac. Administrativna podjela područja zahvata prikazana je na Slici 2.1 (001) Administrativna podjela.

Organizacija prostora slijedi mogućnostima eksploatacije, sadržajima vrijednosti i prioritetu sadržaja. Smještajni objekti, sportski tereni i igrališta su u prioritenom položaju u odnosu na šetne staze, vidikovce in

tome slično. Bogastvo šumskih kompleksa čine sa brojnim jezerima ambijent koji daje veću vrijednost ovim lokalitetima. Sadržaji prirode, morfološke atrakcije, karakteristična flora i fauna vezuju se za lokalitete i objekte turističkog značaja.

Sjever Crne Gore karakteriše realtivno zaostala privreda. Najbliža gradska naselja su Plavlja (65 km), Mojkovac (68 km), Bijelo Polje (98km), Nikšić (86km). Po gustini naslejnosti i privrednom razvoju ta nasleja ne predstavljaju neke zančajnije resurse za rekreaciju ili potražnju uopšte.

Površina zahvata plana PPPN Durmitor iznosi 111.820 ha. Od toga površina Nacionalnog parka Durmitor iznosi 36.975 ha, podrčje zaštite regionalnog parka Sinjajevina sa Šarancima iznosi 33.434 ha, a pejsažnog parka Maglića, Bioča i Volujka 17.377 ha. Razlika u površini predstavlja zonu zaštićenu međunarodnim ugovorima. Njena površina je 24.034 ha.

Od 111.820 ha prostora zahvata PPPN plodno zemljište (poljoprivredno i šumsko) čine oko 80 % (tačne vrijednosti biće određene u fazi pripreme planskih podloga). Poljoprivredno zemljište zauzima 50% (?) ukupne teritorije, od čega su preko polovina pašnjaci i livade, dok oranice, bašte i voćnjaci zauzimaju svega 1,31% poljoprivrednog zemljišta, koje je uglavnom lošijeg kvaliteta. Ovakva struktura korišćenja zemljišta je u skladu sa prirodnom karakteristikama područja (visokoplaninska zona, planinska zona, pedološka svojstva zemljišta itd.)

Šumske površine čine oko 19 % teritorije, dok su neplodne površine rasprostranjenije od šuma i zauzimaju 23,5% teritorije. Oko 3% neplodnih površina je izgrađeno, što je u skladu sa niskim stepenom urbanizacije i razvijenosti. Poljoprivredno zemljište raspoređeno je u skladu sa uslovima terena: oranice i bašte u uskim rječnim dolinama na manjim nadmorskim visinama, voćnjaci na padinama, livade i pašnjaci na strmijim višim terenima lošijeg kvaliteta i uslova za zemljoradnju.

Karakteristična pašnjačka područja su Sinjajevina, Krnovo, Duži i Dubrovsko na kojima su prostrani pašnjaci na velikim nadmorskim visinama i manje nagnutim terenima, ali često bez povoljnih uslova za vodosnabdijevanje. Šume su uglavnom na strmim nepristupačnim terenima.

Prostornim planom na ovom području posebno je zahvaćen Nacionalni park Durmitor koji obuhvata 36 ha predviđene su tri zone unutar granica i zaštitna zona oko Parka (tabela 2.1). Spoljašnji granični dio treće zone Parka čini kontaktnu zonu. U obuhvatu I zone sa strogim apsolutnim režimom zaštite je oko 3400 ha što je 10% ukupne površine Parka, dok je 75% u drugoj zoni (25 400 ha). Treća zona se prostire na 5200 ha (15%) i pod liberalnijim je režimom korišćenja i zaštite.

Tabela 2.1 - Zone i režimi zaštite u Nacionalnom parku "Durmitor"

ZONA REŽIM ZAŠTITE	ZAŠTIĆENA PODRUČJA	Površina (ha)	AKTIVNOSTI
PRVA - strogi apsolutni režim zaštite	Specijalni prirodni rezervati enklavnog karaktera:		Nijesu dozvoljene sljedeće aktivnosti:
	• prašume jele i smrče u slivu Mlinskog potoka	10	• izgradnja i unošenje bilo kakvih promjena u ekosistem;
	• šuma crnog bora (Crna poda)	20	• unošenje alohtonih vrsta flore i faune;
	• Barno jezero sa okolinom	5	• iznošenje autohtone flore i faune (sakupljanje plodova i lekovitog bilja, pečuraka, lov);
	• Zabojsko jezero sa najužom okolinom	10	• iskorišćavanje bilo kog prirodnog izvora i bilo kakva sječa i uklanjanje vetrolomina i drugih materijala;
	• Sliv Škrčkih jezera sa užom dolinom Sušice do kanjona Tare	2360	• ispaša stoke, košenje
	• speleološki rezervat Vjetrena brda - Surutka	850	• unošenje hemijskih sredstava osim za suzbijanje oboljenja prema posebnom odobrenju;
			• neorganizovan pristup turista.

ZONA REŽIM ZAŠTITE	ZAŠTIĆENA PODRUČJA	Površina (ha)	AKTIVNOSTI
DRUGA - posebni režim zaštite	Opšti rezervati prirode: <ul style="list-style-type: none"> • Crno jezero sa šumom u neposrednoj blizini • Uža kanjonska dolina rijeke Tare, bez naselja Tepce, Lever i Đurđevića Tara, G. i D. Dobrilovina • Područja svih spomenika prirode - kanjoni Tare i Komarnice, masiv Durmitora u užem smislu. travnati prostori floristički bogati. Bor krivulj, staništa rijetke flore i faune, šumski kompleksi, veliki broj ledničkih cirkova i valova i planinski vrhovi prijeko 2.000 m • Dragišnica sa Boljskim gredama (specijalni rezervat) 	800 13800 10.800	Nijesu dozvoljene: <ul style="list-style-type: none"> • promene kvantitativnog režima voda; • zagađenja voda otpadnim materijama; • korišćenje prirodnih dobara u privredne svrhe, rudarstvo, poljoprivreda; • bilo kakve aktivnosti koje mogu dovesti do narušavanja pejzažno-ambijentalnih karakteristika prostora ili promena ravnoteže ekosistema (unošenje alohtonih vrsta, unošenje hemijskih sredstava). dozvoljava se ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje koje može dovesti do poboljšanja stanja ili prezentacije Parka bez posljedica
TREĆA - sa kontaktnim zonama Liberalan režim zaštite	Svi preostali djelovi parka izvan zone I i II: Ovoj zoni pripadaju seoski atari i naselja: Crna Gora, Bosača, Razvišje, Motički gaj, Virak, Pošćenski kraj, Pašina voda, Šeji Vansko, zatim Tepce, Lever i Đurđevića Tara, G. i D. Dobrilovina (poljoprivredne površine, turistički punktovi, rekreativne zone, infrastrukturni koridori)	5200	Dozvoljene su privredne aktivnosti niskog intenziteta: poljoprivreda, stočarstvo, turizam sa rekreacijom, saobraćajnice sa infrastrukturom. nije dozvoljeno : unošenje alohtonih vrsta, hemizacija i melioracija planinskih pašnjaka, ispuštanje neprečišćenih otpadnih voda, transport i deponovanje opasnih materija

Najveći dio zaštitne zone prati granicu Parka i nije širi od 500-1000 m. Samo područja koja su orijentisana ka Jezerskoj površi i Sinjajevini sa Šarancima okružuje prostrana zaštitna zona koja približno obuhvata površinu potencijalno zaštićenog prostora regionalnog Parka Sinjajevina.

Odnos prema okruženju

Blisko okruženje ovog prostora je: desno priobalje Tare na sjeveru, lijevo priobalje Komarnice i Pridvorice na jugu i Moračke planine i istočna Sinjajevina na istoku. U ovom okruženju su urbana područja Pljevlja, Foča, Plužine, Nikšić, Kolašin i Mojkovac.

Koncepcija razvoja prostornog obuhvata uticaće i na razvoj svog bliskog i šireg okruženja. Naime, razvojna infrastruktura, u prvom redu putna infrastruktura za Durmitorsko područje ne može biti seaparatna. Naprotiv ovo područje je samo tranzit veoma važnih koridora, kako na pravcu jadranska obala-pljevaljska kotlina i dalje Srbija, tako i na pravcu sliv morače i gpornji sliv Tare u pravcuistoka, odnosno područja Žabljacke i Šavničke opštive koje dominantno čine prostorni obuhvat ovog palna.

Drugi takođe važni strikturni koridori su koridori elektroprijenosa, koji prate ili će pratiti smjerorove putne infrastrukture.

Nadalje, na ovom prostoru su dva značajna hidroenergetska slivna područja. Njihov razvoj nije djeljiv, pa je veoma bitno da se koncepcija razvoja Durmirora usaglasi sa valorizacijom ovako važnih prostornih resursa.

2.2. Geomorfološke karakteristike

Osnovna geomorfološka podjela područja terena podrazumijeva nekoliko specifičnih prostornih cjelina sa naglašenom fizionomijom: masiv Durmitora, kanjon rijeke Tare, površ Jezera i masiv Sinjajevine, masiv vrhova Volujak, Maglić i Bioč.

Masiv Durmitora predstavlja markantnu reljefnu cjelinu koja je ispresijecana mnogobrojnim kanjonima rijeke i potoka, sa velikim brojem vrtača, uvala, zaravni, planinskih oka i drugih karstnih tvorevina; kao poseban fenomen prirode. Iz njegovog planinskog masiva izbija veliki broj posebno interesantnih vrhova grebena i prevoja sa različitim oblicima. Na Durmitoru je nekoliko desetina vrhova viših od 2000 m, od kojih je najviši Bobotov kuk sa 2522 metara, a najniži teren je nizvodno od ušća Sušice u Taru, gdje je nadmorska visina oko 515 m, tako da je visinska razlika na prostoru NP "Durmitor" preko 2000 metara.

Kanjon Tare, kao jedinstvena pojava po svojoj dubini, od 1000 m, a mjestimično i do 1300 m, svrstava se u ekstremne geomorfološke oblike. Kanjon Tare se prostire od ušća Bistrice do Šćepan polja (opština Plužine) i ima dužinu od oko 78 km. Kanjon je usječen u trijaskim i jurskim krečnjacima, čija se moćnost povećava u donjem dijelu rijeke Tare. U samom kanjonu je vrlo malo proširenja i ona se javljaju na mjestima gdje su u podini trijaskih krečnjaka škriljci i pješčari donjeg trijasa; na području opštine Žabljak evidentirano je samo jedno proširenje kod naselja Tepca. Pored kanjona Tare, po svojoj prepoznatljivosti ističe se i Rijeka Sušica. Kanjon Sušice je smješten između Durmitora i Pivske planine, dug je 15 km i dubok 700 m.

Površ Jezera predstavlja blago talasast plato nadmorske visine od 1300 do 1500 m koji prostorno objedinjava centralno područje i vezuje planinske lance Durmitora sa kanjonskom dolinom Tare. Sinjajevina je prostrana planinska visoravan, duga oko 40 km i široka oko 15 km, koja leži u polukrugu dubokog kanjona Tare. Ona je najveća krečnjačka zaravan – površ u Crnoj Gori, a zajedno sa Durmitorom predstavlja najveću morfološku jedinicu sjeverozapadne Crne Gore.

Mada su vrhovi **Volujak, Bioč i Maglić** u zapadnoj zoni zahvata većih visina, ovo je područje više otvoreno prema Pivi koja prima sa ove strane više pritoka. Od pritoka naznačajnije su doline Vrbnice i Mratinjske rijeke.

Ovako izražen reljef pruža izvanredne mogućnosti za zimske i ljetnje rekreativne aktivnosti. Za zimu aktuelne su sjeveroistočne i istočne padine Durmitora, dok je za ljetne aktivnosti primjereno čitav masiv Durmitora sa bezbroj prirodnih pojava.

2.3. Geološke karakteristike

U najvećem području zahvata plana a u cjelini Žabljacke opštine najčešće su zastupljene karbonatne i glacijalne **stijene**, dok su klastične sedimentne i vulkanske stijene samo mjestimično razvijene. Po vremenu nastanka pripadaju geološkoj eri Mezozoika, odnosno geološkim periodama: trijas, jura i kreda i geološkoj eri Kenozoik, odnosno geološkim periodima paleogen, neogen i kvartar. Pregled stijeskih masa prikazan je na Slici 2.4 (002) Litološko-stratigrafska karta.

Područje najvećim dijelom pripada Durmitorskoj tektonskoj jedinici, zatim tektonskoj jedinici Čehotine, a samo na površini od nekoliko km, istočno od Sedlene grede i Ranisave – zahvata i Kučku tektonsku jedinicu. Karakteristično je, da su stijenske mase u ovom dijelu dinarida krljušasto navučene preko mlađih geoloških tvorevina.

Sedimenti pretstavljani su morenskim poluzaobljenim, šlunkovito-pjeskovitim tvorevinama koje su donesene moćnim glečerima sa Durmitora i bile nataložene preko krečnjačkog reljefa. U sedimenitima prisutne su često fine, glinovito pjeskovite frakcije koje često zaptivaju dno jezera. Pored tih postoje i drobine različitog sastava. Riječni sedimenti razvili su se u dolinama rijeke Tare i njenih pritoka, a sačinjavaju ih zaobljeni i poluzaobljeni šljunkovi i pjeskovi u vidu riječnih terasa.

Sa inženjerskog aspekta gradnje i nosivosti krute stijenske mase su najpovoljnije, ali se gradnju mogu koristiti i sedimentni tereni uz primjenu potrebnih tehničkih mjera.

Mineralne sirovine prisutne u zahvatu plana su:

- Morenske naslage predstavljene sa pjeskovima, šljunkovima i većim blokovima (upotreba u građevinarstvu kao tampon za puteve)
- Karbonatne stijenske mase među kojima preovlađuju krečnjaci (upotreba u građevinarstvu)
- Jedna pojava - ležište krečnjačkog ukrasnog kamena u okolini Šavnika: koja nije danas u eksploataciji (upotreba u građevinarstvu)
- Manja pojava šljunkova i pjeskova i većih valutaka u koritima vodotoka Tare i Komarnice (značajnije rezerve kod Šavnika koje se ne mogu više eksploatirati zbog širenja varoši Šavnika)
- Na samom jugu predmetnog područja poznata je pojava crvenog boksita.

2.4. Pedološke karakteristike

Osnovni faktori koji su uticali na formiranje tipova zemljišta, u klasičnom smislu, su geološka podloga, klima-mikroklima i vegetacija. Pedologija zahvata plana vidi se na Slici 2.8 (011) Pedološka karta.

U osnovi, mogu se izdvojiti dvije grupe zemljišta:

- crnice (buavice), na kompaktnim krečnjacima ili drobinama odnosno morenama.
- smeđa zemljišta na silikatnim, mješovitim ili krečnjačkim podlogama.

Crnice (buavice) formirane su na krečnjaku, bilo da se radi o morenama ili drobinama, a njihova moćnost je odraz vremena i vegetacije u svojoj genezi. One mogu biti i plitke i duboke, u zavisnosti od mikroreljefa, mikroklima, odnosno, mikrovegetacije.

Njihove prelazne forme nastaju uglavnom pod uticajem matične podloge, kad se javljaju silikati, a u zavisnosti od toga i stanja vegetacije. U odnosu na to, imamo posmeđene buavice gdje su, pored krečnjaka, prisutni i silikati, što im daje posmeđeni izgled. Ovaj specifikum često sadrži i slojeve gline, što uzrokuje i vododrživost, pa na tim prostorima imamo manjih i većih izdana.

Renzine su formirane na morenskim ili fluvioglacialnim nanosima, a djelimično i na siparima. Njihova dubina je, u principu, proporcionalna nagibu, tako da su najdublje, a ujedno i najplodnije u vrtačama, odnosno dolovima, a najplića na većim nagibima i grebenima.

Smeđa zemljišta su formirana na pješčarima, škriljcima, odnosno flišu, sa primjesama krečnjaka. Ova zemljišta su, po prostoru, značajno manje zastupljena od crnica-buavica. Opšte karakteristike smeđih zemljišta su smeđa boja, rastresitost, mrvičasta struktura, često ilovasti sastav i humus, u zavisnosti od vegetacije kao značajnog genetskog modifikatora.

U šumskim prostorima (smeđa šumska zemljišta) humus se povećava, a pogotovo u površinskim slojevima. Dubina ovih zemljišta se kreće od 20 do 60 cm, a sve u zavisnosti od uslova geneze.

2.5. Geoseizmički uslovi

Predmetni tereni na osnovu do sada registrovanih zemljotresa su svrstani u terene potresane sa zemljotresima najviše do 7° MCS skale (vidi Sliku 2.6), što znači da su ovi tereni relativno stabilni i pogodni za sve vrste gradnje. Pregledna karta seizmičkog hazarda Crne Gore za povratni period od 100 godina sa parametrom očekivanog ubrzanja tla (u djelovima sile zemljine teže) uz vjerovatnoću od 70% neprevazilaženja događaja sa izo linijom 0.08 preko predmetnih terena.

Na Seizmološkoj karti SFRJ 1 : 1000000 za povratni period od 500 godina predmetni tereni su u prostoru 7° i 8° maksimalnog inteziteta očekivanih zemljotresa 9° MSK – 64 i vjerovatnosti pojave 63%.

Poslje izgradnje visoke brane 220 metara za HE Mratinje, to jest formiranjem Pivskog jezera, učestali su zemljotresi sa epicentrima oko tog jezera koji su veličine 4,2 Rihtera.

2.6. Vode

Hidrologija

Predmetni tereni su u slivovima rijeke Tare i Pive. Sprovedenom analizom "osmotrenih i popunjenih podataka, tj. za niz 1947-1991.godine" za izradu Vodoprivredne osnove Crne Gore, se došlo do prosječnih višegodišnjih vrijednosti proticaja u m³/s.

Tako je protok Tare na:

- V.S. "Bistrica".....34.20 m³/s
- V.S. "Đurđevića Tara"..... 58.66 m³/s
- V.S. "Šćepan Polje".....79.36 m³/s

a protok Pive na:

- V.S. "Duški Most".....15.06 m³/s
- V.S. "Šćepan Polje".....74.88 m³/s

Za pritoke Tare i Pive naspram predmetnih terena nema brojnijih podataka sa češćih vodomjernih stanica (jer ih nema).

Površinska vodna tijela-rijeke i jezera

Predmetne terene tangiraju 2 od 5 najvećih tokova koji daju vode sa terena Crne Gore Crnom moru. To su Tara i Piva sa njihovim pritokama. Za predmetne terene su od naročitog uticaja pritoke Tare, sa njene lijeve obale, a za Pivu pritoke sa njene desne obale. Ova dva vodotoka se sastaju na Šćepan polju na koti od oko 450 mnm.

Rijeka Piva nastaje na K. 574 mnm sastavom kratkog vodotoka zvanog **Sinjac** i Rijeke Komarnice. Danas je taj vodotok pod vodama Pivskog jezera kao i sam vodotok Pive do nešto uzvodno od Kostove grede.

Komarnica je najvažnija i vodom najbogatija pritoka Pive. Taj vodotok najstaje od niza "izvora koji se nalaze između južnih vrhova Durmitora i Štita (K. 2236 mnm) i Uvite grede (K. 2199 mnm) na sjeveru; Lajonika (K. 2091mnm) na istoku." Vode ovih izvora se sastaju "na koti oko 1510 mnm, gdje počinje vodotok rijeke Komarnice". Na koti "od oko 718 mnm prima vode rijeke Pridvorice"

Rijeka Pridvorica nastaje kod Šavnika (K.833mnm) od Poščanskog potoka,Šavničke glave, Bukovice i Bijele.

Rijeka Bukovica nastaje od niza izvora sa oboda Peroviće polju koje je na prosječnoj visini os oko **1345 mnm**. Sa lijeve strane prima vode rijeke **Tušine na oko 981 mnm**.

Rijeka Tušina na staje od više potoka sa sjevero-istočnih padina planine Semolj.

Rijeka Tara nastaje "na K. oko 1095 od rijeka Veruše i Opasnice. Na svom dugom toku preko terena Crne Gore, za predmetne terene su od uticaja njene pritoke sa desne strane: Svinjača, Jezerštica, Blujolevička rijeka, Rudnica, Vaškovski potok, Selečka rijeka i rijeka Draga, a sa lijeve strane: Pčinja, Plašnica, Stiharica, Poljska Bistrica i Sušica.

Tabela 2.2 Glečerska jezera.

Naziv jezera	Kota m.n.m	Prosječna dubina m	Površina m ²	Zapremina m ³
Crno jezero	1422	16.8	516.200	8.716.762
Zmijanje jezero	1495	2	42.400	85.200
Malo jezero	1788	3	17.470	52.828
Veliko Škrčko	1700	5.9	56.800	333.930
Malo Škrčko	1730	5.8	10.800	63.500
Pošćensko jezero	1495	1.0	15.300	15.300
Modro jezero	1625	-	7.300	-
Valovito jezero	1695	0.9	10.540	7.405
Vražje jezero	1411	4.0	118.310	470.179
Riblje jezero	1409	2.0	42.400	85.280
Po podacima: S.Stanković: Planinska jezera Crne Gore Titograd 1957.				

Pored navedenih vodotoka i jezera u predmetnim terenima i po njihovom obodu postoji niz stalnih i povremenih izvora i niz stalnih i povremenih karstnih vrela. Najpoznatija i najizdašnija karstna vrela su u kanjonima. U kanjonu Tare najpoznatija su Bijela vrela, i dalje uzvodno Begovo vrelo, Ljutica i vrelo u Čorbudžaku i Čelenkama njenih pritoka vrela poljske Bistrice, Štitarice i Plasnice. U kanjonu Komarnice je Dubrovsko vrelo, kod Šavnika - Šavnička glava, a visoko u terenima iznad kanjona Vrela Bukovice.

U dijelu kanjona Pive i njene pritoke Komarnice ostvareno je Pivsko jezero, izgradnjom brane visine oko 220 m, sa HE "Mratinje".

Pored ovih većinom stalnih hidrografskih pojava postoji i niz povremenih vodenih tokova koji završavaju ponorima. Najznačajniji ponori su u žabljačkim livadama, barama Marića i barama Žugića. Za vrijeme velikih voda na ovim površinama zadržavaju se veće količine vode koje ponori ne mogu primiti.

Vode su na Durmitoru uglavnom su zaštićene od otpadnih voda izuzev voda rijeke Tare. Ovaj vodotok je ugrožen komunalnim otpadnim vodama iz Žabljaka, otpadnim vodama Mojkovca i Kolašina i otpadnim vodama, uljem i drugim materijama iz privatnih ugostiteljskih objekata, industrije i radionica koje su locirane na obali rijeke Tare. Vode Pivskog jezera i potencijalnog jezera HE Komarnica zagađuju otpad iz Boana, Šavnika i Plužina. Sve zagađivače treba obavezati da sto prije obezbijedi zaštitu rijeke Tare od svih otpadnih voda i drugog otpadnog materijala. Ovaj problem grad Žabljak će uspješno riješiti prema urađenoj projektnoj dokumentaciji.

Svi izvori u nacionalnom parku imaju karakter posebne zaštite. Za kaptiranje bilo kojeg izvora treba obezbijediti dozvolu nadležnog državnog organa.

Ovakvu obavezu pored ostaloga nameće i upis ovog nacionalnog parka u svjetsku kulturnu u prirodnu bastinu UNESCO-a (Pariz, septembar 1980).

Podzemne vode

Sve stijenske mase na terenima zahvata, uzimajući u obzir njihove osobine i hidrogeološke funkcije, (vidi Sliku 2.5 (003) Hidrogeološka karta), dijele se na:

- Vodoprepusne stijene;
- Hidrogeološke kolektore;
- Komplekse stijena sa naizmjeničnim hidrogeološkim funkcijama.

Grupu stijenskih masa koje imaju hidrogeološko svojstvo izolacije, znači vodoneprepusne stijene, sačinjavaju sedimenti starosti donjeg trijasa, a to su laporci, glinci, peščari, laorovito-pjeskoviti krečnjaci, i porfirski tufovi. Ove stijenske mase su vododržive i vodonosljive. Najviše ih ima na slivu Mlinskog potoka i na dijelu Peščensko jezero-Crno jezero (istočni obod Durmitora).

Među hidrogeološke kolektore ubrajaju se ugaonom krečnjaci srednjeg i gornjeg trijasa. Ovi sedimenti jako su propusni, prije svega zbog jake karstifikacije koja se spustila u dubinu podzemlja. Stijene sa naizmeničnom hidrogeološkom funkcijom nalaze se u morenskim sedimentima i glinoviti laporci. U morenskim sedimentima postoji zbijena izdan, koja je bogata vodom, dok je u karstu izdan razbijena pa se prazni preko brojnih vrela u koritu rijeke Tare i na povremenim vrelima na obodu Crnog jezera.

Sve hidrografske odlike zajedno imaju izuzetan značaj za vodosnabdijevanje naselja, turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti, uzgoj ribe, napajanje stoke, za kvalitetne pašnjake i livade na obalama vodenih tokova, održavanje specifičnih i zaštićenih ekosistema i dr.

Izvorišta za vodosnabdijevanje generalno, a posebno Žabljaka i bližih naselja, predstavlja svojevrsan problem. Izvori koji se koriste danas su privremeno i kratkoročno rješenje. Ovaj vid vodosnabdijevanja ne odgovara ni potrebama Žabljaka niti zaštiti i razvoju nacionalnog parka. Mlinski potok treba zaštititi u maksimalnoj ekonomski prihvatljivoj mjeri. To je jedini stalni površinski tok kojim se napaja Crno jezero.

Medju brojnim podzemnim vodama posebnu pažnju zaslužuje vrelo Gornja Bukovica u ataru sela Provalije. Izdašnost izvorišta, kvalitet vode i mogućnost zahvatanja garantuju da se sa ovog izvorišta mogu obezbijediti potrebne količine vode za Žabljak i okolinu za duži period.

Zahvatanje i uzimanje vode iz Crnog jezera smatra se u načelu kao neprihvatljivo. Bez prethodnih detaljnih hidroloških istraživanja i poznavanja vodnog režima, kao i bez saniranja stanja jedog od najznačajnijih vodnih tijela NP Durmitor, svako korišćenje vode moglo bi narušiti ekološku ravnotežu.

2.7. Klimatske karakteristike

Klimatske odlike prostora između rijeke Pive sa rijekom Komarnicom na zapadu i rijeke Tare sa rijekom Bistricom sjeveroistoku, istoku i jugoistoku su posledica : geografskih širina i dužina tog prostora; njegovog položaja – blizine prema Jadranskom moru, reljefa prostora koji ga odvaja od mora; velike raščlanjenosti i nadmorske visine; prostornog položaja i odnosa prostranih visokih planina, rijeka, jezera i pošumljenosti (vegetacije). Ova tematika prikazana je na Slici 2.2 (008) Klimatske zone.

Tereni Pivske planine, Durmitora i Sinjajevine između pomenutih vodotoka, su sa najvišim kotama u centralnom pojasu Crne Gore koji se proteže od sjeveroistoka prema jugozapadu. Taj prostor visokih planina je prostor sudara između subtropskih i subpolarnih strujanja vazdušnih masa.

Klimu predmetnih terena karakterišu: količine, vid i godišnja raspodjela padavina: godišnje varijacije temperature vazduha, njegove relativne vlažnosti i vjetrovi.

Padavine - Atmosferski talozi na predmetnim terenima su u vidu kiša i snijega. To su tereni na kojima se višegodišnjem prosjeku za period od ¹1931 – 1960. godine, padavine kreću od oko **1250mm do 1750mm**. Na k.s. "Žabljak", a za period 1949-1999. godine registrovane su padavine koje su u prosjeku nešto preko **1450mm**. Najveće padavine su tokom oktobra, novembra i decembra, a najmanje tokom avgusta. Visina padavina prikazana je na Slici 2.3 (009) Karta izohijeta.

Temperatura - Srednje temperature vazduha¹ za 1931-1960. godine iznad predmetnih prostora ide od **2°C do 4°C**. Za period 1949 - 1991. godine na k.s. "Žabljak" su registrovane temperature koje u prosjeku daju **4.7 °C**². Po tim podacima najhladniji je januar sa prosječnom temperaturom od **- 2 °C do 4.4 °C**, a najtopliji jul sa **14.1°C**. Maksimalna temperatura izmjerena je 24. avgusta 2027 i iznosila je **+32,4 °C**, dok je najmanja do sada izmjerena dana 25. januara 1963. i iznosila je **-26,4 °C**

¹ Atlas klime SFRJ

² Podaci RHMZCG

Relativna vlažnost vazduha – Podatke o relativnoj vlažnosti vazduha, za pomenute terene možemo donositi na osnovu podataka sa k.s. "Žabljak", (kao i za temperature i vjetrove) od kojih taj klimatski parametar najviše zavisi. Raspoloživi podaci relativne vlažnosti vazduha iznad Žabljaka je visoka i ide na oko 77%.

Vjetrovi – O učestalosti i jačini vjetrova iznad Žabljaka, registrirani podaci ukazuju na najveću učestalost uz južnih prostora iza kojih dolazi oni od sjevera. Iza ovih smjerova po učestalosti znatno zaostaju oni od istoka sjeveroistoka i sjeverozapada a najmanje učestalosti su oni od zapada. Jačine vjetrova i njihova učestalost je jako promjenljiva u toku jedne godine i po godina u višegodišnjem ciklusu.

2.8. Flora

Visokoplaninska biodiverzitetna zona, u koju svrstavamo Durmitorsko područje, obuhvata sve vrhove crnogorskih planina u unutrašnjosti, visokoplaninske pašnjake i kamenjare. Ova zona se odlikuje surovim uslovima. Ljeta su svježija i kratka, zime surove i sa obiljem snijega. Zemljište a time i vegetacija su oskudni, uglavnom su to kamenjari sa oskudnom zeljastom vegetacijom. Najljepši prostori visokoplaninske zone nalaze se na najvišim crnogorskim planinama - Durmitoru, Komovima, Prokletijama, Bjelasici i dr.

Iako surova, visokoplaninska zona predstavlja stanište specifičnog živog svijeta koji čine očuvani ostaci glacialne flore i faune s jedne i predstavnici nordijske, borealne biote s druge strane. Tipičnim predstavnicima biljnog svijeta su poznati alpski cvijet runolist, zatim endemske vrste kao i što su: crnogorski zvončac, blečičeva vulfenija, durmitorska divizma, crnogorska petopršnica, prokletijska prkosnica, modro lasinje i dr.

Planinska šumska je druga biodiverzitetna zona Durmitora koja je ujedno najprostraniji ekosistem u Crnoj Gori. Sastoji se od niza ekosistema nižeg reda u zavisnosti od vrste šume, starosti i položaja. Na višim planinskim položajima dominiraju četinarske šume, uglavnom su izgrađene od jele i smreke. Neke od njih, kao što su djelovi šuma na Durmitoru, Bjelasici i Prokletijama imaju prašumski karakter i danas su zaštićene ili su predmet potencijalne zaštite. Poznata je mješovita prašuma Biogradska gora sa pravim bogatstvom od nekoliko desetina biljnih zajednica i blizu 100 vrsta drveća i žbunja.

Durmitor je najveća planina u Dinaridima i predstavlja jedan od centara biodiverziteta balkanske, a posebno dinarske flore. Kanjone Pive i Tare karakterišu mnoge florističke specifičnosti u prvom redu kao refugijumi endemične flore. Na Durmitoru se nalazi veliki broj endemita pa i alpskih i alpsko-arktičkih flornih elemenata.

Često se na južnim padinama Durmitora, a naročito u kanjonskim dolinama sretnu čak i mediteranski florni elementi. Na cijelom ovom prostoru ima pet osnovnih biotopa: biotop visokoplaninskih pašnjaka i kamenjara, biotop stiena i litica, biotop četinarskih šuma, biotop listopadnih šuma i biotop vodenih tijela.

U daljem opisu flore naglasak je dat na osnovne prirodne zajednice koje služe zaštitu kopnenih ekosistema durmitorskog pejzaža.

Konfiguracija terena i znatna visinska razlika od dna okolnih klisura do vrha planine od oko dvije hiljade metara visinske razlike je uslovlila da se na Durmitoru formirao raznovrstan vegetacijski pokrivač. Glavni tipovi šuma počev od donje granice parka čine zajednice *Aceri carpinetum orientalis* (šuma grabica sa maklenom i hrastom meduncem). Ovo su šume najnižih i najtoplijih staništa južnih strana kanjona. Iznad pojasa ove šume javlja se zajednica *Seslerio - Ostryetum carpinifoliae* (šuma crnoga graba). Ova zajednica zahvata višojče često strme stijenske strane. Po pukotinama ovih stijena pojavljuje se zajednica *Pinetum nigrae* (šuma crnoga bora). Crni bor je na ovim staništima pionirska vrsta. Međutim u ovim uslovima se javlja kao trajni stadijum vegetacije koji zahtijeva strožiju zaštitu.

U prostornoj vezi sa ovom šumom pojavljuje se zajednica *Ostryo-Fagetum moesiacaе*. Staništa ove zajednice su zbog edafskih uslova znatno bolja od pethodnih. Zemljišta su dublja i svježija. Ekspozicija je sve ređe južna pa je stepen mezofilnosti u njoj znatno veći. Ova zajednica uglavnom pokriva uzani pojas

kojim se razdvajaju litice kanjona od strana u kojoj je kanjonska dolina usječena. Iznad ove zajednice i u vidu klinova pomiješana sa njom pojavljuje se skupina *Fagetum moesiaca* (bukova šuma), koja pokriva blaže nagibe iznad kanjona na višim nadmorskim visinama. Zemljište je znatno dublje, svježije i bogatije humusom. Nešto višocije prostore u širokom pojasu doseže ova zajednica i ide do subalpskih visina. Na pojas bukovih šuma nastavljaju se šume *Abieto-Fagetum*-šuma jele i bukve a na ovu zonu *Picetum excelsae* – zona smrčevih šuma. U ranijim periodima ove zajednice šuma su bile znatno više zastupljene na prostoru Durmitora. Najveće promjene u rasprostranjenju šuma na ovom području su upravo vezane za ove dvije posljednje šumske zajednice. Na mnogim površinama ove su šume iskrčene radi stvaranja livada i pašnjaka.

Najviši pojas bukove šume čini zajednica *Aceri-Fagetum* - šuma planinskog javora (*Acer heldreichii*) i subalpske bukve. U dijelu prostora na kojemu se gubi ova šumska zajednica pojavljuju se šume subalpske smrče - *Picetum excelsae subalpinum*. I ove šume su dosta krčene, najčešće paljene zbog stvaranja pašnjaka.

Na prostoru Durmitora zanimljiva je zajednica smrče i bijelog bora (*Piceto Pinetum silvestris*). Ova šuma je reliktnog i glacijalnog porijekla. U sebi sadrži neke elemente borovih šuma srednje Evrope (Poljska). Iznad ove visinske zone javlja se najviši šumski pojas koji čini šuma zajednice *Pinetum mughi* - šuma bora krivulja. Ona zauzima prostore do visine oko 2200 metara. Ekonomska vrijednost ove šume gotovo je zanemarljiva. Korišćena je za ekstrahovanje eteričnih ulja. Njena je najveća uloga u zaštiti zemljišta od erozije i stvaranju specifičnog durmitorskog pejzaža. Zbog toga ima karakter posebne zaštite kao vrsta.

Površine pod travnom vegetacijom čine pašnjački i livadski prostori. Sve livadske zajednice redovno se koriste i kao pašnjaci. To je naravno zavisno od režima korišćenja i potreba stanovništva. Najvažniji livadski pašnjački tipovi čine zajednice ovsika i bokvice (*Bromo plantaginetum*). Ova zajednica obrasta krečnjačke terene a u zavisnosti je od debljine zemljišta pa se često koristi kao pašnjak na kamenjarima ili livada za košenje na dugim zemljištima. Nalazi se u pojasu bukovih, bukovo-jelovih i smrčevih šuma nižih regiona.

Livadsko-pasnjačke zajednice *Festuco-Agrostidetum* zajednica vlasulje i crnogrive zahvata dublja zemljišta na zaravnjenim i blago nagnutim staništima. Daje relativno visoku biljnu masu a karakteristična je za površ jezera. Ona često izlazi i iznad visina šumske vegetacije. U visocijim pojasevima javlja se zajednica vlasulje *Festucetum pseudoxanthynae*, zatim *Genisto-Festucetum spadicae* iznad kojih najvisocije pedjele zahvata travna zajednica odnosno sveža *Oxytropidion dinaricae*.

Smjernice gazdovanja šumama i travnim pokrivačem u cjelini moraju biti usklađene sa zahtjevima zaštite i unapređenja prirodnih biljnih zajednica odnosno prirodnih ekosistema u cjelini. Što znači da nijesu dozvoljeni zahvati u korišćenju ovih resursa kojima bi se narušilo prirodno stanje bilo koje biljne zajednice.

Najznačajnije autohtone vrste koje su na granici opstanka su : runolist (*Leontopodium alpinum*), tisa (*Taxus baccata*), Adenophora lilifolia, lincura (*Gentiana Lutea*). Zbog njihove upotrebne vrijednosti, areal ovih vrsta se svakim danom smanjuje. Runolist je zbog svog izgleda pravi planinarski trofej. Formalna zaštita nije dovoljna za njihov opstanak, već je nužna opšta edukacija kako bi se njihova staništa i brojnost sačuvali.

2.9. Fauna

Životinjski svijet u visokoplaninskoj dverzitetnoj zoni predstavljen je najpoznatijom planinskom divljači - divokozom, surim orlovima i bjeloglavim supom. Prisutni su glacijalni relikti iz faune ptica (sniježna zeba, ušata ševa, planinski popić) brojne galice, a litice Durmitora naseljava i rijetka, lepršava ptica puzgavac. Za visokoplaninsku zonu primorskih planina karakteristično je prisustvo rijetkog leptira koji predstavlja ponos svake entomološke zbirke. To je poznati apolonov leptir.

Posebnu vrijednost visokoplaninske zone predstavljaju visokoplaninska, glacijalna jezera, “gorske oči” Crne Gore. Ima ih preko 20 a skoro svako od njih sadrži jedinstven živi svijet endemičnih insekata i vodozemaca. Poznati neotenični oblik planinskog, a u novije vrijeme i nekih drugih vrsta mrmoljaka (tritona), otkriven je upravo u jezerima Crne Gore.

Fauna riba

O ihtiofauni Durmitora ima malo podataka. Iako su sva jezera poribljavana nema podataka o tome koje su vrste i u koje jezero introdukovane. Naknadnim ispitivanjima utvrđeno je prisustvo 4 vrste riba (Ribarska osnova, 1982, BZT). Novijih podataka o situaciji u pojedinim jezerima nema.

Za razliku od planinskih jezera situacija u rijeci Tari je sasvim drugačija, a prije svega po autohtonosti faune riba. Po poljednjim rezultatima (Krivokapić, Marić 1993) u vodotoku rijeke Tare koji pripada NP "Durmitor" registrovano je osam vrsta riba (sve autohtone):

- *Salmo trutta m. fario* - potočna pastrmka
- *Hucho hucho* - mladica
- *Thymallus thymallus* - lipljen
- *Barbus peloponnesius* - potočna mrena
- *Chondrostoma nasus* - skobalj
- *Leuciscus souffia* - jelsovka
- *Phoxinus phoxinus* - gaovica
- *Cottus gobio* - pes

Po podacima Drečuna (1962) u Tari su evidentirane: mrena (*Barbus barbus*), ukljevica (*Alburnoides bipunctatus*) i klen (*Leuciscus cephalus*), ali ove vrste u kasnijim istraživanjima nijesu potvrđene.

Prve tri vrste u sportsko lovnom smislu predstavljaju vrlo cijenjene vrste, odnosno u svim vodama Crne Gore smatraju se za najatraktivnije vrste. Pored ovih vrsta za sportski ribolov interesantne su i dvije ciprinidne vrste *Barbus peloponnesius* i *Chondrostoma nasus*, ali pored salmonidnih vrsta bivaju zanemarene. Od navedenih lovnih vrsta najbrojnija je potočna pastrmka (*Salmo trutta m. fario*), zatim lipljen (*Thymallus thymallus*), pa mladica (*Hucho hucho*). Odnos brojnosti ovih vrsta se može iskazati kao 8 (10) : 3(4) : 1.

Poznato je da planinska jezera, a time i durmitorska, nemaju autohtonu ihtiofaunu tako da su četiri navedene vrste: potočna pastrmka, jezerska zlatovčica, kalifornijska pastrmka i gaovica ubačene u ova jezera. Poznata je distribucija ribolovnih vrsta (Bazna studija-Lovna Fauna, 1995):

Tabela 2.3 – Distribucija lovnih vrsta riba u NP "Durmitor"

Lokaliteti (jezera)	<i>Salmo trutta</i> <i>m.fario</i>	<i>Salvelinus</i> <i>alpinus</i>	<i>Oncorhynchus</i> <i>mykiss</i>	<i>Hucho</i> <i>hucho</i>	<i>Thymallus</i> <i>thymallus</i>
Tara	*			*	*
Crno j.	*	*	*		
Vražje j.	*	*	*		
Riblje j.	*	*	*		
Pošćensko j.	*	*			
Modro j.	*	*			
Zminje j.	*				
Malo j.	*				
V.Škrčko	*	*			
M.Škrčko	*				

Opšta ugroženost ribljih vrsta dolazi od prekomjernog odnosno nekontrolisanog ribolova i od lova nedozvoljenim sredstvima. Iako je većina vrsta interesantna za sportski ribolov nijesu potrebne posebne mjere zaštite. Propisane zakonske mjere su dovoljne za zastitu samo ih treba sprovoditi. Zaštita u doba mriješta regulisana je zakonom o slatkovodnom ribarstvu u kojem je preciziran lovostaj za pojedine vrste i propisane dozvoljene veličine za ulov. Pored ove dvije mjere za zaštitu ihtiofaune, a u skladu sa zakonom, ribarskim osnovama utvrđuju se i reviri (dio toka rijeke) za strogu zaštitu matičnog stada u kojem je tokom cijele godine zabranjen ribolov. Kako su za dalje iskorišćavanje predviđena samo dva jezera (Crno i

Vražje) za ostala se jezera ne treba pridržavati zakonskih odredbi već se ribe u njima mogu loviti tokom cijele godine. Izlovom riba iz ovih jezera stvoriće se uslovi za obnovu prirodnih zajednica i povratak nekih iščezlih vrsta kao npr. tritona.

Ptice

Ptičji svijet je tu najraznovrsniji i obuhvata praktično sve predstavnike šumske ornitofaune zapadnog Palearktika uz mnoge predstavnike mediteranske oblasti. Tu su jastrebovi, sokolovi, među njima i rijetki i opjevani sivi soko, šumske sove, brojni djetlići, golubovi, a najznačajnije mjesto pripada svakako šumskim pticama pjevačicama koje, pored “ukrasa prirode” predstavljaju i prvorazredan činilac očuvanja prirodne ravnoteže ne samo u šumama, već na daleko širem prostoru, Bogat, složen ali nedovoljno istražen je i svijet šumskih insekata.

Na prostoru Durmitora uključujući i kanjon Tare konstatovano je do sada 163 vrste ptica, što znatno nadmašuje broj ptica nekih drugih, većih i istraženijih terena. Među najzastupljenije vrste ptica ubrajaju se: golub pećinar, grlica, jarebica, divlja plovka, kukavica, vrabac, svraka, čavka, djetlić, sivi soko, sova, bjeloglavi sup, suri orao, orao krstaš.

Iako kod ptica, zbog brzine i lakoće širenja nema stenoendemskih oblika, neke pravilnosti se na Durmitoru jasno uočavaju i one se ukratko mogu prikazati navodeći broj taksona ptica (vrsta i podvrsta) koje pripadaju različitim biogeografskim prostorima.

Pregled vrsta staništa ptica Durmitora i njihove učestalosti je slijedeći:

staništa		broj vrsta	difrenc. vrste	karakt. vrste
<i>otvorena staništa</i>	Visokoplaninski pasnjaci i rudine	11	2	2
	Planinski pasnjaci i livade	12	2	1
	Planinske vlažne i mocvarne livade	9	2	2
	Brdske suve livade	11	-	2
	Dolinske livade, baste	21	-	5
<i>poluot- vorena staništa</i>	Klekovina bora i šikara predplaninske bukve	18	1	3
	Prorijedjene planinske sume parkovskog tipa	36	-	9
<i>šumska staništa</i>	Četinarske i četinarsko - listopadne planinske tamne šume	39	1	12
	Planinske bukove i grabove sume	24	-	1
	Planinske svijetle, pretežno bijeloborove šume	46	-	15
	svijetle šume mješovitog sastava u klisurama	48	-	18
	Podgorske listopadne šume	32	1	4
<i>stalna ljudska naselja</i>	Planinska naselja	12	-	5
	Brdska naselja	12	-	4
	Dolinska naselja	14	-	3
<i>kamenita staništa</i>	Visokoplaninske i planinske stijene i kamenjari	16	-	10
	Stijene i litice u kanjonima grede i ponori u brdskom pojasu	17	1	5
	Kamenjari sa rijetkom drvenastom vegetacijom u pobrđu	6	1	2
	Kamenjari usred planinskih livada	4	-	1
<i>vodena staništa</i>	Planinska jezera, potoci i rijeke	24	4	4
	Dolinske rijeke	5	-	-

Insekti

Zahvaljujući dosadašnjim istraživanjima sveta insekata na ovom području, doslo se do značajnih rezultata i materijala. Iznenadjujuća je činjenica o prisustvu ogromnog broja vrsta iz skoro svih poznatih evropskih familija insekata, na jednom relativno malom području kakvo je sam nacionalni park. To je privuklo pažnju velikog broja i naših i stranih entomologa koji su nastavili istraživanja i zbilja pokazali da se radi o velikom bogatstvu sveta insekata na ovom području.

Pošto pojava i opstanak određenih vrsta insekata na jednom području umnogome zavisi od pojedinih abiotičkih i biotičkih faktora, prava slika zatupljenosti insekata može se stvoriti tek kroz ekosisteme koji su u vezi sa određenim grupama insekata.

Razni oblici zagađivanja vazduha, zemljišta, voda, prete opstanku nogih vrsta koje ne mogu da se prilagode na nametnute uslove. Na taj način se dovodi populacija do kritično male brojnosti, i kada je vrsta zastupljena samo jednom populacijom, ona izumire. Nikakvi naponi strunjaka ne mogu je očuvati.

Promene u fauni insekata u celini mogu poslužiti kao pokazatelj uticaja određenih antropogenih faktora na prirodne sastojine, i tamo gde se na prvi pogled čini da nije narušena prirodna sredina.

Rjesenjem (Sl. list SRCG 36/82) Zavoda za zaštitu prirode o zaštiti 7 vrsta insekata 6 vrsta se nalazi na području NP Durmitor.

Na prvom mjestu je crveni šumski mrav *Formica rufa* L. koji se često sreće u četinarskim i mladim hrastovim šumama. Crveni šumski mrav se hrani ekskrementima biljnih vaši i telesnim sokovima različitih šumskih insekata. Kao predator u ekološkom smislu ima izvanredno veliki značaj za šumsko gazdinstvo. Jedna veća kolonija šumskog mrava u toku samo jedne vegetacione periode redukuje 2-3 miliona raznih insekata, od koga broja oko polovine otpada na štetne šumske insekte svih stadijuma i razvića i iz svih insekatskih redova.

Navedene konstatacije govore da mravinjacima *Formica rufa* L. treba posvetiti punu pažnju i zaštititi ih od raznih neprijatelja (detlici, jeleni, divlje svinje, jazavci), a naročito od čovjeka, koji uništava kolonije ovog mrava.

Od tvrdokrilaca zaštićene su dvije vrste: *Lucanus cervus* L. (jelenak) i *Oryctes nasicornis* L. (nosorožac). Prvi je zaštićen kao naš najveći i najljepši tvrdokrilac, a drugi kao rijetka i ugrožena vrsta. Zbog seče starih šuma i šumsko-uzgojnih radova sužen je životni prostor ovih vrsta, a naročito njihovih larvi koje se razvijaju u truloj drvenoj materiji.

Od bogate familije leptira zaštićene su 3 vrste: *Papilio machaon* L. (lastin rep), *Papilio podalirius* L. (jedarce) i *Parnassius apollo* L. (apolonov leptir). Zbog izuzetno dekorativnog izgleda ove vrste su meta raznih sakupljača zbog čega im se broj smanjio, te su kao ugrožene vrste i zaštićene.

Vodozemci i gmizavci

Nijedan od postojećih strogih rezervata prirode na Durmitoru nije proglašen zarad vodozemaca i gmizavaca, mada pojedine vrste u nekima od njih imaju optimalne uslove za opstanak, poput *Triturus alpestris*, *T. vulgaris*, *Rana temporaria* i *Vipera berus bosniensis* u Barnom jezeru i oko njega.

Dvije najznačajnije vrste svakako su predstavnici drevne grupe guster iz podroda Archacolacerta: *Lacerta* (A.) *mosorensis* i *L. (A.) oxycephala* za koje je neophodno izdvojiti stroge rezervate. Rezervat mosorskog guster ne mora biti kompaktan već može biti i ostrvskog karaktera, kako bi obuhvatio najjače populacije. Najugroženija je populacija uz Zminje jezero, s obzirom da egzistira uz samu obalu jezera, koje je već tradicionalni cilj gotovo svih posjetilaca i samim tim lako dostupna sakupljačima. Ovu populaciju lako je povezati sa populacijama od Golubinja i Indinih dolova, preko Celina do Mededa.

Drugo zaštićeno područje prostiralo bi se od Valovitog jezera do izvorišne čelenke reke Bukovice. Ovo je značajno područje herpetofaune u kome bi zaštitu našao veći broj najredih oblika, počevši sa plavim gušterom (*L. oxycephala*), barskom kornjačom (*Emys orbicularis*) i grčkom žabom (*Rana graeca*). Ovo područje obuhvata Pošćenska jezera i deo toka i kanjona Komarnice, od Skakavice do ispod sela Duži. Ključni dio ovog rezervata bi bila Jelovica, kotlasto proširenje na izlasku iz kanjona Nevidio. Najstrožijim rezervatom mora se, pod hitno, proglasiti Zminičko jezero zarad opstanka endemskog zminičkog mrmoljka (*Triturus alpestris serdarus*). Preporučljivo bi bilo da se u kanjonu rijeke Tare na delu Celijske-Borovi izdvoji rezervat za balkanski endem, grčku zabu (*Rana graeca*). Zbog pogodne konfiguracije korita, što je ispoljeno u postojanju paralelnih tokova uz maticu i razliva, koji ne presušuju ni poslije opadanja vodostaja, stvoreni su optimalni uslovi za mrijest ove žabe.

Sisavci

Sisari su najznačajnija fauna ovog prostora. Tipične vrste su: zec (*Lepus Europeus*), srna (*Capreolus Capreolus*), divokoza (*Rupicapra Rupicapra*), divlja svinja (*Sus scrofa*), lisica (*Vulpes vuples*), medved (*Ursus agrostis*), vuk (*Canus lupus*), ris (*Lynx lynx*), jazavac (*Meles meles*), vjeverica (*Scuridae*).

Prema postojećim podacima od NP "Durmitor" (1995) osnovne vrste divljači naseljavaju sljedeće lokalitete:

- divokoza naseljava dolinu Tare (170 kom) Sušicu (35 kom), Škrku (220 kom), Dragišnjicu (12 kom) i visove Durmitora (57 kom);
- srneća divljač je manje brojna i naseljava dolinu Tare (95 kom), Škrku (7 kom), Crno jezero sa okolinom (10 kom), Sušica (25 kom), Dragišnjica (15 kom) i Tepca (8 kom);
- medved je u ranijim osmatranjima uglavnom evidentiran u prolazu dolinom Sušice prema Pivskim planinama, međutim u posljednje vrijeme utvrđeno je i njegovo zadržavanje na lokalitetima i to: Tepca (3 kom), Sušica (2 kom) i Škrka (2 kom);
- divlja svinja se u posljednjih petnaestak godina znatno razmnožila na prostorima lišćarskih i mješovitih
- lišćarsko-četinarskih šuma u Crnoj Gori što se odrazilo i na prostor nacionalnog parka "Durmitor". Ova vrsta naseljava lokalitet Tepca (17 kom), Sušica (6 kom), Žugića luka (4 kom), Prenčani (11 kom) i Šljivansko (9 kom);
- vuk je takođe u porastu, evidentiran je na širem prostoru nacionalnog parka "Durmitor" (7 kom);

Procjenjujemo da se populacija ostalih vrsta faune nije znatno izmijenila, mada noviji podaci ne postoje. Od divljači, koja je pomenuta gore i može se takođe ubrojiti u lovnu divljač, treba pomenuti i dvije vrste lovnih ptica:

- populacija velikog tetreba takodje je u znatnom porastu u odnosu na 1980. godinu. Ova vrsta naseljava prostore Male Crne Gore (140 kom) i sliv Crnog jezera (6 kom);
- mali tetreb se zadržao samo na lokalitetu Mala Crna Gora (21 kom);

2.10. Zaštićena prirodna dobra i stanje prirodne baštine

Zaštićena područja prirode

U periodu od donošenja prvog Prostornog Plana Republike-PPR (1985/86) do danas, može se konstatovati značajna stagnacija u ustanovljavanju novih zaštićenih područja prirode, posebno onih veće površine.

Od ustanovljavanja NP Skadarsko jezero 1986 godine, praktično nije zaštićeno neko veće (po površini) područje prirode. Kao rezultat toga imamo podatak da je učešće nacionalno zaštićenih područja prirode u teritoriji države ukupno 7,7% (106.655 ha). Za razliku od zaštite na nacionalnom nivou, u međunarodnom okviru udio zaštićenih područja prirode je znatno bolji tako da u teritoriji države učestvuju sa 17,2 % (237.899 ha).

Još u projekciji PPR 86/1997 nalazio se između ostalih i prijedlog za Regionalni park/Park prirode Maglić, Bioč i Volujak površine 7.200 ha. PPCG do 2020 godine dao je projekciju za proširenje granica NP Durmitor (uključivanje kanjona Komarnice-Nevidio) i regionalnih parkova Bioč, Maglić i Volujak u cilju

njihovog povezivanja sa NP Sutjeska u BiH. Tu se pored Nacionalnog parka Durmitor u projekciji nalaze i Regionalni park Maglić, Bioč i Volujak ukupne površine 7.200 ha, i Park prirode Sinjajevina sa Šarancima površine 42.400 ha.

Aspekti zaštite i unapređenja ekosistema posebno su istaknuti u konceptu organizacije, uređenja i korišćenja prostora Crne Gore. Osnovne komponente ovog koncepta su širenje područja pod zaštitom i formiranje ekoloških zona i koridora. Tako bi svi zaštićeni objekti prirode sa različitim režimima zaštite, zajedno sa već osnovanim nacionalnim parkovima, trebalo da obuhvate veliki dio države kao i većinu područja koje se nalaze u zahvatu PPPN.

Za obezbeđenje kontinuiteta i stabilnosti ekosistema i zaštitu ugrožene flore i faune na čitavoj teritoriji države predviđeno je formiranje tri primarna i tri sekundarna koridora. Pri tome, širina primarnih koridora ne smije biti uža od 4 km.

Međunarodno zaštićena područja u zahvatu plana su:

- NP Durmitor sa kanjonom Tare (31.200 ha) i
- Slivno područje rijeke Tare.

Bazen Tare od izvora do ušća je registrovan 1977. godine kao Svjetski rezervat biosfere pod pokroviteljstvom UNESCO-vog programa "Čovjek i Biosfera" (M&B). NP Durmitor sa kanjonom Tare je registrovan 1980. godine kao Područje svjetske prirodne i kulturne baštine pod zaštitom UNESCO.

Na Listi zaštićenih područja IUCN-a (Međunarodna unija za konzervaciju prirode) NP Durmitor sa kanjonom Tare pripada II kategoriji upravljanja. Zaštićena područja II kategorije zaslužuju posebnu pažnju. Takva područja su od velikog značaja za zaštitu prirode. Glavna svrha II kategorije je obezbjediti uslove za prirodni razvoj ekosistema bez ljudskih aktivnosti.

Nacionalno zaštićena područja prirode u zahvatu plana su data po sljedećim kategorijama:

Nacionalni park: Durmitor (34 odnosno 31,2 ha),

Rezervat prirode: Crna Poda (80 ha),

Spomenik prirode: Kanjon rijeke Pive i rijeke Komarnice i zajednice bora krivulja (Pinetum mughi montenegrinum).

Zakonom o nacionalnim parkovima iz 1978. i 1991. godine definisane su granice. Upravljanje parkom, zone posebne zaštite i mjere uređenja i unapređenja prirodnih dobara kao i druga pitanja od značaja za korišćenje ovog prirodnog dobra. U okviru Parka je izdvojeno sedam zona sa posebnim režimima zaštite, u kojima su isključene aktivnosti koje mogu prouzrokovati promjene na ekosistemima i ostalim prirodnim uslovima:

- Crno jezero sa šumom u neposrednoj okolini,
- sliv Škrčkih jezera i uža kanjonska dolina Sušice,
- Barno jezero sa najužom okolinom,
- prašuma jele i smrče u slivu Mlinskog potoka,
- šuma crnog bora Crna Poda,
- uža kanjonska dolina rijeke Tare i
- najuža okolina Zabojskog jezera.

Specijalni rezervati prirode

Specijalni prirodni rezervat čini speleološki rezervat "Surutka" na Durmitoru. Granica ovog rezervata počinje ispod Lomnog ždrijela i nastavlja kolskim putem Žabljak-Trsa u pravcu zapada sve do iza kote 1722, odakle skreće na sjever, izbija na poligon 2236, a odatle u luku u pravcu istoka zahvatajući Samar i preko Mininog bogaza savijajući prema jugu izbija na kotu 2409 odakle se granica preko kote 2247 spusta na početnu tačku.

Na ovom prostoru se štite 4 istraživana speleološka objekta:

1. Jama na Vjetrenom brdu, istraživana do dubine 897 m;
2. Jamski sistem Obruč - 467 m;
3. Mali lomni do - 605 m;
4. Zelenovirska peć - 180 m.

Istoj kategoriji pripadaju veliki slojevi durmitorskog fliša kao posebne geološke specifičnosti. Debljina ovog sloja iznosi oko 800 m a izgrađuje treći dio južnog i jugozapadnog prostora Durmitora.

U rezervatu Barno jezero na Durmitoru je utvrđeno 9 vrsta mahovina koje nijesu nigdje drugo zabilježene u Crnoj Gori. Među njima su 4 vrste roda *Sphagnum*. U jezeru žive još 4 vaskularne biljke koje takođe nijesu zabilježene za ostalo područje Crne Gore: *Utricularia minor*, *Eleocharis austriaca*, *Carex curta* i *Sparganium minimum*. Osim ovih i ostale vrste sa ovog lokaliteta predstavljaju vrijednosti u flori Durmitora. Mnoge od njih su rijetke i dekorativne ili izgrađuju specifičan vegetacijski sklop. Takve su npr.: *Valeriana dioica* ssp. *simplicifolia*, *Nuphar lutea*, zatim 17 vrsta roda *Carex*, *Menyanthes trifoliata*, *Potentilla palustris* i druge.

Granica ovog rezervata počinje jugoistočno od Barnog jezera (kota 1514 m) i nastavlja prema sjeverozapadu pješačkom stazom do kolskog puta Žabljak - Zmijanje jezero, odakle skreće na sjeveroistok produžavajući kolskim putem u dužini oko 700 m skreće prema jugoistoku i izlazi na trigonometar 1538. Od ove tačke granica nastavlja na jugozapad i izlazi na početnu tačku.

Granica rezervata crnog bora (lokalitet Crna poda) počinje od ušća Bistrice u rijeku Taru i grebenom brda Galev krš nastavlja prema zapadu, presijeca kolski put Mojkovac - Đurđevića Tara i produžava u istom pravcu prema trigonometru 1415 (vinova loza). Odatle izbija na Krstac - trigonometar 1636. Odatle granica skreće prema sjeverozapadu i preko trigonometra 1573 silazi u korito Boričkog potoka a odatle nastavlja koritom na sjeveroistok do ušća u rijeku Taru. Odatle granica skreće na jugoistok i nastavlja koritom rijeke Tare do početne tačke.

Granica prašumskog rezervata u slivu Mlinskog potoka zahvata prostor između kote 1846 i izohipse 1700 m u vidu luka odnosno odjel 33 šumsko-uređajne osnove iz 1969. godine koja je rađena u organizaciji Republičkog zavoda za zaštitu prirode u površini od oko 20 ha.

2.11. Projekcija zaštite prirodne baštine

Dugoročnom projekcijom zaštite prirode iz PPR 1986/1997 predloženo je formiranje Regionalnog parka Sinjajevina sa Šarancima (oko 42.400 ha) i Regionalnog parka Bioč, Maglić i Volujak (oko 7.200 ha). Oba je predložena za zaštitu je se smatra da je značajno područje diverziteta visokoplaninske flore i faune i njihovih staništa, kao i zbog značajnih šumskih ekosistema. Područja pod posebnom zaštitom sa statusom nacionalnih ili regionalnih parkova čine osnovne tačke mreže ekosistema u Crnoj Gori (PPCG) Veći dio oblasti ekosistema uključeni su u dva primarna ekološka koridora, treći koridor zanimljiv za ovaj plan je utvrđen je u pravcu Orjen-Pusti Lisac-Maganik-Sinjajevina-Kovren.

Zakon o zaštiti prirode, ograničava određene aktivnosti u regionalnom parku, pa je time zabranjeno vršiti radnje i aktivnosti i obavljati djelatnosti kojima se ugrožavaju obilježja, vrijednosti i uloga parka. Režim zaštite utvrdiće se aktom o proglašenju.

Kroz sistem detaljnijih prostorno-planskih dokumenata podržaće se ustanovljavanju novih zaštićenih područja prirode. Za proširenje granica NP Durmitor predlaže se uključenje kanjona Komarnice odnosno kanjona Nevidio. Dalju zaštitu spomenika prirode treba detaljno definisati kroz adekvatne planske postupke.

Pored prethodno iznijetog, zbog već učinjenih promjena u postojećim i planiranim zaštićenim područjima prirode, stalno je prisutna potreba revizije postojećih zaštićenih područja prirode ali takođe i revizija spiska zaštićenih vrsta biodiverziteta, u skladu sa najnovijim saznanjima iz pojedinih specijalističkih oblasti. Revizija postojećih zaštićenih područja prirode treba da uključi i mogućnost proširivanja granica postojećih

zaštićenih područja prirode na područja koja se predlažu za stavljanje pod zaštitu a nalaze se u drugoj / sličnoj kategoriji zaštite (npr. proširivanje NP Durmitor i slično).

Prethodno navedene revizije (zaštićena područja prirode, spisak zaštićenih vrsta biodiverziteta), pored primjene standardnih tehnika evaluacije i saznanja iz tradicionalne prakse, trebaju da budu uključene i primjenu IUCN –ovih kriterijuma i standarda:

- a) za kategorije upravljanja zaštićenim područjima prirode
- b) za primjenu kriterijuma za crvene liste na nacionalnom nivou.

2.12. Pejzažne vrijednosti

Pejzažne vrijednosti su predmet pažnje više međunarodnih akata, a u prvom redu Evropske konvencije o pejzažu (2000) kojom se utvrdila obaveza da se pejzaž smatra važnim elementom čovjekovog okruženja, raznolikosti zajedničke kulturne i prirodne baštine i temeljem identiteta područja, kao što se identifikovala potreba za integracijom pejzaža u politike regionalnog planiranja. U razmatranju su značajne i preporuke Pan-Evropske strategije o biološkoj i predionoj raznovrsnosti koja je stavila naglasak na zaštitu pejzaža. Preporuke reflektuju vrijednosti i međudnose biološkog i geološkog diverziteta kao i nacionalne kulturne baštine. Preporuke Rezolucije R (95) 9 Komiteta ministara Evropskog savjeta govore o integrisanom očuvanju kulturnih pejzaža kao sastavnom dijelu politike očuvanja pejzaža.

Klasifikacija pejzažnih jedinica

Raznovrsnost pejzaža kao jedne komponente prirodne i kulturne baštine predstavlja vrijednost i bogatstvo zemlje i ljudi a ujedno značajno doprinosi jačanju identiteta. U Crnoj Gori je ta raznovrsnost nastala kroz kombinaciju izuzetnih prirodnih vrijednosti sa različitim lokalnim tradicijama korišćenja prostora koje su se razvile kao odraz kulturno-istorijskih i socioekonomskih prilika.

Na osnovu prirodnih karakteristike prostora i efekta čovjekovog prisustva u njemu, u Crnoj Gori raspoznaje se 21 osnovna pejzažna jedinica od kojih u zahvat ovog Plana ulaze dvije pejzažne jedinice: Durmitor i Sinjajevina, dok se na granicama plana u zahvatu nalaze jedinice: dolina Tare i Pive.

Iako još uvijek nijesu razvijeni kriterijumi za vrijednovanje pejzaža, postoje nesumnjive pejzažne vrijednosti o kojima se treba što više pobrinuti. U prostorno-planskom kontekstu, pejzaž označava prostornu, biofizičku i antropogenu strukturu, u rasponu od potpuno prirodne do pretežno ili gotovo potpuno antropogene. S obzirom na postanak, stepen antropogenih promjena i način korišćenja prostora, pejzaž se može podijeliti na: prirodni, kultivisani i izgrađeni (urbani, industrijski, i slično) pejzaž.

Prirodni pejzaž odnosi se na prostore u kojim među elementima vlada određeni strukturni red i određene zakonitosti razvoja. Tako se, i pored lokalnih specifičnosti, mogu izdvojiti prostrane prirodne regije sa zajedničkim opštim obilježjima u okviru kojih se razvijaju relativno stabilni ekosistemi.

Kultivisani pejzaž pokazuje gotovo sve odlike prirodnog pejzaža, ali se pod uticajem antropogenih promjena raščlanjuje u manje cjeline sa karakterističnim načinom korišćenja i specifičnim kulturnim identitetom.

Izgrađeni pejzaž je pod uticajem antropogenih faktora posve izmijenjen prirodni ili kultivisani predio.

Kulturni pejzaž se može definisati kao dio predjela u kojem je čovjek djelovao, u nastojanju da oplemeni životni prostor i prilagodi ga svojim potrebama, stvarajući prepoznatljive forme koje svjedoče o istoriji, kulturi i naslijeđu. Kao takvog ga treba prepoznati, zadržati i zaštititi.

Opis osnovnih tipova pejzaža karakterističnih za NP "Durmitor" urađeno je po metodu koji su pripremili Atanacković B. i Vučković M. (1989). Osnovne karakteristike svakog utvrđenog tipa pejzaža odgovaraju istoimenom pejzažnom tipu Crne Gore, premda za svaku od predionih cjelina ima svoje specifičnosti.

U bogatom pejzažu razvijenom na prostoru Durmitora utvrđeno je šest tipova pejzaža i to:

Močvarni tip pejzaža karakterističan je za priobalne dijelove planinskih jezera, naročito u ljetnjem periodu zbog sve razvijenije pojave poniranja njihovih voda a vremenski smanjenog dotoka, kao i za pojedina jezera koja, uslijed procesa eutrofikacije, obiluju bujnom vegetacijom i postepeno se pretvaraju u močvare (Pošćansko jezero, Barno jezero) ili su izložena procesu erozije i zasipanja sedimentnim materijalom (Modro jezero).

Brdski tip pejzaža obuhvata prostor blažih padina i terasa u kanjonu Tare sa termofilnom vegetacijom (zona grabica). Tu su razvijene i manje poljoprivredne parcele nastale krčenjem šibljacka, a prisutna su i manja naselja (ušće Bistrice u Taru, Đurđevića Tara). U cilju zaštite od moguće devastacije pejzaža treba zabraniti dalje krčenje prirodne vegetacije, unošenje neautohtonih biljnih vrsta (agrokulture) i sirenje naselja.

Mezofilni tip pejzaža zahvata one prostore koji se odlikuju bogatom zelenom bojom vegetacije. To su zone pod brdskom i subalpskom šumskom vegetacijom, kao i jedre livade i pašnjaci. Ovo je ujedno i najkarakterističniji pejzažni tip Drmitora. Kako je pod stalnim antropogenim uticajem (posjetioci Parka, lokalno stanovništvo), mora se obezbijediti njegova zaštita od devastacije. U tom smislu važnu ulogu ima utvrđivanje zona sa odgovarajućim režimom zaštite.

Planinski tip pejzaža obuhvata više subalpske zone. Karakterišu ga široko rasprostranjene livade kosanice, pašnjaci, mozaično raspoređeni šumski kompleksi četinarske vegetacije i stočarski katuni, koji predstavljaju sezonska stočarska boravišta. Kao osnovne mjere zaštite ovog pejzaža ističu se: zabrana upotrebe vještačkih đubriva i izgradnja vikend naselja.

Visokoplaninski tip pejzaža obuhvata prostore planinskih vrhova i litica, i uglavnom se poklapa sa zonom gornje šumske granice (Pinetum mughi).

Antropogeni tip pejzaža je rezultat manjih antropogenih zahvata u prirodi, kao su: manja naselja razbijenog tipa, putevi, staze, žičare, planinarski domovi, odmorišta, vidikovci i sl. Kako je ovaj pejzažni tip, još uvijek, u okviru važećih ekosistemskih odnosa, to se sa pravom može reći da je samo "uslovno" antropogen i u tom obliku ga treba i zadržati.

Pejzažne karakteristike Durmitora

1980. godine je UNESCO NP "Durmitor" svrstao u svjetsku prirodnu baštinu (World Heritage List) zbog izuzetnih prirodnih vrijednosti univerzalnog karaktera kako estetskih tako i naučnih aspekata. Nesumnjivo je, da se radi o veoma složenom i dinamičnom pejzažu, visoke estetske vrijednosti, koji je bio jedan od odlučujućih kriterijuma prilikom vrijednovanja.

Pejzaž durmitorskog područja odraz je, prije svega, složenosti, raznovrsnosti i kvaliteta prirodnih elemenata. U tom smislu, za karakterističnu sliku predjela najveći značaj imaju: geomorfološke, hidrografske, klimatske i vegetacijske karakteristika.

Važno je ponovo naglasiti da je na širem prostoru Durmitora, prema narušenosti biološke ravnoteže i promjena nastalih djelovanjem čovjeka, prisutan prvobitni pejzaž, koji se odlikuje biološkom ravnotežom sa održanom sposobnošću samoregulacije, i prirodnog pejzaža, koji je pod antropogenim uticajima ali se u velikoj mjeri nalazi u granicama samoregulacije životne sredine.

Glavne reljefne cjeline na prostoru Plana su: masiv Durmitora između masiva Sinjajevine i Maglića, zaravan Jezera i kanjoni Tare (od ušća Bistrice do ušća Sušice) i Sušice. Inače, cijelo područje karakteriše velika složenost i raznovrsnost reljefa, sa izraženim visinama između pojedinih reljefnih oblika na maloj međusobnoj udaljenosti. Dominantni oblici reljefa stvoreni su dejstvom kraških procesa i ledeničkom erozijom.

Planinski masiv Durmitora odlikuje se brojnim glečerskim pojavama, cirkovima, morenama i grebenima koji pejzažu daju specifičnost i poznatu karakterističnost. Planinski grebeni impozantnih visina, od kojih se preko 30 izdiže iznad 2000 m, a najmarkantniji je Bobotov kuk (2522 m) na sredini NP Durmitor. Sa ovih grebena otvara se prostrani pogled na kanjonske doline, brojne uvale sa planinskim jezerima, susjedne grebene, kao i udaljene planinske masive Crne Gore.

Jezera predstavljaju prostranu zaravan između Durmitora, Sinjajevine i kanjona Tare. Sa zaravni, blago talasastog reljefa, uzdižu se brežuljci kupastog izgleda, a na ravnom dijelu reljefa formirane su plitke uvale i vrtače.

Posebnu reljefnu cjelinu predstavlja duboko usiječen kanjon rijeke Tare, čija dužina na prostoru NP "Durmitor" iznosi oko 60 km. Impresivan izgled daju mu gotovo vertikalne litice, koje se spuštaju u dubinu od oko hiljadu metara. Litice su mjestimično obrasle borom, koji izbija iz pukotina stijena, ili su pak sasvim gole, stjenovite, bez vegetacije. Na pojedinim mjestima formirana su amfiteatralna proširenja u vidu terasa, obrasla nešto bujnijom vegetacijom, gdje se mogu čak sresti mediteranski floristički elementi. Strme strane kanjona prelaze u visoke zaravni, čija je prosječna visina oko 1450 m.

Gorostasni kanjon Sušice jedan od najinteresantnijih oblika krša u durmitorskom kraju. Pruža se između masiva Durmitora i Pivske planine, pravcem jug-sjever, dužinom 15 km. Iznad kanjonske doline u gornjem dijelu su visoke planine, dok je u srednjem i donjem dijelu usiječena u krečnjačku zaravan. U izvorišnom dijelu Sušice, u prostranom cirk, smještena su Skrčka jezera (Veliko jezero - 1700 m, Malo jezero - 1730 m).

Od hidrografskih objekata najveći uticaj na pejzaž imaju glečerska jezera, kojih je na prostoru NP ukupno 16 (Crno jezero, Zmijinj, Malo, Skrčka jezera, Sušicko, Poščansko, Modro, Valovito, Zabojsko, Barno, i dr.). Ona svojom plavo-zelenom do modrom bojom, glatkom površinom vode, okolnom vegetacijom raznolikog florističkog sastava, pružaju poseban, smirujući estetski doživljaj u odnosu na gotovo dramatičan pejzaž vrletnih kanjonskih strana i visokih grebena.

U sektorskoj studiji za PPCG: „Prirodne i pejzažne vrijednosti prostora i zaštita prirode (2005)“ Pivska, Jezerska površ i Sinjajevina u okviru šireg durmitorskog područja se u pogledu pejzaža klasifikuje kao površ koja predstavlja sponu između planinskih grebena i kanjonskih dolina.

Po mnogim karakteristikama, ovo je jedan od najtipičnijih prostora Dinarida. Sa zaravni površi (oko 1.700 m) izdižu se prostrani planinski vijenci i grebeni (Durmitor, Vojnik, Maglić, Volujak, Bioč). Visine preko 2.000 m. Pored brojnih atraktivnih vrhova i grebena, posebnu specifičnost predstavljaju grandiozne kanjonske doline tare, Pive i njihovih pritoka, dok kuriozitet prostora predstavljaju glečerska jezera «gorske oči».

Raznolikost vegetacije u horizontalnom i vertikalnom pravcu, bogatstvo biljnih vrsta i brojne florističke specifičnosti ovog područja takođe su utkane u pejzaž. Od dna kanjonskih dolina pa sve do najviših planinskih vrhova sreću se izdiferencirane zone šumskih ekosistema, i to od termofilne - lišćarske zone, preko brdske i subalpske do zone bora krivulja, koja predstavlja gornju šumsku granicu i iznad koje se prostiru visoko-planinski pašnjaci i kamenjari. U okviru ovih zona jasno se izdvajaju i staništa nešumskih ekosistema (livade, pašnjaci, kamenjari, sipari, tocila, tresave, bare i jezera) sa karakterističnom vegetacijom. Za pejzažnu valorizaciju područja najveći značaj ima šumska vegetacija i prostrane cvijetne livade i pašnjaci, koji su bogati alpskim florinim elementima t.j. biljnim vrstama sa krupnim cvijetovima jarkih boja, pa otuda imaju veoma izražena dekorativna svojstva.

Zaštita karaktera predjela

Gubitak odnosno promjena prostorne slike značajno utiče na percepciju područja. Radi zaštite predjela, neophodno je da se prilikom svih intervencija u prostoru, kroz efikasne mjere planiranja i pozitivne mjere korišćenja zemljišta, što više očuvaju prirodni ekosistemi i karakteristični elementi predjela.

S obzirom na značaj pejzažnih vrijednosti šireg Durmitora i NP Durmitor u ukupnoj valorizaciji i kategorizaciji prostora, mora se obezbijediti njihova adekvatna zaštita. Zaštita pejzaža obuhvata čitav niz planskih mjera kojim se djeluje u pravcu očuvanja, unaprijeđenja i spriječavanja devastacije zatečenih odlika pejzaža. Ove mjere osiguravaju zadržavanje ili vraćanje biološke ravnoteže u odgovarajuću prirodno - geografsku cijelinu.

Evidentno je da su na prostoru zahvata plana, prema stanju pejzaža, tj. prema stepenu narušenosti bioloske ravnoteže i obimu promjena nastalih antropogenim djelovanjem, dominantni prvobitni i prirodni pejzaž. To su oblici pejzaža koji se odlikuju nenarušenom biološkom ravnotežom i održanom sposobnošću samoregulacije (prvobitni), odnosno koji su izloženi određenim antropogenim uticajima ali, još uvijek, bez bitnijih promjena u procesu samoregulacije (prirodni). Tako je i antropogeni tip pejzaža, nastao kao rezultat manjih antropogenih zahvata, u Nacionalnom parku "Durmitor" samo "uslovno" antropogen, te ne izlazi iz okvira prirodnog pejzaža.

Odsustvo većih naselja, infrastrukturnih i industrijskih objekata, uništavanja šumskih kompleksa i sl., jasno govori o karakteru i intenzitetu antropogenih uticaja, sto je onemogućilo obrazovanje kulturnog i devastiranog oblika pejzaža. Ovakvo stanje pejzaža treba, bez dileme, zadržati i ubuduće. Stoga se, prilikom izrade PP NP Durmitor, mora obezbijediti dalja zaštita prvobitnog i prirodnog pejzaža, a planskim mjerama spriječiti njihova devastacija. U tom pogledu, kao prioriteta i osnovna mjera ističe se utvrđivanje zona sa odgovarajućim režimima zaštite osnovnih prirodnih vrijednosti (I, II, III stepen), a time i pejzaža.

Osnovni pejzažni problem su žičare, skijaške staze, turistički objekti i krupni infrastrukturni objekti. Obzirom na opterećenost prostora savremenim zahtjevima razvoja, osnovna strategija odnosa prema predjelu treba da omogući očuvanje i zaštitu prirodnih predjela i njihovih varijeteta (karaktera prirodni bliskih predjela sa elementima kulturnog predjela) uz nužno sadejstvo sa ekonomskim aktivnostima koje neće ugroziti osnovni karakter predjela. To podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- uspostavljanje ekološke mreže zaštićenih područja, povezivanje očuvanih stanišnih tipova i ekološki značajnih lokaliteta;
- očuvanje sadašnjih granica šumskih kompleksa;
- zaštitu i unaprijeđenje vodenih ekosistema (jezera, rijeke, potoci, izvori);
- očuvanje postojeće drvenaste vegetacije uz rijeke i potoke;
- očuvanje cjelovitosti i karakteristike livada i pašnjaka uz ograničeno pretvaranje u zone izgradnje;
- zaštitu prostornih cjelina sa specifičnim kulturnim naslijeđem (katuni);
- izgradnju puteva prilagoditi karakteristikama terena i uklopiti u predio;
- smanjivanje negativnog uticaja velikih infrastrukturnih objekata kroz očuvanje postojećih šuma, podizanje zaštitnih šumskih pojaseva od autohtonih vrsta, principijelno projektovanje, rekonstrukciju i pejzažno uređenje infrastrukturnih koridora i drugo;
- uspostavljanje ekološki optimalnog odnosa izmjenu turističko-rekreativnih zona, šuma i površina pašnjaka i livada, koji će odgovarati karakteru predjela;
- trasiranje skijaške infrastruktura (žičare, ski-liftovi, ski-staze) izvođenjem prosjeka sa minimalnom sječom šume, uz maksimalno prilagođavanje terenskim prilikama, uklapanje u predio i obaveznom obnovom oštećenog bilnog pokrivača na pravcima trasa;
- zadržavanje osnovnog izgled prostranih mezofilnih livada u zoni skijališta;
- pejzažno uređenje slobodnih površina turističkih kompleksa u skladu sa karakterom predjela;
- zabrana korišćenja invazivnih biljnih vrsta;
- održivo gazdovanje šumama;
- zadržavanje tradicionalnog načina poljoprivredne proizvodnje;
- saniranje erozije primjenom bioloških mjera uz upotrebu autohtonih biljnih vrsta.

Stanje u pogledu narušavanja pejzaža je, još uvijek, pretežno vizuelno i uglavnom posljedica nemara i nediscipline. Prirodni pejzaž treba očuvati u najvećoj mjeri, obezbijediti prirodnu raznolikost i zaštitu bioloških potencijala, a područja sa narušenim prirodnim i estetskim vrijednostima sanirati.

Zaštita pejzaža obuhvata niz planskih mjera kojim se djeluje u pravcu očuvanja, unaprijeđivanja i spriječavanja devastacije prirodnih odlika pejzaža. S obzirom da zaštita područja predstavlja osnovni

mehanizam očuvanja biološke i predione raznovrsnosti, kao prioriteta i mjera ističe se definisanje područja sa odgovarajućim režimima zaštite osnovnih prirodnih vrijednosti, a time i pejzažnih vrijednosti.

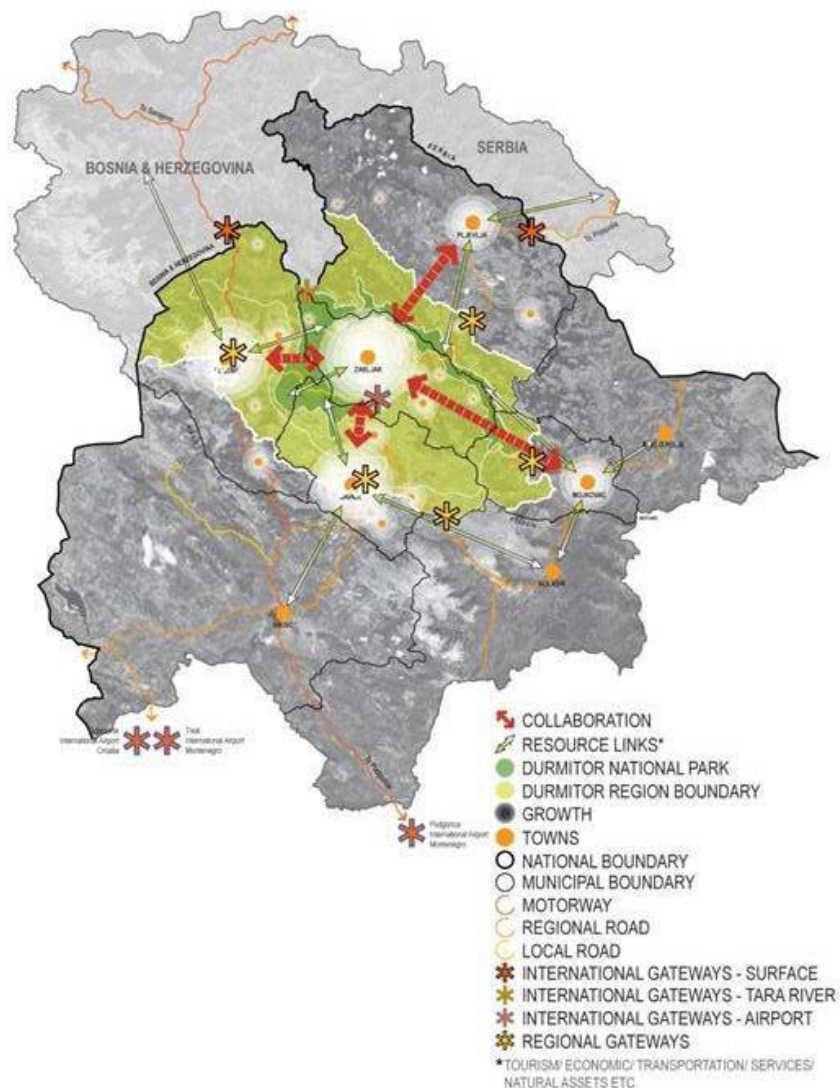
Kod planiranja namjene i upravljanja prostorom neophodno je utvrditi odgovarajući ekološki model, spriječiti znatnije izmjene pejzažnih vrijednosti, tj. težiti ka zadržavanju autentičnih odlika pejzaža, a budući razvoj bazirati na principima "održivog razvoja".

Osjetljivost područja je temeljni kriterijum za utvrđivanje mjera zaštite pejzaža. S obzirom da su najveće vrijednosti ekosistemskog i predionog diverziteta Crne Gore sadržane u osjetljivim ekosistemima, ovakve ekosisteme ne treba dirati ili pak njihove komponente koristiti promišljeno, dozirano u smislu obima i trajanja.

3. OPIS PLANA

3.1. Varijante i mogućnosti razvoja prostornih koncepata

Kroz analizu varijanti plana izveden je detaljan uvid u strateške pravce razvoja Durmitorskog područja. Definisana su dva preporučena koncepta, Izocentrični model i model regionalne rejonizacije.

Status Quo - Konkurentski (kompetitivni) model

Status Quo model podrazumijeva postojeći pristup razvoju, koji podrazumijeva aktuelne ekonomske trendove, koji su i doveli do pada broja stanovnika, posebno među mladima. Nedostatak jasnoće u planiranju i preklapanja ingerencija između Nacionalnog parka i opština dovode do neusklađenosti i stihijskog razvoja koji karakterišu viškovi sadržaja, raznorodnost identiteta i sukob interesa, budući da svaka opština funkcioniše u uslovima svojevrzne izolacije, nastojeći da sve pogodnosti osigura isključivo na lokalnom nivou.

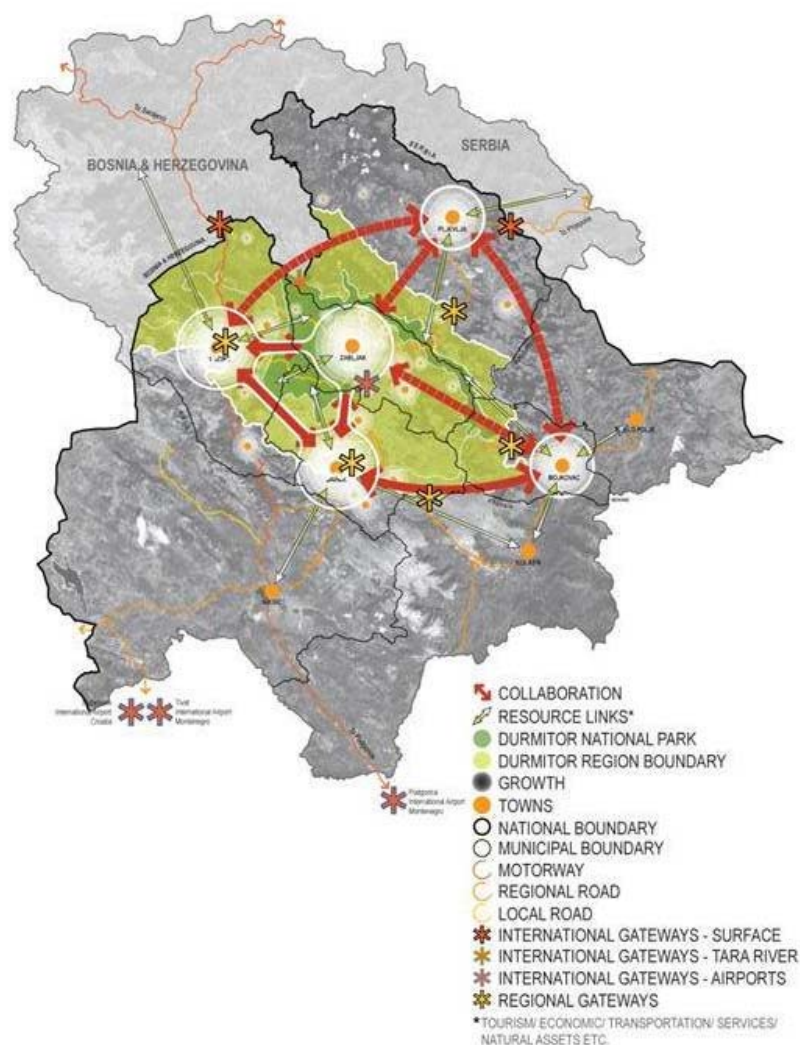
Uz to, nekoordinisana zaštita prostora i izdavanja dozvola i koncesija mogu dovesti do nekontrolisane sječe šuma i prakse lošeg šumarstva, a time i do uništavanja osjetljivih staništa, kao i do pretjeranog izlova divljači i ribe. Trenutne kumulativne projekcije razvoja turizma na nivou opština predviđaju prihvatne kapacitete od preko 45.000 kreveta što predstavlja neodrživ broj kreveta za plansko područje.

Prostorno-planski Koncept I – Izocentrični model regionalnog razvoja

Sa Žabljakom kao centrom ekonomskog razvoja Durmitorskog područja, Izocentrični model se odlikuje odsustvom granica rasta naselja u okviru Nacionalnog parka, dok je ograničeni razvoj naselja u ostatku planskog područja dozvoljen. Razvoj se temelji ekonomskim specifičnostima svakog od opštinskih centara, s obzirom da svaka opština gradi sopstveni identitet i stvara vlastitu turističku atrakciju. Međutim, primarni centar rasta je Žabljak, koji se nalazi uz granicu Nacionalnog parka.

Intenziviranje razvoja gradskog naselja Žabljak smanjilo bi pritisak na obodne opštine, ali bi ugrozilo turističke atrakcije i resurse u njegovoj blizini, koje bi zbog izuzetnih prirodnih i ekonomskih vrijednosti trebalo očuvati.

Nedostatak koordinacije bi mogao da dovede do viška turističkih sadržaja, što bi rezultiralo turističkim iskustvima nižeg kvaliteta. Turističke sadržaje bi trebalo rasporediti u Žabljaku, ali i u njegovoj okolini, dok bi obodne opštine trebalo da teže održavanju postojećih turističkih kapaciteta i razvoju privrednih djelatnosti.

Prostorno-planski Koncept II - Model regionalne rejonizacije

Uz koordinisani i kooperativni održivi razvoj na nivou opština i cjelokupnog područja, Model regionalne rejonizacije karakteriše rast naselja predmetnog područja u okviru postojećih granica, dok dodatna naselja u Nacionalnom parku nisu dozvoljena. Rast je usmjeren unutar postojećih naselja svake opštine, posebno opština Pljevlja i Mojkovac koje se nalaze izvan graničnog područja. Naglašavaju se fizičke i strateške veze između opština kako bi podržale regionalni ekonomski model, a može se uticati i na kulturni identitet svake

opštine. Model kompaktna rasta naselja i strategija regionalne infrastrukture smanjili bi nepotrebne troškove i ograničili uticaj na prirodne sisteme.

Ovaj model karakteriše koordinisan pristup, isticanje identiteta svake od opština i kooperativni ekonomski razvoj, posebno u oblasti turizma, što bi stvorilo mogućnosti za zadržavanje lokalnog stanovništva i proširivanje obima poslova kako za stanovnike Durmitorskog područja, tako i za sezonske radnike u svakoj opštini, tokom cijele godine. Svaki gradski centar bi bio specijalizovan za određene usluge, a istovremeno upućen na susjedne centre, što ima za rezultat imalo formiranje sveobuhvatnog turističkog iskustva.

Koordinacija između opština omogućila bi maksimalan razvoj usluga u sektoru turizma i smanjenje viškova radne snage. Turistički kapaciteti / ležaji, definisani Studijom o kapacitetima nosivosti za održivi turizam, bili bi raspoređeni po opštinama na osnovu njihovih ekonomskih karakteristika i zahtjeva za dodatnim (komplementarnim) smještajem.

3.2. OSNOVNA PLANSKA RJEŠENJA

Kvalifikacija Durmitorskog područja kao područja posebne namjene urađena je kroz sagledavanje potencijala međusobno povezanih gradova i naselja, u kojima su razvojne aktivnosti komplementarne i pružaju mogućnost jačanja ukupnog sistema urbanog i ruralnog područja, kao i valorizacije značajnih prirodnih i ambijentalnih vrijednosti Durmitora, Sinjajevine, Maglića, Volujka i drugih planinskih masiva.

Odabrani pravci prostornog razvoja, u sprezi sa donijetim prostornim planovima, strategijama i programima korišćenja i uređenja prostora, poslužili su kao osnov za definisanje koncepta organizacije prostora, uređenja i zaštite Durmitorskog područja.

3.2.1. Prostorna organizacija

Model prostornog razvoja Durmitorskog područja je prepoznat kao dio **modela regionalne rejonizacije**. Model regionalne rejonizacije podrazumijeva koordinisani održivi razvoj na nivou 5 opština - Žabljak, Pljevlja, Plužine, Šavnik, Mojkovac. **Turizam, Poljoprivreda i Obrazovanje** su identifikovani kao glavni pokretači razvoja i planiranja prostora, koji će omogućiti dugoročan ekonomski, ekološki i društveni razvoj, baziran na već postojećim prednostima ovog područja.

Glavne odlike prostornog modela su sljedeće:

Čvorišta / Nodes

Urbanizovana naselja unutar zahvata Prostornog plana čije se širenje kontroliše rigidnim granicama rasta, sa dovoljnom kritičnom masom stanovnika i zaposlenih da podrže niz različitih namjena i servisa. Gustina naseljenosti u čvorištima će biti veća nego u okolnim ruralnim naseljima i imaće izrazit intenzitet sa prepoznatljivim centrom u vidu javnih objekata, trga, javnog uređenog prostora, itd.

Ograničavanjem rasta unutar granica postojećih naselja obezbjediće se maksimalna zaštita prirodnih područja. Kompaktna šema rasta i regionalna infrastrukturna strategija minimiziraće viškove i nedostatak servisa, i ograničiće uticaj na prirodni sistem.

Kapije, ulazi u Nacionalni park

Tačke ulaska u zonu obuhvata PPPN Durmitorsko područje tj. Nacionalni park Durmitor, koje kreiraju izrazit osjećaj dolaska i identiteta. Kapije mogu da imaju različite teme (rekreativna, kulturna, saobraćajna i dr.) i ne moraju nužno da budu čvorište / node.

Eko-koridori

Eko-koridori predstavljaju strateške veze između centara, lokaliteta, kapija, spomenika prorode, istorijskih spomenika i drugih objekata u granicama zone zahvata, kao i između zone zahvata i ostalog dijela prostora Crne Gore i prekograničnog područja. Eko koridori promovišu kolaborativni razvoj i ekonomski rast

regiona. Eko-koridori mogu da budu u formi individualnih ili u formi kombinacije dvije ili više veza. Na primjer.:

- Izgrađena infrastrukturna mreža, poput hidro-električnih koridora i regionalnih puteva;
- Prirodni – rijeka Tara;
- Turistički sadržaji – staze za pješaćenje, vožnju bicikla, rute za splavarenje, poljoprivredne staze, religiozne / kulturne staze, itd.;
- Izgrađene prirodne veze kao što su zelene rute duž regionalnih puteva; šumske / parkovske veza između njih.

Koncept organizacije i uređenja prostora definisan je tako da omogućava zaštitu i valorizaciju prirodnih vrijednosti i potencijala u skladu sa principima održivog razvoja. Nacionalni park Durmitor je centralni motiv za planiranje razvoja, adekvatnih mjera zaštite i turističke ponude predmetnog područja. Nacionalni Park "Durmitor" predstavlja jedini nacionalni park u Crnoj Gori koji ima dvostruku međunarodnu zaštitu. Nacionalni park i rijeka Tara sa svojim kanjonom su dio UNESCO-vog program zaštite svjetske baštine.

Planskim rješenjem predviđeno je proglašenje Regionalnog parka PIVA, čime je obezbijedeno prostorno i funkcionalno – ekološko povezivanje zaštićenih prirodnih dobara u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Predlaže se da ulaz u Regionalni park bude u Mratinju, gdje bi se osnovao i info punkt, kao i prateći servisni sadržaji za obilazak i boravak parka.

Na teritoriji čitavog područja planirana je mreža pješačkih i planinarskih puteva i staza, čiju okosnicu čini međunarodna pješačka transversala VIA DINARIKA, koja prati eko koridor od područja Bjelasice i komova do područja Nacionalnog parka Sutjeska. Planirana je i turistička Top Mount biking staza,

3.2.2. Naselja i lokaliteti

Koncept organizacije prostora Durmitorskog područja predviđa revitalizaciju, uz neznatnu dogradnju, postojećeg sistema naselja. Veoma je važno uspostavljanje strogih granica rasta oko postojećih naselja na Durmitorskom području. Kako bi se smanjila potrošnja zemljišta, sva naselja su planirana sa višim indeksom izgrađenosti u centralnoj zoni. Stambena izgradnja treba da slijedi modele koji koriste zemljište na mnogo efikasniji način, istražujući alternativne arhitektonske forme, uključujući zajedničke zelene površine, stimulisanje izgradnje vila, a smanjivanje apartmanskih struktura. Planirana je dogradnja postojećih i izgradnja novih turističkih lokaliteta.

Očekuje se da hotelski kapaciteti, turistička naaselja i ostali turistički smještaj budu na lokacijama glavnih atrakcija, kako bi se smanjila potreba korišćenja privatnih automobila i prevoza, i stvorila mogućnost pješaćenja od jedne lokacije do druge.

Uspostavljena je mreža naselja i turističkih lokaliteta :

- **Žabljak** - primarni turistički i ekonomski centar Durmitorskog područja, opštinski centar
- **Njegovuđa** – sekundarni ekonomski centar Durmitorskog područja
- **Boan** – sekundarni ekonomski centar Durmitorskog područja
- **Lokalitet Savin Kuk** – sekundarni turistički i ekonomski centar Durmitorskog područja
- **Lokalitet Štuoc** - tercijarni turistički centar Durmitorskog područja

Grad Žabljak

Predviđena je urbana konsolidacija građevinskih struktura, rekonstrukcija i sanacija postojeće i izgradnja nove saobraćajne i tehničke infrastrukture, izgradnja turističkih kapaciteta, hotela i turističkog naselja, legalizacija dijela nelegalnih objekata. Za čitavo područje grada planirano je urbano opremanje i revitalizacija devastiranih prirodnih objekata.

Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 2345, broj domaćinstava 834, i broj zaposlenih 964 od kojih 445 u turizmu, 30 u servisima, 60 u poljoprivredi, 65 u industriji, 77 u obrazovnim institucijama, 37 u zdravstvu i 250 u državnoj upravi, saobraćaju i ostalim djelatnostima.

U okviru kulturnih aktivnosti i sadržaja predlaže se osnivanje etno muzeja u kome bi se moglo steći znanje o bogatoj lokalnoj istoriji i kulturi, kao i informacije o tradicionalnoj graditeljskoj baštini i arhitekturi.

U okviru sadržaja sporta I rekreacije predviđa se izgradnja sportskog centra na teritoriji grada, u okviru koga bi bila izgrađena sportska sala za 2000 gledalaca, olimpijski bazen za 500 gledalaca, min. 2 fudbalska terena FIFA standarda, sportski tereni za košarku, odbojku i tenis. Uz ove sadržaje u okviru centra bi se izgradila i dječija igrališta i tereni, kao i svi potrebni prateći sadržaji.

U dijelu privrednih djelatnosti planiran je razvoj turističkih kapaciteta. Planirani kapacitet za grad Žabljak iznosi 2175 turističkih ležaja, i to do 1780 ležaja u hotelskom smještaju, 20 ležaja u odmaralištu i 375 ležaja u privatnom smještaju. Turistički ležaji u privatnom smještaju organizovaće se u postojećim individualnim stambenim objektima i vikendicama, uključujući i nelegalne objekte.

U turističku ponudu uključuje se i ponuda organizacije i smještaja ekskurzija, organizacija splavarenja na rijeci Tari i ture planinarenja u zoni Nacionalnog parka. U gradu je planirana izgradnja značajnih saobraćajnih i infrastrukturnih objekata i to: centralna stanica javnog prijevoza Durmitorskog područja, kao i sistema za prečišćavanje otpadnih voda, transfer stanice za reciklažu otpada.

Njegovuđa

Naselje Njegovuđa je subopštinski centar opštine Žabljak i Durmitorskog područja, površine 689.01ha. Saobraćajno je povezan sa okruženjem. Predviđena je urbana rekonstrukcija i dogradnja postojećih građevinskih struktura, rekonstrukcija i dogradnja saobraćajne i tehničke infrastrukture, urbano opremanje.

Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 230, broj domaćinstava 84, i broj zaposlenih 65 od kojih će se 25 baviti poljoprivredom, 10 će biti zaposleno u industriji I 30 u turizmu I servisima. U Njegovuđi su koncentrisani sadržaji stanovanja i društvenih djelatnosti, a Planom se predviđa značajan razvoj privrednih djelatnosti. Njegovuđa je planirana kao centar poljoprivrednih aktivnosti i glavni punkt za opravku alata opštine Žabljak i šireg područja.

U okviru poljoprivrednih sadržaja planiran je centar za otkup mesa, klanica i sušara, prerađivački sektor za otkup i preradu mlijeka, sabirno – distributivni centar zdrave hrane i otkupna stanica, sušara i pogoni prerade ljekovitog bilja i šumskih plodova. U okviru turističke ponude predviđena je adaptacija postojećeg motela kapaciteta 20 ležaja, kao i ponuda organizovanja konjskih trka, i rekreativnog, sportskog letenja malim avionima sa planiranog obližnjeg aerodroma kategorije 3C.

Boan

Naselje Boan je subopštinski centar opštine Šavnik i Durmitorskog područja. Saobraćajno je povezan sa Šavnikom i Žabljakom i obuhvata površinu 25.02 ha. Predviđena je urbana rekonstrukcija i dogradnja postojećih građevinskih struktura, rekonstrukcija i dogradnja saobraćajne i tehničke infrastrukture, urbano opremanje.

Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 50, broj domaćinstava 19, i broj zaposlenih 25 od kojih 15 u turizmu a 10 u poljoprivredi I preradi. U Boanu su koncentrisani sadržaji stanovanja i društvenih djelatnosti. Planom se predviđa razvoj privrednih djelatnosti. Od poljoprivrednih sadržaja planiran je centar za otkup i preradu mlijeka, sabirni centar, sušara i prerada ljekovitog bilja i šumskih plodova. U okviru turističke ponude predviđena je rekonstrukcija i adaptacija postojećeg motela kapaciteta 48 ležaja, kao i organizovanje punkta vožnje motocikla.

Lokalitet Savin Kuk

Lokalitet Savin Kuk obuhvata zonu postojećeg skijališta Savin Kuk, površine 382.90ha. U zoni postojećeg skijališta Planom je, osim ski kapaciteta, predviđena izgradnja turističkih hotelskih kapaciteta 700 ležaja, komercijalnih sadržaja i servisa. Lokalitet je planiran kao destinacija visoke kategorije i kvalitetne ponude, namijenjena prvenstveno posjetiocima koji se bave sportom. U zoni ski kapaciteta planirana je rekonstrukcija i uređenje postojećih ski terena, izgradnja novih ski terena i staza, postavljanje novih ski liftova i izgradnja pratećih servisa.

Poseban dio ponude lokalitet Savin Kuk čini prostor Motički gaj – Virak – Pošćenski kraj – Pašina voda, kontaktna zona postojećih individualnih stambenih objekata i vikendica, formirana uz saobraćajnicu koja vodi iz grada Žabljaka, površine 170 ha. Veliki broj ovih objekata su nelegalni objekti izgrađeni, u posljednjih 10 godina na prostoru sela Virak, Pošćenski kraj i Pašina voda.

Planom je predviđena urbana rekonstrukcija izgrađenih struktura, rekonstrukcija saobraćajne mreže i izgradnja tehničke infrastrukture. U okviru urbane rekonstrukcije predviđena je sanacija legalno izgrađenih objekata, kao i legalizacija jednog broja nelegalno izgrađenih objekata. Legalizacija objekata će se vršiti prema pravilima za pretvaranje neformalnih naselja u formalna, a u skladu sa planskom dokumentacijom koja će se usvojiti za ovu zonu. U okviru izgrađenih objekata na prostoru Motički gaj – Virak – Pošćenski kraj – Pašina voda, osim stambenih planirani su i turistički kapaciteti u privatnom smještaju, ponuda bred & breakfast, 100 ležaja. Planiran je i niz komercijalnih sadržaja ugostiteljstva, trgovine i servisa, koji bi činili dopunu ponude lokaliteta Savin Kuk.

Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 385, broj domaćinstava 115, i broj zaposlenih 250 od kojih je većina u turizmu i pratećim sadržajima planiranim u ovoj zoni.

Lokalitet Štuoc

Lokalitet Štuoc se nalazi na samo nekoliko kilometara udaljenosti od grada Žabljaka, i zahvata površinu 90.50ha. Čini ga naselje individualnih stambenih objekata i vikendica, i ski sadržaji. Predviđeno je uklanjanje postojećih ski žičara i staza, koje svojom širinom i kvalitetom ne ispunjavaju kriterijume savremenog, modernog skijališta. Planom se predviđa izgradnja novog lokaliteta u neposrednoj blizini, na samom vrhu Mali Štuoc, sa koga se pruža vizura na planinu Durmitor i kanjon rijeke Tare.

U okviru lokaliteta planirana je izgradnja turističkih smještajnih kapaciteta, kapaciteta sportskih aktivnosti, komercijalnih sadržaja i servisa. Sadržaji će omogućiti aktivnosti tokom čitave godine. U dijelu kapaciteta zimskih sportova planirana je izgradnja terena i staza za skijanje i snowbord, nordijsko skijanje, za oko 2500 skijaša dnevno. Sadržaji ugostiteljstva, trgovine, servisa za rad i održavanje ski centra biće smješteni u objektu koji će biti lociran u podnožju ski centra. Predviđena je i izgradnja klizališta na ledu. U okviru sadržaja ljetnje ponude predviđeno je organizovanje tura pješaćenja i planinarenja, vožnja bicikala po planinskim stazama.

U okviru turističkih smještajnih sadržaja planirana je izgradnja lodge naselja kapaciteta 60 ležaja. Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 140, broj domaćinstava 47, i broj zaposlenih 25.

Turistički centri većeg značaja

Šćepan polje

Centar zone turističkih rafting kampova. Zona obuhvata prostor od oko 50ha, u kojoj je planirano 7 rafting kampova raspoređenih uz rijeku Taru na potezu od Dobrilovine do Šćepan Polja. U zoni raftinga planirani su sledeći kampovi: Modra rijeka, Green, Brijeg, Taratour, Sastavci, Grab, Brštanovica, ukupnog kapaciteta 475 ležaja.

U okviru pojedinih rafting kampova obezbijediće se parking za vozila gostiju, terenska vozila za transport gostiju, oprema za rafting (kacige, sigurnosni pojasevi, odjeća i obuća za zaštitu od vode). Turističku djelatnost pružanja usluga raftinga mogu da obavljaju samo lica koja imaju odobrenje za obavljanje djelatnosti.

U okviru sadržaja u kampu potrebno je obezbijediti sve potrebne prateće sadržaje: ugostiteljski objekat, sanitarni čvor, informacioni punkt.

U okviru većih kampova moguće je planirati bungalove za noćenje, a za goste je moguće organizovati razne aktivnosti na okolnom terenu, kao što je pecanje, pješaćenje, planinarenje i mountain biking označenim stazama, obilazak okolnih prirodnih atrakcija.

Vrela

U skladu sa Startegijom za razvoj golfa u Crnoj Gori planiran je golf kompleks površine 65.5 ha; u okviru kompleksa planirani su alternativni golf teren i centar za učenje golf igre, golf klub i golf servis; smještaj golf igrača i posjetilaca biće obezbijeden u golf hotelu kapaciteta 50 ležaja.

Ravni

Eko-avanturistički park je dodatna turistička atrakcija u zoni predmetnog područja. Osim sportsko rekreativnih sadržaja u ovoj zoni površine 2ha bi se organizovali i svi prateći sadržaji potrebni za funkcionisanje parka.

Smještajni kapaciteti u ovoj zoni nisu predviđeni, već je smještaj planiran u okolnim lokalitetima privatnog smještaja ili gradu Žabljaku, na udaljenosti od oko 7 km.

Na ulaznom dijelu parka potrebno je obezbijediti parking za posjetioce i info punkt. U centralnom dijelu parka planirani su komercijalni i ugostiteljski sadržaji, kao i servisni punktovi za pojedine aktivnosti. U ponudi sportsko rekreacionih aktivnosti treba obezbijediti mountain biking, staze ekstremnih aktivnosti, tobogane dječija igrališta i radionice edukativnog karaktera.

Lever Tara, Slatina, Zasada, Đurđevića Tara, Zaboje, Dobrilovina

Planirana su turistička naselja tipa lodge. Površina zahvata pojedinih turističkih naselja iznosi cca 1 ha, u okviru koga je planirano 50 - 60 turističkih ležaja organizvanih u 15 - 20 objekata. U okviru naselja je moguće planirati i turistički punkt, u kome bi se mogle organizovati pješačke ture i obilazak brojnih prirodnih atrakcija i kulturno istorijskih spomenika u okruženju.

Mala Crna Gora

Planirano je turističko naselje tipa lodge kapaciteta 50 ležaja, 32 ležaja u privatnom smještaju - b&b i katunski smještaj.

Tepačko polje i Borje

Tepačko polje i Borje čine zonu postojećih individualnih stambenih objekata i vikendica, površine oko 30 ha, koja je formirana uz saobraćajnicu koja vodi iz grada Žabljaka prema Pljevljima. Ovo su mahom nelegalni objekti izgrađeni u posljednjih 10 godina. Planom je predviđena urbana rekonstrukcija izgrađenih struktura, rekonstrukcija saobraćajne mreže i izgradnja tehničke infrastrukture. U okviru urbane rekonstrukcije predviđena je sanacija legalno izgrađenih objekata, kao i legalizacija jednog broja nelegalno izgrađenih objekata. Legalizacija objekata će se vršiti prema pravilima za pretvaranje neformalnih naselja u formalna, a u skladu sa planskom dokumentacijom koja će se usvojiti za ovu zonu. U okviru izgrađenih objekata na ovom prostoru, osim stambenih planirani su i turistički kapaciteti u privatnom smještaju, ponuda bred & breakfast, 125 ležaja. U cilju urbanog kompletiranja naselja planirana je izgradnja komercijalnih sadržaja ugostiteljstva, trgovine i servisa.

Planirani broj stanovnika do 2020g. iznosi 110, broj domaćinstava 43, a broj zaposlenih 40.

Kapije - glavni ulazi u Nacionalni park Durmitor:

- **Lokalitet Nedajno** – ulaz u NP iz pravca grada Plužina
- **Lokalitet Ivan do** - ulaz u NP iz pravca grada Žabljaka
- **Zona Motički gaj, Virak, Pošćenski kraj, Pašina voda** (u okviru lokaliteta Savin kuk) – ulaz u NP iz pravca Šavnika
- **Lokalitet Đurđevića Tara** – ulaz u Nacionalni park iz pravca Plevlje. Ulaz je lociran na lijevoj obali rijeke Tare neposredno uz postojeći rekonstruisani motel kapaciteta 20 ležaja.
- **Lokalitet Bistrica** - ulaz iz pravca grada Mojkovca

Seoska Naselja Većeg Turističkog Značaja

- Gornja Bukovica
- Bistrica
- Tepca

Katuni većeg turističkog značaja

- Jerinići
- Šarići
- Gostaja
- Dobri do
- Konate
- Zaboј
- Zmijnica
- Jelov panj
- Crkvičko polje
- Studenci

Ovakav policentričan sistem naselja i lokaliteta omogućio bi paralelan razvoj tri oblika nezavisne urbanizacije:

- **Prvi** – razvoj gradskih funkcija i kapaciteta u okviru primarnih, sekundarnih i drugih opštinskih i turističkih centara i naselja;
- **Drugi** – jačanje i stvaranje novih primarnih, sekundarnih i drugih turističkih centara i lokaliteta kao izraz
- procesa urbanizacije; i
- **Treći** – razvoj i jačanje ruralnih naselja zasnovanih na agro-industriji kao što je poljoprivreda, voćarstvo, stočarstvo, sa potrebnim osnovnim javnim servisima.

Planirani turistički smještajni i servisni kapaciteti:

Žabljak

Grad Žabljak - Pbruto 97.150m²

- hotel 3*-4* 1780 ležaja Pbruto 89.000m² (rekonstrukcija 70.600 m², novo 18.400m²)
- odmaralište 20 ležaja Pbruto 500 (rekonstrukcija)
- privatni smještaj b&b 375m² Pbruto 7.500m² (rekonstrukcija)
- glavni ulaz u NP Ivan do Pbruto 150m²

Grad Njegovuđa - Pbruto 800m²

- motel 3* 20 ležaja
- Pbruto 800m² (rekonstrukcija i dogradnja)

Lokalitet Savin kuk - Pbruto 59.550m²

- zona skijališta
- hotel 4* 700 ležaja Pbruto 56.000m²
- zona Motički gaj, Virak, Pašina voda
- privatni smještaj b&b 100m² Pbruto 2.000m² (rekonstrukcija)
- komercijalni sadržaji, servisi Pbruto 1.250m² (rekonstrukcija)
- glavni ulaz u NP Pbruto 300m² (rekonstrukcija)

Lokalitet Mali Štuoc - Pbruto 4.300m²

- lodge 60 ležaja Pbruto 1.800m²
- komercijalni sadržaji, servisi Pbruto 2.500m²

Zona Tepačko polje, Borje - Pbruto 3.750m²

- privatni smještaj b&b 125ležaja Pbruto 2.500m² (rekonstrukcija)
- komercijalni sadržaji Pbruto 1.250m² (rekonstrukcija)

Lokalitet Djurdjevića Tara - Pbruto 1.100m²

- na lijevoj obali rijeke Tare
- motel 20 ležaja Pbruto 800m² (rekonstrukcija i dogradnja)

- glavni ulaz u Nacionalni park Pbruto 300m²

Lokalitet Vrela - Pbruto 4.000m²

- golf hotel 3* 50 ležaja Pbruto 3.000m²
- golf klub, golf servis Pbruto 1.000m²

Seosko naselje Mala Crna Gora - Pbruto 2.140m²

- lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²
- privatni smještaj b&b 32 ležaja Pbruto 640m² (rekonstrukcija)

Seosko naselje većeg turističkog značaja Tepca - komercijalni sadržaji Pbruto 300x3=900m² (rekonstrukcija)

Lokalitet Bosača - ulaz u NP Pbruto 150m²

Lokalitet Nadgora - ulaz u NP Pbruto 150m²

Lokalitet Rasova - ulaz u NP Pbruto 150m²

Ukupno na teritoriji opštine Žabljak - P bruto 174.140m²

Pljevlja

Lokalitet Lever Tara - Pbruto 1.500m² (lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Lokalitet Slatina - Pbruto 1.500m² (lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Lokalitet Zasada - Pbruto 1.500m² (lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Lokalitet Đurđevića Tara - Pbruto 1.500m² (na desnoj obali rijeke Tare lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Lokalitet Krstovi (Ogradenica) - ulaz u NP Pbruto 150m²

Ukupno na teritoriji opštine Pljevlja Pbruto 6.150m²

Mojkovac

Lokalitet Zaboј - Pbruto 1.500m² (lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Seosko naselje Dobrilovina - Pbruto 1.500m² (lodge 50 ležaja Pbruto 1.500m²)

Seosko naselje Bistrica - Pbruto 1.100m²

- glavni ulaz u NP Pbruto 300m²
- motel 20 ležaja Pbruto 800m² (rekonstrukcija)

Lokalitet Gradina - ulaz u NP Pbruto 150m²

Ukupno na teritoriji opštine Mojkovac Pbruto 4.250m²

Šavnik

Grad Boan Pbruto 1.920m²

- hotel 3* 20 ležaja Pbruto 1.920m² (rekonstrukcija i dogradnja)

Seosko naselje Gornja Bukovica

- motel 20 ležaja Pbruto 800m² (rekonstrukcija)

Ukupno na teritoriji opštine Šavnik Pbruto 2.720m²

Plužine

Zona rafting kampova

Lokalitet Brezna - lodge Montenegro 37 ležaja Pbruto 1.110m² (manja rekonstrukcija)

Lokalitet Rudinice - lodge Izlazak 26ležaja Pbruto 780m² (manja rekonstrukcija)

Lokalitet Crkvičko polje - lodge Jugoslavija 20ležaja Pbruto 600m² (manja rekonstrukcija)

Lokalitet Trsa - lodge Milogora 10ležaja Pbruto 300m² (manja rekonstrukcija)

Lokalitet Ščepan polje - privatni smestaj Vuković 11ležaja Pbruto 220m² (manja rekonstrukcija)

Lokalitet Nedajno - glavni ulaz u NP Pbruto 300m²

Lokalitet Pelinovac (nedaleko od Boričja) - ulaz u NP Pbruto 150m²

Ukupno na teritoriji opštine Plužine Pbruto 3.460 m²

Katuni većeg turističkog značaja: Jerinići, Šarići, Gostaja, Dobri do, Konate, Zaboje, Zminica, Jelov panj, Crkvičko polje, Studenci

3.2.3. Struktura planiranih površina u zahvatu durmitorskog područja

U skladu sa odabranom strategijom razvoja djelatnosti i odabranom optimalnom vrijednošću zaštite prirodne i kulturne baštine, definisana je i namjena prostora, u okviru koje se izdvajaju:

- prostori urbanih i privrednih sadržaja i postojećeg sistema naselja
- prirodni resursi i atrakcije koji tek treba da dobiju svoju pravu valorizaciju

Neizgrađene površine

• POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE (KULTIVISANO)	35,15 km ²
• LIVADE I PAŠNJACI	580,18 km ²
• ŠUME	498,32 km ²
Šume posebne namjene	107,26 km ²
Privredne šume	153,18 km ²
Zaštitne šume	98,53 km ²
Ostale šume	139,35 km ²
• VODNE POVRŠINE	5,37 km ²
• OSTALO ZEMLJIŠTE	136,66 km ² (šikara, kamenjari, goleti)

Izgradjene površine

• NASELJA	30,02 km ²
• GOLF KOMPLEKSI	0,65 km ²
• POVRŠINE ZA SAOBRAĆAJNU INFRASTRUKTURU	6,20 km ²

3.2.4. Razvoj privrednih djelatnosti

Privredna razvojna strategija za Durmitorsko područje se bazira na usvojenim prostornim i drugim planovima, prvenstveno na Prostornom planu Crne Gore do 2020g., Nacionalnoj strategiji održivog razvoja, Programu integralnog razvoja Durmitorskog područja i Studiji prihvatnih kapaciteta održivog turizma i naseljenosti na Durmitorskom području do 2020g.

Ovim dokumentima u zahvatu Durmitorskog područja se predviđa razvoj u okvirima održivog ekoturizma i poljoprivrede, čime bi se uskladila ekološka održivost sa eksploatacijom resursa i proizvodnjom energije.

Turizam

Razvoj seoskog turizma potrebno je integralno planirati i uskladiti sa postojećim planovima razvoja ostalih vidova turizma. Tu se, prije svega, misli na izletnički turizam i planinarenje, lovni turizam, a u toku zimske sezone na skijanje i ostale zimsko-turističke aktivnosti. Najbolje turističke efekte od seoskog turizma ostvariće ona sela koja se nalaze u blizini ambijentalno najinteresantnijeg dijela Durmitora ili u blizini izgrađenih skijališta.

Posebno interesantna sela za razvoj seoskog turizma na Durmitorskom području su:

1. Razvršje	7. Pitomine	13. Zminica
2. Motički gaj	8. Bosača	14. Pišče
3. Virak	9. Kovačka dolina	15. Trsa
4. Javorje	10. Tepačko polje	16. Mala Crna Gora
5. Pošćenski kraj	11. Junča do	17. Komarnica
6. Gornja bukovica	12. Šumanovac	18. Pošćenje

Planovima i programima neophodno je odrediti područja za aktivniji razvoj ove vrste turizma. Zbog toga se mora voditi računa da to budu sela sa planiranom ili već izgrađenom lokalnom infrastrukturom (put, voda, struja, telekomunikacije). Poželjno je da turistička sela budu locirana u blizini savremenih međugradskih saobraćajnica (Risan - Nikšić - Šavnik - Žabljak, Pljevlja - Žabljak, Nikšić - Plužine) i dobrih lokalnih komunikacija.

U okviru budućih planova turističkog razvoja i bolje valorizacije Nacionalnog parka "Durmitor" trebalo bi izgraditi "Etno-selo" u kojem bi posjetioци mogli da se upoznaju sa izvornim graditeljstvom i nacionalnom arhitekturom. Pored autentične planinske brvnare pokrivene šindrom i kamene kuće (kule) tu bi trebalo da se nađu i drvena koliba, savardak, staja i ostali pomoćni objekti Durmitorskog seoskog domaćinstva.

Poljoprivreda

Koncept razvoja poljoprivrede na ovom području odnosi se na podsticanje razvoja savremene, konkurentne i **ekološke, održive poljoprivrede**, na način koji štiti prirodne potencijale.

U razvoju poljoprivrede neophodno je izvršiti usklađivanje obima i načina korišćenja poljoprivrednog zemljišta sa prirodnim uslovima i navedenim ograničenjima. Razvoj poljoprivrede treba usmjeriti ka mogućim novim, modernim pristupima uz mogućnost uključivanja eko-poljoprivrede na onim prostorima koji ispunjavaju (ili imaju mogućnost da u budućem razvoju ispune) stroge zahtjeve koje ovakav koncept postavlja. Pri tome se kao prioritet nameće očuvanje poljoprivrednog zemljišta, vode i zemljišta od zagađivanja i neracionalne upotrebe.

Razvoj poljoprivrede treba da se bazira na iskorišćavanju prostranih pašnjačkih i livadskih površina, sa akcentom na proizvodnji stočne i zdrave hrane i njenoj primarnoj preradi zasnovanoj na proizvodima planinskog stočarstva, voćarstva, proizvodnji krompira i planinskim žitaricama.

Koncept poljoprivrednog razvoja

Jasan koncept razvoja i napretka poljoprivrede na ovom području zasniva se na valorizaciji realnih prirodnih potencijala za proizvodnju organske, zdrave hrane i tzv. organskoj poljoprivredi, uz minimalnu i ograničenu upotrebu pesticida, mineralnih đubriva i aditiva, u cilju proizvodnje dovoljnih količina hrane za očekivani broj stanovnika na planskom području i planirani broj turista, kao i specifičnih proizvoda za domaće i inostrano tržište.

Šumarstvo

Durmitorsko područje još uvijek je relativno dobro očuvanih prirodnih vrijednosti šumskih i visokoplaninskih ekosistema. Šume su značajna komponenta strukture prostora planskog zahvata i predstavljaju potencijal od interesa za djelatnost šumarstva kao i za zadovoljavanje potreba za odmor i rekreaciju. Površine pod šumom izvan područja NP „Durmitor“ predviđene su za korišćenje do intenziteta koji neće ugroziti zaštitne funkcije šuma. Potrebe za drvetom je značajna, pogotovu ako se ima u vidu da stanovništvo u zahvatu područja tradicionalno drvo koristi kao energetska sredstvo za grijanje, a značajno i kao građevinski materijal. U planiranom zahvatu ili u neposrednom okruženju nalaze se prerađivači različitog kapaciteta. U dosadašnjem periodu njihove aktivnosti su zasnovane na primarnoj preradi oblovine. Korišćenje drveta slabijeg kvaliteta ili ostataka od sječe ili slično nije razvijeno.

Lov

Prostor zahvata PPPN Durmitorskog područja sadrži pravo bogatstvo prirodnih raznolikosti. Uslovljavaju ga konfiguracija terena, pedološki, vegetacijski, i hidrografski uslovi, koji uz široki raspon nadmorskih visina, utiču na postojanje različitih klimatskih zona i obrazovanje različitih biljnih zajednica u kojima brojne vrste divljači nalaze odgovarajuće stanišne uslove za svoj opstanak i uspješnu reprodukciju.

3.2.5. Infrastruktura

Saobraćaj

U skladu sa planiranim razvojem područja Durmitora, dinamikom privrednog razvoja, planiranom infrastrukturom, populacionim razvojem itd. radi obezbeđenja saobraćajnih uslova za privredni razvoj na osnovu održivog ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja, planiran je i razvoj elemenata saobraćajno-transportnog sistema tako da se zadovolje zahtjevi koji će se postaviti pred saobraćajni i transportni sistem područja. Saobraćajnu mrežu u obuhvatu Plana formiraju postojeće i planirane saobraćajnice koje su u funkciji namjene, integralnog i održivog razvoja područja Prostornog plana.

Drumski saobraćaj

Kao osnovni vid transporta putnika i roba drumski saobraćaj će imati veliki značaj. Koncept planirane primarne putne mreže je zasnovan na povećanju saobraćajne pristupačnosti svim turističkim i naseljskim centrima čime se omogućava prohodnost područja u svim pravcima a time i otvaranje i unapređenje predmetnog područja.

Planiranom mrežom saobraćajne infrastrukture ostvaren je kontinuitet u kretanju putnom mrežom unutar područja, kao i kontinuitet u tranzitnim vezama sa susjednim opštinama i šire. Plan razvoja transporta roba i javnog putničkog prevoza mora biti usklađen sa razvojem saobraćajno-transportnog sistema opština i Republike. Predmetnim Planom data je kategorizacija putne mreže u skladu sa važećom zakonskom regulativom (Zakon o putevima, "Službeni list RCG" br. 42/04) koju čine saobraćajnice koje su u privrednoj i u funkciji integracije planiranih prostornih cjelina.

Funkcionalnom kategorizacijom planirana putna mreža podijeljena je na: magistralne (u okviru ove kategorije je i "brza" saobraćajnica koja je tako kategorisana u Predlogu Prostornog plana Republike), regionalne, opštinske i lokalne puteve.

Primarna putna mreža u planovima višeg reda

Kao autoputevi predviđeni su pravci:

- Jadranski autoput (Debeli Brijeg - padine iznad Herceg Novog - Čevo - Titograd - zapadni obilazak Titograda);
- Autoput Beograd-Crnogorsko primorje;
- Autoput Titograd-Skadar.

Trasa Jadranskog autoputa (Debeli Brijeg - padine iznad Herceg Novog - Čevo - Titograd – zapadni obilazak Titograda) za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana iz 1991. godine definisana je dokumentom "Studija o razvoju putne mreže na teritoriji SR Crne Gore - Prostorna analiza cestovnih koridora na TK 25000-Jadranski putni pravac" (Urbanistički institut SR Hrvatske, Zagreb, 1989.)

Put rezervisan za saobraćaj motornih vozila – "brza" saobraćajnica je: Ulcinj - zaleđe Bara – zaleđe Budve - zaleđe Tivta – varijantni prelaz preko Bokokotorskog zaliva - priključak na Jadranski autoput u rejonu Herceg Novog.

Izmjenama i dopunama Prostornog plana Republike iz 1997, sa stanovišta drumskog saobraćaja, u potpunosti su preuzeta rješenja položaja budućih autoputeva iz ranijih izmena i dopuna PPR-a (1991. god.). Mreža magistralnih i regionalnih puteva uglavnom je ostala nepromjenjena. Jedina veća izmjena vezana je za izmjene djela trase puta: Priboj-Pljevlja-Žabljak-Šavnik-Brezna (veza sa magistralnim putem Nikšić-granica BiH)-Nikšić-Vilusi-Grahovo-Risan i njihov uticaj, u tim područjima, na manju izmjenu mreže regionalnih puteva.

Na teritoriji obuhvaćenoj razmatranim Planom najveća deficitarnost putne mreže je u pogledu opštinskih i lokalnih puteva. Opštinski i lokalni putevi u obuhvatu Plana su identifikovani na osnovu evidencije putne mreže na teritoriji opštine koja je izrađena za potrebe javnog preduzeća zaduženog za održavanje opštinskih i lokalnih puteva. Lokalnu mrežu puteva karakteriše nizak kvantitet i kvalitet formiranih puteva sekundarne mreže u odnosu na veličinu teritorije i razmještaj naselja na njoj.

Najznačajniji lokalni putevi na području obrađenog plana su:

- Opština Šavnik: Previš-Mljetičak-Donja Bukovica, put za Komarnicu, put Grabovića i Godijelji koji je povezan sa putem Žabljak-Trsa-Plužine u Dobrom dolu, put za Timar itd.
- Opština Plužine: put Trsa-Crkvičko Polje –Šćepan Polje, Šarići- Jerinići, Milogora – Nedajno-Sušica,
- Brana –Mratinje itd,
- Opština Mojkovac: malim dijelom svoje površine zahvata ovaj plan i samo su uočena dva nekategorisana puta Dobrilovina-Zabojsko Jezero i Dobrilovina-Bjeloevine.
- Opština Pljevlja: Lokalni put Đurđevića Tara-Lever Tara i Đurđevića Tara-Premćani-Vaškovo.
- Opština Žabljak: Na teritoriji ove opštine ima ukupno 161 km lokalnih puteva i 130,8km nekategorisanih puteva i svi su obuhvaćeni prostorom ovog plana. Najduži lokalni putevi su: Žabljak – Poljana-Štulac-Mala Crna Gora- Sušičko jezero dužine 26km, Rakitove Bare-Tepca dužine 10km, Njegovuđa-Ramovo ždrijelo-Banske kuće l=12km, Njegovuđa-Krš-Zlatica-Pogrežde-Studenca-Gomile l=15km, Krš-Javorovača-Palež l=10km itd.

Posmatrajući u cjelini putnu mrežu koja opslužuje teritoriju Durmitora, može se reći da postojeće trase opštinskih i lokalnih puteva, uz nužne rehabilitacije i revitalizacije tehničko-eksploatacionih elemenata, pružaju dobar osnov za izgradnju savremene putne mreže čime će se obezbijediti pristup, otvaranje i unapređenje područja.

Stanje sekundarne putne mreže kakvo je sada na teritoriji Durmitora govori da se putna mreža na području nalazi u inicijalnoj fazi razvoja. Postojeća sekundarna putna mreža se bazira na tradicionalnim putnim pravcima nastalim iz potrebe pristupa naseljima.

Na svim postojećim opštinskim putevima neophodno je izvršiti revitalizaciju i modernizaciju tehničko - eksploatacionih karakteristika.

Panoramske staze

Planira se formiranje diferencirane mreže panoramskih staza i to kako izletničkih, biciklističkih i pješačkih staza (u zavisnosti od zona i atrakcije pejzaža) za kretanje pješaka, biciklista i planinskih biciklista u funkciji prezentacije kulturnih i prirodnih vrijednosti i rekreacije.

Parkirališta

Obezbeđivanje potrebnih kapaciteta za parkiranje putničkih vozila i autobusa na mjestima turističkih i naseljskih kapaciteta, treba postaviti i shvatiti kao imperativ, kako planerima i projektantima u procesu izrade urbanističke i tehničke dokumentacije, tako i nadležnima u procesu sprovođenja.

Zahtjevi za parkiranjem u granicama Plana moraju se rješavati u funkciji planiranih namjena objekata a prema normativima datim ovim Planom. Kapacitete za parkiranje vozila neophodno je obezbjediti u svim turističkim, odnosno, naseljskim centrima, planiranih ovim Planom kako u postojećim tako i planiranim. Kapacitete za parkiranje putničkih vozila i autobusa je potrebno organizovati na, zaštićenim lokalitetima i pored zaštićenih prirodnih i kulturnih dobara, a prema važećim standardima i normativima.

Kapacitete za parkiranje teških teretnih vozila u drumskom saobraćaju treba obezbjediti u zonama industrijskih i skladišnih objekata.

Javni prijevoz putnika

U skladu sa razvojem naselja i razmještajem aktivnosti, a na osnovu programa raspodjele putovanja na sredstva prijevoza, planira se sistem javnog putničkog prijevoza u okviru područja Plana. Disperznost prostorne organizacije i prostorna udaljenost između pojedinih ciljnih zona uslovljavaju uvođenje linija javnog putničkog prijevoza.

Linije javnog putničkog prijevoza se mogu organizovati na svim putevima mogu se realizovati autobusima ili tzv. "paratranzitom", minibusevima, kombi vozilima, džipovima i sl. u skladu sa saobraćajnim zahtjevima i potrebama, kao redovne linije javnog prijevoza tokom cijele godine ili kao sezone linije za potrebe turista.

3.2.6. Elektroenergetska infrastruktura

Pet opština u okviru granica obuhvata Plana treba da sarađuju i koordiniraju svoje napore usmjerene ka strateškom razvoju energetskog sektora u području u isto vrijeme balansirajući maksimalnu proizvodnje energije i zaštitu životne sredine. Postoji potreba za raznolikom upotrebom energetskih izvora, očuvanjem i modernizacijom postojeće proizvodnje energije; ekonomski održivom upotrebom obnovljivih izvora; podsticanjem upotrebe dodatnih postrojenja za proizvodnju energije gdje god postoji značajan stepen potrošnje toplotne energije. Sve ove mjere treba da smanje zavisnost od uvoza do zadovoljenja potrošnje.

Na području zahvata trenutno ne postoji ni jedan objekat za proizvodnju električne energije. Van granica zahvata je locirana hidroelektrana Piva, akumulaciono-pribransko postrojenje na rijeci Pivi, smješteno između planinskih masiva Pive, Komarnice i Vrbnice.

Pored hidro potencijala, ugalj je najvažniji energetski resurs u Crnoj Gori. Nalazišta uglja su raspoređena na području Pljevalja i Berana, ali trenutno se ulaže u vađenje uglja samo u Pljevljima sa procjenama rezervi na preko 40 godina, uključujući i izgradnju dodatnog bloka u TE Pljevlja 2011. godine. Snaga postojeće TE Pljevlja je 210 MW.

Toplane su u mogućnosti da obezbijede toplotnu energiju za sistem centralnog grijanja za grad Pljevlja. Trenutno, postrojenje ima 40 kotlarnica koje rade na ugalj. Uvođenje centralnog sistema za grijanje će značajno smanjiti količinu uglja koja se potroši u decentralizovanim kotlarnicama zajedno sa trenutnim negativnim uticajem na životnu sredinu.

Neophodno je modernizovati postojeće elektrane kako bi se unaprijedila njihova efikasnost i proizvodnja. Implementacija moderne tehnologije (uključujući dodatnu proizvodnju) u termoelektranu Pljevlja, kao i planirana izgradnja drugog bloka će povećati proizvodnju i smanjiti negativne uticaje na životnu sredinu.

Područje Šavnika ima veliki potencijal za razvoj izgradnjom hidroelektrane Komarnica (brana 167 m visoka – 168 MW; trenutno u fazi planiranja i procjene).

Poboljšanjem kvaliteta rada i pouzdanosti postojeće prijenosne i distributivne mreže na području zahvata i daljim razvojem tih mreža omogućit će se pouzdano i efikasno snabdijevanje kako postojećih potrošača tako i planiranih potrošača.

Prijenosna mreža se odlikuje uglavnom radijalnom strukturom na sva tri nivoa napona i dobrom povezanošću sa susjednim energetske sistemima u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Albaniji.

Strategijom razvoja energetike predviđena je zamjena opreme u svim starim trafostanicama. Već danas su prisutni problemi s rezervnim dijelovima kod opreme koja je u njima ugrađena; procjenjuje se da poslije 2015. godine praktično neće biti moguće održavati tu opremu uz prihvatljive troškove. Zato je predviđena obnova svih distributivnih trafostanica sa ugrađenom zastarjelom tehnologijom, uz uslov da će biti u funkciji barem do 2020. godine. Planom investicija EPCG – Distribucija, planirana je i rekonstrukcija TS Žabljak i Njegovuda.

Strategijom je predviđeno da se mijenjaju-ugrađuju sljedeće komponente:

- savremeni sklopni blokovi s integrisanom numeričkom zaštitom za postrojenje 35 kV i 10kV,
- postrojenja za uzemljenje neutralne tačke 10kV,
- kondenzatorske baterije,
- sistem jednosmjernog napajanja i
- lokalni sistemi za priključak na distributivni dispečerski centar.

Planirani vod 400 kV Tivat (Lastva)- Pljevlja

U okviru izgradnje objekata za interkonektivnu vezu Crna Gora – Italija (HVDC podmorski kablovski vod 400 kV, TS 400/110 kV Tivat 2), predviđena je izgradnja 400 kV dalekovoda Tivat – Pljevlja čija je trasa planirana da prolazi kroz zonu zahvata. Ovaj objekat je takođe predviđen razvojnim planovima AD Prenos za period 2011-2015.

Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabl 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu je usvojen u julu 2011.

Trasa dalekovoda 400 kV Tivat – Pljevlja u dužini oko 22km kroz zonu zahvata je ucrtana u prilogu koji se odnosi na elektroenergetsku infrastrukturu.

U vezi sa trasom dalekovoda u dijelu kojim prolazi kroz zonu zahvata, u DPP je navedno sljedeće:

- Koridor je širine 60m, po 30m sa jedne i druge strane
- U prostoru NP Durmitor, prema Programskom zadatku, zone I i II stepena zaštite se isključuju iz trasiranja dalekovoda.
- Minimalno vođenje dalekovoda kroz III zonu zaštite
- Udaljenost od postojećih naselja i planiranih turističkih sadržaja
- Neophodno je da dalekovod prolazi u blizini naselja Brezna gdje se planira i nova trafostanica zbog budućih planiranih energetske izvora (HE Komarnica, vjetroelektrane...).
- U cilju dvostranog napajanja TS Žabljak i zauzimanja što manjeg dijela Nacionalnog parka Durmitor predlaže se da se dio trase 400 kV dalekovoda realizuje dvosistemskim stubovima različitog naponskog nivoa kojim bi se ostvarila veza između budućih TS Brezna i TS Žabljak, kao i zamijenilo postojeće uže na DV 110 (35) kV Pljevlja –Žabljak. Na ovaj način bi se uštedio prostor i stvorili uslovi za kasnije uključivanje buduće HE komarnice u mrežu.
- U dijelu NP Durmitor trasa dalekovoda prati trasu postojećeg dalekovoda koji prolazi kroz manje naseljena područja

Obnovljivi izvori energije

Vodotoci koji su prema planu nadležnog ministarstva predviđeni za izgradnju malih HE u blizini zahvata plana su na području Šavnika (vodotoci na rijekama Bukovica, Bijela i Tušinja) i Plužina (rijeka Vrbnica).

U zoni zahvata je planirana Bukovica, sliv Komarnice, opština Šavnik. Prema planu nadležnog ministarstva predviđene su do 2014 sledeće male HE:

- Plužine –21 MW, ukupno mHE Stabna, mHE Jasen i mHE Vrbnica
- Šavnik -30 MW, ukupno HE Šavnik, mHE Podmalinsko, mHE Boan, mHE Sirovac

Idejna rješenja prvorangiranih ponuđača su planirana da budu sastavni dio PUP– ova opština koji treba ubrzo da se usvoje, što će predstavljati preduslov za brže investiranje u objekte mHE na ovim vodotocima.

Kada je u pitanju priključenje na mrežu planiranih malih HE, treba napomenuti da je još uvijek u toku razmatranje najpogodnijeg mjesta i naponskog nivoa priključenja. Prema raspoloživim informacijama, elektrane u opštini Šavnik će biti priključene na prijenosnu mrežu, i to na budući DV 110 kV Žabljak – Brezna.

Područje Mojkovca – jedan od tokova za koji je dodijeljena koncesija je Bjelojevička u Mojkovcu za izgradnju na 2 lokacije sa potencijalom od 15 MW. Ukupan potencijal malih HE se procjenjuje na 100 MW. Žabljak i Pljevlja nemaju već izgrađenih malih HE, a potencijali za njihovu izgradnju su manje značajni.

3.2.7. Hidrotehnička infrastruktura

Korišćenje voda za vodosnabdijevanje

Prema Vovoprivrednoj osnovi (2001), na osnovu prognoziranog broja stanovnika, usvojenih normi potrošnje i procenta priključenosti određene su ukupne potrebe stanovništva za visokokvalitetnom vodom. Planirano je da do 2021. godine svo gradsko i prigradsko stanovništvo bude priključeno na javne vodovodne sisteme.

U cilju obezbjeđenja kvaliteta isporučenih voda, sva postojeća i potencijalna izvorišta visokokvalitetnih podzemnih i površinskih voda moraju se adekvatnim mjerama zaštititi i unaprijediti, a zatim održavati propisani režim u njima (uspostavljanje zona zaštite, pošumljavanje slivova, saniranje izvora zagađivanja, kontrola rasutih zagađivača - posebno pesticida - i drugo).

Vodosnabdijevanje jedine urbane zone u zahvatu PPPN Durmitor je već konceptijski riješeno i izgrađeno. Sjeverozapadni dio zone urbanističke razrade snabdijeva postojeći vodovod, koji predstavlja visočiju visinsku zonu gradskog sistema i dobija vodu iz izvorišta Studenac. Na nižim kotama funkcioniše snabdijevanje iz izvorišta "Oko" i "Mlinski potok". Za postojeće, a naročito buduće potrebe snabdijevanja potrošača područja Žabljaka pitkom vodom, potrebno je zahvatati i potrebnu količinu vode sa Bukovičkog vrela.

Na detaljnijem nivou planiranja potrebno je sagledati cijeli prostor gradske zone, i odrediti koncepciju i detalje dogradnje u novim zonama i rekonstrukcije postojeće mreže. U skladu s cjelokupnom koncepcijom će se, zavisno od dinamike izgradnje, odvijati rekonstrukcija ili zamjena postojeće vodovodne mreže. Razvoj mora biti praćen izgradnjom nove infrastrukture sa kapacitetom koji će odgovarati ne samo planskom, već i postplanskom periodu.

Što se tiče novoizgrađenih zona, s obzirom na prostorni raspored budućih potreba za vodom, predlaže se postojeću mrežu dopuniti za primarni cjevovod u zapadnom djelu zahvata, koji će stvoriti prstenasti režim u vodovodnom sistemu i doprinijeti boljem snabdijevanju. Dalje je potrebno projektovati izgradnju ulične vodovodne mreže.

S obzirom na ograničene potencijale žabljačkih izvorišta, i na ambicije razvoja turizma i ostalih djelatnosti u razmatranoj zoni, potrebno je težiti što efikasnijem sistemu vodovoda sa minimalnim gubicima. Naselja

sa dostupnom vodom iz vodovoda na području Opštine Žabljak su sledeća: Njegovuđa, Motički Gaj, Pitomine, Palež, Pašina Voda, Virak, Šumanovac, Podgora, Tepačko Polje, Borje, Novakovići, Suvodo, Tepca, Zminica, Vrela, Pošćenski Kraj i Ninkovići. Nerješeno pitanje vodosnabdijevanja imaju naselja Mala Crna Gora, Krš, Rasova, Rudanci, Pašino Polje, Brajkovača, Dobri Nugo, Gradina, Šljivansko i Gomile.

Vodovodnim sistemom koji je sada izgrađen na području Opštine Žabljak, pokriveno je područje na kojem živi 88% stanovnika. Prema procjenama datim demografskom prognozom, na istom području će u 2021 g. živjeti 98% stanovnika. Dakle, voda iz vodovoda će biti dostupna za 100% gradskog i min 92% seoskog stanovništva. Time će se opština približiti zahtjevu iz Prostornog plana Crne Gore do 2020 (Prostorni concept razvoja hidrotehničke infrastrukture), koji traži da se snabdijeva vodom "oko 90% seoskog stanovništva, putem javnih vodovoda". To je dobar pokazatelj, s obzirom da je teritorija Opštine Žabljak karakteristična razuđenošću i slabom povezanošću naselja, i nedostatkom površinskih voda.

Od ostalih naselja, veći broj stanovnika prognozirani su samo u naseljima Krš i Mala Crna Gora. Priključivanje naselja Krš na vodovod Njegovuđa je tehnički realno a moguće je riješiti problem vodosnabdijevanja i naselja u blizini Tare – Rudanci i Rasova. Naselja u zahvatu ovog planskog dokumenta na području Opštine Šavnik su Boan i Gornja Bukovica, Obzirom da se nalaze u slivu Rijeka Tušnje i Bukovice u kojima ima veliki broj izvorišta. Postoji realna mogućnost za obezbjeđene potrebne količine vode za vodosnabdijevanje.

Turistički atraktivna područja u obuhvatu plana na području Opštine Pljužine su Crkvičko Polje i Šćepan Polje. Na ovom mjestu nema dostupnih pouzdanih podataka registrovanim izvorima i o izdašnosti. U budućnosti je neophodno, da bilo kakve odluke o investicijama u planirane kapacitete prate neposredna hidrogeološka istraživanja na predmetnim prostorima.

Na teritoriji Opštine Mojkovac za PPPN Durmitor značajna su naselja Zaboj (u blini Zabojsko jezero), Gornja Dobrilovina (dolina Tare). Domaćinstava u ovim naseljima vodu za piće obezbjeđuju individualno, svako za sebe.

Procjena potreba za vodom na planskom području

Norme potrošnje, koje se na našem prostoru uobičajeno koriste, imaju u sebi više ili manje uračunate i razne vrste gubitaka. Potrošnja vode u domaćinstvima u Crnoj Gori je visoka i može se porediti sa najvećim zemljama potrošačima vode u svijetu (SAD gdje je prosječna potrošnja 270 l/s), i skoro duplo više nego prosječna potrošnja u zapadnoj Evropi (150 l/s). Iako se broj stanovnika u Crnoj Gori mnogo ne povećava, zbog povećanih nivoa potrošnje i gubitaka na mreži, u doglednoj budućnosti će se morati eksploatirati manje "čista" voda iz podzemlja. Za ovu vodu će možda trebati veći stepen prečišćavanja prije distribucije potrošačima, što će dovesti do povećanja cijene vode. Međutim, ako se i smanje gubici na mreži i potrošnja vode, postojeći izvori snabdijevanja vodom su nedovoljni da podmire potrebe potrošača.

Usvojene norme potrošnje su sledeće:

- stanovništvo : 190 [l/st.dan]
- turisti u privatnom smještaju: 210 [l/st.dan]
- hotelski smještaj : 280 [l/st.dan]
- ostale hotelske kategorije i odmarališta : 200 [l/st.dan]
- kampovi : 140 [l/st.dan]

Na osnovu usvojenih normi potrošnje i broja korisnika na posmatranom zahvatu PPPN Durmitor, može se izračunati potrošnja vode. Uz pretpostavljene gubitke 35 %, prosječne dnevne potrebe za vodom na posmatranom području će biti 2789 m³/dan, ili 32,28 l/s. Uzimajući u obzir i sezonsku neravnomjernost (koeficijent 1.3), potrebe za vodom ne bi trebale prekoračiti 3626 m³/dan ili 42 l/s.

Prijedlog rješenja vodosnabdijevanja

Kaptiran izvor Oko se koristi kao glavno izvorilište koje za vodosnabdijevanje Žabljacka. Oko, inače, izvire na koti 1618 mnm, a vodom ga prihranjuje obližnje Zminje jezero. Ujedno to je i najjači izvor u okolini Žabljacka, a predstavlja i ishodište Mlinskog potoka, jedine stalnije pritoke Crnog jezera. Žabljacki vodovod

se snabdijeva vodom sa izvora Oko (12 l/sec), iz podzemne izdani pored Crnog jezera (23 l/sec), kaptirana izvorišta Sopot (5 l/s) i Studenac (2 l/s), kupnog kapaciteta **42,0 l/sec**.

Ovaj vodovodni sistem ne pokriva samo uži dio grada nego i sela Motički Gaj, Virak, Palež, Pašina Voda i Podgora, i kao što se vidi iz prethodnog zadovoljava potrebe za vodom ovog područja.

Konačna ocjena o stanju vodosnabdijevanosti Žabljaka i okolnih priključnih naselja jeste:

- prečnici svih primarnih cjevovoda su dugoročno dovoljni (a neki i preveliki) sa izuzetkom novog dovoda iz Modrog jezera;
- postojeći gradski rezervoar od 1400 m³ je takođe za sada dovoljan, pokriva preko 50% max. dnevne potrošnje;
- jedina uska grla su izdašnosti korišćenih zahvata u minimumu voda.

Značajna lokacija u obuhvatu ovog planskog dokumenta, osim gradskog područja Žabljaka, kojem je potrebno obezbijediti vodosnabdijevanje je lokacija Savin Kuku (344 m³/dan ili 4 l/s). Na ovom mjestu nema dostupnih pouzdanih podataka registrovanim izvoristima i o izdašnosti pa je prije bilo kakvih investicionih ulaganja potrebno sprovesti hidrogeološka istraživanja. Postoji izvoriste Savina voda ali nema podataka o njegovoj izdašnosti.

Za kamp kod Šćepan polja (135 m³/dan ili 1,6l/s) koji se nalazi u blizini rijeke Tare i to nudi mogućnost snabdijevanja ili iz izvora koji se nalaze u njenom kanjonu, ili crpljenjem i tretmanom voda iz samog vodotoka.

Korišćenje voda u hidroenergetske svrhe

Rijeke Tara i Piva imaju teoretski neiskorišćen potencijal of 3,616 GWh a postoji i veliki potencijal manjih bujičnih tokova, što omogućava izgradnju većeg broja mHE.

Ribogojstvo

Svim razvojnim planskim dokumentima definisano je da, s obzirom na pojedinim dijelovima razmatranog prostora postoje prilično dobri uslovi za ribogojstvo (dolina Tare, Pive, Bukovice, Tušnje i njihove protoke), treba podstaći razvoj riblje proizvodnje. Međutim, trenutno nema značajnije proizvodnje.

Značaj tekućica Crne Gore je izuzetan za sportski i ribolovni turizam. Uz racionalno gazdovanje (zaštita od zagađenja, poribljavanje, zabrana krivolova i dr.) značaj ovih voda bio bi višestruk za turističku privredu. Ovo važi i za planinska jezera, imajući u vidu da su sva ova jezera komunikativno pristupačna i da su locirana u najatraktivnijim područjima Crne Gore.

Korišćenje voda za turizam, rekreaciju, sport i sportski ribolov

Jezerska visoravan u okviru Durmitora, po svojoj atraktivnosti i mogućnostima za razvoj turizma, treba da ima prioritet. Ovo se posebno potencira činjenicama da se na ovom prostoru može obezbijediti masovni ljetnji i zimski turizam i da postoje svi uslovi za odvijanje različitih sportsko-rekreativnih aktivnosti.

Kanjon rijeke Tare, predstavlja izuzetnu turističku rijetkost koja mora biti dio različitih turističkih ponuda (jednodnevni izleti, turističke ture različitih sadržaja od planinarenja, do sportskog ribolova i sportskih takmičenja).

Gornji dio rijeke Tare, kao i kanjoni Sušice, Pridvorice i Komarnice mogu se koristiti za kajakarenje na brzim vodama, s tim što se na Tari može formirati i atraktivna staza za održavanje sportskih takmičenja. Splavarenje na Tari, kao jedinstvena turistička ponuda, mora u budućnosti imati još veći turistički značaj.

Zaštita od voda

Zaštita od poplava

Mjere koje se predviđaju u cilju uređenja riječnih tokova obuhvataju rijeku Taru od Mojkovca pa nizvodno. Na ostalom potezu rijeke Tare ne predviđaju se značajniji regulacioni radovi. Problemi koji nastaju na

saobraćajnicama, mostovima, kod dalekovoda ili vodovoda, rješavaće se lokalnim mjerama zaštite u ugroženim zonama. Na području zahvata PPPN za područje Durmitora nema drugih područja predviđenih za zaštitu od poplava.

Uređenje bujica i zaštita od erozije

Iz aspekta erozije i bujica, jedno od najugroženijih jezera je i Crno (III-V stepen ugroženosti), jer nema na slivu vladaju prosječno srednji procesi erozije. Zaštita jezera, bez obzira na stepen ugroženosti, zahtijeva određeni obim bioloških, biotehničkih i tehničkih mjera, saglasan stanju erozije na slivu koji gravitira jezeru. Precizniji obim ovih radova nije moguće sagledati bez detaljnijih istraživanja svih jezera i registrovanja stanja erozionih i bujičnih procesa. Prema tome, zaštita ugroženih jezera se može vršiti samo na osnovu adekvatne dokumentacije (studija i projekata).

Zaštita voda

Vodoprivrednom osnovnom Republike Crne Gore planira se da sva gradska naselja do 2021. Godine izgrade kanalizacione sisteme sa postrojenjem za prečišćavanje. Pored otpadnih voda iz gradskih urbanih centara i industrijskih efluenata, sistemi će prikupljati i otpadne vode dijela prigradskih i seoskih naselja za koje se procjenjuje da je to najadekvatije rješenje.

Tako će na kraju planskog perioda na javne kanalizacije i centralna postrojenja za prečišćavanje biti priključeno oko 90% ukupnog broja stalnog stanovništva (100% gradskog i oko 61% seoskog). Pretpostavlja se da će realizacijom ovog plana samo mali dio ukupne populacije Republike u rijetko naseljenim područjima i većinom bez centralizovanog vodosnabdijevanja (oko 70 000 stanovnika) morati samostalno da riješi način dispozicije otpadnih voda.

U svim opštinskim centrima koji se nalaze u zahvatu PPPN za područje Durmitora predviđena je izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda koji će prečistiti otpadne vode do kvaliteta zahtijevanog Pravilnikom o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u recipijent i javnu kanalizaciju, načinu i postupku ispitivanja kvaliteta otpadnih voda, minimalnom broju ispitivanja i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda.

Projekcijom razvoja do 2021. godine predviđa se da na javnu kanalizaciju za otpadne vode bude priključeno ukupno oko 691 000 stanovnika (oko 90% od ukupnog broja stanovnika u Crnoj Gori). Tu su obuhvaćena sva naselja koja danas imaju javnu kanalizaciju, a koja treba da se dalje proširuje i kompletira, a takođe i veliki broj naselja koja danas nemaju javnu kanalizaciju.

Za projekciju 2021. god. se predviđa izgradnja separacionih sistema kanalisanja. To znači da se kanalizacioni sistemi za atmosferske vode mogu razvijati nezavisno od sistema za otpadne vode. Svakako da je za budući period prioritetan razvoj sistema za otpadne vode. Međutim, projekcijom 2021. god. se predviđa i odgovarajući razvoj sistema za atmosferske vode.

Konkretno na području zahvata PPPN za područje Durmitora, potrebe prikupljanja fekalnih otpadnih voda možemo, prema naseljenosti, locirati prije svega u grad Žabljak, Šavnik i pluzine i područje Njegovuđe. Dalje je potrebno prikupljanje i prečišćavanje fekalnih otpadnih voda organizovati i u svim područjima zaštićenih prirodnih dobara (nacionalni parkovi). Nadogradnja mreže fekalne kanalizacije u gradu Žablaku predstavlja prihvatanje otpadnih voda od svih objekata.

Novi kolektori će takođe oticati prema lokaciji Klještina gdje će biti locirano PPOV. Prečišćene vode mogu se ispuštati u ponor, koji se i sada koristi i ima veliki kapacitet prihvatanja.

Za područje Njegovuđe je potrebno izgraditi organizovanu mrežu fekalne kanalizacije. (Lokalni vodovod se snabdijeva vodom djelimično iz podzemnih bušotina koje se nalaze na samoj lokaciji. Neorganizovana ili neizgrađena fekalna kanalizacija ugrožava higijensku ispravnost ovih resursa pijaće vode.) Prikupljana voda se mora prečišćavati u odgovarajućem postrojenju. U ruralnom području unutar zahvata PPPN Durmitor nema organizovanog prikupljanja fekalnih otpadnih voda.

Što se tiče novoplaniranih turističkih zona, svaka će biti izgrađena na osnovu planova, studija i projekata. Tu se podrazumijeva prikupljanje kompletnih količina otpadnih voda, i njihovo prečišćavanje prije ispuštanja u recipijente.

Ne očekuje se veće zagađenje nutrijentima usled spiranja poljoprivrednih površina obzirom da je osnovna poljoprivredna grana stočarstvo I da se vještačka đubriva ne koriste u značajnoj mjeri.

3.2.8. Telekomunikacije

Implementacija novih tehnika i tehnologija, liberalizacija tržišta i konkurencija u sektoru elektronskih komunikacija će doprinijeti bržem razvoju elektronskih komunikacija, povećanju broja servisa, njihovoj ekonomskoj i geografskoj dostupnosti, boljoj i većoj informisanosti kao i bržem razvoju privrede i opštine u cjelini.

Akt kojeg se treba pridržavati prilikom izgradnje nove telekomunikacione infrastrukture, jeste Pravilnik o određivanju elemenata elektronskih komunikacionih mreža i pripadajuće infrastrukture, širine zaštitnih zona i vrste radio-koridora u čijoj zoni nije dopuštena gradnja drugih objekata (Službeni list Crne Gore" broj 83/09).

U odnosu na savremene trendove u razvoju telekomunikacija (telefonije-fiksne i mobilne, prenosa podataka, prenosa TV signala i dr.), moguća su različita rješenja u načinu kvalitetnog povezivanja ove zone na telekomunikacionu infrastrukturu Crnogorskog Telekomu ili nekog drugog fiksnog ili mobilnog telekomunikacionog operatera.

U odnosu na takve trendove, projektant skreće pažnju na sljedeća, tehnički izvodljiva scenarija: Moguće je povezivanje postojećih i planiranih sadržaja u zoni plana fiksnom žičnom telekomunikacionom mrežom.

3.2.9. Uvođenje / korišćenje tečnog prirodnog gasa

Plan preporučuje uvođenje prirodnog gasa. Gas bi se u budućnosti koristio za stavljanje u pogon elektrana. Većina domaćinstava u planskom području koristi električne grijalice ili drva za grijanje. Uvođenjem / korišćenjem tečnog prirodnog gasa (TPG) bi se zamijenila upotreba električnih grijalica i drva kao glavnog načina za grijanje domova. Ovome bi izuzetno pogodovalo nalaženje nafte i gasa u Jadranskom moru, uz crnogorsku obalu. U individualnim objektima bi mogli da ugrade mali rezervoari prirodnog gasa/propana i sistemi peći.

3.2.10. Komunalna infrastruktura

U zahvatu PPPN Durmitorsko područje planira se smanjenje uticaja otpada na prirodno okruženje, poboljšanje efikasnosti upotrebe resursa i smanjenje negativnog uticaja dosadašnjeg upravljanja otpadom na javno zdravlje, turizam, itd. Prioritet je smanjenje otpada na njegovom izvoru i u tom smislu se sortiranje, recikliranje i kompostiranje mora primijeniti i poboljšati.

Planom se podstiču lokalne zajednice da razviju regionalne i međuopštinske sisteme prikupljanja, mrežu centara za prikupljanje otpada na osnovu kriterijuma kao što su: broj stanovnika u zoni pokrivenosti; adekvatna saobraćajna veza; najkraće razdaljine za transport i lokacije postojećih ili planiranih deponija.

Postojeći sistemi

Sadašnji sistem za prikupljanje i odlaganje otpada ima nekoliko nedostataka. Ne obezbjeđuje odvojenu obradu različitih vrsta otpada (kao što je industrijski, komunalni ili opasni otpad). Procenat stanovništva koji organizovano prikuplja otpad je veoma nizak a ponovna upotreba i recikliranje nisu uobičajeni.

U master planu, zaključeno je sljedeće:

- Prikupljanje otpada u urbanim centrima je na nivou od 85%; u seoskim sredinama je 15%.
- Otpad u malim gradovima i selima se ne prikuplja, i nagomilava se pored rijeka ili puteva, ili se spaljuje
- Zbog nedovoljne urbanizacije i gustine naseljenosti (oko 40% stanovništva živi u seoskim naseljima) stepen prikupljanja otpada u planinskom regionu je 42%.

U Žabljaku se divlja deponija nalazi u blizini centra grada, i upotrebljava se već godinama. Ova lokacija nema nikakve mehanizme zaštite životne sredine i predstavlja vizuelnu smetnju. Potrebno je zatvoriti i rehabilitovati.

Za regionalnu deponiju u Pljevljima određena je lokacija „Jelin potok – zapad“, 7.5 km od Žabljaka, ali nije izgrađena. Ovu deponiju će koristiti Pljevlja i Žabljak. Do tada, neregulisana deponija u Čarkovom polju u blizini Paleža i „divlje“ deponije će se i dalje koristiti. Na taj način se opasnost od vatre i zagađenja podzemnih voda se nastavlja.

U Plužinama, otpad se odnosi na deponiju u blizini Budoša u opštini Nikšić. Deponija Gradac u opštini Plužine nije prikladna i potrebna je rehabilitacija. U gradu se sortiraju karton, papir i staklo, ali su potrebne stanice za transfer, centar za pravljenje đubriva, deponija za građevinski otpad, kao i postrojenje za prečišćavanje vode.

Opština Šavnik, zbog svog pretežno ruralnog karaktera, ima samo jednu deponiju u bizini Šavnika, ali ona nije u skladu sa propisima i standardima. Veći dio otpada se odlaže u nelegalnim, divljim, neregulisanim deponijama.

U Mojkovcu, sistem za prikupljanje i odlaganje otpada funkcioniše samo u urbanim gradskim zonama. Seoska područja nemaju sistem prikupljanja i koriste nelegalne divlje deponije.

Na cjelokupnom planskom području komunalna oprema za prikupljanje otpada je zastarjela i nedovoljnih kapaciteta. Kontejnera za komunalni i industrijski otpad nema dovoljno i nisu dobro raspoređeni. Dio problema u sistemu prikupljanja se odnosi i na puteve i druge saobraćajne uslove. Odlaganje radioaktivnog otpada niskog ili srednjeg zračenja se trenutno ne nadgleda i nije regulisano.

Strateški master plan za upravljanje čvrstim otpadom (2005.) odredio je ciljeve za održivo upravljanje otpadom koji se generiše u Crnoj Gori, ali su napredak, sredstva i implementacija usporeni. Planovi za upravljanje otpadom treba polako da se uvode i da budu usklađeni sa dostupnim finansijskim sredstvima, uz upotrebu postojećih deponija, ukidanje divljih deponija u prvoj fazi i prelaskom na nove međugradske deponije i stanice za transfer po njihovom završetku. Rehabilitaciju postojećih deponija treba započeti odmah.

Zatvaranje i rehabilitacija neregulisanе deponije u blizini centra Žabljaka mora biti prioritet. U Žabljaku treba uvesti sistem prikupljanja da bi se otpad iz ovog područja odnosio do postojeće deponije u Čarkovom Polju u blizini Paleža, dok se ne izgradi regionalna međugradska deponija „Jelin potok – zapad“, 7.5 km od Pljevalja.

4. POSTOJEĆI PROBLEMI U ŽIVOTNOJ SREDINI U VEZI SA PLANOM

Crna Gora generalno ima veliki potencijal za budući razvoj turizma, sa velikim brojem visoko-kvalitetnih i interesantnih osobina i lokacija. Skorije investicije značajno podstiču razvoj turističke privrede, a posebno na primorju ali potstiče se i razvoj na sjeveru. Održivi turizam, ima stalni rast u centralnom i posebno u sjevernom regionu, djelimično zahvaljujući i aktivnostima osnaženog NVO sektora. Unaprijeđena ponuda u oblasti zdravstvenog i wellness turizma, prirodnjačkog i avanturističkog turizma trebalo bi da produže turističku sezonu, da bolje integrišu i čitavu unutrašnjost zemlje u turističku ponudu i da uravnoteže turistički promet.

Rezultat razvojnih nastojanja ovog sektora dovodi do nekontrolisane gradnje. Sistem prostornog planiranja je razvijen sa posebnim zonskim planovima i strategijama upravljanja, ali opštine ga ne realizuju. Nekontrolisana i nelegalna gradnja se odvija čak i u zaštićenim zonama, ali je inspeksijska služba isuviše slaba da bi vršila kontrolu preko građevinskih dozvola. I u planinskoj regiji je priroda ugrožena. Tamo je potrebno izgraditi turističku infrastrukturu, ali postojeći projekti za nekoliko velikih skijaških zona nisu usklađeni sa principima održivog turizma.

Nacionalna strategija održivog razvoja sadrži prioritete vezano za održivi turizam, a *Zakoni o strateškoj procjeni uticaja i procjeni uticaja na životnu sredinu* predstavljaju snažna sredstva da se ograniče nepotrebni turistički pritisci, ali otkako su akti stupili na snagu situacija se nije osjetnije poboljšala.

U principu, nacionalni parkovi su pogodna mjesta za održivi turizam. U Crnoj Gori, menadžment planovi za četiri nacionalna parka i druga zaštićena dobra su bili predmet rasprave, ali nikada nisu realizovani. Za to je potreban stručni savjet, profesionalni menadžment i dovoljan broj zaposlenih za sve tipove zaštićenih zona, ali danas u zemlji ništa od toga nije raspoloživo u dovoljnoj mjeri. Rezultat je, da standardi životne sredine za turističke objekte ne postoje, a pravila o zaštiti prirode se često krše.

U više navrata pripremane su bile preporuke za razvoj održivog turizma i učinaka tih preporuka u oblasti životne sredine, ali su one većinom ignorisane i od vlasti a niko zbog njih nije promijenio svoj odnos. Iako su one čitavo vrijeme relevantne, pritisci su se u znatnoj mjeri i konstantno uvećavali. Vlada treba da reviduje svoj odnos i promjeni pristup i da u praksi primijeni ove preporuke.

Svi zahvati na posmatranom području mogu se negativno uticati na kvalitet životne sredine. U tom pogledu usmjerava se prema aktivnostima i tehnologijama koje su održive odnosno prihvatljive sa stanovišta očuvanja životne sredine, tj. koje ne narušavaju ravnotežu u obuhvatu i doprinose očuvanju prirodnih i stvorenih vrijednosti područja.

Sve mjere: pravno-normativnog, tehničkog, ekonomskog i prostornog karaktera koje će se sprovesti u cilju poboljšanja stanja životne sredine i njenoj zaštiti na planskom području kao osnovni cilj imaće ograničavanje aktivnosti ili obima ili po mogućnosti, smanjenje njihovog uticaja do granica prihvatljivosti. Primjena odgovarajućih zakona je do sada već omogućila sprovođenje nadležnosti lokalnih samouprava u realizaciji mjera zaštite životne sredine i kaznenih odredbi protiv zagađivača, čime je izvršena prekopotrebna decentralizacija nadležnosti u sektoru životne sredine.

Prirodne karakteristike područja, stvorena životna sredina i očekivanja za naredni planski period predstavljaju dobru osnovu za procjenu prihvatljivosti prostora za nove zahvate i sprečavanje mogućih konflikata u prostoru. Lociranje objekata i površina koji mogu biti potencijalni zagađivači isključivo se može vršiti na osnovu detaljnih istraživanja terena i uslova lokacije i njenog okruženja.

Može se zaključiti da su dosadašnji pritisci na prostor nastali kao posljedica lošeg planiranja i neravnomernog, čak stihijskog urbanog razvoja, neadekvatne upotrebe hemijskih sredstava u poljoprivrednoj proizvodnji, neplanskog i neadekvatnog gazdovanja šumama i neodgovarajućoj eksploataciji rude, kamena, šljunka i peska.

Na osnovu vrednovanja planskog područja za pojedine namjene, a imajući u vidu djelovanje prirodnih i stvorenih činilaca za izbor optimalnih prostorno planskih rešenja, mogu se definisati određeni planski kriterijumi pri korišćenju površina i obavljanju aktivnosti. Radi eliminisanja postojećih problema i obezbjeđenja uslova za podizanje životnog standarda stanovništva kroz postizanje glavnih razvojnih ciljeva (poboljšanje demografske i ekonomske situacije i očuvanje vrijednosti životne sredine) u budućnosti će se forsirati slijedeći strateški pravci prostornog razvoja:

1. *Razvoj, uređenje i funkcionisanje mreže naselja*, opštinskih centara i revitalizacija sela i povećanje njihove atraktivnosti i agro-turističke valorizacije, uz racionalno korišćenje zemljišta u naseljima i poboljšanje komunalne opremljenosti i opremljenosti objektima društvenog standarda
2. *Razvoj područja na bazi korišćenja prirodnih i stvorenih resursa u skladu sa principima održivog razvoja*, kao i uređenje pejzaža, radi formiranja i jačanja značaja područja sa aspekta prirodnih i kulturnih vrijednosti.
3. *Razvoj infrastrukture* kao načina iskorištavanja komparativnih prednosti ovog dijela Crne Gore.
4. *Sveobuhvatna zaštita životne sredine* i kulturno – istorijskih spomenika, zaštita od elementarnih nepogoda, tehničko – tehnoloških nesreća i drugih katastrofa, kao preduslov ukupnog razvoja, a naročito turizma i poljoprivrede.

U novoplaniranim turističkim zonama se podrazumijeva prikupljanje kompletnih količina otpadnih voda, i njihovo prečišćavanje prije ispuštanja u recipijente. Ograničavajući faktor prečišćavanja na velikim nadmorskim visinama su niske temperature, koje inhibiraju aktivnost i razmnožavanje bakterija, služećih za razgradnju otpadnih materija. Taj problem se rješava odvođenjem voda na niže kote, ili zagevanjem samih objekata za tretman otpadnih voda; odlučujući kriterijumi za izbor konkretnih opcija su ekonomski.

S obzirom na to, da se za svaku od zona odmarališta planira izgradnja jedne toplane, optimalno bi bilo da su toplane i PPOV locirani u što većoj blizini, tako da je za PPOV na raspolaganju toplotna energija za proces biološke razgradnje.

S jedne strane, povratak turizma je sa sobom donio dobitak: rast ekonomske moći. S druge strane, pritisak na prirodu i životnu sredinu je umnogome uvećan. Pritisak na zemljište i podzemne vode izazvani izlivanjem kanalizacije te tekuća neregulisana urbanizacija na primorju su kritična pitanja. Sprovedenjem različitih strategija i planova, MRT bavi se pritiskom na zemljište uzrokovanim nekoordiniranom akumulacijom komunalnog otpada iz stambenih područja i od turizma. Ono se takođe bavi problemom nedostatka vode za piće (zbog suše i gubitaka na mreži za vodosnabdijevanje) koja dolazi do stanovništva i do turističke industrije koja intenzivno koristi resurse, posebno tokom ljetnje turističke sezone. Nekontrolisana izgradnja stanova za odmor i turističke infrastrukture pogađa mnoge jedinstven pejzaže i prirodna dobra duž obale i u planinskoj regiji.

5. CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I OPIS NAČINA STRATEŠKE PROCJENE (METODOLOGIJA)

Ciljevi zaštite životne sredine za plan se u izvještaju o strateškoj procjeni određuju zavisno od karakteristike plana, gdje najveći značaj ima lokacija i sadržaj plana. Na osnovu ciljeva zaštite životne sredine za plan, određivanje i vrednovanje značajnih uticaja plana se sprovodi uz upotrebu odgovarajućih načina vrednovanja i odgovarajuće metodologije. Odgovarajuće mjere vrednovanja uticaja plana na životnu sredinu, očuvanja prirode, zaštite ljudskog zdravlja i kulturne baštine su: stepeni odstupanja od indikatora stanja životne sredine, stepen ostvarivanja ciljeva zaštite, kao i druge mjere, koje obezbjeđuju odgovarajuće vrednovanje uticaja plana. Zbog toga je, kod izrade izvještaja o strateškoj procjeni, potrebno izabrati takve mjere vrednovanja i takve metode određivanja i vrednovanja uticaja plana, kakvim se mogu u što većoj mjeri odrediti svi značajni uticaji plana na ostvarivanje ciljeva zaštite, kao i to da su ti uticaji odgovarajuće vrednovani.

5.1. Opšti ciljevi zaštite životne sredine

Osnovni cilj strateške procjene je pripremiti stručnu osnovu na koje se pitanja životne sredine i zdravlja ljudi, uzimaju u obzir prilikom planiranja razvoja i na osnovu koje se obezbjeđuje održivi razvoj. Pored ovoga, javnim raspravama se omogućuje učešće javnosti, kao i unapređuje razina očuvanja i poboljšanja stanja životne sredine.

Prostornim planom Crne Gore i Nacionalnom strategijom održivog razvoja definisani su opšti ciljevi u oblasti zaštite životne sredine – očuvanje kvaliteta životne sredine, kao i očuvanje i unapređenje prirodnih vrijednosti, posebnosti prostora, kulturne i prirodne baštine Crne Gore.

Opšti ciljevi zaštite životne sredine na području PPPN Durmitor proističu iz opštih ciljeva zaštite životne sredine definisanih Zakonom o životnoj sredini (Sl.list RCG, br.55/00) kao što je:

- Očuvanje i zaštita zdravlja ljudi, cjelovitosti, raznovrsnosti i kvaliteta habitata, genofonda životinjskih i biljnih vrsta, plodnosti zemljišta, prirodnih ljepota i prostornih vrijednosti, kulturne baštine i dobra koja je stvorio čovjek;
- Stvaranje uslova za ograničeno, razumno i održivo gazdovanje živom i neživom prirodom, očuvanje ekološke stabilnosti prirode, količine i kvaliteta prirodnih bogatstava i sprječavanje opasnosti i rizika po životnu sredinu.

Obuhvat PPPN Durmitor nalazi se na području izuzetnih prirodnih vrijednosti biodiverziteta, pejzažnih predjela i geološke baštine, koji su u opštem interesu nauke, obrazovanja, kulture, rekreacije, poljoprivrede i šumarstva, vrednovan i ustanovljenjem institucija zaštite:

- Nacionalnog parka "Durmitor",
- Spomenicima prirode,
- Međunarodno zaštićenim područjem sliva rijeke Tare (UNESCO, Svjetski rezervat biosfere - M&B),
- Durmitor sa okruženjem, kao značajni centar biodiverziteta kao značajnim centrom biodiverziteta visokoplaninske flore i faune, predviđeni da budu zaštićeni kao regionalni park.

Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore:

- Osigurati efikasnu kontrolu i smanjenje zagađenja, i održivo upravljanje prirodnim resursima: Integrisanje kriterijuma održivosti kod odobravanja razvojnih turističkih projekata (odnosno kod donošenja i ocjene planova), posebno kod primorskog i zimskog planinskog turizma.

- Očuvati kulturnu raznolikost i identitete: Očuvanje kulturnih dobara i kulturne raznolikosti.

Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine:

- Obezbjedenje kvaliteta života u svim djelovima Crne Gore: Ravnomjeran ekonomski razvoj uz efikasan i racionalan prostorni razvoj, očuvanje prirode i biološke raznovrsnosti, unapređenje komunalne infrastrukture, održavanje i uvećanje kulturne raznovrsnosti prostora (kulturnog nasljeđa).
- Razvoj urbanih i ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima.
- Racionalno korišćenje prirodnih resursa: Održivi razvoj obalnog područja primjenom principa održivog razvoja i instrumenata integralnog upravljanja obalnim područjem.
- Prirodna baština: Razvoj mora da bude kompatibilan sa održivim karakteristikama prostora i mora da ih promoviše, a prostorni i urbanistički planovi moraju biti zasnovani na održivom razvoju i promovisanju kvaliteta životne sredine.

Strategija razvoja saobraćaja Crne Gore:

- Povećanje sigurnosti i bezbjednosti u saobraćaju
- Povećanje kvaliteta saobraćajnih usluga
- Integracija saobraćajnog sistema Crne Gore u Trans-Evropsku Transportnu Mrežu
- Razvoj saobraćajne infrastrukture u skladu sa potrebama ekonomskog razvoja
- Zaštita životne sredine u dizajniranju i funkcionisanju saobraćaja.
- Obezbjediti kvalitetno korišćenje, upravljanje, održavanje, rekonstrukciju i izgradnju putne mreže u cilju povećanja efikasnosti saobraćaja, poboljšanja bezbjednosti, sigurnosti i smanjenja broja saobraćajnih nesreća. Regulisati drumski saobraćaj u skladu sa međunarodnim standardima i stvoriti adekvatne uslove za suzbijanje sive ekonomije u ovom sektoru. Ostvariti fizičke, pravne, fiskalne i tehničke uslove za integraciju saobraćaja Crne Gore u TEN-T.

Zakon o životnoj sredini:

- Očuvanje i zaštita zdravlja ljudi, cjelovitosti, raznovrsnosti i kvaliteta ekosistema, genofonda životinjskih i biljnih vrsta, plodnosti zemljišta, prirodnih ljepota i prostornih vrijednosti, kulturne baštine i dobara koje je stvorio čovjek; (postojeći zakon)
- Obezbjedenje uslova za ograničeno, razumno i održivo gazdovanje živom i neživom prirodom, očuvanje ekološke stabilnosti prirode, količine i kvaliteta prirodnih bogatstava i sprečavanje opasnosti i rizika po životnu sredinu. (postojeći zakon)
- Zaštita zdravlja ljudi, očuvanje prirodne cjelovitosti, raznovrsnosti i kvaliteta ekosistema, genofonda životinjskih i biljnih vrsta, prirodnih pejzaža i prostornih vrijednosti, kulturne baštine i dobara koje je stvorio čovjek; (predlog zakona)
- Obezbjedenje uslova za održivo upravljanje živom i neživom prirodom, poboljšanje narušene prirodne ravnoteže i ponovno uspostavljanje njenih regeneracijskih sposobnosti, kao i sprečavanje opasnosti i rizika po životnu sredinu; (predlog zakona)

Pregled opštih ciljeva zaštite i očuvanja životne sredine:

OPŠTI CILJEVI ZAŠTITE I OČUVANJA ŽIVOTNE SREDINE	
KVALITET VAZDUHA	
1.	Smanjiti emisije štetnih tvari u vazduh
BUKA U ŽIVOTNOJ SREDINI	
2.	Smanjiti izloženost stanovništva povišenim nivoima buke
VODE I VODNI RESURSI	
3.	Razvoj organizovanog snabdijevanja vodom
4.	Očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda
5.	Zaštita od poplava
ZAŠTITA I KORIŠĆENJE ŠUMA I ZEMLJIŠTA	
6.	Očuvati poljoprivredno zemljište
7.	Očuvanje površina pod livadama i pašnjacima
8.	Održivo upravljanje šumskim resursima
9.	Zaštita od prirodnih rizika (stabilnost padina, poplava, erozija, zemljotres i sl.)
UPRAVLJANJE OTPADOM	
10.	Održivo upravljanje komunalnim otpadom
OČUVANJE PRIRODNIH DOBARA, BIODIVERZITETA I UNAPREĐENJE PREDJELA	
11.	Očuvati biodiverzitet – izbjeći nepovratne gubitke
12.	Izbjeći oštećenje zaštićenih i značajnih prirodnih dobara
13.	Rekultivacija degradiranih površina
ZAŠTITA KULTURNO-ISTORIJSKE BAŠTINE	
14.	Očuvanje kulturnih dobara, spomenika kulture i pejzaža
NASELJA I STANOVNIŠTVO	
15.	Podizanje kvaliteta čovjekovog životnog prostora
16.	Očuvanje naseljenosti – zaustavljanje iseljavanja
17.	Rast stope zaposlenosti i drštvenog proizvoda
INFRASTRUKTURNI SISTEMI (ISS)	
18.	Unaprediti i razviti infrastrukturu: opskrba strujom, vodom odvođenje otpadnih voda, otpada
INFORMISANJE I UZDIZANJE SVIJESTI STANOVNIŠTVA U VEZI ZAŠTITE ŽIV. SREDINE	
19.	Unaprediti informisanje javnosti po pitanjima životne sredine

5.2. Posebni ciljevi zaštite životne sredine

Posebni ciljevi zaštite životne sredine u zahvatu plana utvrđuju se na osnovu analize stanja životne sredine i značajnih pitanja, problema, ograničenja i potencijala područja plana, kao i prioriteta za rješavanje ekoloških problema, a u skladu su sa opštim ciljevima i načelima zaštite životne sredine.

Posebni ciljevi strateške procjene predstavljaju razradu ciljeva iz detaljnijih planskih dokumenata ili propisa a djelomično i opštih ciljeva definisanih na osnovu sagledanih problema i zahtjeva za zaštitu životne sredine na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou upravljanja. Za svaki od postavljenih posebnih ciljeva strateške procjene postoje indikatori u odnosu na koje se ocjenjuje ispunjavanje ciljeva životne sredine procjenjivanog plana.

Posebni ciljevi bi trebali u SPU obezbjediti jasne i mjerodavne odgovore na pitanje: da li prostorni plan doprinosi ciljevima zaštite životne sredine ili je u konfliktu sa njima.

Na osnovu posebnih ciljeva vrši se izbor odgovarajućih indikatora. Indikatori stanja životne sredine predstavljaju bitan segment u okviru izrade ekoloških studija i planskih dokumenata. Indikatori su prilagođeni za praćenje promjena i ocjenjivanje planskih rešenja sa stanovišta promjene parametara

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Tabela - Usklađenost ciljeva zaštite životne sredine plana sa ciljevima planova višeg reda i razvoj indikatora strateške procjene

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
Vazduh i klima	<p>VK1 – Emisije u vazduhu u okviru dozvoljenih vrijednosti</p> <p>VK2 – Smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sačuvati, i ako je moguće poboljšati kvalitet vazduha, naročito u urbanim područjima. <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i> Smanjenje ukupnih emisija gasova sa efektom staklene bašte za najmanje 5% u odnosu na nivo iz 1990. godine u obavezujućem periodu 2008-2012. godina. Zemlje EU su preuzele obavezu da svoje emisije gasova sa efektom staklene bašte smanji za 8%. Crna Gora pripada grupi zemalja u razvoju, za koje protokol nije predvidio nove obaveze u vidu smanjenja emisiju gasova sa efektom staklene bašte do 2012.godine. Obaveza smanjenja emisija po Kjoto protokolu važi za sledeće gasove: ugljendioksid (CO₂), metan (CH₄), azotsuboksid (N₂O), halogenougljovodonici (HFCs), perfluorugljovodonici (PFCs) i sumporheksafluorid (SF₆) <i>Zakon o ratifikaciji Kjoto protokola (Sl. List RCG, br. 17/07)</i> Davanje prednosti obnovljivim izvorima energije Racionalna potrošnja električne energije uz povećanje energetske efikasnosti do 2010. godine za najmanje 10% u odnosu na 2005. godinu <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Koncentracije štetnih materija u vazduhu obzirom na <i>Pravilnik o dozvoljenim koncentracijama štetnih materija u vazduhu (Sl.list RCG, br. 4/82, 8/82)</i> Emitovana količina gasova sa efektom staklene bašte, izražena ekvivalentom CO₂ Udio električne energije vlastite proizvodnje (obnovljivog izvora – sunce, vjetar, itd.) u cjelokupnoj potrošnji električne energije
Zemljište	Z1 – Očuvanje poljoprivrednih zemljišta	<ul style="list-style-type: none"> Unapređenje upravljanja zemljišnim resursom i prevencija uzroka degradacije i oštećenja zemljišta. Strogo zaštititi postojeći potencijal poljoprivrednog zemljišta, naročito u blizini urbanih naselja (peri-urbane zone). Pretvaranje poljoprivrednog zemljišta u građevinsko treba sprovoditi kroz strogo kontrolisane procedure. 	<ul style="list-style-type: none"> Površina izgubljenih poljoprivrednih zemljišta Broj erozionih žarišta Sprovođenje mjera za sprečavanje erozije (način odvodnje atmosferskih voda, sanacija i povrat biljnog pokrivača)

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
	<p>Z2 – Sprečavanje erozije zemljišta</p> <p>Z3 – Ograničavanje unosa količine opasnih i štetnih materija u zemljište (posredno kroz cilje za vode i otpad)</p> <p>Z4 – Minimalne intervencije na područje podmorja</p>	<p><i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaštita podmorja. <p><i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prekoračenje dozvoljenih količina opasnih i štetnih materija u zemljištu obzirom na <i>Pravilnik o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materija u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje (Sl.list RCG, br. 18/97)</i> • Površina intervencija u podmorje
Vode	<p>V1 – Očuvanje dobrog stanja površinskih voda</p> <p>V2 – Obezbijeđivanje odgovarajućeg sakupljanja, odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda</p> <p>V3 – Kvalitet voda zadovoljava kriterijume vode za kupanje (sprovođenje plana ne pogoršava kvalitete vode)</p> <p>V4 – Racionalna potrošnja vode za piće</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postizanje dobrog stanja površinske i podzemne vode. • Sprečavanje pogoršavanja stanja voda. <p><i>Water Framework Directive</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaštita i unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda i voda iz obalnog područja na propisan nivo kvaliteta. • Atmosferske vode će se evakuisati iz urbanih naselja kanizacionim sistemima uz odgovarajuće prečišćavanje prije njihovog ispuštanja u recipijente. <p><i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dugoročni cilj je priključenost svih naselja duž zaliva na kanizacionu mrežu do 2028. godine sa prečišćavanjem otpadne vode i ispuštanjem u more u skladu sa republičkim i međunarodnim propisima. <p><i>Master plan odvodjenja i preciscavanja otpadnih voda Crnogorskog primorja i opstine Cetinje, 2004</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracije opasnih i štetnih materija u površinskim vodama • Promjene morfologije površinskih voda (mostovi) • Koncentracija opasnih i štetnih materija u otpadnim vodama obzirom na <i>Pravilnik o kvalitetu otpadnih voda i načinu njihovog ispuštanja u javnu kanalizaciju i prirodni recipijent (Sl.list RCG, br. 10/97, 21/97)</i> • Kvalitet vode za kupanje obzirom na <i>Uredbu o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda (Sl.list CG, br. 2/07)</i> • Količina potrošene vode i količina ponovno upotrebljene pročišćene i atmosfere vode

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
		<ul style="list-style-type: none"> Smanjenje izvora zagađenja mora i obalnog područja <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore. 2007</i> Obezbijediti dovoljne količine ispravne vode za piće <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i> 	
Biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet	BŽ1 - Očuvanje biodiverziteta na nivou staništa i habitata, te na nivou biljnih i životinjskih vrsta (prvenstveno ugroženih vrsta)	<ul style="list-style-type: none"> Podsticanje očuvanja biodiverziteta, geodiverziteta i prirodnih vrijednosti i procesa, kao bitnih elemenata kvalitetne prirodne sredine i prirodne posebnosti Crne Gore, time što će se obezbijediti odgovarajuće uključivanje biodiverziteta, geodiverziteta i prirodnog bogatstva u upravljanje prirodnim resursima i područjima, naročito uspostavljanjem mreže zaštićenih prirodnih područja sa posebno vrijednim i/ili osjetljivim područjima. <i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i> Obezbijediti i poboljšati dugoročnu otpornost i produktivnost šumskih i drugih ekosistema, kao i održavanje biljnih i životinjskih vrsta. <i>Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima, predlog mart 2008</i> Očuvanje biološkog diverziteta, održivo korišćenje njegovih komponenti, poštena i pravedna podjela koristi koje proističu iz korišćenja genetičkih resursa, između ostalog odgovarajućim pristupom zajedničkim resursima i odgovarajućim transferom odnosnih tehnologija, uzimajući u obzir sva prava na resurse i tehnologije, i odgovarajućim finansiranjem. <i>Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznovrsnosti ("Sl. List SRJ". Br. 01/01).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Površina sječene šume odnosno vegetacije Površina uništenih/ugroženih staništa i habitata Broj uništenih/ugroženih biljnih i životinjskih vrsta Vegetacijski sastav upotrebljen za sanaciju

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
Buka	B1 – Opterećenje životne sredine sa bukom u okviru dozvoljenih vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> Smanjenje broja stanovništa, koji je izložen prekomjernoj buci. <i>The Sixth Environment Action Programme on the European Community, 22. July 2002 (1600/2002/EC)</i>	<ul style="list-style-type: none"> Nivo buke obzirom na <i>Pravilnik o graničnim vrijednostima nivoa buke u životnoj sredini (Sl.list RCG, br. 75/06)</i>
Otpad	O1 – Odgovarajuće upravljanje otpadom	<ul style="list-style-type: none"> Smanjiti uticaj otpada na životnu sredinu, poboljšati efikasnost korišćenja resursa, kao i nedostatke upravljanja otpadom u prošlosti. Povećanje količine prikupljenog otpada Smanjenje proizvedenog otpada na deponijama Predstavljanje aktivnosti recikliranja <i>Strateški Master Plan upravljanja čvrstim otpadom na republičkom nivou, Republika Crna Gora, 2004</i> <ul style="list-style-type: none"> Racionalno upravljanje komunalnim i drugim otpadom <i>Prostorski plan Crne gore do 2020, 2008</i> <ul style="list-style-type: none"> Količinu otpada treba smanjiti uvođenjem sistema za separaciju otpada, kako bi se odvojile one komponente otpada koje se mogu ponovo iskoristiti (reciklirati) od onih koje se moraju baciti. Koncepti sistema za separaciju otpada moraju se razraditi u skladu sa opštim strategijama za upravljanje otpadom u opštinama. <i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i>	<ul style="list-style-type: none"> Količina otpada i način sakupljanja frakcija (evidencija otpada)
Emitovanje svjetlosti	ES1 – Minimalno svetlobno zagađenje životne sredine		<ul style="list-style-type: none"> Upotreba odgovarajućih vrsta svetiljka

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
Društvena sredina	<p>D1 – Razvoj sportsko-rekreativnog i turističkih kompleksa po principu održivog razvoja</p> <p>D2 – Obezbeđivanje javne dostupnosti obale</p> <p>D3 – Osiguranje bezbjednosti posjetilaca (aseizmička gradnja, bezbjednost plivača, protivpožarna zaštita, itd.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomski rast bez ekološkog pritiska i kreiranje novih radnih mjesta • Stvaranje raznovrsnije turističke ponudbe • Integrisanje kriterijuma održivosti prilikom odobravanja razvojnih turističkih projekata, posebno kod pomorskog i zimskog planinskog turizma. <p><i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvijati turizam srednjeg i visokog standarda prioritarno u odnosu na turističke kapacitete nižeg standarda. <p><i>Prostorski plan Crne gore do 2020. godine, 2008</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Obezbjediti u što većoj mjeri dostupnost prostora u zoni Morskog dobra javnosti i javnoj potrebi. <p><i>Prostorni plan područja posebne namjene za morsko dobro, 2007</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Poboljšanje kvalitete života u vezi sa zdravljem. • Očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva, s posebnim osvrtom na posebno osjetljive kategorije stanovništva. <p><i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Budući prostorni razvoj i izgradnja biće prilagođena uslovima seizmičkog rizika. <p><i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj novih radnih mesta • Broj noćenja turista i dnevnih gostiju na plaži Kalardovo • Ekonomska snaga opštine (oporezovani prihod iz oblasti turizma) • Udio obale sa obezbijeđenim nesmetanom pristupom • Ispunjavanje kriterijuma za status Plave zastavice za plaže i marine (ekološko obrazovanje i informisanje, kvalitet vode, ekološko upravljanje, sigurnost i usluge) • Sprovođenje mjera za osiguranje bezbjednosti gostiju i stanovništva (aseizmička gradnja, bezbjednost plivača, protivpožarna zaštita, itd.)

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Ciljevi plana sa obzirom na životnu sredinu	Ciljevi strateških dokumenata sa obzirom na životnu sredinu	Indikatori za praćenje ostvarivanja ciljeva
Pejzaž	<p>P1 – Očuvanje autentičnog pejzaža</p> <p>P2 – Ostvarivanje najpovoljnijih vizura</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštititi prirodni i kulturni pejzaž. <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i> • Rekonstrukcija i sanacija postojećih objekata tradicionalne arhitekture i graditeljskog naslijeđa. • Zaštita autentičnog pejzaža i očuvanje mediteranske makije. <i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Područja i elementi prepoznatljivosti pejzažnih struktura • Način gradnje i uređenje pejzaža u skladu sa tradicionalnim arhitektonskim i autohtonim pejzažnim karakteristikama (bokeška kuća, primorska regija) • % teritorija pokrivenog šumama (makijom) odnosno zelenim površinama • Uočljivost objekata iz područja Solila
Kulturno-istorijska baština	<p>KB1 – Očuvanje cjelovitosti područja i objekata kulturne baštine</p> <p>KB2 – Istraživanje i očuvanje potencijalnih arheoloških lokaliteta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Očuvanje kulturnih dobara i kulturne raznolikosti <i>Nacionalna strategija održivog razvoja Crne gore, 2007</i> <p>Zaštita, očuvanje i valorizacija kulturnog nasleđa</p> <p><i>Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem (NSIUOP) Republike Crne Gore, 2007.</i></p> <p>More (tj. morski akvatorijum Crne Gore) ima poseban kulturni i simbolički značaj tako da njegovo očuvanje, zaštita i održiva upotreba imaju prioritet u odnosu na sve ostale upotrebe.</p> <p><i>Prostorni plan Crne gore do 2020, 2008</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prisutnost područja i objekata kulturne baštine sa obzirom na njihov status, vrstu, značenje, zaštitnu regulativu i ugrađenost u prostor • Uočljivost objekata na Ostrvu cvijeća i obali sa strane mora • Prisutnost nadzora stručnjaka (arheologa) kod zahvata na područja potencijalnih arheoloških lokaliteta

5.3. Izbor indikatora (pokazatelja)

Indikatori (prikazani u gornjoj tabeli u prošloj glavi) predstavljaju jedan od instrumenata za sistematsko identifikovanje, ocjenjivanje i praćenje stanja, razvoja i uslova životne sredine i sagledavanje posljedica. Oni su sredstvo za praćenje izvjesne promjenljive vrijednosti u prošlosti i sadašnjosti, a neophodni su kao ulazni podaci za svako planiranje.

S obzirom na teškoće identifikacije i prikupljanja podataka o životnoj sredini, SPU se susreće sa određenim teškoćama prilikom definisanja indikatora. Informacioni sistem sa monitoringom o životnoj sredini, kao i o prostoru nije na odgovarajućem nivou koji bi obezbjedio relevantne podatke za analizu promjena u zahvatu koje se prate indikatorima. Za nešto takvo trebalo bi osmisliti monitoring sistem specifično za zahvat, pa pošto to nije ekonomski opravdano možemo u daljem govoriti samo o indikatorima praćenja ispunjavanja cilja a veoma malo o indikatorima planskih rješenja. Pored ovoga, ne postoje i nisu razrađeni sistemi indikatora-pokazatelja životne sredine primjereni potrebama prostornog i urbanističkog planiranja, kao ni metodologija njihovog korišćenja pri izradi i sprovođenju prostornih i urbanističkih planova.

Za indikatore-pokazatelje održivog razvoja, smatra se da su još manje razrađeni. Pokazatelji održivog razvoja predstavljaju veoma često upotrebljivo sredstvo za praćenje politike i napretka održivog razvoja. To su drugačiji indikatori koji služe u prvom redu praćenju politike očuvanja životne sredine i politike održivog razvoja. Potreba za jednim zajedničkim sistemom pokazatelja održivosti izražena je u Agendi 21 Komisije UN za održivi razvoj. Agenda 21 (UNCED,1992) od zemalja potpisnica traži da pokazatelji održivog razvoja, koje će koristiti u kreiranju politike, sadržavaju bolje i sistematičnije informacije o ekološkim, ekonomskim i društveno-humanističkim parametrima.

Imajući u vidu obuhvat plana, planirane namjene površina, postojeće stanje životne sredine u planskom obuhvatu i posebne ciljeve SPU, pripremljen je izbor indikatora. Prilikom definisanja indikatora obrađivači SPU su se oslonili na indikatore nekih uspješno izvedenih SPU u Crnoj Gori a djelomično i UN za održivi razvoj i na elementarne ekološke indikatore koji se mogu uzeti u obzir u odnosu na postojeće stanje životne sredine i karakter plana i planiranih aktivnosti.

6. IDENTIFIKACIJA I PROCJENA MOGUĆIH UTICAJA PLANSKIH REŠENJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Stanje odnosno briga o životnoj sredini jedan je od prioritetnih zadataka društva. Negativna iskustva većim dijelom mogu biti posljedica grešaka napravljenih prilikom planiranja naselja, saobraćajnih sistema, nekontrolisane i neadekvatne upotrebe energije, kao i nepoznavanja osnovnih zakonitosti iz domena životne sredine. Ali ako izostaje nadzor ili praćenje rada planiranih objekata stanje se dodatno pogoršava.

Odgovarajuće mjere vrednovanja uticaja plana na životnu sredinu, očuvanja prirode, zaštite ljudskog zdravlja i kulturne baštine su: stepeni odstupanja od indikatora stanja životne sredine, stepen ostvarivanja ciljeva zaštite, kao i druge mjere koje obezbjeđuju odgovarajuće vrednovanje uticaja plana. Zbog toga je potrebno izabrati takve mjere vrednovanja i takve metode određivanja i vrednovanja uticaja plana na životnu sredinu, kakvim se mogu u što većoj mjeri odrediti svi značajni uticaji Plana PPPN na ostvarivanje ciljeva zaštite, kao i da su ti uticaji odgovarajuće vrednovani.

Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br.80/05) ne određuje metodologiju određivanja i vrednovanja uticaja Plana na životnu sredinu. Obradivač SPU izabrao je za metodu iz Velike Britanije, koja je pojednostavljena u određenim dijelovima, u kombinaciji sa iskustvima iz Crne Gore na izradi Strateških procena uticaja za slične planove područja posebne namjene.

Procjena mogućih uticaja plana na životnu sredinu sadrži sljedeće elemente:

- 1) prikaz procijenjenih uticaja varijantnih rešenja plana povoljnih sastanovišta zaštite životne sredine sa opisom mjera za sprečavanje i ograničavanje negativnih, odnosno uvećanje pozitivnih uticaja na životnu sredinu;
- 2) poređenje varijantnih rešenja i prikaz razloga za izbor najpovoljnijeg rešenja;
- 3) prikaz procijenjenih uticaja plana i programa na životnu sredinu sa opisom mjera za sprečavanje i ograničavanje negativnih, odnosno uvećanje pozitivnih uticaja na životnu sredinu;
- 4) način na koji su pri procjeni uticaja uzeti u obzir činioci životne sredine uključujući podatke o: vazduhu, vodi, zemljištu, klimi, jonizujućem i nejonizujućem zračenju, buci i vibracijama, biljnom i životinjskom svetu, staništima, biodiverzitetu; zaštićenim prirodnim dobrima; stanovništvu, zdravlju ljudi, gradovima i drugim naseljima, kulturno-istorijskoj baštini, infrastrukturnim, industrijskim i drugim objektima ili drugim stvorenim vrijednostima;
- 5) način na koji su pri procjeni uzete u obzir karakteristike uticaja: vjerovatnoća, intenzitet, složenost/reverzibilnost, vremenska dimenzija (trajanje, učestalost, ponavljanje), prostorna dimenzija (lokacija, geografska oblast, broj izloženih stanovnika, prekogranična priroda uticaja) i dr.

Cilj izrade strateške procjene uticaja predmetnog plana na životnu sredinu je sagledavanje mogućih negativnih uticaja na kvalitet životne sredine i predviđenih mjera za njihovo smanjenje, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire ne stvarajući konflikte u prostoru i vodeći računa o kapacitetu životne sredine na prostoru. Da bi se postavljeni ciljevi ostvarili, potrebno je sagledati Planom predviđene aktivnosti i mjere za smanjenje potencijalno negativnih uticaja.

U strateškoj procjeni, podržavaju se planska rešenja koja doprinose boljem stanju životne sredine i podižu kvaliteta života. U tom kontekstu se analiziraju mogući uticaji planiranih aktivnosti na životnu sredinu koji će se vrednovati u odnosu na definisane indikatore.

6.2. Procjena uticaja varijantnih rešenja

Varijantna rešenja plana predstavljaju različite racionalne načine sredstva i mjere realizacije ciljeva plana u pojedinim sektorima razvoja, kroz razmatranje mogućnosti korišćenja određenog prostora za specifične namjene i aktivnosti.

Ukupni efekti PPPN, pa i uticaji na životnu sredinu, mogu se utvrditi samo poređenjem sa postojećim stanjem, sa ciljevima i rješenjima plana.

U tom kontekstu, u okviru strateške procjene uticaja na životnu sredinu izvršena je komparacija varijantnih rešenja koje se odnose na dvije varijante:

- 1) varijanta po kojoj se plan ne bi usvojio,
- 2) varijanta po kojoj bi se plan usvojio i implementirao.

Ograničavajući se u tom kontekstu na pozitivne i negativne efekte koje bi imalo donošenje ili nedonošenje predmetnog plana, strateška procjena će se baviti razradom varijante po kojoj se plan usvaja.

U slučaju bez sprovođenja Plana čuva se postojeće, djelimično degradirano stanje, bar što se tiče infrastrukturne opremljenosti, a budući razvoj je prepušten stihijskom i nepredviđenom razvoju dešavanja. Postojeći objekti i infrastruktura su prepušteni daljem propadanju i degradaciji. Turistički potencijal durmitorskog područja ostaje neiskorišćen, što negativno utiče na ekonomsku situaciju šire okoline Plana kako zbog gubitka potencijalnih novih radnih mjesta, tako i zbog gubitka potencijalnih prihoda od turizma i sa njim povezanih djelatnosti.

Vegetacija na će se sačuvati, ali će biti prepuštena stihijskom širenju i rastu, kao i udaru potencijalnih bolesti. Nastaviće se erozija padina, naročito u vidu nestabilnosti kosina i u bujicama. Takođe će se nastaviti neorganizovano i nekontrolisano posjećivanje područja, što predstavlja rizik od različitih negativnih uticaja na životnu sredinu zbog nepostojanja osnovne infrastrukture i zaštitnih režima (otpad, oštećenje vegetacije, neuređeno kupalište, opasnost od požara, itd). Opasnost od požara ostaje na postojećem nivou, jer nema predviđenih zaštitnih mjera za sprječavanje i zaštitu od požara.

6.3. Identifikacija uticaja

Iz prethodnog teksta ističu se pogođene oblasti na koje direktno utiče Plan kao i one na koje indirektno utiče. U sljedećim poglavljima su date indikativno karakteristike životne sredine pogođenih oblasti, povezani problemi i njihovi potencijalni uticaji. Obuhvaćeno je sljedeće:

- Ključni uticaji na biodiverzitet
- Uticaj na hidrografsku mrežu
- Uticaj na kvalitet vode
- Uticaj na kulturnu baštinu
- Geološko-hidrološka pitanja
- Uticaj na pejzaž

6.3.1. Biodiverzitet

Direktan uticaj zbog uništenja staništa

- U oblasti direktnog zahvata objektima predviđenim Planom će biti uništena staništa biljnih vrsta i kopnenih životinjskih vrsta. Ovo je ozbiljnije za životinjske vrste sa malom mobilnošću i za biljne vrste. U nekim slučajevima, u blizini ne postoji odgovarajuće stanište za vrste koje će biti u mogućnosti da migriraju.

- Na strminama i obroncima, može se zasijecanjem u teren prouzročiti pronicanje vode u masu, što može u određenim uslovima rezultirati erozijom okolnog zemljišta ili destabilizacijom kosina.
- Napuštanje staništa zbog većeg prisustva čovjeka, uglavnom zbog buke. Međutim neke vrste mogu se suviše približiti turističkom naselju zbog hrane koja jim postaje lako pristupačna. Mortalitet većih vodenih organizama, kao što je riba, u sudaru sa turbinama.
- Košenje i đubrenje skijaških površina može menjati karakter staništa do te mjere, da postaju za neke vrste potpuno neprihvatljiva

Indirektan uticaj na životne vrste kroz promjene u mreži ishrane

- Promjene u dinamici voda mogle bi se dešavati na većim vodnim tijelima, prije svega jezerima Durmitora kojih ima relativno puno. Ako bi se ispuštanjem otpadnih voda u jezera nastavilo, menjala bi se sedimentacija i sadržaj kiseonika, pa će se uticati na alge i beskičmenjake, uzrokujući promjene u lancu ishrane. U jezerima može doći do smanjenja raznovrsnosti beskičmenjaka uslijed zamućivanja. Sve to može imati kumulativni efekat ne samo na predatorske vrste, već i na više nivoe u lancu ishrane, npr. čaplje, čigre, kormorane.

Uslijed nedostatka podataka i donekle kontraindikacija, teško je direktno pokazati koje vrste i/ili staništa će biti pogođeni u toj mjeri da se uticaj može procijeniti kao ugrožavanje brojnosti populacije ili opasnosti od njihovog potpunog nestanka. Međutim, na osnovu podataka i iskustva može se procijeniti da će vjerovatno najviše stradati slijedeće vrste:

- Flora i fauna na padinama gdje će se nalaziti skijaške staze, uz druge endemske vrste biljaka koje predstavljaju ostatke flore ledenog doba i zbog toga su rijetke, i ptice koje se gnijezde u oblasti.
- Vrste beskičmenjaka na jezerskom odnosno riječnom, sa kumulativnim efektom na riblju populaciju

Kao zaključak, vjerovatno je da će biodiverzitet zahvata biti izložen uticaju i mada se ne može predvidjeti u kojoj mjeri, trebalo bi primijeniti princip predostrožnosti. Uticaj na biodiverzitet bi se mogao osjetiti i na međunarodnom nivou kod ptica selica. Postoji još i ograničen uticaj na migratorne obrasce ptica, jer one često koriste jezera na godišnjem letu prema jugu.

Režim malih voda većine vodotoka u Crnoj Gori nije povoljan za razvoj ribljeg fonda. I veliki vodotoci presušuju (Morača prije Zete), ili su protoci rijeka u doba malovođa izrazito mali. U pogledu kvaliteta voda generalno se može reći da su uslovi povoljni za razvoj riba, mada ima i određenih lokaliteta sa lošijim kvalitetom.

6.3.2. Uticaji na hidrografsku mrežu

Razumijevanje hidroloških uslova u ukupnom slivnom području je od velikog značaja za SPU, između ostalog zbog toga što su posljedice po životnu sredinu i socioekonomske posljedice zahvatanja rijeke tijesno vezane za protoke vode u samoj projektnoj oblasti rijeke Komarnice i na nivoe vode i horizontalno kretanje vode.

Značajan princip Okvirne Direktive EU o vodama (WFD) je vezan za hidromorfološke elemente kvaliteta vodnih tijela. Stoga će bilo kakav zahvat u vodotoke, a radi se o jakim izmjenama vodnih tijela kada je riječ o stvaranju zaliha vode za vještačko zasniježavanje, shodno Direktivi, prouzrokovati pogoršanje obzirom na sadašnje stanje. Imajući u vidu ovaj princip, smatra se da će zahvati u vodna tijela Durmitora imati

negativan uticaj na hidromorfološke elemente kao i kvalitet vode, a tu se uzima u obzir i stanje živog svijeta.

6.3.3. Uticaji na kulturnu baštinu

Postoji potencijalni rizik ugrožavanja kulturne baštine. Do sada nijesu bili evidentirani spomenici kulture.

6.3.4. Geološki i hidrogeološki aspekti

Zona potencijalnog klizišta u zoni akumulacije nije poznata. Ukoliko postoji sumnja, da takvo stanje ne postoji onda će istraživanja vršiti Investitor.

6.3.5. Uticaj na pejzaž

Durmitorska cjelina sa okruženjem dugo je poznata i priznata kao posebna pejzažna tačka interesovanja, koja je prikazana i u Nacionalnom prostornom planu Crne Gore. Svaki zahvat će uticati na ovu pejzažnu jedinicu i ona će biti predmet detaljne vizualne procjene i procjene uticaja na pejzaž.

Faktori koji se uzimaju u obzir od strane nadležnih organa za planiranje i subjekata koji realizuju projekat su u svakom slučaju novog projekta u prirodi brojni. To su položaj, forma i proporcija, materijali, istorijski razlozi i opšti standardi projektovanja. Subjekti koji realizuju projekat moraju uzeti u obzir okruženje i postojeći položaj naselja, i poziciju, kako bi se integrisao projekat i zaštitili pristupni putevi trase koje koriste lokalne zajednice.

Pored toga, okruženje i postojeći pejzaž su veoma bitan dio projekta: Veoma je bitno voditi računa o ovim pejzažima, jer oni doprinose ukupnoj ljepoti i osjećaju zadovoljstva naseljem, kao i očuvanju baštine okolnog kraja.

Za infrastrukturu turističkih kapaciteta je takođe značajno uređenje pejzaža. Projektovanje pejzaža u tom kontekstu ne može u potpunosti sakriti nepoželjne objekte, ali pažljivo osmišljeno uređenje pejzaža može zakloniti elemente takvih projekata koji nijesu naročito lijepog izgleda.

6.4. Identifikacija i procjena uticaja

Obradivač je sagledao kriterijume održivosti iz Zakona o SPU Crne Gore, Nacionalni Prostorni Plan i Nacionalnu Strategiju Održivog razvoja i uporedio ih u odnosu na ciljeve SPU. Potencijalne konfliktne oblasti nastaju kada se upoređuju kriterijumi održivosti u odnosu na ekonomske ciljeve i kada se upoređuje ekonomski rast sa ekološkim ciljevima.

Identifikacija uticaja kao posljedice realizacije PPPN Durmitor, ukupnih i nizvodnih efekata je procijenjena korišćenjem metode koja je propisana crnogorskim Zakonu o SPU, odgovarajućim evropskim direktivama i principima OECD. Sljedeća tabela xx prikazuje mrežu uticaja. Uticaj u mreži prezentovan je na sjecištu segmenata životne sredine, prikazanih vertikalno i elemenata zahvata u prostoru koji su predstavljeni horizontalno.

Različite vrste uticaja mogu se definisati kao:

1. Neposredan uticaj koji se utvrđuje ako se planom predviđa djelovanje u životnoj sredini, koji ima neposredan uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine na teritoriji plana. Utvrđeno područje

neposrednog uticaja zavisi od konstatacija na terenu, detaljnih podataka o sprovođenju zahvata u životnu sredinu i ostalih značajnih okolnosti.

2. Daljinski uticaj koji se utvrđuje ako se sa planom predviđa djelovanje u životnoj sredini sa uticajima, koji nisu neposredna posljedica sprovođenja plana, nego su posljedica udaljenog izvornog uticaja ili kao posljedica posrednih uticaja (primjer: zahvat u životnoj sredini koji promijeni mirnoću vode i na taj način utiče na ekološko stanje močvare u blizini).
3. Kumulativni uticaj koji se utvrđuje ako se planom predviđa djelovanje u životnoj sredini, koji ima nebitan uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine, ali ima zajedno sa ostalim postojećim zahvatima u životnoj sredini ili sa zahvatima koji su tek planirani odnosno u sprovođenju na osnovu drugih planova, velik uticaj na izabrane indikatore stanja životne sredine; ili ako ima više pojedinačno nebitnih uticaja na životnu sredinu istog ili više zahvata istog plana udružen uticaj, čiji zbirni efekat na izabrane indikatore stanja životne sredine više nijesu nebitni.
4. Sinergijski uticaj koji se utvrđuje ako se sa planom predviđa zahvat u životnu sredinu sa uticajima koji su u cjelini veći od zbira pojedinačnih uticaja. Sinergijski uticaji se pogotovo utvrđuju u slučajevima, kada se količina uticaja na habitate, prirodne resurse ili urbanizovana područja približi kapacitetu kompenzacije tih uticaja.
5. Stalni uticaj predstavlja uticaj, koji ostavlja trajne posledice.
6. Privremeni uticaj predstavlja uticaj privremenog karaktera.

S obzirom na prirodu zahvata detaljnije je izložena i vrednovana vremenska priroda uticaja (privremeni i stalan uticaj), prostorna karakteristika uticaja (neposredan i udaljen uticaj), kao i kumulativne i sinergijske karakteristike uticaja.

Pri procjeni uticaja na životnu sredinu uključeni su sljedeći činioci: vazduh i klima, zemljište, voda, biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet, zaštićena prirodna dobra, buka, otpad, emitovanje svjetlosti, društvena sredina, pejzaž i kulturno-istorijska baština.

Zbog prirode zahvata takođe nijesu vrednovani uticaj na vibracije i jonizirajuću radijaciju, jer sprovođenje Plana nema značajnih uticaja na te činioce životne sredine.

Tabela 6.1: Kratak pregled uticaja za HE ukupno

PARAMETAR	lokacija	opseg	veličina/ intenzitet	vjerovatnoća	učestalost	reverzibilnost	trajanje / stalnost	kumulativni / sinergijski efekti	negativni / pozitivni/ mješovito
POPULACIJA	M	R	4	6	1	2	BO	C	Po
ZDRAVLJE	L	L	3	5	2	1	ST	C	M
ZAPOSŁJENJE/ EKONOMSKE AKTIVNOSTI	M	N	4	4	2	1	I	C	Po
INFRASTRUKTURA	H	R	6	6	1	2	BO	C	Po
FLORA / FAUNA	H	I	6	7	2	2	BO	C	Ne
KORIŠĆENJE ZEMLJIŠTA/TLA	H	R	4	6	1	1	LT	C	M
GEOLOGIJA/ SEIZMIKA	L	R	3	4	2	2	BO	C	Ne
VODA / DRENAŽA	L	I	6	7	2	1	LT	C	M
VAZDUH	L	L	1	5	2	1	I	NC	Ne
KLIMA	L	L	1	4	2	1	ST	NC	M
MATERIJALNA IMOVINA	M	R	4	5	1	2	BO	NC	M
KULTURNA BAŠTINA	L	N	4	5	2	2	BO	NC	Ne
PEJZAŽ	H	N	6	7	1	1	LT	NC	M

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Legenda za gornju tabelu

LOKACIJA	Mala osjetljivost L		Umjerena osjetljivost M			Velika osjetljivost H	
OPSEG	Lokalni L	Opštinski M	Regionalni R	Nacionalni N		Međunarodni I	
VELIČINA/ INTENZITET	Bez uticaja 1	Veoma malo 2	Malo 3	Umjereno 4	Veliko 5	Prihvatljiv o uz mjere ublažavanj a 6	Neprihvat- ljivo 7
VJEROVATNOĆA	Izuzetno malo vjerovatno 1	Veoma malo vjerovatno 2	Malo vjero- vatno 3	Podjednaki izgledi 4	Vjerovatn o 5	Veoma vjerovatno 6	Gotovo sigurno 7
UČESTALOST	Događaj koji se dešava samo jednom 1				Događaj koji se ponavlja 2		
REVERZIBILNOST	Reverzibilni efekti 1				Ireverzibilni efekti 2		
TRAJANJE/STALNOST	Trenutno I	Kratkoročno ST		Srednje M		Dugoročno LT	
KUMULATIVNI/ SINERGETSKI EFEKTI	Bez kumulativnih efekata NC				Kumulativni efekti vjerovatni C		
NEGATIVNI/ POZITIVNI/ MJEŠOVITI	Pozitivni Po		Mješoviti M			Negativni Ne	

BO - Bez odgovora

Ciljevi SPU su procijenjeni u odnosu na PPPN kako bi se predložio obim mjera za ublažavanja uticaja i unapređenja projektnih karakteristika. Ovo je kratko navedeno u Tabeli xx koja slijedi.

Tabela 6.2: Rezultati ocjene SPU ciljeva u odnosu na PPPN

Br.	Ciljevi, opis	Vrijednost	Potrebne mjere ublažavanja	Mjere unapređivanja
1	Potsticaj rasta društvenog proizvoda	‘++’	/	Da
2	Povećanje mogućnosti za zapošljavanje	‘+’	/	Da
3	Očuvanje/Održanje postojećih izvora prihoda	‘+’	/	Da
4	Unapređenje kvaliteta života	‘0’	Da	Ne
5	Očuvanje historijskih spomenika, kulturnog identiteta, itd.	‘0’	Ne	Da
6	Unapređivanje /očuvanje lokalnih objekata /pejzaža	‘-’	Da	Da
7	Smanjenje emisije gasova staklene bašte	‘-’	/	/
8	Biodiverzitet	‘-’	Da	Ne
9	Zaštita postojećih prirodnih zaštićenih oblasti	‘0’	Da	Da
10	Uspostavljanje upravljanja područjem	‘++’	Da	/
11	Minimalno smanjenje/ublažavanje gubitka poljoprivrednog zemljišta	‘0’	Ne	/
12	Održavanje adekvatnog korišćenja mineralnih resursa	‘0’	Ne	/

Sistem vrednovanja

‘++’ Jako pozitivan uticaj između SPU Ciljeva i DPP-a

‘+’ Korisni uticaji između SPU Ciljeva i DPP-a

‘0’

‘-’ Negativan uticaj između SPU Ciljeva i DPP-a

‘--’ Jako negativan uticaj između SPU Ciljeva i DPP-a

6.5. Rizici za životnu sredinu

Član 15 zakona o SPU u tački 3 navodi da je potrebno da budu utvrđene oblasti koje će vjerovatno biti izložene značajnom riziku i da je potrebno da budu identifikovane njihove karakteristike. Pored toga tačka 4 zahtjeva identifikaciju postojećih problema sa aspekta životne sredine vezano za plan, naročito vezano za oblasti od posebnog značaja za životnu sredinu, kao što su staništa biljaka i vrste životinja sa aspekta njihovog očuvanja, naročito zaštićene oblasti i nacionalni parkovi.

Postoji razlika između rizika i problema koji mogu uticati na SPU za projektni zahvat. Rizici su vanjski uticajni faktori na koje se ne može uticati, dok su problemi čimbenici koji su interni za plan i stoga mogu biti ublaženi adekvatnim mjerama i aktivnostima.

Rizici su definisani kao oblasti na koje mogu uticati događaji uzrokovani (eksternim) faktorima rizika. Ovo daje značajan doprinos razumijevanju na koji način može projekat uticati na uslove života ljudi i njihovo dobro stanje kao i životnu sredinu u cjelini. Zbog toga je veoma važno da sve zainteresovane strane, uključujući javnost, imaju mogućnost da učestvuju u odlukama koje bi mogle imati značajniji uticaj na kvalitet života i izdržavanje. Na ovaj način će se postići pravedne odluke.

7. PREKOGRANIČNI UTICAJI

7.1 Uvod

Govoreći uopšteno, kada se radi o zaštiti životne sredine i administrativnim podjelama, treba imati na umu, da problemi ne prepoznaju granice, te da je posljedično, za efikasno rješavanje problema neophodno osigurati trajnu, blisku, i po mogućnosti institucionaliziranu prekograničnu saradnju.

Proces formiranja upravljačkih tijela i donošenja planova upravljanja za svako zaštićeno područje prirode pratiće proces revizije statusa, kategorije zaštite i granica postojećih zaštićenih područja prirode, kao i stalni proces revizije spiska zaštićenih vrsta biodiverziteta.

Proširivanje granica Nacionalnog parka Durmitor i predloženih regionalnih parkova Bioč, Maglić i Volujak u cilju njihovog povezivanja sa Nacionalnim parkom Sutjeska u BiH, i stvaranja prekograničnog zaštićenog područja, kojim se može upravljati kao jedinstvenim područjem, smatra se odgovarajućim rješenjem.

Prekogranični uticaj zbog realizacije PPPN Durmitor nije evidentiran na nijednom segmentu prirode. Ova konstatacija se temelji na analizi rizika, prije svega požara ali i rizika izazvanih tehnološkim nesrećama. O oba ova vida mogućih uticaja treba se pobrinuti ne samo u kontekstu prekograničnog prostora već prevashodno u smislu smanjenja rizika u samom području zahvata Plana.

7.2. Rizik od vatre i požara

Požari su oduvijek predstavljali veliku opasnost za život ljudi i njihova dobra. Takođe, preko izvjesne granice, vatra i požari mogu igrati i veoma važnu ekološku ulogu.

Vremenom, sve veća učestalost prisutnosti čovjeka po pravilu stalno uvećava vrstu i broj požara, koji se sve više koncentrišu u naseljenim područjima, pogađajući proizvodno-industrijske tako i poljoprivredne zone.

Dakle, požari predstavljaju opasnost koja pogađa ne samo šume nego i druge sektore, pogotovu u uslovima nepostojanja normi i standarda.

Inače, tekuće manifestacije uticaja globalnih klimatskih promjena (ispoljavaju se su kroz šumske požare i njihovu propagaciju na prostore kontinentalnih razmjera tj. kako se to dramatično demonstriralo u ljeto 2004., ne samo u Evropi) upućujući na međunarodnu organizaciju prevencije i pripremljenosti.

U odnosu na opasnost pojave šumskih požara može se konstatovati da se na teritoriji Crne Gore izdvajaju: Područje umjerene požarne ugroženosti (šume hrasta, graba i drugih lišćara) obuhvata planinsko područje opština: Šavnik, B. Polje, Berane i Kolašin.

Područje povećanog požarnog rizika – jugozapadni i zapadni dio (kulture četinara) obuhvataju područja opština: Pljevlja, Žabljak, Mojkovac, Andrijevica, Rožaje, Berane, B.Polje, Plav, Kolašin, Šavnik i Plužine.

Područje visokog požarnog rizika koje obuhvata južnu i srednju regiju tj. područja opština: Ulcinj, Bar, Budva, Kotor, H.Novi, Cetinje, Danilovgrad, Nikšić i Podgorica.

Opšti i lokalni klimatski faktori imaju primarni značaj u stvaranju povoljnih uslova za pojavu i širenje šumskih požara. Na stepen ugroženosti šuma od požara u velikoj mjeri utiče sastav šumskog pokrivača po vrstama drveća i uzgojnim oblicima. Četinarske šume su u daleko većoj mjeri ugrožene nego lišćarske. U okviru četinarskih šuma u najvećoj mjeri su ugrožene čiste kulture crnog i bijelog bora, a u nešto manjoj kulture smrče. Kod lišćarskih kultura najviše su ugrožene čiste sastojine hrasta.

Sve veća otvorenost šumskih prostora omogućava povećano prisustvo ljudi (turista, izletnika, sakupljača ljekovitog bilja i šumskih plodova), što neposredno utiče na povećanje učestalosti pojave šumskih požara – bilo zbog njihove nepažnje ili, pak, zbog zlonamjernog podmetanja

Područje visokog požarnog rizika odlikuje se: (1) postojanjem industrijskih, saobraćajnih, hotelsko-turističkih i dr. objekti koji po zahtjevnosti svojih instalacija spadaju u kategoriju visoko požarno ugroženih objekata, (2) velikim brojem turista u vremenu ljetne turističke sezone što znatno usporava komunikaciju vatrogasnih i drugih vozila do mjesta intervencije i (3) evidentnim nedostatkom ili nedovoljnim pritiskom vode u mreži tokom ljetnih mjeseci.

Pored ostalog, šumski požari (visoki i prizemni) izazivaju teške poremećaje biološke ravnoteže u šumskim ekosistemima, što ima za posljedicu masovne pojave biljnih bolesti i insekata kao sekundarnih štetočina.

Blagovremeno preduzimanje odgovarajućih mjera zaštite šuma od požara je osnovni preduslov za smanjivanje učestalosti pojave požara, opožarenih površina, ekonomskih i ekoloških šteta, kao i za očuvanje postojećeg šumskog fonda, što je u primjeru durmitorskog područja takođe prekogranično pitanje. Ostvarenje ovog cilja u velikoj mjeri ovisi od efikasnosti službe osmatranja i obavještanja te stepenom obučenosti i opremljenosti ekipa za hitne intervencije i vatrogasnih jedinica, a manje je prostorno-plansko pitanje.

7.3. Tehnološki rizici i nesreće

Kod rizika od raznih industrijskih i tehničko-tehnoloških akcidenata, prije svega, mora se poći od postojećeg stanja, uz identifikaciju objekata i sadržaja kao potencijalnih zagađivača životne sredine, kao i uz predviđanje mogućih opasnosti nastojati na utvrđivanju rizika od istih. U tom smislu, imaju se, prije svega, u vidu:

- Rizici od zagađivanja vazduha opasnim i kancerogenim materijama;
- Rizik od zagađenja površinskih i podzemnih voda, posebno rizik od zagađenja izvorišnih zona voda za piće raznim otpadnim vodama ili opasnim materijama;
- Rizik od zagađivanja tla deponovanim čvrstim i opasnim otpadom ili akcidentnim zagađivanjima.

Opasne materije - čvrste, tečne i gasovite materije svrstavaju se u devet klasa : eksplozivne materije, predmeti punjeni eksplozivnim materijama, sredstva za paljenje, vatrometni predmeti i drugi predmeti, zbijeni gasovi, gasovi pretvoreni u tečnost i gasovi rastvoreni pod pritiskom, zapaljive tečnosti, zapaljive čvrste materije, materije sklone samopaljenju, materije koje u dodiru sa vodom razvijaju zapaljive gasove, oksidirajuće materije, otrovi, zarazne materije, radioaktivne materije, korozivne (nagrizajuće) materije, ostale opasne materije.

Inače, kod određivanja lokacije novih objekata (u kojima se manipuliše opasnim materijama...) predviđena je Utvrđivanje (Procjena) mogućih rizika po životnu sredinu i zdravlje stanovništva, a za već postojeće objekte Utvrđivanje (procjena) aktuelnih rizika, koja zavisi od vrste objekata, od dužine izloženosti riziku toksičnosti ili drugom hazardu od već postojećih objekata odnosno tehnologija (na pr. zagađenje podzemnih voda, i dr.)

Tehničko-tehnološki, a naročito industrijsko-hemijski akcidenti, odnosno rizik od istih, po pravilu su uvijek i/ili najčešće povezani sa ljudskim aktivnostima i zbog dimenzija često se mogu ispoljiti uticajem preko granica. Posebno, svaka industrijska proizvodnja podrazumijeva seriju raznih operacija kao što su: transport, skladištenje, korišćenje i upotreba, te prerada odnosno proizvodnja supstanci sa visokim potencijalom rizika po ljude i životnu sredinu.

Rušenje brana na akumulacijama, veliki odroni i obrušavanje zemljišta, havarije nuklearnih elektrana, požari većih razmjera, eksplozije, rudarske pa i saobraćajne nesreće – mogu da ugroze život, materijalna dobra i zdravlje ljudi u većem obimu. Posljedice tehnoloških nesreća u znatnoj mjeri mogu se preduprijeti

i/ili smanjiti odnosno potpuno spriječiti adekvatnim planskim pristupom kao i dobrom organizacijom zaštite i efikasnim aktiviranjem ljudskih, naučnih i ostalih potencijala.

Preventivno djelovanje u zonama gdje su moguće ne samo prirodne nepogode odnosno katastrofe nego i tehničko-tehnološke havarije – mora da postane sastavni dio razvojne politike i privređivanja, upravljanja privrednim i društvenim resursima, naučnog stvaralaštva i tehničko-tehnološkog razvitka.

Sve urbane sredine koje imaju objekte, tehnologije i materijale koji predstavljaju rizik, moraće da predvide mjere i donijeti planove kojima bi se spriječilo da ne dođe do nesreće, šteta i katastrofa. Ovo pitanje je stvar Procjene uticaja na životnu sredinu, zato se ovdje daje samo osvrt u kontekstu analize prekograničnog uticaja. Postoji veoma mala vjerovatnoća, da će se na durmitorskom području ostvariti tehnologija većeg rizika, a pojava prekograničnog uticaja zbog havarije još je manje vjerovatna. Ukoliko bi se nesreća dogodila, industrija mora imati gotova rješenja i planove koji ubrzavaju otklanjanje posljedica i smanjuju njegove negativne efekte.

Opasnost od tehničko-tehnoloških akcidenata se posebno uvećava u vanrednim prilikama kakve izazivaju zemljotresi, drugi prirodni hazardi, pa čak i ratni uslovi, o čemu se mora voditi računa u svim fazama planiranja, projektovanja, korišćenja i održavanja objekta predviđenih predmetnim Planom.

8. MJERE SPRJEČAVANJA, SMANJENJA I OTKLANJANJA NEGATIVNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

U ovom poglavlju su za svaki procijenjeni uticaj definisane mjere predviđene u cilju sprečavanja i ograničavanja, smanjenja ili otklanjanja, u najvećoj mogućoj mjeri, bilo kog značajnog negativnog uticaja, odnosno uvećanja pozitivnih uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu do koga dovodi realizacija plana. Pri tome su definisani vremenski okvir i nosilac sprovođenja tih mjera, kao i način i nosilac praćenja uspjehnosti sprovedenih mjera.

U daljem tekstu slijedi tabela sa mjerama i preporukama za sprečavanje i ograničavanje negativnih, odnosno uvećanja pozitivnih uticaja, i ostvarivanje ciljeva zaštite i unaprjeđenja životne sredine.

Zaštita i unapređenje životne sredine ostvariće se poboljšanjem njenog ukupnog kvaliteta, posebno njenih osnovnih elemenata: vazduha, vode, zemljišta i živog sveta. Ovaj cilj ostvariće se sprovođenjem mjera koje se mogu grupisati na slijedeći način:

A. Pravno-normativne mjere: donošenje opštih pravno-normativnih akata o zaštiti i unapređenju životne sredine, kao i programa zaštite, a u vezi sa tim postupaka sankcionisanja u slučaju nepoštovanja zakona; izrada programa zaštite životne sredine na području Plana; uspostavljanje mjernih punktova i uslova praćenja zagađivača; zabrana i ograničavanje izgradnje objekata koji nijesu dobro prihvaćeni u lokalnoj sredini;

B. Tehničko-tehnološke mjere: izbor odgovarajućeg tehnološkog procesa u turističkim zonama u skladu sa zahtjevima i uslovima zaštite životne sredine i zaštite prirode, kao i ugradnja, kontrola upotrebe i održavanja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, selekcioniranog zahvata otpada;

C. Prostorno-planske mjere: pravilan izbor lokacije skijališta (smučarskih staza i žičara), rasporeda objekata i aktivnosti u okviru planiranih hotelskih kompleksa (resorta) uz uvažavanje mikrolokacijskih karakteristika predmetnih lokacija; ovdje se naglašava *Procjena uticaja na životnu sredinu* kojima će se procenjivati projektna rešenja u odnosu na zahtjeve životne sredine.

D. Ekonomske mjere: obezbeđivanje finansijskih sredstava radi ostvarivanja ciljeva zaštite životne sredine planskog područja kroz naplatu "ekološke takse", naknade zauzimanja građevinskog zemljišta, i pomoći državnih i međunarodnih donacija i kredita usmjerenih ka očuvanju životne sredine planskog područja.

Sprovođenje mjera zaštite životne sredine uticaće na smanjenje rizika od zagađivanja i degradacije životne sredine, kao i na podizanje kvaliteta životne sredine, što će se odraziti i na podizanje sveukupnog kvaliteta na području PPPN Durmitor.

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Segment	Mjere i preporuke za sprečavanje negativnih uticaja na životnu sredinu	Nosilac sprovođenja
Vazduh i klima	<ul style="list-style-type: none"> - Potrebno je obezbjediti što manje emisije u vazduh zbog zemljanih radova i upotrebe mehanizacije tokom uklanjanja postojećih objekata i uređivanja i gradnje turističkog kompleksa i prateće infrastrukture. - Prema potrebi se sistemom prskalica ograničava količina prašine na gradilištu, pogotovo u ljetnim mjesecima. - Tokom uređivanja i gradnje koristi se savremena i tehnički ispravna mehanizacija i vozila, čije emisije u vazduh su svedene na minimum i u okviru dozvoljenih vrijednosti. Vozila se po gradilištu sporo kreću (ograničenje brzina kamiona na 15 km/h) - Na području planske obrade koriste se vozila na električni pogon. Takođe, ostali pogoni neka budu električni ako je to moguće. Zabranjuje se upotreba nafte i njenih derivata, ali se prihvata čistije pogonsko gorivo, biopetrol ili slično. - Za osiguranje racionalne potrošnje energije obavezno je projektovanje energetske efikasne zgrade (toplotna izolacija, lokacija i orijentacija zgrade, itd) - Na zgradama se postavljaju postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora (sunce), koja će se koristiti za vlastite potrebe. - Za toplu vodu i grijanje bazena kod kućnih sistema dopunski se koriste solarni kolektori. Kad je to moguće, višak toplote iz drugih procesa se koristi za predgrijavanje tople vode za objekte i vode u bazenima. 	Investitor
Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> - Tokom faze čišćenja zemljišta, površinski slojevi (humus) moraju se sačuvati radi budućeg ponovnog korišćenja kod sanacije i rekultivacije, kao i uređenja zelenih površina. Površinski slojevi ne smiju se odlagati na dubini većoj od 2 metra jer će u tom slučaju izgubiti svoj biološki kvalitet. Ni pod kojim uslovima ne smiju se miješati sa iskopom. Njihov kvalitet mora se održavati sijanjem mahunastih biljaka da bi se obogatio sadržaj azota i zalihe zaštite od erozije. - Za smanjenje rizika od erozije potrebno je u najvećoj meri ograničiti odstranjivanje vegetacionog pokrivača, a otkrivene površine što prije sanirati i rekultivirati, što se izvodi ponovnim korišćenjem skinutih površinskih slojeva, kao i pošumljavanjem i zatavljenjem neposredno nakon završetka radova. Na najkritičnijim tačkama primjenjuje se i privremeno pokrivanje zemljišta slamom ili brzo-rastućom vegetacijom. - Za smanjenje rizika od erozije potrebno je organizovati gradnju u fazama na način, da se gradnja na nekom zaključenom području završi prije otvaranja gradilišta sljedeće faze. - Za smanjenje rizika od erozije takođe je potrebno usmjeravanje i usporavanje površinskog oticanja atmosferskih voda sa otkrivenih površina i gradilišta. Za izvođenje radova potrebno je odabrati najbolji period kako bi se ograničio rizik od erozije (izbjegavati kišnu sezonu). 	Investitor

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> - U slučaju formiranja erozionih žarišta neophodno je odmah sprovesti sanaciju zemljišta i uspostaviti autohtonu vegetaciju. - Građevinska mehanizacija i transportna vozila, koja moraju biti tehnički besprijeckorna, snabdijevaju se gorivom na lokacijama namijenjenim za tu svrhu. U slučaju razlivanja opasnih materija iz mehanizacije odmah je potrebno sanirati zagađenu lokaciju. Gradilište mora imati mjesto za skladištenje opasnih materija koje je opremljeno na odgovarajući način. Potrebno je osigurati pravilno rukovanje mazivima, gorivom i rastvaračima putem sigurnog skladištenja, pravilan utovar goriva i održavanje opreme. Opasni otpad predaje se ovlaštenim organima za sakupljanje opasnog otpada. - Kod projektovanja objekata se u najvećoj mogućoj mjeri prati konfiguracija terena na način, da je zahvat u zemljište što manji. - Nakon završetka radova neophodno je dovesti područje gradilišta u prvobitno stanje. Skinuti površinski slojevi moraju se obnoviti i ponovo rastrti preko oblasti koja je korišćena za gradilište. - Zahvate u vodotoke potrebno je ograničiti na najmanju moguću mjeru. Prije zahvata potrebno je definisanje osjetljivih sektora (biodiverzitet, ekološki turizam...). Eventualna protiveroziona zaštita sprovodi se na način, koji nije uništavajući za biodiverzitet najvrjednijih dijelova obale i dna. - Potrebno je obezbjediti odgovarajuće skupljanje, odvođenje i prečišćavanje otpadnih voda, kao i atmosferskih voda iz voznih površina. - Potrebno je obezbjediti kontrolisanu odvodnju i poniranje atmosferskih voda u svrhu sprečavanja rizika od erozije zemljišta. Takođe, potrebna je kontrola stanja zemljišta ne mjestu poniranja atmosferske vode u zemljište zbog eventualnog formiranja erozijskih žarišta. 	Investitor
Vode	<ul style="list-style-type: none"> - Posebna pažnja potrebna je kod radova u vodotocima i kod neposrednih zahvata u jezerski akvatorij, u cilju svođenja rizika od neposrednog zagađenja površinske vode na minimum. - Tokom gradnje zabranjeno je deponovanje materijala iskopa u vodna tijela. - Na gradilištu je potrebno osigurati kompaktni nepropustivi sloj na parkirnim površinama, površinama namijenjenih za čuvanje i točenje goriva, u mehaničkim radionicama, u privremenim skladištima otpada, itd. - Građevinska mehanizacija i transportna vozila, koja moraju biti tehnički bespreckorna, snadbjevaju se gorivom na lokacijama namijenjenim za te svrhe. U slučaju razlivanja opasnih materija iz mehanizacije odmah je potrebno sanirati zagađeno mjesto. - Potrebno je obezbjediti odgovarajuće skupljanje i odvođenje atmosferskih voda sa kolovoza i ostalih voznih površina. Atmosferske vode se skupljaju u bazenima sa uljnim separatorima, koji se koriste za prečišćavanje vode od mulja, otpada i zagađivača prije ispusta u prirodni recipijent. Potrebna je redovna kontrola uljnih separatora i njihovo pražnjenje. - Otpadne komunalne vode iz turističkog kompleksa potrebno je sakupljati i odvodnjavati u kanalizaciju. - Potrebno je poštovanje maksimalnih dopuštenih koncentracija opasnih i štetnih materija u otpadnim vodama koje se smiju ispuštati u recipijent ili u javnu kanalizaciju prema <i>Pravilniku o kvalitet otpadnih voda i načinu njihovog ispuštanja u javnu kanalizaciju i prirodni recipijent (Sl.list RCG 10/97, 21/97)</i>. 	Investitor

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Vode	<ul style="list-style-type: none"> - Prije ispusta otpadnih voda u kanalizacioni sistem potrebno je predvidjeti predtretman i separatore masti za veće restorane i hotelske kuhinje. - Atmosferske vode sa krovova i izgrađenih površina potrebno je voditi preko hvatača pijeska u prirodni recipijent (zemljište). - Sprovoditi se mjere za maksimalno racionalnu potrošnju vode za piće: sprečavanje gubitaka vode u sistemu, recikliranje upotrebljene vode, skupljanje kišnice koja se upotrebljava za zalivanje ili kao požarna voda, upotreba vode za bazene, itd. - Potrebno je obezbjediti dovoljne kapacitete požarne vode, uključujući i odgovarajuću razmještenost izvora požarne vode. - Separatno prikupljanje upotrebljenih voda - potrebno imati na umu pri izgradnji svih objekata; - Očuvanje kvaliteta voda prema zahtjevanim klasama vodotoka u skladu sa Uredbom o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda ("Sl. list Crne Gore", br.02/07); u tom smislu se, za rijeku Taru i pritoke zahtjeva A1, S, I (I klasa) kvaliteta voda; - Izgradnja sanitarno-higijenskih nepropusnih jama u seoskim naseljima za evakuaciju komunalnih otpadnih voda u cilju očuvanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda; - Izgradnja kanalizacione mreže u gradskim naseljima, uz izgradnju gradskog kolektora za odvođenje svih otpadnih voda do budućih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda; - Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u svim gradskim centrima u obuhvatu Plana, kao i - Izgradnja PPOV u turističkim planinskim resortima, - Strogo kontrolisana primjena hemijskih sredstava u poljoprivredi na planskom području u cilju zaštite površinskih i podzemnih voda od zagađivanja; - Kontrola sistema organizacije i rada stočnih farmi s ciljem zaštite podzemnih i površinskih voda od neadekvatnog načina odlaganja čvrstih i tečnih otpadaka; - Sprovođenje restriktivnih mjera u cilju očuvanja voda u izvorišnim područjima gdje se štite vode namijenjene za piće ili u područjima od posebnog prirodnog ili ambijentalnog značaja. 	Investitor
Biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet	<ul style="list-style-type: none"> - Uklanjanje vegetacije potrebno je ograničiti na površine koje su apsolutno neophodne za izgradnju turističkog kompleksa i pratećih objekata. Potrebno je pažljiv odnos prema postojećoj vegetaciji i njeno uklapanje u rješenja kompleksa. Značajno je, da se sječa šume i ostali radovi sa visokim nivoom buke ne sprovedu tokom sezone gniježđenja ptica (od marta do jula). - Potrebno je očuvanje i zaštita područja drvene vegetacije kao veoma značajnog elementa »slike predjela«, koji dominiraju planinskim pejzažom. Zbog ovih razloga gradnja objekata na ovakvim površinama nije dopuštena. Poželjno je uklanjanje osušenih stabala, a novim sadnicama kompenzovati broj osušenih tj. posječenih stabala. - Potrebno je očuvanje i zaštita područja drvene vegetacije kao veoma značajnog elementa »slike predjela«, koji dominiraju planinskim pejzažom. Zbog ovih razloga gradnja objekata na ovakvim površinama nije dopuštena. Poželjno je uklanjanje osušenih stabala, a novim sadnicama kompenzovati broj osušenih tj. posječenih stabala. 	

<p>Biljni i životinjski svijet, staništa i biodiverzitet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Potrebno je očuvanje i zaštita područja drvene vegetacije kao veoma značajnog elementa »slike predjela«, koji dominiraju planinskim pejzažom. Zbog ovih razloga gradnja objekata na ovakvim površinama nije dopuštena. Poželjno je uklanjanje osušenih stabala, a novim sadnicama kompenzovati broj osušenih tj. posječenih stabala. - Takođe je poželjno rasađivanje gustog podmlatka i presađivanje mladica sa površina planiranih za izgradnju objekata za odmor i rekreaciju. - Stabla hortikulturnih četinara koje svojim karakteristikama ne pripadaju ovom prostoru, treba ukloniti. Umjesto njih, potrebno je unijeti nove sadnice koje zadovoljavaju ekološke, estetske i ambijentalne predione kriterijume. - Posebnu pažnju potrebno je posvetiti očuvanju ambijentalnih vrijednosti i autohtonih florističkih elemenata i biljnih zajednica. - Obavezno je zadržavanje i očuvanje stanja vegetacije, gdje je vegetacija pored dekorativne funkcije preuzela i ulogu zaštite protiv erozije. - Sanacija i rekultivacija otkrivenih površina sprovodi se neposredno nakon završetka građevinskih radova. Površinski prekrivač mora biti obnovljen. Za sađenje i zatavljenje upotrebljavaće se odgovarajuće autohtone vrste, koje će svojim korijenjem vršiti funkciju zaštite terena protiv sila erozije. - Sjecišta je potrebno dovoditi u red, jer se na neuređenim sjecištima stvaraju povoljni uslovi za razmnožavanje insekata i gljiva – grane i ovrške izvući van sječišta. - Pri sječi potrebno je panjeve vaditi iz zemlje jer se u tom slučaju onemogućava razmnožavanje ksilofagnih vrsta insekata i fitopatogenih gljiva. - Zabranjeno je loženje otvorene vatre. - Potrebno je izbjegavati sječu zdravih grana donjih etaža kao mjere zaštite od požara, jer se obrezivanjem ovih grana stvaraju povrede koje predstavljaju potencijalno mjesto ulaska štetnih vrsta insekata i fitopatogenih gljiva. - Prioritetno očuvanje najvažnijih i najugroženijih ekosistema kao što su izuzetno rijetki i fragilni ekosistemi planinskih i visokoplaninskih tresava; - Kontrola eksploatacije (Uredba i CITES Konvencija) pojedinih biljnih vrsta sa prirodnih staništa koje se koriste u komercijalne ili kolekcionarske svrhe; - Jasno definisanje i strogo sprovođenje najstrože kaznene politike prema svim oblicima uništavanja i eksploatacije zaštićenih biljnih vrsta; - Kontrola ekstenzivnog stočarstva u nizijskim, brdsko-planinskim i visikoplaninskim područjima čije su negativne posljedice iščezavanje ili osiromašenje kvalitativnog sastava istih; - Izrada programa i konkretnih akcija za reintrodukciju biljnih vrsta na prirodna staništa sa kojih su iščezle; - Kartiranje biljnih vrsta (koristiti međunarodne kriterije i standarde - UTM-mape), posebno vrsta od međunarodnog značaja kao i onih koje su globalno, regionalno ili lokalno ugrožene; - Organizovanje, koordiniranje i započinjanje sprovođenja programa "ex situ" zaštite florističkog diverziteta (botaničke bašte i vrtovi, banke gena, banke sjemena, kultura tkiva i sl.). 	<p>Investitor</p>
---	--	-------------------

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Buka	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovode se mjere zaštite od buke vezane za izbor i upotrebu "tihih" mašina, uređaja, sredstava za rad i transport, tj. primjenom najbolje dostupnih tehnika koje su tehnički i ekonomski isplative. - Upotrijebljene mašine, transportna sredstva i druga oprema moraju biti usklađeni sa propisanim tehničkim standardima koji se odnose na granični nivo buke, a podaci o zvučnoj snazi koju emituju moraju biti označeni na proizvodu u skladu sa posebnim propisima kao i smjernicama i normama Evropske Unije. - Radovi na gradilištu sprovodiće se samo tokom dana, tj. između 7 i 19 sati. U normalnim okolnostima, izbjegavaju se noćni radovi. - Izvori buke se lociraju na način, da se minimalizira širenje buke u prostor tokom njihovog rada. - Sprovode se mjere zaštite od buke vezane za plansko lociranje izvora buke u odnosu na objekte i područja koje treba zaštititi (objekti za smještaj gostiju, park-šuma). Prema potrebi sprovode se i druge moguće mjere zaštite od buke: ograničenja brzine, vegetacijski pojas između izvora buke i objekata za smještaj gostiju, itd. - U naseljenim mjestima dozvoljena je upotreba izvora buke u periodu od 6 do 22 časa, a za elektroakustične uređaje za izvođenje muzike od 9 do 1 čas, pod uslovom da ne prelazi granične vrijednosti nivoa buke. - U izletničkim objektima zabranjeno je korišćenje akustičnih uređaja za izvođenje, odnosno emitovanje muzike i uređaja za oglašavanje (megafon i sl.). 	Investitor
Otpad	<ul style="list-style-type: none"> - Upravljanje otpadom stvorenim tokom sprovođenja Plana vrši se shodno zakonskim regulativama (<i>Zakon o upravljanju otpadom; Sl. list RCG, br. 80/05</i>). - Tokom gradnje i uređivanja hotelskog kompleksa i prateće infrastrukture očekuju se, između ostalog, i veće količine zemljanog materijala i inertnog građevinskog otpada, koji se može ponovo upotrijebiti za gradnju i uređivanje novih objekata ili kod sanacije zemljišta. Sav preostali otpad mora biti transportovan i deponovan na bezbjedan i odgovoran način. Na gradilištu ne smiju ostati gomile materijala ili dijelova objekata. - Otpad koji sadrži opasne materije potrebno je za kraći period čuvati na bezbjednoj lokaciji prema važećim propisima i ustupati nadležnom licu za skupljanje i ponovno korišćenje/reciklažu odnosno deponovanje pojedinih vrsta otpada. - Zabranjeno je ispuštanje otpadnih ulja u vode ili zemljište. Zabranjeno je miješati otpadno ulje tokom sakupljanja ili skladištenja sa drugim opasnim otpadom, uključujući otpad koji sadrži PCB. - Vlasnik otpadnog ulja dužan je da otpadna ulja preda na regeneraciju u bazna ulja prečišćavanjem, a posebno uklanjanjem nečistoća, oksidacionih produkata i dodataka koji su sadržani u tim uljima. Bazna ulja koja nije moguće regenerisati spaljuju se u posebnom postrojenju. Ukoliko vlasnik otpadnih ulja nije u mogućnosti da sam ukloni otpadna ulja dužan je da uništavanje otpadnih ulja povjeri privrednom društvu ili preduzetniku koji ispunjava sve odgovarajuće uslove. - U slučaju incidentnog izlivanja opasnih i toksičnih hemijskih materija ili goriva iz vozila i posljedičnog zagađenja zemljišta, potrebno je postupati po precizno propisanom postupku dekontaminacije i sanacije zemljišta. 	Investitor

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Otpad	<ul style="list-style-type: none"> - Komunalni otpad se sakuplja, tretira i odlaže u skladu sa zakonom i propisima i na način koji odredi nadležni organ jedinice lokalne samouprave. - Otpad je potrebno sakupljati na selektivan način radi reciklaže. Način selekcije i prikupljanja otpada radi reciklaže utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave (lokalni plan upravljanja otpadom). Zabranjeno je miješanje različitih vrsta opasnog otpada i miješanje opasnog sa neopasnim otpadom. - Za prikupljanje čvrstog otpada obezbjeđuju se kontejneri i njihovo periodično pražnjenje od strane nadležne komunalne organizacije. - Transport otpada se obavlja ovlašćeno privredno društvo ili preduzetnik na osnovu dozvole za sakupljanje odnosno transport otpada. Sredstva i oprema, kojima se sakuplja, odnosno transportuje otpad moraju obezbjeđivati sprečavanje rasipanja ili preliivanja otpada i širenje prašine, buke i mirisa. - Proizvođač otpada dužan je da izradi plan upravljanja otpadom, ako na godišnjem nivou proizvodi više od 200 kg opasnog otpada ili više od 40 tona neopasnog otpada (<i>Zakon o upravljanju otpadom, Sl. list RCG 80/05</i>). 	Investitor
Emitovanj e svjetlosti	<ul style="list-style-type: none"> - Osvjetljenje je potrebno regulisati na način koji minimalizira negativni uticaj na ljudi i životinje. - Za osvjetljavanje treba upotrebljavati savremene i tehnički usavršene svetiljke (»potpuno prigušene svetiljke«, koje su niske i usmjerene ka tlu, na način na koji se što manji dio svjetlosti usmjerava u nebo i okolinu). - Zabranjeno je korišćenje svjetlosnih lasera usmjerenih u nebo. - Kod izbora lokacije pojedinačnih izvora svjetlosti uvažava se i faktor širenja svjetlosti u prostoru. 	Investitor
Društvena sredina	<ul style="list-style-type: none"> - Turističke i smještajne kapacitete odnosno broj istovremeno prisutnih gostiju potrebno je ograničiti kapacitetima koji stoje na raspolaganju. Za obezbjeđivanje turizma visokog kvaliteta potrebno je zadovoljiti normative i standarde vezane kako za površine kupališta tako i za druge otvorene površine koje su na raspolaganju gostima. Limitirajući faktor su zelene površine, a preporučuje se površina zelenih, slobodnih, sportskih i rekreativnih površina je oko 100 m² po gostu). - Na cijelom zahvatu saobraćaj treba podrediti pješacima, ali istovremeno obezbjeđiti normalno funkcionisanje svih objekata i sadržaja kao što je snabdijevanje, odvoz otpada, održavanje infrastrukturnih sistema i objekata, sistem zaštite od požara i sve ostale funkcije koje zahtijeva ova vrsta objekata. Osim pješačkih potrebno je urediti i biciklističke staze. - Kulturno-istorijsko nasljeđe i eventualne arheološke lokalitete potrebno je pokušati uključiti u turističku ponudu. - Zbog osobina seizmičnosti područja obavezno je projektovanje aseizmičkih konstrukcija. Posebna pažnja mora biti posvećena izboru i kvalitetu materijala, kao i načinu izvođenja objekata, što je od bitnog značaja za sigurnost i ponašanje objekta, koji su izloženih seizmičkim silama. 	Investitor

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Društvena sredina	<ul style="list-style-type: none">- Na cijelom području turističkog kompleksa potrebno je osigurati odgovarajuće mjere zaštite protiv požara. Potrebno je osigurati odgovarajuće količine požarne vode i njihov raspored. Takođe, potrebno je obezbijediti akcioni nacrt za postupanje u slučaju požara.- Eventualne žalbe lokalnog stanovništva u vezi turističkog kompleksa je potrebno u najvećoj mogućoj mjeri uvažavati u svrhu dobrog odnosa sa javnošću.	Investitor
--------------------------	--	------------

Pejzaž	<p>Izrada pejzažne osnove: 1) provesti inventarizaciju i kategorizaciju pejzaža na osnovu tipizacije 2) identifikovati izvanredno zanimljive pejzaže 3) uspostaviti sisteme kartiranja obilježja pejzaža; 4) procijeniti stanje s identifikacijom ugroženosti i mogućnosti promjena; 5) za svaki identifikovani tip vanrednih pejzaža ili čitavog područja izraditi akcione planove zaštite i unapređenja. Višegodišnji projekt zaštite pejzaža.</p> <p><u>Zelene površine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Potrebno je očuvanje zelene siluete: očuvanje zelenog pojasa i šumskog grebena. - Očuvanje autentičnog pejzaža predione cjeline Durmitor. - Potrebno je maksimalno očuvati i uklopiti postojeće vitalne vegetacije u rješenja novog kompleksa. Očuvanje i zaštita sadnica drveća koji svojim krošnjama dominiraju pejzažom i predstavljaju veoma značajan element slike predjela. - Izbor biljnih vrsta za ozelenjavanje slobodnih površina treba da bude zasnovan na ekološkim karakteristikama područja i kategoriji buduće zelene površine. Samo tako se mogu pravilno odabrati one biljne vrste koje će u datim uslovima postići najbolju funkcionalnost i harmonično se uklopiti u okruženje. <p><u>Gradnja turističkih objekata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Gradnja objekata mora uvažavati karakteristike tradicionalne planinarske arhitekture. - Za gradnju objekata upotrebljavaju se prirodni materijali: kamen, drvo, pečena zemlja. Pod određenim uslovima, konstrukcije većih (hotelskih) objekata mogu biti armiranobetonske ili čelične. - Objekti se moraju uklapati u pejzaž, kojeg čini šuma niskog drveća. Maksimalna spratnost planiranih objekata ograničena je, sa izuzetkom hotelskog objekta koji može biti viši. Pritom, svi objekti moraju da prate konfiguraciju terena, na takav način da ni jednim svojim dijelom ne prelaze visinu postojeće vegetacije odnosno prirodne optičke granice, da izuzetna prirodna vrijednost, ne bi bila ugrožena. - U oblikovnom smislu novi objekti treba da budu reprezentativni, uklopljeni u ambijent i napravljeni od kvalitetnih materijala sa savremenim arhitektonskim rješenjima. - Potrebno je zadržati karakteristike autentične lokalne arhitekture prilikom obrade svih novih zgrada. <p><u>Gradnja objekata za sport i rekreaciju:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Područja gradnje objekata za sport i rekreaciju treba da budu definisana za sportske terene (tenis, košarka, odbojka), koji zahtijevaju specijalnu stranu ili su natkriveni. - Druga igrališta (stolni tenis, mini golf, dječje igralište, trim staza i dr.), koja se mogu smjestiti u parku/šumi, potrebno je integrisati u park na takav način, da se očuva vrijednija prirodna vegetacija. 	Investitor
---------------	--	------------

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Pejzaž	<u>Šetališta i druge staze:</u> <ul style="list-style-type: none">- Završnu obradu pješačkih staza potrebno je predvidjeti u skladu sa ambijentalnim karakteristikama lokacije (kamene ploče i dr) ili od montažnih elemenata (betonske prefabrikovane ploče sa izgledom prirodnog kamena). Završna obrada pješačkih staza treba da bude položena u pijesak i ne u beton, čime će se omogućiti kasnije kvalitetno obnavljanje uz minimalne uticaje na prirodnu sredinu. Zbog toga, betoniranje staza na ostrvu nije dopušteno.- Sanitarne, servisne i uslužne sadržaje na šetalištu, u pravilu, treba smjestiti u postojećoj strukturi ili kao privremene (sezonske) objekte na za to predviđenim punktovima.- Trase šetališta i drugih staza (npr. pješačke i biciklističke) potrebno je prilagoditi postojećim kvalitetima prostora na način, da se vrjednije drveće zaštititi i ukomponuje u parkovne i druge zelene površine.	Investitor
Kulturna baština	<ul style="list-style-type: none">- Ukoliko izvođač, u toku građevinskih i drugih radova, naiđe na objekte i sadržaje koji ukazuju na arheološko porijeklo, dužan je da prekine radove i o nalazu obavijesti nadležnu službu zaštite spomenika kulture. Uređivanje područja je moguće nastaviti tek uz saglasnost nadležnog organa kada su arheološko nalazište i pojedinačni nalazi istraženi i očuvani.	Investitor

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za PPPN Durmitorskog područja

Zaštićena prirodna dobra	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada inventara biodiverziteta za staništa i vrste. Sinteza rezultata svih postojećih i budućih istraživanja pojedinih vrsta, staništa – prioritetno u područjima već identifikovanim kao izrazito vrijednim, gdje je podloga nužna pretpostavka izrade planova upravljanja. Radi se o trajnom projektu, koji treba biti prezentovan i prepoznat. Prioritet je izraditi temeljne prirodoslovne podloge – kartu staništa, bazičnu inventarizaciju flore i faune – identifikovanih posebno vrijednih područja, kao osnovu za detaljnije i specifičnije vrednovanje i planove upravljanja. - Uspostavljanje informacionog sistema biodiverziteta i pejzažne raznolikosti, kao okvira u kojemu će se prikupljati, objedinjavati, analizirati rezultati svih pojedinačnih značajnih istraživanja. - Uspostavljanje sistematskog praćenja stanja biodiverziteta na području, stalni monitoring. U zavisnosti od raspoloživih sredstava, fokusirati se na praćenje vrsta koje su ili indikativne za sveukupno stanje nekog ekosistema koji su posebno vrijedni / zaštićeni / ugroženi, te su jednostavni za praćenje i kao takvi pogodni za neku vrstu monitoringa. - Izrada planova upravljanja na osnovu studija revitalizacije i zaštite za sve zaštićene dijelove prirode. Važno je izradu plana raditi na široko participativan način – uključivanjem svih zainteresovanih i relevantnih strana. Da bi prijedlog upravljanja bio prihvaćen od lokalnog stanovništva i privrednih subjekata, on mora proći kroz prijedloge ekonomski sprovodivih alternativnih modela razvoja u skladu s prirodom osigurati više koristi nego restrikcija. Prioritet trebaju biti područja za koja se preliminarnom analizom utvrdi da je hitna akcija najpotrebnija radi zaustavljanja i okretanja trenutnih izrazitih negativnih trendova. - Utvrđivanje stanja, izrada i sprovođenje planova sanacije ali i prenamjene određenih devastiranih područja: otvorenih kopova, kamenoloma, zagađenih kopnenih i podzemnih voda, nelegalnih odlagališta otpada, obalnih područja rijeka. - Koristiti posebno vrijedna, zaštićena i upravljana područja u kontekstu razvoja različitih vrsta turističke ponude, uključujući: posmatranje ptica (bird-watching); posjete pećinama, rafting, šetnje i vožnje biciklom, ostalo. - Ograničavanje upotrebe hemijskih sredstava u poljoprivredi, motivacijama: finansijska podrška, kreditiranje. Podsticanje razvoja ekološke poljoprivrede, te poljoprivrede koja vodi računa o autohtonom kulturnom pejzažu. - Uvažavati ekološke kriterije prilikom planiranja i izvođenja hidrotehničkih projekata na vrijednim djelovima prirode među kojima još uvijek sačuvana močvarna područja, lokve, blata. Izvršiti reviziju izvedenih hidrotehničkih zahvata i procijeniti može li se situacija unaprijediti, kao na primjer vratiti vodu u stare vodotoke, restaurirati vrijedno stanište, ostalo. - Unaprijediti upravljanje šumama sa uvažavanjem ekoloških kriterijuma. U odnosu na pejzažne karakteristike prostora, na pojedinim predjelima podsticati obnavljanje šuma, revitalizovati požarima degradirana šumska područja. 	Opštine i Resorni organi države
--------------------------	---	---------------------------------------

8.1. Mere zaštite životne sredine prema prioritetima

Vremenski plan realizacije mjera zaštite životne sredine odnosi se na utvrđivanje dinamike sprovođenja sanacionih i dugoročnih mjera za smanjivanje pritisaka na životnu sredinu. Sve mjere se mogu svrstati u tri grupe prioriteta:

- (1) U *prvu grupu prioriteta realizacije*, uvrštene su one mjere kojima se pristupa bez odlaganja, odmah neposredno poslije prihvatanja Plana; one su sanacionog karaktera i njima se utiče na potpuno ili djelimično otklanjanje nepovoljnih uticaja na životnu sredinu; pored tehničkih, zastupljene su i regulativne mjere, koje imaju za cilj praćenje i kontrolu emisija zagađenja i degradacije životne sredine i komplementarno tome i efekata sprovedenih mjera zaštite (kompletan monitoring životne sredine); i pored značajnijih investicionih ulaganja, u ovu grupu su svrstane i mjere od kojih se očekuju pozitivni efekti u pogledu poboljšanja kvaliteta životne sredine.
- (2) U *drugu grupu prioriteta* uvrštene su one sanacione i tehničke mjere zaštite koje, u odnosu na mjere iz prve grupe, trpe izvjesno odlaganje realizacije.
- (3) U *treću grupu prioriteta* uvrštene su srednje i dugoročne mjere, koje nisu striktno u kategoriji sanacionih, već doprinose poboljšanju kvaliteta životne sredine u budućnosti, kao i radovi na proširenju i kompletiranju vodovodnog i kanizacionog sistema.

9. ZAŠTITA PEJZAŽA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

9.1 Zaštita pejzaža

O izuzetnim pejzažnim vrijednostima kojim se odlikuje područje NP Durmitor sa okruženjem postoji relativno malo pisanog materijala. U dopunama studije iz 1986 za potrebe PP Žabljak utvrđeno je šest tipova pejzaža, koji predstavljaju značajan kriterijum za valorizaciju cjelokupnog prostora.

Valorizacija pejzaža je bitan element za utvrđivanje adekvatne namjene, racionalnog korišćenja, zaštite i unaprijeđenja prostora. Prilikom planiranja mora se voditi računa da se ne naruši prirodna slika predjela. To je jedan od osnovnih principa koji se mora ispoštovati kod izrade prostornih planova za područja pod zaštitom ili prostora sa osjetljivošću prema pejzažu. Na taj način se štiti izvornost predjela, odnosno prirodni izgled pejzaža i spriječava njegova devastacija.

Zastita pejzaža je disciplina sa više struka, koja se primarno ostvaruje na nivou prostornih planova. Stoga, sve planske mjere kojima se djeluje u pravcu zadržavanja i unaprijeđivanja prirodnog pejzaža moraju biti u sinhronoj vezi sa aktivnostima na održavanju ili vraćanju biološke ravnoteže u odgovarajućim prirodno-geografskim sredinama.

Posmatran kao sinonim sadasnjosti, pejzaž durmitorskog područja odraz je, prije svega, složenosti, raznovrsnosti i kvaliteta dominantnih prirodnih elemenata. U tom smislu, u formiranju karakteristične slike predjela najveći značaj imaju: geomorfološke, hidrografske, klimatske i vegetacijske karakteristike.

Raznolikost vegetacije u horizontalnom i vertikalnom pravcu, bogatstvo biljnih vrsta i brojne florističke specifičnosti ovog područja takođe su utkane u morfologiju pejzaža. Od dna kanjonskih dolina pa sve do najviših planinskih vrhova sreću se izdiferencirane zone šumskih ekosistema, i to od termofilne - lišćarske zone, preko brdske i subalpske do zone bora krivulja, koja predstavlja gornju šumsku granicu i iznad koje se prostiru visokoplaninski pašnjaci i kamenjari. U okviru ovih zona jasno se izdvajaju i staništa nešumskih ekosistema (livade, pašnjaci, kamenjari, sipari, tocila, tresave, bare i jezera) sa karakterističnom vegetacijom. Za pejzažnu valorizaciju područja najveći značaj ima šumska vegetacija i prostrane cvijetne livade i pašnjaci, koji su bogati alpskim flornim elementima tj. biljnim vrstama sa krupnim cvijetovima jarkih boja, pa otuda imaju veoma izrazena dekorativna svojstva.

9.2 Zaštita životne sredine

Kvalitet zemljišta

Sadržaj opasnih i štetnih materija u zemljištu na području Opštine Žabljak je analiziran na šest lokaliteta: Gradska deponija 1 i 2, Obala jezera 1 i 2, Saobraćajnica prema Đurđevića Tari 1 i 2.

Prisustvo kadmijuma i olova pokazuju vrijest na Obali jezera 1, Gradskoj deponiji 1 i 2. Na saobraćajnici prema Đurđevića Tari 2, koncentracija olova je na granici dozvoljene, to je 49,96 a MDK je 50. Smatra se da je neadekvatno odlaganje otpada uslovalo povećan sadržaj kadmijuma i olova u opštini Žabljak.

Podaci ukazuju na povećan sadržaj arsena na Obali jezera 2. Od ostalih neorganskih materija identifikovan je još povećani sadržaj fluora na Saobraćajnici 1 i 2, obali jezera 2 i Gradskoj deponiji 2.

Zagađenje vazduha

Kvalitet vazduha u Crnoj Gori definisan je zakonski kako bi se smanjile posljedice za zdravlje ljudi i životnu sredinu. Zakonom se utvrđuju tri liste zone kvaliteta vazduha na teritoriji Crne Gore. Prva kategorija – čist ili neznatno zagađen vazduh, druga – umjereno zagađen i treća – prekomjerno zagađen vazduh. »Za organe lokalne uprave na čijoj se teritoriji nalazi zona prve kategorije kvaliteta vazduha

utvrđena je obaveza da preventivno djeluju kako ne bi došlo do prekoračenja graničnih vrijednosti«. Predviđeno je da Vlada donosi nacionalnu strategiju upravljanja kvalitetom vazduha za četiri godine.

U Podgorici, Pljevljima i Nikšiću najzagađeniji je vazduh u zemlji. Agencija za zaštitu životne sredine kontinuirano prati stanje vazduha u 16 opština. Opštine u kojima se vrši kontrola kvaliteta vazduha u Crnoj Gori su Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Rožaje, Tivat, Cetinje, Herceg Novi, Žabljak i Ulcinj. Veliki zagađivači kao što su KAP, Željezara i Termoelektrana ispuštaju velike količine zagađujućih materija.

Mjerenja se sprovode od strane ovlašćenog pravnog lica. Rezultati mjerenja agenciji se dostavljaju na mjesečnom nivou. Mjerenja parametara za kvalitet vazduha pokazuju da su nivoi imisijskog zagađenja praškastim materijama, lebdećim česticama, dimom i čađi kao i ukupnim fluoridima najveći u pomenutim lokacijama. Povećana koncentracija dima i čađi u vazduhu naročito je izražena u zimskim mjesecima i periodima kada se javlja temperaturna inverzija.

U ovom izvještaju smatraju se kao reprezentativni rezultati mjerenja kvaliteta vazduha na mjernom mjestu Skupština Opštine Žabljak, koje leži nekako u sredini zahvata plana. Lokacija mjerne stanice nalazi se u centru naselja, ali bez uticaja industrijskih polutanata, saobraćaj je veoma rijedak preko godine, ali sa veoma dugom grejnom sezonom i na nadmorskoj visini od 1.450 m. Uticaj na kvalitet vazduha iz mjesta veće polucije u okruženju Durmitora, kao što su Nikšić i Pljevlja do sada nije registrovan.

Sve vrijednosti izmjerene tokom godine za sumpor dioksid i ukupne azotne oksid i na Žabljaku su daleko ispod GVZd – vrijednosti zagađenosti vazduha koje prelaze zakonom dozvoljene granice.

- U toku ljetnjih mjeseci 2008.god. izmjerene su visoke koncentracije prizemnog ozona koje kao Cmax. u toku godine prelaze GVZd, što je normalna pojava na ovako visokim nadmorskim visinama.
- Vrijednosti lebdećih čestica kao Cmax prelazile su GVZd.
- Maksimalne vrijednosti dima i čađi u zimskim mjesecima prelaze GVZd.
- Maksimalna vrijednost ukupnih taložnih materija prelazila je GVZd u toku 2008.god.
- Sadržaj teških metala lebdećim česticama ni u jednom od mjerenja nije prelazio GVZd.
- Maksimalna vrijednost PAH³-ova u lebdećim česticama prelazi GVZd
- Sadržaj olova u ukupnim taložnim materijama kao Cmax prelazio je GVZd.
- Sadržaj specifičnih zagađujućih materija, ni u jednom slučaju ne prelazi GVZd.

Na osnovu dobijenih podataka, kvalitet vazduha na Žabljaku može se ocijeniti kao veoma dobar.

Na kraju može se prikazati ocjena kvaliteta vazduha za Crnu Goru sa osvrtom na kvalitet u području razrade plana Durmitor a na osnovu ispitivanja osnovnih, specifičnih zagađujućih materija, sistematskog mjerenja kvaliteta padavina i praćenju uticaja zagađenog vazduha na životnu sredinu:

- Imisije koncentracije globalnih pokazatelja zagađenja (sumpor dioksida i ukupnih azotnih oksida) u svim naseljenim mjestima u Crnoj Gori, mjereni kao srednje dnevne vrijednosti su znatno ispod propisanih normi (110 µg/m³), a u pojedinim slučajevima na lokacijama: Srpska, Nikšić i Pljevlja-SO prelaze propisane norme u EU od 50 µg/m³. Enormno povećanje broja automobila i loš kvalitet goriva sigurno da znatno utiče na kvalitet vazduha u gradskim naseljima što se potvrđuje izuzetno visokim vrijednostima za PAH-s i lebdeće čestice u svim naseljima Crne Gore. Povećane koncentracije dima i čađi u svim slučajevima zapaža se samo u zimskim mjesecima što se objašnjava grejanjem na čvrsta goriva tokom grejne sezone.
- Sadržaj specifičnih zagađujućih materija: amonijaka i fenola, u svim naseljima je kao maksimalna godišnja koncentracija, bio ispod propisanih granica.
- U gotovo svim naseljima Crne Gore uočava se i značajno povećanje koncentracije prizemnog ozona-oksida koji je direktna posledica fotohemijskog smoga, odnosno posledica uticaja UV

³ PAH- peroksilacetilnitrat jedinjenje koje nastaje pod dejstvom UV sunčevog zračenja u prisustvu kiseonika, ugljovodonika, azotdioksida i koje je toksičnije od svake supstance koja učestvuje u njegovoj sintezi. Karakteristično je njegovo toksično dejstvo na žive organizme.

radijacije na smog koji se stvara zbog povećane frekvencije saobraćaja. Povećane koncentracije ozona na Žablaku prouzrokovane su jačim dejstvom sunčanih UV zraka na povećanoj nadmorskoj visini.

- Povećane koncentracije fluorida u Pljevljima, Nikšiću i mjernim mjestima u Podgorici su posledica rada aluminijske industrije u Podgorici i sagorijevanja velikih količina uglja u Željezari Nikšić i TE Pljevlja. Ove povećane koncentracije fluorida su utvrđivane i predhodnih godina, uglavnom na istim nivoima sa razlikama, zavisno od kapaciteta proizvodnje.
- Sadržaj ukupnih lebdećih čestica je prelazio i kao srdenja godišnja i kao maksimalna godišnja vrijednost, propisane GVZ u najvećem broju naselja. najveća prekoračenja izmjerena su u Podgorici na stanicama CETI, D.Gorica, Konik, Srpska, Pljevljima na obe stanice i Nikšiću, Beranama, Mojkovcu, Rožajama; Baru, Žablaku i Kotoru.
- Rezultati analiza taložnih materija ukazuju na njihovo značajno povećanje na Žablaku i na lokacijama : Konik, Srpska, Nikšić i Pljevlja obje lokacije, i Rožajama. Dodatna analiza taložnih čestica ukazuje na povećan sadržaj olova (svakako zanačajan činilac-uticaja saobraćaja).
- Uticaj zagađenog vazduha na životnu sredinu praćen je sistematskom kontrolom depozicije zagađujućih materija u biološkom materijalu na početku i na kraju vegetacionog prioda. Bioindikatorski lišajevi nijesu nađeni u užoj gradskoj zoni, pa je uzorkovanje obavljeno izvan urbanih područja, a u blizini saobraćajnica. U biološkom materijalu može se uočiti povećanje kumulacije sulfata, hlorida, nitrata, mangana i cinka na kraju vegetacionog perioda što je posledica transporta i depozicije štetnih materija. Bioakumulacija teških metala u indikatorskim lišajevima nije signifikantna, najvjerovatnije zbog udaljenosti mjesta uzorkovanja od izvora zagađenja.

Buka

Prema *Pravilniku o graničnim vrijednostima nivoa buke u zivotnoj sredini (Sl. list RCG, br. 75/06)* možemo područje Durmitora svrstiti u VI. zonu buke (turistička područja, mala i seoska naselja, kampovi i školske zone), područje uz Žablak u II. zonu buke (Gradski centar, zanatska, trgovačka, administrativno-upravna zona sa stanovima, zone do gradskih saobraćajnica, magistralnih i auto-puteva), dok se dionice koje prolaze kroz posebno zaštićena prirodna dobra (nacionalni parkovi, parkovi prirode, rezervati i sl.) svrstaju u I. zonu buke. Granične vrijednosti nivoa buke u otvorenim boravišnim prostorima po zonama su predstavljene u tabeli *Granične vrijednosti nivoa buke u otvorenim boravišnim prostorima*. Novi izvori buke u otvorenim boravišnim prostorima ne smiju premašiti propisane granične vrijednosti nivoa buke u zoni u kojoj se nalaze.

Tabela 8.1 – Granične vrijednosti nivoa buke u otvorenim boravišnim prostorima

Zona	Namjena prostora	Granični nivoi buke u otvorenim boravišnim prostorima LAeq u dB(A)		
		Dan	Veče	Noć
I	Posebno zaštićena prirodna dobra (nacionalni parkovi, parkovi prirode, rezervati i sl.)	35	30	30
II	Područja za odmor i rekreaciju, bolničke zone i oporavilišta, kulturno-istorijski lokaliteti	50	40	40
III	Turistička područja, mala i seoska naselja, kampovi i školske zone	50	50	45
IV	Čisto stambena područja, veliki gradski parkovi	55	55	45
V	Poslovno-stambena područja, turistička mjesta, dječija igrališta	60	60	50
VI	Gradski centar, zanatska, trgovačka, administrativno-upravna zona sa stanovima, zone do gradskih saobraćajnica, magistralnih i auto-puteva	65	65	55
VII	Industrijska, skladišna i servisna područja, transportni terminali bez stambenih zgrada, ugostiteljski objekti otvorenog tipa van naseljenih mjesta	Na granici ove zone buka ne smije prelaziti granicne vrijednosti nivoa buke u zoni sa kojom se granici		

U skladu sa standardima koji se koriste u Zapadnoj Evropi, u periodu između 8 i 18 časova, nivo buke ne smije dostići 65 decibela u mjestima stanovanja u gradskim oblastima, i 60 decibela u seoskim oblastima. Kod međunarodnih standarda, treba uzeti u obzir razlike između kriterijuma buke, metoda mjerenja i primjene za različite tipove projekta. Treba napomenuti da su standardi za buku primjenjivi samo kod definisanih metoda mjerenja sa posebnim lokacijama za opremu za mjerenje i dužinu mjerenja. U suštini, jedna od prepreka za konzistentno usklađivanje sa standardima je činjenica da je mjerenje buke zavisno od velikog broja varijabli kao što su vremenski uslovi i vrsta, pozicija i broj senzora. Ukoliko vrijednost varijabli nije jasno definisana i strogo poštovana, usklađenost sa standardima nije posebno značajna.

10. PROGRAM PRAĆENJA STANJA ŽIVOTNE SREDINE U TOKU REALIZACIJE PLANA (MONITORING)

U 21. članu Zakona o životnoj sredini (Sl.list RCG, 12/96, 55/00, 48/08) stoji, da »Republika obezbjeđuje kontinuirano praćenje stanja životne sredine, i to: stepen zagađenosti vazduha, vode, mora, zemljišta, flore i faune, klimatskih promjena, jonizujućeg i nejonizujućeg zračenja, buke i vibracija i preuzetih obaveza iz međunarodnih ugovora i konvencija.« Praćenje ostvarivanja planskih ciljeva životne sredine se u najvećoj mogućoj mjeri (zavisno o lokaciji u mreži monitoringa) oslanja na državni monitoring praćenja stanja životne sredine.

Program monitoringa životne sredine Crne Gore za 2009. godinu obuhvata sedam programa, dok je područje Plana obuhvaćeno sa pet programa monitoringa životne sredine, i to:

1. Program kontrole kvaliteta vazduha
2. Program ispitivanja sadržaja opasnih i štetnih materija u zemljištu
3. Program praćenja stanja biodiverziteta
4. Program mjerenja buke u životnoj sredini
5. Program sistematskog ispitivanja kvantiteta i kvaliteta površinskih i podzemnih

Pored ovog obaveznog državnog programa, u posebnim slučajevima su potrebni i podaci promatranja kojima će se potvrditi mjere ublažavanja ili planirano novo stanje prostora predviđenog izradom Plana. Nakon realizacije mjera za ublažavanje uticaja, monitoring dejstava, odnosno evaluacija, može testirati validnost hipoteze definisane u studiji uticaja na životnu sredinu; takođe može se utvrditi da li je ostvaren očekivani rezultat realizacije mjera za ublažavanje uticaja. U većini zemalja, takva evaluacija nije regulisana zakonom te se zbog toga često zanemaruje.

U ovom poglavlju je definisan program praćenja (monitoring) stanja životne sredine (uključujući i zdravlje ljudi) u toku realizacije plana. Program praćenja određuje način i parametre, odnosno količine, koje će investitor morati pratiti u toku realizacije predviđenog plana. Neki od zakonsko obaveznih monitoringa su istovremeno i indikatori stanja životne sredine. Zakonom neobavezane monitoringe, koje predlažemo u nastavku, investitor (u ovom slučaju opština) će morati obezbjeđiti povremeno sa namjerom praćenja odabranih indikatora, koji su bili određeni za ostvarivanje ciljeva.

Vazduh i klima

Monitoring stanja životne sredine s obzirom na promjene podneblja i praćenje kvaliteta vazduha za period izgradnje i eksploatacije nije potreban.

Zemljište

Monitoring stanja životne sredine s obzorom na uticaj autoputa na poljoprivredne površine kao resursa za period izgradnje i eksploatacije nije potreban.

Vode

Površinske vode

Cilj monitoringa stanja vodotoka na uticajnom području Plana je očuvanje stabilnosti riječnih obala i kvaliteta vode. Indikator uticaja Plana na stanje vodotoka je hemijsko stanje voda iza nekih većih ispusta u vodotok. Ovaj monitoring treba uskladiti sa mjestima redovnog državnog monitoringa. Drugi parametar koji bi trebalo pratiti u smislu monitoringa je kvalitet na izlazu iz hvatača ulja. Uzorci za ovaj monitoring uzimaju se na bazi godišnjeg perioda na sporadično odabranim objektima, a njima se utvrđuje stepen održavanja (redovnost čišćenja hvatača ulja) tih objekata.

Podzemne vode

Cilj promatranja ili monitoringa životne sredine na segmentu podzemnih voda na uticajnom području zahvata Plana je održavanje dobrog hemijskog stanja podzemne vode, a u vezi sa snabdijevanjem vodom stanovništva u sistemu obavezne javne službe snabdijevanja. Indikator uticaja plana na stanje podzemne vode je zagađenje opasnim i štetnim materijama (na primjer po izvoru iz saobraćaja, kao što su teški metali, organske materije-mineralna ulja, policiklički aromatski ugljikovodici, hlapni aromatski ugljikovodici-benzen, druge materije koje potiču iz goriva kao metiltetrabutiletar-MTBE). Stepem dopuštenog zagađenja podzemnih vode opredijeliće se na osnovu ugroženosti, a u skladu s propisima države Crne Gore.

Hemijsko stanje podzemnih voda kao i hidrološko stanje, prije svega nivo vode, prati se redovnim državnim monitoringom. Za sada na području zahvata Plana nijesu poznata mjesta državnog monitoringa podzemnih voda, pa treba mjesta monitoringa predvidjeti u kasnim fazama pripreme plana, odnosno tokom izrade pojedinačnih projekata, a u dokumentu Procjene uticaja. Precizna mjesta za uzimanje uzoraka mogu se opredijeliti tek nakon sagledavanja hidrološko-hidrauličkih parametara svake podzemne vode pojedinačno.

Bez obzira na opisanu analizu u gornjem tekstu, program monitoringa podzemne vode trebalo bi izvoditi na uobičajen način i u skladu sa postojećom praksom državnog monitoringa sa stanovišta zaštite resursa za snabdijevanje vodom u zemlji. Program monitoringa mora se izvoditi već u fazi pripremnih radova i mora trajati najmanje pet godina funkcionisanja objekta obrađenog Planom.

Program treba da sadrži barem minimalni opseg na osnovu kojeg je moguće pratiti nivo zagađenja odnosno stanja štetnog uticaja. Hemijsko stanje podzemne vode prati se sljedećim parametrima, između ostalog: policiklički ugljikohidrati, aromatski ugljikohidrati-BTX, izabrani teški metali: kadmijum, hrom, nikalj; mineralna ulja, hlorirani ugljikovodionici i aditivi-MTBE. Osnovni kriterijum za procjenu štetnog uticaja obzirom na zatečeno stanja kvaliteta podzemne vode, je upotreba vrijednosti parametara.

Biljni i životinjski svet, staništa i biodiverzitet

Za uspješnu realizaciju mjera zaštite prirode biće potrebno realizovati program monitoringa za vrijeme izgradnje i eksploatacije puta. U nastavku je predstavljen program monitoringa koji će se u kasnijim fazama, a prije svega studijom procjene uticaja precizirati.

U vrijeme realizacije Plana obaviće se monitoring u vezi nadziranja mjera ublažavanja uticaja na prirodnu sredinu. Tačan opseg monitoringa biće jasan nakon habitatnog kartiranja, kada će se pokazati sve potrebne mjere ublažavanja uticaja. Ukoliko su predviđeni habitati kojima se nadoknađuju izgubljeni habitati, monitoringom odnosno stručnim nadzorom se prati uređenje tih novih habitata. Stručnim nadzorom prate se radovi izvođenja. Već u pripreмноj fazi koja obuhvata odstranjivanje vegetacije potreban je stručni nadzor. Time se postiže, da se radovi odvijaju, usmjeravanjem u konačnom efektu sa najmanjim uticajem na prirodu.

Izvršilac nadzora mora imati univerzitetsko obrazovanje iz biologije. Osnov za rad mu je poznavanje Strateške procjene i Studije uticaja na životnu sredinu. Ovakav monitoring obavlja se najmanje sedmično zavisno od vegetacionog perioda. Za vrijeme građenja poseban nadzor za životinjske vrste nije potreban.

U eksploataciji autoputa treba pratiti stanje svih kvalifikacionih habitatnih tipova po Evropskoj habitatnoj direktivi, koje je predviđeno od 3 do 5 godina zavisno od posmatranih životnih oblika. Posebna pažnja se posvećuje vrstama u nadoknađenim habitatima. Razdoblje tri godine potrebno je za monitoring populacija vezanih za vodne i priobalne habitate.

Monitoring stanja životne sredine s obzirom na uticaj autoputa na šumske površine za period izgradnje i eksploatacije nije potreban.

Buka

Propisima Crne Gore praćenje nivoa buke u životnoj sredini tokom eksploatacije turističkog kompleksa nije predviđeno. Pošto je ovo pitanje od izuzetne važnosti za društvenu prihvatljivost projekta, predlaže se uzimanje u obzir Evropskih propisa ili propisa jedne od zemalja EU.

Kulturno-istorijska baština

Uslijed slabe istraženosti arheoloških nalazišta, a uz pretpostavku da su Planom zahvaćena potencijalno jaka nalazišta predlaže se, da o početku rada izvođač građevinskih radova obavijesti nadležnu ustanovu za zaštitu kulturne baštine u zemlji barem 10 dana prije početka tih radova. Time se omogućava stručni nazor odgovorne institucije.

11. REZIME IZVJEŠTAJA SA ZAKLJUČCIMA ZA JAVNOST

Evaluacija uticaja vršena je samo za strateški značajne uticaje koji su definisani u tabeli "Kriterijumi za evaluaciju značaja uticaja". Rezimirajući uticaje planskih rešenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja može se konstatovati da će svi strateški značajni uticaja plana imati pozitivan uticaj na konkretan prostor i njegovo šire okruženje.

Značajan negativan uticaj moguće je očekivati u okruženju lokaliteta za eksploataciju prirodnog dobra a najviše oduzimanje vode za snabdijevanje što može biti u koliziji sa osnovnom koncepcijom zaštite i korišćenja prostora. Manji negativni uticaji koje je moguće očekivati realizacijom planskih rešenja su ograničenog intenziteta i prostornih razmjera. Ovi uticaji nijesu ocijenjeni kao strateški značajni i to je potvrđeno kroz evaluaciju planskih rešenja u okviru strateške procjene uticaja na životnu sredinu. S druge strane, pozitivni efekti takvih planskih rešenja su daleko značajniji i ocijenjeni su kao strateški signifikantni.

Važno je spomenuti, da su sve zone turističkog razvoja van granica područja temeljnog fenomena Parka, tako da je potencijalni konflikt sa zaštitom mali, što ne smanjuje obavezu adekvatnog pristupa realizaciji u odnosu na prirodu, ambijentalne vrijednosti i namjenu.

Izgradnja saobraćajne infrastrukture unutar planskog područja prouzročiće određene probleme koji se manifestuju kroz rezervaciju prostora, povećanje zagađenja vazduha i intenziteta buke uzduž saobraćajnice. Međutim, ovi uticaji su lokalnog karaktera, odnosno ograničenog prostornog rasprostiranja i intenziteta. S druge strane, razvoj saobraćajne infrastrukture, kao preduslov za valorizaciju prostora, će u svakom smislu oživjeti prostor koji je u obuhvatu Plana i time kompenzovati potencijalno negativne efekte.

Ono što je posebno važno istaći je da je potencijalne negativne efekte planskih rešenja moguće maksimalno minimizirati i zadržati na nivou koji neće opteretiti kapacitet prostora. To se prije svega postiže ispoštovanjem mjera ublažavanja uticaja, smanjenja rizika za životnu sredinu i zaštite životne sredine, ali i određenim planskim mjerama zaštite čime se stvaraju preduslovi da procijenjeni pozitivni strateški uticaji plana ostanu u granicama prihvatljivosti.

U tom kontekstu, potrebno je sprovesti planske i tehničko-tehnološke mjere zaštite koje su dijelom definisane u okviru Plana i u nastavku strateške procjene uticaja Prostornog plana na životnu sredinu i elemente održivog razvoja.

Prema Zakonu o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu "Sl. list RCG", br. 59/11. nijedan plan se ne može prihvatiti, a da nije izdata saglasnost na osnovu ocjene iznesene u izvještaju, od strane organa nadležnog za poslove zaštite životne sredine koji daje ili odbija zahtjev za davanje saglasnosti na izvještaj o strateškoj procjeni.

Strateškom procjenom su identifikovani, opisani i predviđeni direktni i indirektni uticaji na životnu sredinu, i to posebno i pojedinačno na: (1) ljude, floru i faunu; (2) zemljište, vodu, vazduh, klimu i pejzaž; (3) međusobno dejstvo različitih uticaja; (4) materijalna dobra i kulturno-istorijsko naslijeđe; i (5) ekonomsko i socijalno okruženje.

Površ Pivske, Jezerske i Sinjajevine predstavlja sponu između planinskih grebena i kanjonskih dolina. Po mnogim karakteristikama, ovo je jedan od najtipičnijih prostora Dinarida. Sa zaravni površi (oko 1 700 m) izdižu se prostrani planinski vijenci i grebeni (Durmitor, Vojnik, Maglič, Volujak, Bioč). Visine preko 2000 m.

Pored brojnih atraktivnih vrhova i grebena, posebnu specifičnost predstavljaju grandiozne kanjonske doline tare, Pive i njihovih pritoka. Kuriozitet prostora predstavljaju i glečerska jezera «gorske oči».

Najveći dio prostora pokrivaju pašnjaci. Područje karakteriše veliki diverzitet flore i ekosistema sa brojnim endemičnim, reliktnim i endemo-reliktnim vrstama. Prisutni su kompleksi raznovrsnih šumskih ekosistema od ekosistema sa grabićem, preko termofilnih i montanih bukovih šuma, do šuma smrče i jele i subalpijskih bukovih šuma.

Ukupni efekti PPPN, pa i uticaji na životnu sredinu, mogu se utvrditi samo poređenjem sa postojećim stanjem, sa ciljevima i rješenjima plana. U tom kontekstu, u okviru strateške procjene uticaja na životnu sredinu izvršena je komparacija varijantnih rešenja koje se odnose na dvije varijante:

- varijanta po kojoj se plan ne bi usvojio,
- varijanta starog plana iz 1996 g.,
- varijanta po kojoj bi se plan usvojio i implementirao.

Pogođene oblasti na koje direktno utiče Plan kao i one na koje indirektno utiče evaluirane su u pogledu uticaja na životnu sredinu. U sljedećim redovima su dati indikativno segmenti životne sredine pogođenih oblasti, povezani problemi i njihovi potencijalni uticaji. Obuhvaćeno je sljedeće:

Biodiverzitet

Uslijed nedostatka podataka i donekle kontraindikacija, teško je direktno pokazati koje vrste i/ili staništa će biti pogođeni u toj mjeri da se uticaj može procijeniti kao ugrožavanje brojnosti populacije ili opasnosti od njihovog potpunog nestanka. Međutim, na osnovu podataka i iskustva može se procijeniti da će vjerovatno najviše stradati slijedeće vrste:

Flora i fauna na padinama gdje će se nalaziti skijaške staze, uz druge endemske vrste biljaka koje predstavljaju ostatke flore ledenog doba i zbog toga su rijetke, i ptice koje se gnijezde u oblasti.

Vrste beskičmenjaka na jezerskom odnosno riječnom, sa kumulativnim efektom na riblju populaciju

Kao zaključak, vjerovatno je da će biodiverzitet zahvata biti izložen uticaju i mada se ne može predvidjeti u kojoj mjeri, trebalo bi primijeniti princip predostrožnosti. Uticaj na biodiverzitet bi se mogao osjetiti i na međunarodnom nivou kod ptica selica. Postoji još i ograničen uticaj na migratorne obrasce ptica, jer one često koriste jezera na godišnjem letu prema jugu.

Uticaji na hidrografsku mrežu

Značajan princip Okvirne Direktive EU o vodama (WFD) je vezan za hidromorfološke elemente kvaliteta vodnih tijela. Stoga će bilokakav zahvat u vodotoke, a radi se o jakim izmjenama vodnih tijela kada je riječ o stvaranju zaliha vode za vještačko zasniježavanje, shodno Direktivi, prouzrokovati pogoršanje obzirom na sadašnje stanje. Imajući u vidu ovaj princip, smatra se da će zahvati u vodna tijela Durmitora imati negativan uticaj na hidromorfološke elemente kao i kvalitet vode, a tu se uzima u obzir i stanje živog svijeta.

Uticaji na kulturnu baštinu

Postoji potencijalni rizik ugrožavanja kulturne baštine. Do sada nijesu bili evidentirani spomenici kulture.

Geološki i hidrogeološki aspekti

Zona potencijalnog klizišta u zoni akumulacije nije poznata. Ukoliko postoji sumnja, da takvo stanje ne postoji onda će istraživanja vršiti Investitor.

Uticaj na pejzaž

Durmitorska cjelina sa okruženjem dugo je poznata i priznata kao posebna pejzažna tačka interesovanja, koja je prikazana i u Nacionalnom prostornom planu Crne Gore. Svaki zahvat će uticati na ovu pejzažnu jedinicu i ona će biti predmet detaljne vizualne procjene i procjene uticaja na pejzaž.

Za infrastrukturu turističkih kapaciteta je takođe značajno uređenje pejzaža. Projektovanje pejzaža u tom kontekstu ne može u potpunosti sakriti nepoželjne objekte, ali pažljivo osmišljeno uređenje pejzaža može zakloniti elemente takvih projekata koji nijesu naročito lijepog izgleda.

Za realizaciju plana su predviđeni različiti tipovi građevinskih radova: zemljani radovi, izgradnja novih trasa putne mreže, proširenje i rekonstrukcija postojećih trasa, izgradnja novih trotoara, izgradnja potpornih zidova, drenažna mreža, zaštita od erozije/klizišta i zaštita rijeka, skijaških staza sa ski liftovima. Izgrađiće se novi mostovi i tuneli. Biće uspostavljena putna infrastruktura. Ukratko, mjere za realizaciju Plana mogu se predstaviti na sljedeći način:

Zemljište

- Odabrati najpogodniji period za izvođenje radova kako bi se ograničio rizik od erozije,
- Napraviti zalihu zemljanog materijala od iskopa koji se može ponovo koristiti,
- Vršiti komunikaciju sa lokalnim organima o korišćenju viška iskopa (zemlje),
- Izabrati površine sekundarne namjene, zaobići obradiva zemljišta.

Voda

- Ne postavljati objekte na osjetljivim mjestima (kao i u blizini podzemnih resursa),
- Obezbijediti sistem za sanaciju korišćenog motornog ulja,
- Izbjegavati mogućnost zadržavanja vode, ostatke vode iz praznih kontejnera, stare gume, itd, koje služe kao mjesta za razmnožavanje komaraca, odnosno, omogućiti dobru privremenu drenažu lokaliteta,
- Prikupljanje i odvod površinskih voda (kiša ili istopljeni snijeg) sa površine kolovoza i sa nasipa će se vršiti na sledeće načine: odvodima sa kolovoza, bočnim kanalima i odvodnim kanalima; kanalima za zaštitu nagiba, olucima, odvodnim komorama.

Vazduh, buka

- Tokom izvođenja radova, uticaj buke se može ograničiti korišćenjem „tihe“ opreme,
- Postavljanjem privremenih barijera ili zaštita i izvođenjem radova u toku propisanog radnog vremena,
- Uraditi mjere zaštite - bukobrane,
- Oprezno aktivirati eksplozive koji mogu izazvati oštećenja izazvanih vibracijom.

Flora i fauna

- Ograničiti rasčišćavanje na površine koje su apsolutno neophodne za objekte plana,
- Zaobići dijelove pod zaštitom.

Stanovništvo, privredne djelatnosti

- Održavati pristup za vrijeme izvođenja radova,
- Smanjiti obim i broj rušenja stambenih objekata na najmanju mjeru,
- Ostvariti uslove, da što više stanovnika ostane u lokalnoj sredini,
- Postaviti sigurnosnu ogradu oko gradilišta (naročito da bi se spriječilo da djeca prilaze teškim mašinama),
- Planirati poseban raspored kretanja mašina za izgradnju.

Spomenici kulture

- Treba se prilagoditi spomenicima kulture na takav način, da se ne umanjí njihova pejzažna vrijednost.

Rizici

- Planirati postupke u slučaju nesreća, ili izliva zagađujućih materija a prije svega u uticajnoj zoni zaštićene prirode,
- Utvrditi sigurnosna pravila za radnike na gradilištu—rukovanje opasnim materijalima, postupci u slučaju požara, itd.

Društveno-ekonomski uticaj, koji nastaje kao rezultat predloženog Plana omogućava cjelokupno poboljšanje kvaliteta življenja i životnog standarda stanovništva. Najvažnije koristi se odnose na poboljšanje kvaliteta magistralnog puta i razvoja jedne privredne grane kao što je turizam, koja će doprinijeti lokalnoj ekonomiji, povećati prihode države koji se ostvaruje od taksi. Angažovanje domaće radne snage za fazu planiranja i izgradnje će takođe omogućiti priliv sredstava u privredu/ekonomiju zemlje.

Opterećenje životne sredine karakterišu prije svega zagađenje vazduha i buka ali korišćenje prirodnih resursa kao što je voda iz Crnog jezera. U oba slučaja najbolja mjera za smanjenje uticaja na čovjekovo životnu okolinu je preusmerivanje uzroka na veću udaljenost sa smanjenjem intenziteta uticaja u granice prihvatljivosti.

Uz povećanje saobraćaja i broja stanovnika, u varijanti bez Plana, koja koristi sadašnje saobraćajne kapacitete, bi opteretili životnu sredinu stanovnika bukom, zagađivanjem vazduha-emisijama gasova i prašine preko dopuštenih granica. Stoga se ocjenjuje sadašnje stanje saobraćaja kao neprihvatljivo. Sa druge tačke gledišta, predloženi plan postavlja zahtjev za razvojem komunalne infrastrukture, koje će u mnogome smanjiti opterećenja životne sredine, dok se mora zahvatanje resursa pratiti, da bi ostalo u granicama dopuštenog uticaja. Stoga se zaključuje, da je prijedlog plana PPPN Durmitor prihvatljiv.